

**PROMOVIMI I TRANSPARENCËS DHE
LLOGARIDHËNIES NË INSTITUCIONET
PUBLIKE**

Република Македонија
ДРЖАВНА КОМИСИЈА
ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА

PROMOVIMI I TRANSPARENCËS DHE LLOGARIDHËNIES NË INSTITUCIONET PUBLIKE

DHJETOR 2012

PROJEKTI:

PROMOVIMI I TRANSPARENCËS DHE LLOGARIDHËNIES NË INSTITUCIONET PUBLIKE

KORDINATOR I PROEKTIT:

D-r. Slagjana Taseva, Transparency International Macedonia

ASISTENT I PROEKTIT:

Dona Dimov Markovska

PËR KOMISIONIN SHTETËROR PER PARANDALIM TE KORRUPSIONIT:

Vladimir Georgiev, projekt menaxher

PËR MISIONIN E OSBE-së NE SHKUP

Maja Subotiq, projekt menaxhere

AGJENSIONI PER HULUMTIM “REJTING”

Nikolla Spasov, drejtor ekzekutiv

SHTYPUR NGA:

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

35:005.332(497.7)

PROMOVIMI i transparencë dhe llogaridhënies në institucione publike / [përkthim nga maqedonas shqipe Valon Abdiu]. - Shkup : OSBE, 2013. - 194 стр. : граф. прикази ; 23 см

Превод на делото: Промовирање на транспарентноста и отчетноста во јавните институции. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4630-45-6

а) Јавни институции - Транспарентност - Македонија
COBISS.MK-ID 93806858

Përmbajtja e këtij publikimi nuk përfaqëson medoemos këndvështrimin apo qëndrimin e Misionit të OSBE-së në Shkup.

PËRMBAJTJA :

PARATHËNIE	6
I. PARAQITJA E KONCEPTIT PËR INTEGRITET	8
HYRJE	9
KORNIZA E SISTEMIT PËR INTEGRITET NGA ASPEKTI LIGJOR DHE PRAKTIK	10
PARAQITJA E SISTEMEVE PËR INTEGRITET: PERSPEKTIVAT E POLITIKAVE	25
IMPLEMENTIMI I KONCEPTIT PËR INTEGRITET NË SLOVENI	31
PLANE PËR INTEGRITET- MEKANIZËM INSTITUCIONAL PËR PARANDALIM TË KORRUPCIONIT	37
PARAQITJA E KONCEPTIT PËR INTEGRITET NE RUMANI	45
II. RAPORT NGA ANALIZA KUALITATIVE NË SEKTORIN ARSIM DHE SPORT	49
HYRJE	50
RAPORTI I ANALIZAVE KUALITATIVE TË MASAVE KUNDËR KORUPSIONIT NË SEKTORIN ARSIM DHE SPORT	51
INDEKSET	122
III. HULUMTIM I PERCEPTIMIT TE QYTETARËVE PËR KORRUPCIONIN	125
HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË ARSIM DHE SPORT	127
HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË ADMINISTRATËN PUBLIKE	147
HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË SHOQËRINË CIVILE DHE TEK MEDIUMET	169

PARATHËNIE

Kjo broshurë është një produkt final i projektit “Promovimi i Transparencës dhe Llogaridhënies në Institucionet Publike”, i cili ishte pjesë e planit shumë vjeçar i OSBE-së për të përkrahur implementimin e programit shtetërorë për parandalim dhe luftë kundër korrupsionit dhe konfliktit të interesit 2011-2015 (Program Shtetërorë). Projekti kishte për qëllim të forcojë kapacitetet e Komisionit Shtetërorë për Parandalim të Korrupsionit (KSHPK) dhe të rrisë vetëdijen e shoqatave civile dhe qytetarëve mbi aktivitetet dhe sfidat në fushën e parandalimit të korrupsionit në shtet. Projekti përfshiu këto komponenta:

- 1) të bëj analiza periodike tematike mbi perceptimin e qytetarëve për korrupsionin dhe konfliktin e interesit në tri sektorët e Programit Shtetërorë,
- 2) zhvillim të metodologjisë për vlerësim kualitativ të aktiviteteve dhe indikatorëve në një sektor të caktuar të programit shtetërorë, dhe
- 3) aktivitete për forcim të kapaciteteve për Komisionin Shtetërorë për Parandalim të Korrupsionit.

Implementimi i projektit u bë nga ana e Misionit të OSBE-së në Shkup, Dikasteri për Qeverisje të Mirë gjatë periudhës 30 korrik-31 dhjetor 2012, në partneritet me KSHPK dhe Transparency International Macedonia si kordinatorë për realizim të një pjese të aktiviteteve të projektit. Rezultatet e tri komponentëve u bënë që të përdoren si bazë për ngritje të vetëdijes, përkrahjes dhe për debate publike. Raportet tematike që u referohen aktiviteteve që u vendosën në Programin Shtetërorë i përfshin rekomandimet që u adresuan deri te institucionet kyçe publike, përgjegjës për të ndërmarrë masa për parandalim të korrupsionit dhe deri te KSHPK.

Qëllimi i projektit ishte edhe të promovojë transparencë dhe llogaridhënie në institucionet publike përmes aktiviteteve për ndërtim të kapaciteteve për institucionet shtetërore dhe të risin vetëdijen e qytetarëve sa i përket iniciativave kundër korrupsionit. Si rrjedhojë nga objektivat e projektit, këto ishin rezultatet te projektit:

Rezultati 1: Zhvillimi i Metodologjisë për analizë kualitative të aktiviteteve dhe indikatorëve në një pilot sektor të Programit Shtetërorë dhe monitorimi i implementimit në 2012.

Rezultati 2: Vlerësimi i perceptimit publik mbi korrupsionin në tri sektorët për intervenim të Programit Shtetërorë për Parandalim të Korrupsionit;

Rezultati 3: Përforsim të kapaciteteve të KSHPK për të zhvilluar koncept të integritetit/ evidencë elektronike të të dhënave.

Projekti i 2012 synoi disa grupe, si KSHPK dhe institucionet përgjegjëse për implementimin e Programit Shtetërorë të cilëve u dhanë të dhëna gjithpërfshirëse dhe objektive dhe rekomandime kyçe për zhvillim dhe përmirësim të mëtejshëm; Sektori i shoqërisë civile që u kyç në mënyrë aktive për të përkrahur orvatjet e qeverisë dhe veprimet për parandalim dhe luftë kundër korrupsionit. Qeveria në përgjithësi mori informata të besueshme në lidhje me të arriturat dhe sfidat për të zhvilluar dhe implementuar politikat anti korruptuese në shtet dhe qytetarët që kërkojnë kushte të përmirësuara për jetë, shanse më të mira ekonomike, më shumë besim në institucionet publike në veçanti në orvatjet e qeverisë për të luftuar korrupsionin.

I. PARAQITJA E KONCEPTIT PËR INTEGRITET

HYRJE

Nocioni integritet u shndërrua në një nga termet më shpesh të përdorura kur bëhet fjalë për konceptin e qeverisjes së mirë. Në këtë drejtim, kur flitet për qeverisje të mirë, në esencë mendohet për ndërtim dhe kultivim të frymës së integritetit në nivel personal dhe atë institucional, me të cilën do të inkurajohet dhe do të mundësohet pavarësi, profesionalizëm dhe llogaridhënie gjatë kryerjes së kompetencave të përcaktuara në të drejtën ndërkombëtare dhe atë vendore.

Konferenca rajonale në kuadër të projektit “Promovimi i Transparencës dhe llogaridhënies në institucionet publike” u mbajt me 6 dhe 7 nëntor 2012 dhe është e rëndësishme për shumë aspekte: u prezantuan praktikat dhe përvojat e organizimit ligjor institucional të konceptit të integritetit në më shumë vende të regjionit (Moldavia, Rumania, Bulgaria, Sllovenia dhe Serbia); u dha në mundësi për këmbim të përvojave dhe mendimeve rreth efekteve dhe zhvillimit të këtyre sistemeve për të rritur nivelin e efikasitetit; me pjesëmarrjen aktive të Komisionit shtetërorë për parandalim të korrupsionit (KSHPK) dhe përfaqësuesve të më shumë institucioneve nga shteti që kanë përvojë në zbatimin e modeleve të ndryshme të integritetit, siç janë Biroja Shtetërore e Revizionit, Ministria e Punëve të Brendshme dhe Drejtoria e Doganave dhe nga këto u mundësua platforma për analizë të praktikave vendore dhe përvojave në këtë plan.

Përfundimi i përbashkët nga diskutimi frytdhënës i cili u mbajt në kuadër të konferencës është se nuk ekziston një metodologji e vetme as edhe një model për zbatim sistemorë të konceptit të integritetit, bazë e të së cilit janë planet për integritet respektivisht vlerësimi i rrezikut nga korrupsioni.

Secili shtet zbaton model ose kombinim të metodave që ishin në dispozicion në një periudhë të caktuar kohore dhe të cilat vazhdimisht plotësohen dhe përmirësohen që të plotësojnë nevojën për përforsim të sistemit nacional, institucional dhe personal të integritetit.

Rekomandimet e ngërthyera në programin shtetërorë për parandalim të korrupsionit dhe konfliktit të interesit 2011-2015 e miratuar nga KSHPK, fuqishëm e afirmojnë kuptimin se integriteti nacional duhet të inkorporohet në tërë shoqërinë, sidomos në sistemin e pushtetit, institucionet e pavarura, pushtetin lokal, sektorin civil dhe sektorin e medimeve. Me programin shtetërorë themelohet edhe baza e parë ligjore për implementim të mëtejshëm të konceptit të integritetit.

Nëse qëllimi i konferencës ishte t’i unifikojë përvojat, modalitetet, por edhe sfidat dhe dilemat nga konceptet që zbatohen në vendet e rajonit, mund të thuhet se ato përvoja që u treguan si efikase, do të shfrytëzohen gjatë përcaktimit të konceptit të integritetit në shtetin.

Si rezultat i kësaj do të mund më lehtë t’u përgjigjemi pyetjeve siç janë: në cilin nivel të fillohet (atë qendrorë dhe lokal duke përfshirë dhe integritetin personal), implementimi dhe zbatimi në praktikë; vlerësimi dhe menaxhimi me rreziqet duke pasur parasysh mekanizmat ekzistuese normative dhe institucionale.

Korniza për integritet – perspektiva ligjore dhe praktike

SHQYRTIM TEKNIK

Mr. Sandra Bllagojeviq, Drejtore L.I.F.E., Ltd

PARATHËNIE

SHQYRTIM TEKNIK

Shqyrtimi teknik i Kornizës për integritet nga perspektiva ligjore dhe praktike është përgatitur si kontribut për Konferencën rajonale të Ohrit për Sistemet për integritet dhe politikën parandaluese për anti-korruptim, të organizuar nga Misioni i OSBE-së në Shkup dhe Transparency International Maqedoni, më 6 dhe 7 nëntor 2012. Bazohet në një punë dhe hulumtim të mëparshëm gjithpërfshirëse në fushën e ndërtimit të integritetit dhe parandalimit të korruptimit.

Shqyrtimi teknik i Kornizës për integritet – perspektivat ligjore dhe praktike (më tutje në tekst: Shqyrtimi teknik) është paraparë të jetë një kumtesë për diskutim për kornizën ligjore për integritet dhe zbatimin e tij ndërkombëtar dhe rajonal.

DEKLARATË PËR MOSPRANIMIN E PËRGJEGJËSISË

Ky shqyrtim teknik nuk është redaktuar në mënyrë formale. Përmbajtjet e këtij publikimi nuk i paraqesin domosdoshmërisht qëndrimet ose politikën e OSBE-së, Transparency international ose organizatave të tjera kontribuese e as që nënkuptojnë ndonjë miratim të tyre.

FALËNDERIME

Autori është falënderues për pikëpamjet që i ofruan palët e ndryshme në përgatitjen e këtij Shqyrtimi teknik. Në veçanti, autori i çmon informatat kthyesë që u ofruan nga Transparency international Kapitulli nacional i Maqedonisë dhe përfaqësuesit e misionit të OSBE-së gjatë procesit të konsultimeve.

HYRJE

Deri tani, është e padiskutueshme se korruptimi ndikon negativisht mbi të gjithë sektorët e shoqërisë. E ndryshk kulturën kombëtare, e rrezikon stabilitetin dhe sigurinë dhe e kërcënon zhvillimin social, ekonomik dhe politik të vendit. Poashtu, i shter resurset e qeverisë dhe i pengon investimet e huaja. Edhe pse korruptimi është problem universal, është veçanërisht i dëmshëm për vendet në tranzicion, sepse ato janë më të goditur nga rënia ekonomike dhe që janë më pak të afta t'i absorbojnë shpenzimet plotësuese që ndërliken me mitën, mashtrimin dhe keqpërdorimin e pasurisë ekonomike.

Në thelb, korruptimi është një realitet i vështirë për t'u matur; por megjithatë mund të matet. Edhe sikur një sërë problemesh ta sfidojnë një deklaratë të tillë, duke i përcjellur profilet institucionale të vendeve, duke ofruar informata të vlefshme për hapësirat e mundshme për korruptim, siç janë praktikën për prokurim (blerje), kornizat administrative, menaxhimin e buxhetit dhe të ngjashme. Edhe pse ky angazhim nuk e mat në mënyrë të drejtpërdrejtë vetë korruptimin, është dëshmuar se paraqet një indikator të dobishëm për trendet e ardhshme.

Ky shqyrtim teknik në Pjesën e parë fillon me një pasqyrë të shkurtër të dimensioneve legislative dhe inicativave kyçe ndërkombëtare dhe rajonale për vlerësimin e kornizës

për integritet dhe sistemeve për parandalimin e korrupsionit. Pastaj, në Pjesën e dytë vazhdon me shqyrtimin e dimensioneve praktike për vlerësimin e kornizës për integritet dhe sistemit për parandalimin e korrupsionit në sektorin publik të vendeve të zgjedhura. Në Pjesën e tretë jep përfundime, së bashku me rekomandimet e përgjithshme, për qeverinë se si duhet shkuar përpara.

PJESA E PARË: PASQYRA LEGJISLATIVE E KORNIZËS SË SISTEMIT PËR INTEGRITET

KORNIZA LEGJISLATIVE PËR INTEGRITET

Në këtë pjesë përmenden iniciativat kryesore ndërkombëtare dhe rajonale në luftën kundër korrupsionit gjatë dekadës së kaluar dhe konteksti, që çoi deri te ajo që korrupsionit të trajtohet si çështje kryesore që ka të bëjë me zhvillimin. Kjo analizë në asnjë mënyrë nuk i shter të gjitha mundësitë për analiza plotësuese. Ajo shërben për të ofruar një kornizë të gjerë kontekstuale të kornizës së sistemit për integritet.

Qeveria demokratike, duke e përfshirë edhe doktrinën e ndarjes së pushteteve, është parim kyç i çdo kornize për integritet. Ndarja e pushteteve, i ndan institucionet e qeverisë në ato ekzekutive, legjislative dhe gjyqësore. Poashtu, ka një numër institucionesh që luajnë rol të rëndësishëm në administratën publike. Ky vend, sikurse edhe vendet e tjera, ka një kornizë të gjerë legjislative për integritet që në mënyrë të vazhdueshme është ndryshuar dhe avancuar gjatë viteve të fundit. Në mesin e tyre janë Kushtetuta, Ligji për Kuvendin, Ligji për vetëqeverisjen lokale, Kodi zgjedhor, Kodi penal, Ligji për shërbimin publik, Ligji për parandalimin e korrupsionit, Ligji për kontrollin e brendshëm financiar, Ligji për të drejtën për informata, Ligji për ombudsmanin etj., të gjitha këto e përbëjnë kontekstin më të gjerë të kornizës për integritet. Gjithashtu, ka një numër të caktuar politikash dhe udhëzimesh që i përcaktojnë standardet për integritet në sektorin publik. Këto janë institucione dhe korniza plotësuese legjislative, që mbikëqyrin, caktojnë standarde, ofrojnë këshilla, ose zbatojnë ligjin. Në mesin e tyre janë Kodet e sjelljes, standardet për kualitet, standardet për qeverisje të mirë, etj.

Mekanizmat për shpalljen e sjelljes së papranueshme kryesisht mbulohen nga organet për mbikëqyrje dhe mekanizmat për revizion, hetimet dhe denoncimet e rasteve të tilla. Spektri i organeve të tilla relevante që e mbikëqyrin dhe bëjnë revizion të sjelljes së sektorit publik në shtet, poashtu është mjaft i gjerë. Dallimi ndërmjet kornizës legjislative dhe institucionale për integritet ndërmjet vendeve të ndryshme kryesisht qëndron në zbatimin e saj, procesin e mbikëqyrjes dhe ndëshkimin e sjelljes së papranueshme.

Më poshtë është paraqitur një pasqyrë me indikatorët e legjislacionit dhe instrumenteve të BE-së, të cilat vendet anëtare të BE-së patjetër duhet t'i miratojnë në pajtim me standardet për integritet dhe luftë kundër korrupsionit (marrë nga Katalogu i praktikave premtuese në fushën e integritetit, luftës kundër korrupsionit dhe masave administrative kundër krimit të organizuar në BE, 2008):

Bashkimi Evropian

- Konventa e 26 korrikut të vitit 1995 për mbrojtjen e Interesave financiare të Bashkimit Evropian (OJ C 316 e datës 27 nëntor 1995, fq.49)
- Protokollin i 27 shtatorit të vitit 1996 për Konventën për mbrojtjen e interesave financiare të komunitetit (OJ C 313 e datës 23 tetor 1996, fq.2)
- Protokollin i dytë për Konventën për mbrojtjen e interesave financiare të komunitetit (OJ C 221 e datës 19 korrik 1997, fq.12)
- Protokollin për interpretimin, duke përdorur vendimet preliminare të Gjyqit të Komunitetit Evropian, e Konventës për mbrojtjen e interesave financiare të komunitetit (OJ C 151 e datës 20 maj 1997, fq.2)
- Konventa e 26 majit 1997 për luftën kundër korrupsionit ku janë të përfshirë zyrtarët e Komunitetit Evropian ose zyrtarët e vendeve anëtare të BE-së (OJ C 195 e datës 25 korrik 1997, fq.2)
- Komunikimi i datës 28 maj 2003 nga Komisioni për Këshillin, Parlamentin Evropian dhe Komitetin ekonomik dhe social evropian për një politikë gjithpërfshirëse të BE-së kundër korrupsionit (COM(2003)317)
- Vendimi i Këshillit 2003/642/JHA i datës 22 korrik 2003 sa i përket aplikimit për Gibraltarin të Konventës për luftën kundër korrupsionit ku janë të përfshirë zyrtarët e Komunitetit Evropian ose zyrtarët e vendeve anëtare të BE-së (OJ L 226 e datës 10 shtator 2003, fq. 27)
- Vendimi kornizë i Këshillit 2003/568/JHA i datës 22 korrik 2003 për luftimin e korrupsionit në sektorin privat (OJ L 192 e datës 31 korrik 2003, fq. 54)

Këshilli i Evropës

Konventat e Këshillit të Evropës

- Konventa e Kodit penal për korrupsionin, e hapur për nënshkrim më 27 januar 1999
- Konventa e Kodit civil për korrupsionin, e hapur për nënshkrim më 4 nëntor 1999
- Protokollin plotësues për Konventën e Kodit penal për korrupsionin, 15 maj 2003

Komiteti i ministrave

- Rekomandimi Nr. R(2003)4 për rregullat e përbashkëta kundër korrupsionit në financimin e partive politike dhe fushatave zgjedhore, 8 prill 2003
- Rekomandimi Nr. R(2000)10 për Kodin e sjelljes së zyrtarëve publikë, 11 maj 2000
- Rezoluta (97)24 për 20 parimet udhëzuese për luftën kundër korrupsionit, 6 nëntor 1997
- Rezoluta (98)7 për Statutin e Grupit të shteteve kundër korrupsionit (GRECO), 5 maj 1998
- Rezoluta (99)5 për themelimin e Grupit të shteteve kundër korrupsionit (GRECO), 1 maj 1999

Kombet e Bashkuara

- Konventa e KB-ve kundër Krimit të organizuar transnacional, 15 nëntor 2000
- Konventa e KB-ve kundër korrupsionit, 31 tetor 2003
- Kodi ndërkombëtar i sjelljes për zyrtarët publikë, 12 dhjetor 1996 (Rezoluta 51/59)

Organizata për bashkëpunim ekonomik dhe zhvillim

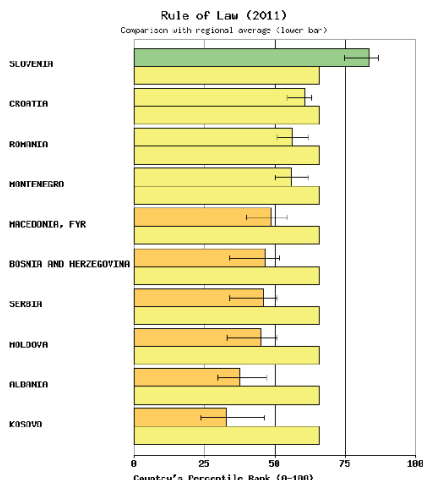
- Konventa për luftimin e dhënies së mitës zyrtarëve të huaj publikë në Transaksionet ndërkombëtare të biznesit, e datës 17 dhjetor 1997
- Rekomandim për Udhëzimet për menaxhimin e konfliktit të interesave në shërbimin publik, qershor 2003

Gjatë dekadës së kaluar, janë negociuar një numër i madh i kornizave për integritet dhe instrumenteve për vlerësimin e luftës kundër korrupsionit nën patronazhin e organizatave të ndryshme multilaterale. Më poshtë është dhënë një pasqyrë e shkurtër e këtyre iniciativave dhe instrumenteve.

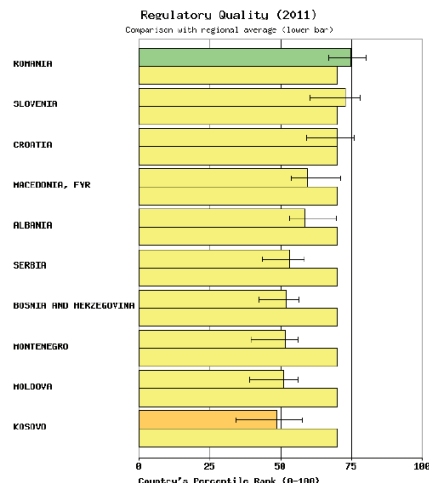
INICIATIVAT PËR VLERËSIMIN E INTEGRITETIT TË VENDEVE TË NDRYSHME

Duke filluar me hetimin e korrupsionit si një dukuri shumë e përhapur në shoqëri që ka pasoja të ndryshme negative, janë realizuar një numër i madh i studimeve për kornizën e integritetit, për ta vlerësuar kornizën e vendit për promovimin e integritetit dhe parandalimin e korrupsionit në gjithë sektorin publik. Disa indikatorë janë bërë më të dobishëm se disa të tjerë. Megjithatë, akoma nuk ka ndonjë masë universale, që do të përgjigjej për të gjitha kualitetet e nevojshme. Në përgjithësi, vlerësimi i kornizës për integritet mund të bëhet në tre mënyra: me sondazhe, me vlerësime të ekspertëve, me indekse të përbëra.

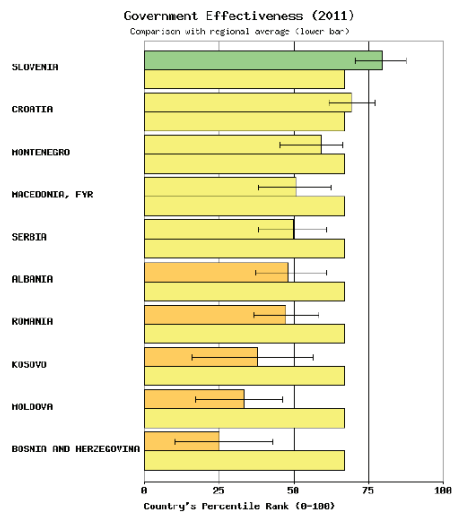
Shumica e këtyre instrumenteve që janë të njohura mirë – siç janë studimet e Sistemeve për integritet nacional të vendeve nga Transparency International ose raportet e Global Integrity për vendet e ndryshme - janë “qasje në nivel të sistemit” dhe zakonisht e vlerësojnë sistemin e integritetit të një vendi ose infrastrukturën etike në aspekt të ekzistimit, kapacitetit, efektivitetit dhe koferencës së institucioneve dhe sistemeve për ta promovuar integritetin dhe për ta luftuar korrupsionin. Ngjashëm, një numër i madh i indikatorëve të qeverisjes siç është Indeksi për perceptimin e korrupsionit të Transparency International ose indikatorët për qeverisje mbarëbotërore të Institutit të Bankës Botërore i rangojnë vendet në aspekt të dobësisë së perceptuar dhe/ose efektivitetit për kontrollimin e korrupsionit. Përderisa qasjet e këtilla kanë qenë shumë të rëndësishme për ngritjen e vetëdijes, ato ofrojnë shumë pak informata të klasifikuara për format e ndryshme të shkeljes së integritetit në nivel të sektorit ose institucionit, dhe nuk janë zgjidhja më e mirë për ta përcjellur progresin dhe për t'i mbikëqyrur trendet e korrupsionit në nivel institucional.

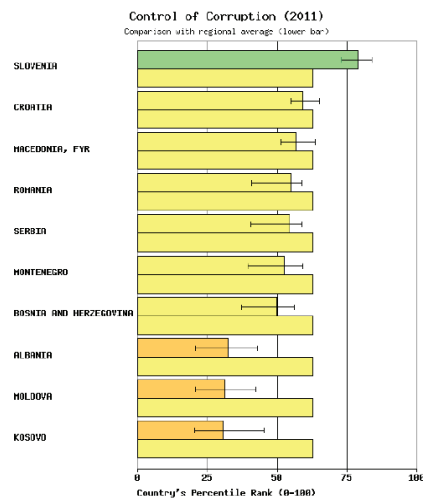
Source: Kaufmann D., A. Kraay, and M. Bastruzzi (2010), The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues

Source: Kaufmann D., A. Kraay, and M. Bastruzzi (2010), The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues

Source: Kaufmann D., A. Kraay, and M. Bastruzzi (2010), The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues

Source: Kaufmann D., A. Kraay, and M. Bastruzzi (2010), The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues

Shkeljet e integritetit dhe korrupsioni në thelb janë një realitet i vështirë për t'u matur; por megjithatë mund të maten. Edhe sikur një sërë problemesh ta sfidojnë një deklaratë të tillë, duke i përcjellur profilet institucionale të vendeve, duke ofruar informata të vlefshme për hapësirat e mundshme për korrupsion, siç janë praktikrat për prokurim (blerje), kornizat administrative, menaxhimin e buxhetit dhe të ngjashme. Edhe pse ky angazhim nuk e mat në mënyrë të drejtpërdrejtë vetë korrupsionin dhe shkeljen e integritetit, është dëshmuar se paraqet një indikator të dobishëm për trendet e ardhshme. Këtu bëhen të rëndësishme vlerësimet e kornizave institucionale për integritet.

INICIATIVAT PËR VLERËSIMIN E INTEGRITETIT INSTITUCIONAL

Metodat për vlerësimin e integritetit institucional, zakonisht kanë për qëllim ta vlerësojnë kornizën institucionale për promovimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në gjithë sektorin publik, dhe/ose ta identifikojë korrupsionin ose rreziqet për korrupsionin në kuadër të institucioneve të caktuara qeveritare. Aq më tepër, vlerësimet institucionale poashtu mund t'i marrin në konsideratë kulturën dhe etikën institucionale në sektorin publik. Kjo përfshin shqyrtimin e vlerave, sjelljet dhe veprimet e veçanta individuale për t'i identifikuar rreziqet për korrupsionin dhe konfliktet potenciale të interesit në mesin e zyrtarëve publikë.

Vlerësimet institucionale të kornizës për integritet mund të jenë (i) të udhëhequra nga brenda (vetëvlerësim) që realizohen në kuadër të institucionit; ose (ii) të udhëhequra nga jashtë, që realizohen nga vlerësues të pavarur. Ka shumë shembuj të vendeve që implementojnë metoda të ndryshme për ta vlerësuar integritetin e sektorit publik në nivel institucional.

Disa nga këto metoda përdoren në rajon.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Moldavia:

Moldavia ka zhvilluar një metodologji për t'i identifikuar faktorët institucionalë që mund ta lehtësojnë korrupsionin dhe ka përgatitur rekomandime për t'i parandaluar ato. Vlerësimi përbëhet nga një proces i vetëvlerësimit që përfshin tre hapa: 1) vlerësimi i parakushteve; 2) vlerësimi vetanak i rreziqeve për korrupsionin dhe 3) elaborimi i rekomandimeve për eliminimin ose zvogëlimin e efekteve të tyre (elaborimi i planeve për integritet).

Institucioni përgjegjës për këtë aktivitet është Qendra për luftimin e krimeve ekonomike dhe korrupsionit, që ka rol të dyfishtë: vetëvlerësimi i rreziqeve, obligimi dhe detyra për të ofruar përkrahje këshilldhënëse, duke përfshirë trajnimin e grupeve për vetëvlerësim për rrezikun nga autoritetet e tjera qendrore.

Planet për integritet janë definuar në kuadër të Vendimit qeveritar për miratimin e Metodologjisë për vlerësimin e rrezikut për korrupsionin në institucionet publike.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Serbia:

Serbia ka zhvilluar një metodologji për t'i identifikuar faktorët institucionalë që mund ta lehtësojnë korrupsionin dhe ka përgatitur rekomandime për t'i parandaluar ato. Vlerësimi përbëhet nga një proces i vetëvlerësimit që përfshin tre hapa: 1) faza përgatitore; 2) vlerësimi i rreziqeve për korrupsionin dhe 3) planet për përmirësim.

Institucioni përgjegjës për këtë aktivitet është Agjensioni për luftë kundër korrupsionit, që ka rol të ofrojë përkrahje këshilldhënëse, duke përfshirë trajnimin e grupeve për vetëvlerësim për rrezikun nga autoritetet e tjera qendrore. Të gjitha organet e sektorit publik duhet të miratojnë plane për integritet.

Planet për integritet janë definuar në kuadër të Ligjit për Agjensioni për luftë kundër korrupsionit dhe Udhëzimeve për implementimin e planeve për integritet.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Sllovenia:

Sllovenia ka zhvilluar një metodologji për identifikimin e rreziqeve relevante për korrupsionin në fushat e ndryshme të punës të një organizate individuale, për vlerësimin e nivelit të dobësisë së një organizate, për ekspozimin e saj ndaj praktikave jomorale dhe korrupsionit dhe për përcaktimin e masave për t'i zvogëluar ose eliminuar rreziqet për korrupsionin.

Institucioni përgjegjës për këtë aktivitet është Komisioni për parandalimin e korrupsionit, që ka rol të ofrojë përkrahje këshilldhënëse, duke përfshirë trajnimin e grupeve për vetëvlerësim për rrezikun nga autoritetet e tjera qendrore. Të gjitha organet e sektorit publik duhet të miratojnë plane për integritet.

Planet për integritet janë definuar në kuadër të Ligjit për integritet dhe parandalimin e korrupsionit dhe Udhëzimeve për implementimin e planeve për integritet.

Përveç qëllimit kryesor për ta përmirësuar ofrimin e shërbimeve publike duke i eliminuar mundësitë për korrupsionin në organizatat publike, vlerësimi i kornizës institucionale për integritet, poashtu i ka edhe këto qëllime plotësuese:

- Të ofrojë indeks të performancës ashtu që institucionet ta dinjë saktë se ku janë problemet e tyre në proceset e tyre dhe të punojnë për përmirësimin e tyre nëpërmjet masave korrigjuese dhe parandaluese;
- Të shërbejë si standard ndaj të cilit institucionet do të orvaten ta përmirësojnë integritetin dhe ta promovojnë qeverisjen e mirë në të ardhmen;
- Të nxisin ndjenjë të garimit ndërmjet institucioneve nëpërmjet publikimit të hapur të rezultateve të integritetit dhe në mënyrë adekuate t'i shprehin mirënjohje institucionit me nivel më të lartë të integritetit.

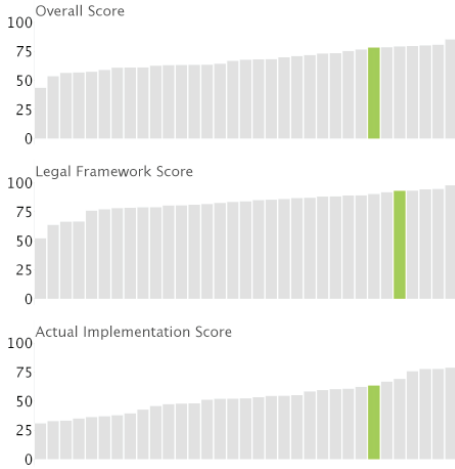
Një veçanti e vlerësimit të integritetit institucional është se ai e përfshin atë që quhet “boshllëk i implementimit” që ka të bëjë me dallimin ndërmjet kornizës ligjore për qeverisje të mirë dhe anti-korrupsionin, dhe implementimit ose zbatimit aktual të po asaj kornize ligjore. Thënë shkurt, boshllëku i implementimit tregon se sa mirë është duke u implementuar rregullat ekzistuese në kuadër të të gjithë sektorëve të institucionit.

Duke u bazuar në Raportin e Global Integrity, boshllëqet e implementimit të vendeve të rajonit janë të moderuara (mesatare). Ky vlerësim i integritetit institucional ndihmon që të gjenden në mënyrë të saktë se ku janë rreziqet te institucionet që i implementojnë rregullat dhe që i kryejnë funksionet e tyre sociale.

GI - Integrity Indicators: Macedonia, FYR
2011

Overall Rating: Moderate (78 of 100)
Legal Framework: 93 of 100
Actual Implementation: 63 of 100
Implementation Gap: (30)

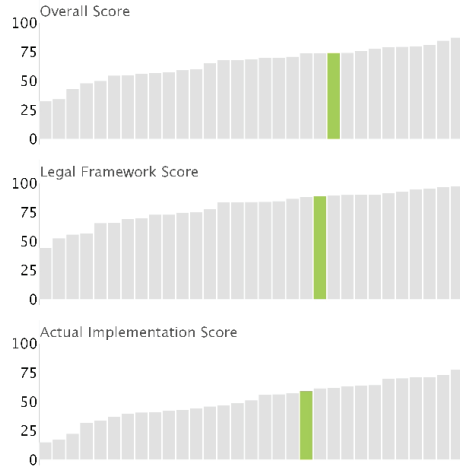
Comparison to 33 diverse countries

GI - Integrity Indicators: Moldova
2010

Overall Rating: Moderate (74 of 100)
Legal Framework: 89 of 100
Actual Implementation: 59 of 100
Implementation Gap: (30)

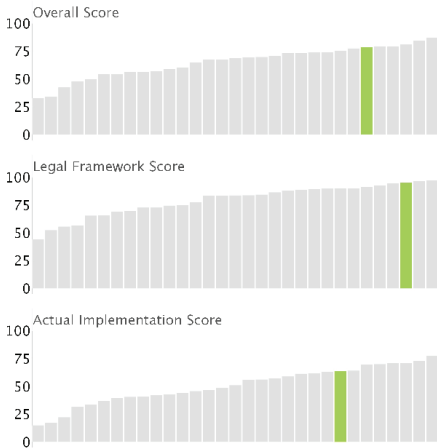
Comparison to 31 diverse countries

GI - Integrity Indicators: Romania
2010

Overall Rating: Moderate (79 of 100)
Legal Framework: 95 of 100
Actual Implementation: 64 of 100
Implementation Gap: (31)

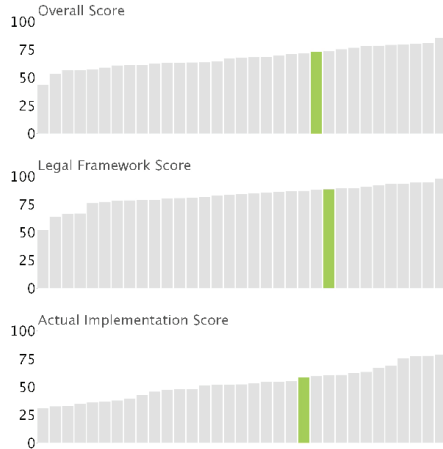
Comparison to 31 diverse countries

GI - Integrity Indicators: Serbia
2011

Overall Rating: Moderate (73 of 100)
Legal Framework: 88 of 100
Actual Implementation: 58 of 100
Implementation Gap: (30)

Comparison to 33 diverse countries

PJESA E DYTË: PËRGJIGJA RAJONALE PËR MENAXHIMIN E KORNIZËS PËR INTEGRITET

KONCEPTI I INTEGRITETIT DHE MENAXHIMI I KORNIZËS PËR INTEGRITET

Fjalori i avancuar i Oksfordit (Oxford Advanced Dictionary) integritetin e definon si “cilësi e të qenit i ndershëm dhe e posedimit të parimeve të forta morale”. Transparency International e quan atë si “sjellje dhe veprime konzistente me një grup parimesh dhe standardesh morale ose etike, të përçafuara si nga individët ashtu edhe nga institucionet, që krijojnë pengesa për korrupsionin.” (Transparency International, 2009). Në përgjithësi, thuhet se korrupsioni ndodh atëherë kur nëpunësit publikë nuk i ndjekin ose nuk i zbatojnë në mënyrë të drejtë dhe transparente një grup procedurash standarde gjatë ofrimit të shërbimeve dhe përpunimit të shërbimeve sipas prirjes personale drejt ndonjë kushti ose shtytjeje të veçantë, që çon drejt përpunimit të shërbimit ose rezultatit tjetër. Kur mbizotëron një dukuri e tillë në ndonjë institucion, thuhet se integriteti është i ulët.

Integriteti në bindje dhe në moral përfshin kryerjen e punës sipas këtyre parimeve – e jo vetëm të flitet për to. Nga perspektiva institucionale, integriteti i të punësuarve dhe ai institucional janë dy anët e një monedhe. Që një institucion të ketë integritet, duhet të jetë një mjedis etik, me të punësuar dhe menaxhment që janë të gatshëm t’i ndjekin dhe t’i zbatojnë kulturën, politikën, dhe procedurat e institucionit. Të punësuarit dëshirojnë të punojnë në një institucion që është i përkushtuar ta bëjë gjënë e vërtetë, në sinkronizim me vlerat dhe besimet e tyre personale, dhe që ka integritetin për të jetuar sipas praktikave dhe përkushtimeve të prezantuara.

Menaxhimi i kornizës për integritet, në përgjithësi, është vlerësimi dhe mbikëqyrja se, në një institucion, një nëpunës publik a i ndjek procedurat standarde gjatë ofrimit të shërbimeve publike në mënyrë të drejtë dhe transparente dhe se shërbimet nuk përpunohen sipas prirjes personale drejt ndonjë kushti ose shtytjeje të veçantë. Menaxhimi i kornizës për integritet merret me varshmërinë e ndërsjellë të strategjive për zbatim dhe integritet. Strategjia për zbatim ka për qëllim rregullimin e zbatimit të ligjeve dhe rregullave që kanë të bëjnë me sjelljen etike. Strategjia për integritet ka për qëllim të zhvillojë norma dhe vlera të përbashkëta. Qëllimi i zbatimit është ta parandalojë sjelljen jologjore; qëllimi i integritetit është të nxisë sjellje të përgjegjshme.

MENAXHIMI I INTEGRITETIT NË NIVEL INSTITUCIONAL – SHEMBUJ NGA VENDET E NDRYSHME

Vendet e ndryshme gjenden në faza të ndryshme në këtë fushë. Ka shumë qasje për t’i menaxhuar kornizat për integritet, dhe varësisht nga qasja që e përdorin vendet e ndryshme, poashtu zbatohen edhe ndërveprojnë masa të ndryshme. Menaxhimi tradicional mbështetet në vlerësimin dhe mbikëqyrjen e ligjeve, kodeve të sjelljes, ose procedurave administrative, ndërsa në kohën e sotme, ky menaxhim përfshin vlerësimin dhe mbikëqyrjen e kulturës dhe etikës institucionale, si dhe zbatimin e tyre. Vlen se gjatë vlerësimit të korrupsionit dhe të kornizës për integritet të ndonjë institucioni, nevojiten informata precize dhe analiza të kujdesshme – perceptimet e gjera ofrojnë bazë të vogël për përpilimin e programeve reformuese.

Vendet e ndryshme ballafaqohen me sfida të ngjashme gjatë menaxhimit të kornizës për

integritet, pa marrë parasysh cilën metodë e zbatojnë:

1. Definimi i kornizës për integritet që do të matet
2. Sigurimi i vlerësimeve të besueshme dhe të sigurta
3. Zbatimi i rezultateve për ndryshim të politikave
4. Të sigurohet vazhdimësia dhe llogaridhënia

Për qëllimet e këtij shqyrtimi teknik dhe krahasimin e vendeve në menaxhimin e kornizave për integritet, autori do t'i përdorë shembujt e Moldavisë (vend që nuk është anëtar i BE-së), Serbisë (kandidate për anëtarësim në BE), dhe Sllovenisë (anëtare e BE-së) që kanë një përvojë në këtë fushë.

KORNIZA PËR INTEGRITET DHE MATJA E SAJ

Korruptimi është një dukuri e fshehtë; është vështirë të matet në mënyrë precize. Megjithatë, mund të shihet si simptom i dështimit sistematik. Prandaj, fokusi duhet të jetë në:

1. Ekzistimin de jure të masave për integritet (rregullativë, kod etik, standarde, etj.)
2. Arritshmëria – është e mundshme të implementohen masat (burimet njerëzore, etj.)
3. Implementimi de facto – si janë implementuar masat në të vërtetë (efikasiteti, praktikat joformale, shpërndarjet joformale, ndikimet joadekuate, etj.)

Është me rëndësi të definohen komponentat e integritetit që do të maten. Është shumë më lehtë të matet numri i trajnimeve që janë mbajtur për etikën ose ekzistimi i regjistrit të dhuratave se sa të matet se a kryen punën ashtu siç duhet ndonjë nëpunës publik. Edhe pse merr shumë kohë, megjithatë, nëse puna është e strukturuar ashtu siç duhet, kjo mund të arrihet mjaft lehtë dhe në mënyrë efikase. Shpesh, institucioneve u mungon kapaciteti dhe dija si ta trajtojnë këtë çështje, e poashtu institucionet shpesh thonë se kjo nuk është aktiviteti i tyre thelbësor dhe se ato duhet të koncentrohen në “punën e tyre të vërtetë”.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Serbia, Sllovenia: Të dyja vendet kanë zhvilluar plane model për integritet duke u bazuar në konsultimet me grupin e punës të përfaqësuar nga pjesëmarrësit nga institucionet e sektorit publik. I definoi proceset dhe rreziqet që janë të përbashkëta për të gjitha institucionet e sektorit publik dhe të cilat mund të maten.

Leksionet e mësuara: Takime strukturore; U krijua një Grup pune i nivelit të lartë me madhësi të vogël; Rreziqe të ngushta specifike për sektorët, Vlerësim më i lehtë; Përkrahës ndaj institucioneve; Nuk ka nevojë për kapacitete të brendshme.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Moldavia: Moldavia ka përfshirë në Udhëzimet se çka duhet të masin institucionet në përgjithësi, por ua ka lënë institucioneve që t'i identifikojnë rreziqet.

Leksionet e mësuara: Rreziqet janë definuar ngushtë; Kapaciteti i pamjaftueshëm; Merr shumë kohë

VLERËSIMET E BESUESHME DHE TË SIGURTA

Besueshmëria e vlerësimit të integritetit varet shumë nga procedurat për implementimin e vlerësimit dhe metodologjia e zhvilluar.

Janë 2 metoda kyçe që mund të zbatohen: 1. Vlerësimi nga të punësuarit e rreziqeve ekzistuese për korrupsion nëpërmjet pyetësorëve, 2. Vlerësimi nga Komisioni për rreziqe, i rreziqeve ekzistuese për korrupsion nëpërmjet intervistave. Pyetësorët (analiza indirekte) dhe intervistat me të punësuarit (analiza direkte) janë metodat që përdoren më shpesh dhe janë instrumente themelore për mbledhjen e të dhënave dhe gjendjen aktuale të institucionit. Kombinimi i të dyja metodave të analizës mundëson shfrytëzimin e përparësive të njërës dhe shmangien e mangësive të metodës tjetër. Natyrisht, institucionet mund ta zablojnë edhe metodën e kontrollimit të kryqëzuar dhe në vlerësimin e rreziqeve t'i përdorin raportet revizore, planet strategjike, raportet pas ngjarjeve, përvojën lokale, etj. Megjithatë, kjo mund të kushtojë shumë dhe të marrë shumë kohë.

Pas vlerësimit të kornizës për integritet, secila komponentë rangohet sipas nivelit të rrezikut. Rejtingjet e rreziqeve pastaj kombinohen në bazë të një formule për t'u ofruar komponenteve, renditje të rrezikut.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Serbia: Serbia i përdor të dyja metodat nëpërmjet një aplikacioni onlajn. Vlerësimi i rreziqeve dhe aplikimi i formulës, është i inkorporuar në sistemin onlajn, kështu që kur institucionet i vlerësojnë rreziqet, zbulohen masat për lehtësim dhe prioritetet e saj duke u bazuar në nivelin e rrezikut.

Leksionet e mësuara: Vlerësim më i lehtë; Përkrahës ndaj institucioneve; Nuk ka nevojë për kapacitet të brendshëm

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Sllovenia dhe Moldavia: Të dyja vendet ua kanë lënë vetë institucioneve që të bëjnë vlerësimin e rreziqeve dhe aplikimin e formulës (në të shumtën e rasteve duke e përdorur të ashtuquajturën hartë e temperaturës).

Leksionet e mësuara: Kapacitet i pamjaftueshëm; Merr shumë kohë; Institucione të frustruara

ZBATIMI DHE NDRYSHIMET E POLITIKAVE

Pasi të jetë vlerësuar korniza për integritet dhe rreziqet e saj, duhet vendosur se çka do të bëhet me to. Prandaj është me rëndësi që të sigurohet mbikëqyrje efektive dhe komunikim i rezultateve të vlerësimit që të mund të propozohen ndryshime të politikave. Praktika ka treguar se gjatë propozimit të masave, institucionet janë të kufizuara ngushtë vetëm në rritjen e rrogës, numrit të të punësuarve dhe rritjen e buxhetit. Ka edhe disa masa të tjera afatshkurta, afatmesme dhe afatgjata që mund të zbatohen në praktikë.

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet), Serbia, Sllovenia: Serbia ka definuar masa gjithëpërfshirëse institucionale, duke u mbështetur në rregullativën për anti-korruptim, kontrollin e brendshëm dhe standardet e ndryshme. Sllovenia poashtu ka identifikuar një listë me masat e mundshme të cilat mund t'i zbatojnë institucionet.

Leksionet e mësuara: Masa të besueshme; Përkrahës ndaj institucioneve; Proces i thjeshtësuar

Korniza për integritet në institucionet publike (planet për integritet) Moldavia: Moldavia ka përfshirë të Udhëzimet se çka duhet të masin institucionet në përgjithësi, por ua ka lënë institucioneve që ta bëjnë identifikimin e rreziqeve.

Leksionet e mësuara: Masat janë definuar ngushtë; Kapacitet i pamjaftueshëm; Merr shumë kohë

VAZHDIMËSIA DHE LLOGARIDHËNIA

Vlerësimi i kornizës për integritet është një mekanizëm kyç për marrjen e informatave kthyesë për rezultatet dhe pasojat e veprimeve qeveritare që mundëson mësim dhe këmbim të përvojave nëpërmjet menaxhimit të njohurive në kuadër të institucioneve dhe gjithë sektorit publik. Poashtu ka për qëllim të përkrahë përkrahjen sistematike.

Organet qendrore që merren me integritetin dhe politikat parandaluese mund të luajnë një rol shumë të rëndësishëm për llogaridhënie të implementimit efektiv të kornizës për integritet, për shembull duke kërkuar raporte të detyrueshme për vlerësimin e integritetit dhe ndëshkimin e atyre që nuk i implementojnë masat përmirësuese.

Vlerësimet e rreziqeve për korruptim në institucionet publike (planet për integritet), Sllovenia: Në kuadër të ZIntPK, Sllovenia ka paraparë një dënim ndërmjet 400 dhe 4000 euro për personin përgjegjës të organit ose organizatës që nuk përpilon ose nuk miraton plan të integritetit brenda afatit të caktuar kohor. (Neni 86)

Vlerësimet e rreziqeve për korruptim në institucionet publike (planet për integritet), Moldavia, Serbia: Të dyja vendet nuk kanë paraparë asnjë sanksion ligjor për mosimplementimin e vlerësimit të rreziqeve dhe/ose planeve për integritet.

PJESA E TRETË: KONSIDERATA DHE PËRFUNDIME

KONSIDERATAT KYÇE GJATË ZHVILLIMIT TË KORNIZËS SË SISTEMIT PËR INTEGRITET

Para se ta përgatisë ose ta ndryshojë kornizën e sistemit për integritet, Qeveria dhe Komisioni shtetëror duhet t'i shqyrtojnë dhe t'i vlerësojnë në mënyrë kritike ato elemente të procesit për vlerësim të korrupsionit që tashmë janë në përdorim dhe që janë në përputhje me Programin shtetëror 2011-2015 dhe rregullativat e tjera relevante për luftën kundër korrupsionit brenda sektorit publik dhe/ose privat.

Që të rritet në maksimum menaxhimi dhe efikasiteti i kornizës për integritet, ajo duhet të integrohet me proceset ekzistuese për vlerësimin e rreziqeve. Më poshtë është dhënë një listë me disa nga proceset kyçe të rrezikut me të cilat duhet të bëhet bashkërenditja e rreziqeve, që të shmanget përputhja e ndësjellë, puna e dyfishtë ose e trefishtë, pasi që të gjitha i trajtojnë rreziqet e korrupsionit, krijimin e regjistrit të rreziqeve, ndërtimin e integritetit, e kështu me radhë:

Revizioni i brendshëm e shqyrton efektivitetin e kontrolleve. Bashkërenditja ndërmjet funksionit të revizionit të brendshëm dhe kontrolleve në kuadër të procesit për menaxhim të rreziqeve të korrupsionit është me rëndësi vitale, dhe roli/et e menaxhuesit për revizion të brendshëm për rrezik dhe zbatim, është që t'i bashkërendisë këto procese thelbësore. Kjo është e paraparë për të gjitha institucionet e sektorit publik.

Strategjia për menaxhim të rreziqeve dhe regjistrat e rreziqeve i shqyrton pikat e rrezikut dhe procedurat që janë më të prekshme nga korrupsionit. Sipas Planit aksional të Programit shtetëror 2011-2015, kjo është e paraparë për të gjitha institucionet e sektorit publik, duke i përfshirë edhe komunat.

Planet për integritet e shqyrtojnë dobësinë institucionale ndaj paraqitjes së korrupsionit dhe masat që janë futur në përdorim për t'i trajtuar këto dobësi (pika të nxeha). Sipas Planit aksional të Programit shtetëror 2011-2015, kjo është e paraparë për të gjitha institucionet e sektorit publik.

Strategjia për pikat e nxehat procedurale e shqyrton dobësinë procedurale të institucioneve për paraqitjen e korrupsionit ashtu siç është. Për shembull Plani aksional i Programit shtetëror 2011-2015 e ka paraparë këtë për administratën doganore.

SI TË SHKOHET PËRPARA

Integriteti është esencial për qeveritë moderne. Jo vetëm që ofron një bazë për qeverisje efektive, por poashtu i siguron qytetarët se qeveria e tyre punon për të mirën e tyre. Ndërtimi i një kornize të fortë dhe efikase për integritet është njëra nga çështjet më të rëndësishme për ta ruajtur qëndrueshmërinë e institucioneve të sektorit publik. Menaxhimi i tij efektiv poashtu ndihmon që t'i kuptojmë dhe të jemi të përgatitur për rreziqet ndaj integritetit para se të paraqiten ato. Kjo përgatitje e bën edhe dallimin ndërmjet institucioneve dhe vendeve që ecin përpara dhe atyre që dështojnë.

Ky shqyrtim teknik ka shërbyer si kumtesë për diskutim në vlerësimet aktuale të kornizës për integritet, në nivel ndërkombëtar dhe rajonal. Në Pjesën e tij të parë filloi me një pasqyrë të shkurtër të dimensioneve legjislativë dhe iniciativat kyçe ndërkombëtare dhe rajonale për vlerësimin e kornizave për integritet dhe sistemet për parandalim të

korruptimit. Pastaj në Pjesën e dytë vazhdoi me shqyrtimin e dimensioneve praktike të kornizave për integritet dhe vlerësimin e sistemeve për parandalimin e korruptimit në sektortë publikë të vendeve të përzgjedhura. Në Pjesën e tretë dha përfundime, së bashku me rekomandimet e përgjithshme, për qeverinë se si duhet shkuar përpara.

Pa marrë parasysh se si qeveritë vendosin t'i menaxhojnë kornizat për integritet dhe rreziqet e tyre, si dhe a zgjedhin t'i zvogëlojnë ose t'i eliminojnë humbjet e mundshme, qëllimi i përbashkët i minimizimit të rreziqeve mund të avancohet edhe më tepër nëse pjesëmarrësit në sistem punojnë së bashku që të fitojnë një kuptim për këto aktivitete në kuadër të kornizës së sistemit. Përfundimi më i rëndësishëm është se strategjitë e kornizave për integritet duhet të ndiqen që të përmirësohet integriteti i institucioneve. Ky proces është i vazhdueshëm, një cikël i pafund dhe një proces që përsëritet i identifikimit, modelimit, menaxhimit dhe mbikëqyrjes.

Paraqitja e sistemeve për integritet: Perspektivat e politikës

Konstantin Palikarski, ekspert

PARATHËNIE

Kjo kumtesë është e përgatitur si kontribut për Konferencën për Sistemet e integritetit, që do të mbahet në Ohër nën organizimin e OSBE-së, më 6 dhe 7 nëntor 2012. Ajo bazohet në një hulumtim të mëparshëm, të realizuar nga ky autor në emër të UNDP-së dhe në rezultatet e një intervenimi afatshkurtë të realizuar në kuadër të projektit të UNDP-së **“Zhvillimi i kornizës për sistem të integritetit për shërbimin publik: Përkrahje për përforsimin e sistemeve nacionale dhe lokale të integritetit”**

Përforsimi i harmonizimit dhe promovimi i sjelljes etike në organizatat e sektorit publik

Në vitet e fundit interesi për integritetin në organizata është në rritje. Pjesërisht është rezultat i lidhjes së paramenduar ndërmjet besimit publik dhe nivelit të korrupsionit; por poashtu edhe rezultat i përpjekjeve të përgjithshme për t'i promovuar konceptet siç janë “qeverisje e mirë”, “transparencë” dhe “llogaridhënie”. Organizatat e veçanta janë poashtu me rëndësi: organizatat nuk janë thjesht “kuti të zeza” dhe vetëm miratimi i ligjeve s’do të thotë gjë, përderisa nuk ekziston strukturë efektive, një organizëm efektiv, që është i aftë për t’i arritur qëllimet e tij.

Mendimi se korrupsioni nuk mund të zvogëlohet vetëm me anë të liberalizimit ekonomik, ndjekjes së verbër të rregullave ose zbatimit të ligjeve është një paradigmë e re. Ajo pranon nevojën për parandalim efektiv. Si pjesë e këtij konsensusi të ri, është rritur interesi për qasjet që shpeshherë e përfshijnë fjalën “integritet” në përshkrimin e tyre - “reforma pro integritetit”, “revizion i integritetit”, “plane për integritet”. Këto qasje më tepër theks i vënë parandalimit se sa zbatimit të ligjit. Kjo bëhet duke i zvogëluar mundësitë për korrupsion pas një procesi të identifikimit të dobësive ose rreziqeve për korrupsion; futja në përdorim e mekanizmave të shëndoshë për menaxhment financiar; duke futur në përdorim rregulla më të qarta për procedurat dhe sjelljen (“Kodi i sjelljes”, “Kodi etik” ose rregulla disiplinore dhe sistem përkatës disiplinor); dhe duke njohur rolin e kulturës së organizatës (konceptet “tone at the top” që nënkupton klimën e përgjithshme etike në organizatë, “socializimi profesional” dhe trajnimi).

Është interesante se, kjo qasje është duke u popullarizuar edhe në sektorin privat. Pranimi i faktit se korrupsioni është problem edhe i subjekteve joqeveritare¹ dhe lidhja ndërmjet korrupsionit në sektorin privat dhe korrupsionit në sektorin publik (Konventa anti-mitë e OBEZH-it (OECD-së)) çoi deri te miratimi i ligjeve (Akti kundër mitës i Mbretërisë së Bashkuar, Akti për praktikën e huaja korruptive dhe shumë dispozita të veçanta në legjislacionet e vendeve të ndryshme) që në mënyrë implicite ose eksplicite kërkojnë nga organizatat e sektorit privat që të ndërmarrin masa të veçanta për të siguruar integritet në proceset e tyre të brendshme – zakonisht me qëllim që të shmangët mitosja e zyrtarëve publikë. Megjithatë, këto sisteme të harmonizimit shpejt evoluojnë që ta përfshijnë edhe integritetin e brendshëm të organizatave, dhe t’i kufizojnë mundësitë për sjellje korruptive që e kanë si cak vetë organizatën. Duke e marrë parasysh faktin se administrata publike e shtetit me të madhe huazon praktika nga menaxhmenti i sektorit privat (siç është futja në përdorim e sistemeve për kualitet të menaxhmentit) duket se inspirimi nga këto praktika të menaxhmentit nga sektori privat është një qasje e arsyeshme.

Krijimi i sistemeve për integritet në kuadër të organizatave nuk është proces i ri. Emri

1 Krahasoni definicionin e Transparency International për korrupsionin që është “Keqpërdorim i fuqisë së besuar për përfitime private” me definicionin e Bankës botërore që është “Keqpërdorim i fuqive publike për përfitime private”.

është i ri; megjithatë thelbi ka qenë i njëjtë qëkur është krijuar organizata e parë në botë: të sigurohet se anëtarët e organizatës do të veprojnë në interes të organizatës e jo për interesat e tyre private. Si e tillë, shumë elemente të asaj që ne tani e quajmë sistem për integritet janë futur në përdorim në të kaluarën edhe nga organizata publike edhe nga ato private; kjo nuk na pengon që të shtojmë struktura të reja ose t'i ndryshojmë ato ekzistuese po që se paraqitet nevoja; por gjithsesi kjo nënkupton se kur e dizajnojmë kornizën e “sistemit tonë për integritet”, nuk vizatojmë në ndonjë fletë të bardhë dhe të pastër (nuk fillojmë nga zeroja) dhe se duhet t'i marrim parasysh një numër të madh sistemesh dhe procedurash ekzistuese që tashmë janë në përdorim.

Sqarimi i koncepteve: Integriteti dhe sistemet për integritet

Integriteti si koncept përdoret me të madhe në kuadër të reformave të qeverisjes/anti-korruptimit. Poashtu, është një koncept që hulumtohet plotësisht nga shkencëtarët. Megjithatë, është e vështirë të identifikohet një qasje e vetme për konceptin e integritetit; shumica e autorëve potencojnë elemente të veçanta nga tërësia, siç janë “moskorruptimi” ose “tërësia”.

Wikipedia² integritetin e definton si “konsistencë aksionesh, vlerash, metodash, masash, parimesh, pritjesh dhe rezultatesh. Në etikë, integriteti konsiderohet si ndershmëri dhe sinqeritet ose saktësi në veprimet e dikujt. Integriteti mund të konsiderohet si e kundërta e hipokrizisë,[1] për shkak se konsistencën e brendshme ai e konsideron si virtyt, dhe sugjeron që palët që kanë vlera që në dukje janë konfliktuozë duhet t'i kenë parasysh mospërputhjet ose duhet t'i ndryshojnë qëndrimet e tyre”.

Enciklopedia për filozofi e Stanfordit³ e definton atë në këtë mënyrë: “Kur përdoret si virtyt, ‘integriteti’ ka të bëjë me kualitetin e karakterit të një personi; megjithatë, ka edhe përdorime të tjera të këtij termi. ... Kur përdoret për objekte, integriteti ka të bëjë me tërësinë, paprekshmërinë ose pastërtinë e një gjëje—kuptime këto që barten edhe te njerëzit kur bisedohet për ta.”

DÇES i KB-ve⁴ integritetin e definton si “... element kyç që e kompletton nocionin e llogaridhënies dhe transparencës. Definohet si moskorruptim, gjendje e paprekur ose saktësi dhe është sinonim i ndershmërisë. Në kuptim të shërbimit publik, integriteti kërkon që personat që kanë pozita zyrtare nuk duhet të futen në obligime financiare ose të tjera, me individë ose organizata të jashtme që mund të ndikojnë në kryerjen e detyrave të tyre të punës. Integriteti nuk paraqet fundin e diçkasë, por përkundrazi është një rrugë që çon ofrimin efektiv të shërbimeve dhe kryerjen efektive të funksioneve, të cilat duhet t'i ofrohen publikut nga ata që qeverisin me ta”.

Nivelet e integritetit

Kur flasim për integritetin, mund të identifikohen së paku tre nivele (pika hyrëse):

1. Niveli i mjedisit (nacional). Në këtë nivel, integriteti shpesh përshkruhet nëpërmjet konceptit të Sistemit nacional për integritet, që është përpiluar nga drejtori i Transparency International, Xheremi Poup. Përdoret metafora e “Tempullit grek” që të potencohet rëndësia e bashkëpunimit ndërinstitucional, kapacitetit institucional

2 <http://en.wikipedia.org/wiki/Integrity>

3 <http://plato.stanford.edu/entries/integrity/>

4 Departamenti për çështje ekonomike dhe sociale i KB-ve (UN DESA) “Definicionet e koncepteve dhe termeve kryesore që kanë të bëjnë me qeverisjen dhe administratën publike” <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan022332.pdf>

dhe respekti për vlerat e nënkuptuara për zhvillim të qëndrueshëm dhe sundim të ligjit.

2. Niveli i organizatës. Në këtë nivel, integriteti konsiderohet si kualitet i organizatës për të “mos u korruptuar”. Infrastruktura e organizatës që e përforcon integritetin, zakonisht quhet “infrastrukturë etike”. Në këtë nivel, integriteti në organizatë shihet si i pavarur nga një numër i madh faktorësh, duke e përfshirë kulturën e organizatës/etikën profesionale, mekanizmat për implementim, përkushtimin nga lartë, mekanizmat për socializim profesional etj.
3. Niveli personal. Në këtë nivel, integriteti zakonisht përdoret si sinonim i “ndershmërisë”; në praktikë e potencon (siç është rasti me aspektin organizativ) rezistencën ndaj korrupsionit. Në praktikë, integriteti në nivel personal mund të shihet si rezultat i vlerave të fuqishme personale/etikës profesionale. Vegla më interesante që përdoret në këtë drejtim është i famshmi Trekëndësh i mashtrimit, i përpiluar nga Shoqata e kontrolluesve të certifikuar të mashtrimit, e cila e konsideron korrupsionin si rezultat i tre faktorëve: mundësisë, arsytimit, dhe presionit.

Cikli klasik i menaxhimit me rrezikun

Procesi klasik i menaxhimit me rrezikun ende është pjesë e sistemit për integritet; por sidoqoftë si pikë nismëtare nuk merret vlerësimi po standardet momentale.

Këto standarde përcaktojnë disa rregulla të cilat duhet zbatuar dhe të cilat mund të vlerësohen, kurse mospajtimi me to mund të sanksionohen. Kjo nuk është e mundur të korniza klasike e menaxhimit me rrezikun : mund të kërkohet prej organizatës të bëjë vlerësim të rrezikut por nuk mund paraprakisht të përcaktojë rezultatit nga vlerësimi.

Proces i propozuar

Ky proces ka implikime interesante në politikat dhe hapën mundësi të caktuara. Mundësia e parë është paraqitja e “sistemeve për integrim” tek të gjithë shërbimet publike-nëse shumica e elementeve për integritet janë paraprakisht të përcaktuara, nuk ka nevojë për mbledhje dhe analizë të të dhënave sipas të cilave, për shembull, paraqitet nevoja të vendohet Kodeksi i sjelljes.

Kjo mund të bëhet sepse shumica e organizatave nga shërbimi publik pa marrë parasysh veçantitë e tyre, ndajnë vlera të njëjta dhe janë pjesë e sistemit më të madh të shërbimit publik/qeveria lokale dhe ju përmbahen principeve të njëjta.

Në të njëjtën kohë, kjo qasje l merr parasysh dhe veçantitë e organizatave dhe mundohet ti kyç në një proces të rëndësishëm për vlerësim të rreziqeve i cili i vërshton dhe i identifikon mjetet konkrete të cilat duam ti mbrojmë dhe rreziqet konkrete me të cilat konfrontohet organizata: partner biznesi të korruptuar, puntorë oportunist, kontrolla të dobëta.

Kuptohet, ekzistojnë edhe rreziqe: rriziku i parë ka të bëjë me atë që punëtorët mundën joseriozisht ta marrin procesin dhe mund të mos e kuptojnë në mënyrën e duhur dhe të kyçen në ndonjë aktivitet tjetër të rremë. Për atë është e nevojshme që të inkuadrohet edhe një element tjetër- institucion i cili do të ndjek pajtimin e organizatave të shërbimit publik me standardin e duhur dhe i cili do mund të sanksionoj organizatat dhe menaxherët të cilët nuk arrijnë të zbatojnë rregullat.

Ky institucion(Komisioni për luftë kundër korrupsionit është kandidat) duhet të veproj si këshilltar për organizatat e shërbimit publik por edhe si paraqitës i gabimeve, me të cilat do të sigurohet se sistemet për integritet nuk janë kthyer në aktivitete copy/paste.

Bibliografia

1. UN Anti-corruption Toolkit, UNODC, 2004
2. Integrity Systems: Conceiving, Describing, Assessing, Dr A. J. Brown and Dr John Uhr, paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference, University of Adelaide, 2004
3. "Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration" UN DESA
1. A Dynamic Game of Risk Control: A New Perspective on Singapore's National Integrity System, Tan TayKeong, Discussion paper, 11th IACC, Institute of Policy Studies – Singapore
2. Corruption Assessment Toolbox. Public Integrity Topic Guide. Transparency International.
3. Public Sector Integrity. A Framework for Assessment , OECD, 2004.
4. The UK Bribery Act. Developing an anti-corruption compliance framework, Ernst and Young, 2011
5. U4 Anti-Corruption Resource Centre. Monitoring public institutions' integrity plans
6. Components of integrity: data and benchmarks for tracking trends in government, OECD, 2009a.
7. Towards a sound integrity framework: instruments, processes, structures and conditions for implementation, OECD, 2009b
8. Tools for assessing corruption and integrity in institutions, USAID, 2005.
9. Fraud and Corruption Control: Guideline for Good Practice, Crime and Misconduct Commission, Queensland, Australia. March 2005

Implementimi i konceptit për integritet në Sloveni:

Vita Habijan, udhëheqësja kryesore e projektit për parandalim të korrupsionit
Republika e Slovenisë, Komisioni për parandalim të korrupsionit

PARA MIRATIMIT TË ZINTPK

Para miratimit të Ligjit për integritet dhe parandalim të korrupsionit (më tutje në tekst: Ligji) në qershor të vitit 2010, asnjë institucion nuk u mor në mënyrë ekskluzive ose sistematike me identifikimin e rreziqeve për korrupsion që të mund të eliminohen ato dhe në atë mënyrë të parandalohet dukuria e korrupsionit në shoqërinë sllovene.

Bile edhe organet për zbatimin e ligjit e kanë trajtuar korrupsionin vetëm nëpërmjet procedimeve penale që kanë qenë rezultat i veprimeve joligjore. Në anën tjetër, Komisioni për parandalimin e korrupsionit (më tutje në tekst: Komisioni) i ka trajtuar të gjitha veprimet që përbënin “veprim korrupsiv” në bazë të Ligjit dhe në këtë mënyrë i ka përfshirë edhe veprimet që jo domosdoshmërisht përbëjnë vepër penale dhe për këtë arsye janë shumë më të gjera se sa vetëm shkelje penale korruptive. Por, as Komisioni e as ndonjë organizatë ose organ publik nuk kishin ndonjë vegël që do t’u mundësonte marrje sistematike të informatave për legjislacionin, proceset e punës dhe të punësuarit në ndonjë institucion, organ shtetëror, etj. dhe t’i identifikojnë dhe vlerësojnë rreziqet për korrupsion, si dhe t’i identifikojnë masat për t’i minimizuar ose për t’i eliminuar ato.

PAS MIRATIMIT TË ZINTPK

Me Ligjin, ligjvënësi ka paraparë një përmirësim të modelit tashmë ekzistues për parandalimin e korrupsionit, me identifikimin dhe eliminimin e hershëm të rreziqeve për korrupsion, të faktorëve dhe burimeve të tij, që ta arrijë qëllimin e tij, e ajo është ta promovojë dhe ta përforcojë kapacitetin e individëve dhe të institucioneve që ta marrin përgjegjësinë për zhvillimin e integritetit, dhe me këtë, të ruhet dhe të përforcohet besimi i njerëzve në institucionet e shtetit dhe në sundimin e ligjit.

Ligji e përcaktoi si obligim përgatitjen e planeve për integritet për, për afërsisht 2000 subjekte të sektorit publik – të gjitha organet shtetërore, njësitë e vetëqeverisjes lokale, agjencitë publike, institucionet për shërbime publike dhe fondet publike – në mënyrë që të ketë një përfshirje sa më të madhe. Vetëm në këtë mënyrë mund të arrihet qëllimi i ligjvënësit, që është promovimi dhe përforsimi i kapacitetit të individëve dhe institucioneve që ta marrin përgjegjësinë për zhvillimin e integritetit, dhe, duke e bërë këtë, ta parandalojnë dhe ta zbulojnë korrupsionin.

Ç’ËSHTË PLANI I INTEGRITETIT

Plani për integritet është një vegël për vendosjen dhe verifikimin e integritetit të organizatës. Është një proces i dokumentuar për vlerësimin e dobësisë së një organizate në aspekt të korrupsionit, ekspozimin e saj ndaj praktikave joetike dhe korruptuese. U ndihmon organizatave të veçanta t’i vlerësojnë rreziqet për korrupsion dhe t’i menaxhojnë ato në mënyrë efikase. Rreziqet për korrupsion identifikohen nëpërmjet vlerësimit të përgjithshëm të ekspozimit të një institucioni ndaj korrupsionit, dhe përshkrimit të fushave dhe mënyrave të vendimarrjes së institucionit, duke e vlerësuar ekspozimin ndaj rreziqeve për korrupsion. Që të bëhet një vlerësim sa më i mirë, duhet të marrin pjesë të gjithë personat e përfshirë në procedurat e ndryshme operative në kuadër të institucionit. Kjo mundëson një pasqyrë më të mirë të brendshme dhe identifikim më kualitativ të rreziqeve për korrupsion, e shoqëruar me masa më të mira për minimizim ose eliminim të tyre. Vlerësimi i përgjithshëm dhe futja e një institucioni brenda një grupi të caktuar në bazë të ekspozimit ndaj rreziqeve për korrupsion (më pak, mesatarisht dhe më shumë e ekspozuar), mundëson trajtim më të mirë të faktorëve të rreziqeve për korrupsion.

Qëllimi kryesor është të përforcohet integriteti dhe kultura anti-korruptive në sektorin publik, duke i identifikuar rreziqet, duke i planifikuar dhe duke i implementuar masat adekuatë. Me krijimin e një sistemi të përgjithshëm të planit për integritet, do të eliminohen shkaqet e korruptimit, që do të rezultojë me përforcimin e sundimit të ligjit dhe ngritjen e besimit të njerëzve te institucionet.

Nëpërmjet planit për integritet do të mundësohet identifikimi i nivelit të ekspozimit të një subjekti ndaj rreziqeve për korruptim dhe rreziqeve për sjellje jomorale dhe sjellje të tjera joligjore. Me identifikimin e rreziqeve dhe të faktorëve të rrezikut, do të mund të bëhet vlerësimi i mekanizmave ekzistues për kontroll, poashtu do të mund të vlerësohen gjasat për paraqitjen e tyre dhe shkalla e dëmit që mund ta shkaktojnë, dhe në fund, do të mund të propozohen masa për minimizimin ose pengimin e rreziqeve.

PREJ KU ERDHI IDEJA PËR PLAN TË INTEGRITETIT?

Plani për integritet është paraparë nga ana e ligjvënësit si një nga masat dhe metodat për përforcimin e integritetit dhe transparencës së sektorit publik, për ta parandaluar korruptimin dhe për ta eliminuar konfliktin e interesave. Ideja për plan të integritetit si një vegël, vjen nga veglat për menaxhim të rreziqeve, por është specifike për shkak se fokusohet vetëm te rreziqet për korruptim. Sllovenia, për herë të parë është ballafaquar me këtë vegël në vitin 2004, në kuadër të një projekti të BE-së (Programi MATRA për projekte për para-aderim), i cili u implementua si projekt pilot në Slloveni, ku ishin të përfshirë ekspertë nga Holanda. Përvojat dhe rezultatet u përdorën për përgatitjen e metodologjisë së parë për plan të integritetit dhe për Ligjin për parandalim të korruptimit (2004). Për shkak të vendimit të Gjyqit Kushtetues, disa dispozita të ligjit nuk u implementuan, duke i përfshirë edhe dispozitat që kanë të bëjnë me planet për integritet. Prandaj, në këtë drejtim nuk u bë asnjë përparim në periudhën ndërmjet viteve 2004 dhe 2010.

Nga ana tjetër, ratifikimi i instrumenteve ndërkombëtare për anti-korruptim, veçanërisht i Konventës kundër korruptimit të KB-ve (UNCAC) dhe i parimeve të saja themelore për integritet, transparencë, llogaridhënie, zhvillim të infrastrukturës ligjore dhe etike, si dhe përpjekjeve nga organizatat e tjera ndërkombëtare dhe vendet e tyre anëtare, siç është Këshilli i Evropës, BE-ja, OBEZH-i (OECD-ja), Transparency Interantional, etj., të cilat promovojnë njohuri të reja për pasojat e korruptimit për individët dhe shoqërinë demokratike, ndihmuan në zhvillimin e nevojës në Slloveni për përmirësimin e veglave ekzistuese ligjore dhe miratimin e veglave të reja.

Rezultatet e mira të projektit dhe mendimi strategjik i Komisionit për masat dhe metodat e mundshme për parandalimin e korruptimit e inkurajuan propozuesin e ligjit t'i inkuadrojë planet për integritet në propozim-ligj dhe ta parashohë Implementimin e tij nga një numër i madh subjektsh të sektorit publik.

Ligji, i cili u miratua më 5 qershor të vitit 2010, dhe që deri tani është ndryshuar dy herë, mundësoi një qasje më sistematike për përgatitjen e planeve për integritet, veçanërisht qëkur rëndësia e kësaj vegle u rrit në atë nivel që të bëhet njëri nga instrumentet kryesore të legjislacionit slloven për parandalimin e korruptimit dhe përforcimin e integritetit të individëve dhe të institucioneve të sektorit publik, sepse ato janë të obliguara (me Ligj) të përgatisin plane për integritet.

Gjatë përgatitjes së modelit të planit për integritet, Komisioni u bazua në Standardin ekzistues të Australisë/Zelandës së Re për Menaxhimin e rreziqeve - Parime dhe ud-

hëzime (AS/NZS ISO 31000:2009), si një standard i pranuar ndërkombëtar që ofron parime dhe udhëzime të përgjithshme për menaxhim të rreziqeve. Me qëllim të përdorimit të këtij standardi, autoritetet e Zelandës së Re, përgatitën një udhëzues nga i cili Komisioni mori mësim. Komisioni, poashtu e kombinoi Standardin ISO 31000:2009 me metodologjinë ekzistuese që përdorej nga revizorët slllovenë për standardet për kontroll të brendshëm të quajtur COSO INTOSAL.

Gjatë përgatitjes së modelit të planit për integritet, Komisioni bashkëpunoi me ekspertë të planifikimit strategjik dhe menaxhim të rreziqeve nga Fakulteti Ekonomik i Lubjanës, si dhe me policinë. Aq më tepër, në procesin e përgatitjes së modeleve të planeve për integritet, me Komisionin bashkëpunuan edhe përfaqësuesit e subjektet përkatëse të rendit publik ose shoqatat e tyre, duke kontribuar me pikëpamjet e tyre për përfshirjen e elementeve të veçanta në planet për integritet. Kur përgatitej një model i planit për integritet, ai u prezantohet të punësuarve të Komisionit, për të dhënë komente plotësuese dhe pastaj miratoheshin ndryshime përkatëse. Pastaj, ky model i planit për integritet publikohet nga ana e Komisionit në mënyrë që atë ta përdorin subjektet e tjera gjatë përgatitjes së planeve të tyre për integritet.

FAZA PËRGATITORE E PLANEVE PËR INTEGRITET SIÇ ËSHTË PARAPARË ME ZIntPK

Pas miratimit të Ligjit, brenda dy muajve, Komisioni i informoi përafërsisht 2000 subjekte për këtë vegël, duke ua sqaruar obligimin e tyre sa i përket planeve për integritet, si dhe përmbajtjen dhe qëllimet që duhet të arrihen me këtë vegël.

Në mars të vitit 2011, përfaqësuesit e të gjitha subjekteve u ftuan në një konferencë, ku u prezantuan arsyet për ndryshimet në udhëzues, metodologjia për përgatitjen e planeve për integritet dhe modeli i planit për integritet. Që nga marsi i vitit 2011, Komisioni u ka ofruar këshilla profesionale të gjitha subjekteve, duke organizuar takime, trajnime, duke ofruar një linjë telefonike dhe duke i publikuar përgjigjet e pyetjeve më të shpesh-ta. Deri në fillim të qershorit të vitit 2011, janë mbajtur 65 prezantime (përafërsisht 890 pjesëmarrës nga 680 institucione), si dhe përafërsisht 900 këshilla nëpërmjet telefonit.

Komisioni i përgatiti dhe i publikoi udhëzimet për përgatitjen e planeve për integritet në ueb-faqen e tij. Komisioni, poashtu përgatiti vegla që do të ndihmojnë në identifikimin e rreziqeve për korrupsion dhe për vlerësimin e gjendjes aktuale në subjekte. Këto vegla përfshinin një fjalor, ku sqarohen termet që janë përdorur në modelin e planit të integritetit, udhëzuesin, që është një doracak për përgatitjen e planeve për integritet, një listë me deklarata, përgjigje të cilat japin një pasqyrë për funksionimin e përgjithshëm të subjektit në fjalë. Nëpërmjet materialeve të unifikuara dhe të parapërgatitura (udhëzues për përgatitjen e planeve për integritet, udhëzime, instruksione, fjalor, pyetje që kanë të bëjnë me përmbajtjen e ligjit, pyetësor, poashtu një njoftim i unifikuar, të cilin Komisioni e përgatiti për të gjithë udhëheqësit e sektorit publik, me të cilin ata ishin në gjendje t'ua sqarojnë, në mënyrë të njëjtë, të punësuarve të tyre, se ç'është plani i integritetit dhe pse është aq me rëndësi të përgatitet ai) dhe me metodologji të kombinuara, Komisioni arriti që të gjithë personat që ishin të obliguar me ligj, do të përdorin qasje të unifikuar për identifikimin dhe menaxhimin edhe të rreziqeve të tjera për anti-korrupsion dhe të praktikave jomorale, të cilat mund të jenë specifike vetëm për mjedisin e tyre të punës.

Pas miratimit dhe publikimit të modelit të planit për integritet dhe të dokumenteve të tjera, Komisioni ofroi këshilla profesionale për të gjitha subjektet duke organizuar takime, trajnime, duke ofruar një linjë telefonike dhe duke i publikuar përgjigjet e pyetjeve

më të shpeshta që kanë të bëjnë me plane për integritet. Poashtu, edhe Ditët e hapura për të punësuarit e sektorit publik u dëshmuar si një vegël shumë e mirë dhe efektive - jo vetëm për trajnim, por edhe për të këmbyer informata dhe probleme ndërmjet pjesëmarrësve. Me Ditët e hapura për planet për integritet dhe mundësisë për konsultim telefonik, Komisioni ofroi qasje të drejtpërdrejtë për personat që ishin të obliguar të përgatisin plane për integritet dhe për fushat e tjera profesionale të punës, dhe, duke e bërë këtë, arriti dy qëllime: duke përdorur qasjen personale (në njëloj mënyre plan për integritet sipas kërkesës), Komisioni u afrua më tepër te problemet në fushën e tyre të punës, dhe në të njëjtën kohë, të punësuarit e Komisionit i motivonin ata, duke i mësuar dhe duke u dhënë këshilla, duke e ngritur vetëdijen dhe motivimin e tyre. Në procesin e ngritjes së vetëdijes për planet për integritet, 3 të punësuar të Komisionit ofronin trajnim dhe këshilla për personat që ishin përgjegjës për planet për integritet në kuadër të subjekteve. Ata janë poashtu përgjegjës për shqyrtimin e përmbajtjes së planeve për integritet të përgaditura nga subjektet dhe për ofrimin e ekspertizës për vlerësimin dhe përmirësimin e këtyre planeve.

Secili plan për integritet e ka rojtarin e vet në kuadër të çdo subjekti - ai është personi që mban përgjegjësi për përgatitjen, miratimin, dhe më vonë, për vlerësimin e vazhdueshëm dhe modifikimin e tij (përgjegjësit e planeve për integritet). Përgjegjësia e personit i mundëson Komisionit ta kryejë më me sukses rolin e saj mbikëqyrës, që është miratimi dhe implementimi i tyre.

Në bashkëpunim me përfaqësues të fushave të ndryshme të punës në sektorin publik, shoqatat e tyre dhe rojtarët e planeve për integritet, Komisioni krijoi një rrjet të institucioneve dhe të njerëzve, së bashku me të cilët do të krijojnë një dije ndërinstitucionale, integritet, transparencë dhe përgjegjësi të sektorit publik, që t'i mbrojnë vlerat institucionale nga rreziqet e korrupsionit dhe format e tjera të krimit.

Komisioni, tani është në një proces të vlerësimit se subjektet a kanë përgatitur dhe si kanë përgatitur planet për integritet dhe si planifikojnë t'i implementojnë ato. Nëse personi përgjegjës i organit ose organizatës që është i obliguar të përgatisë dhe të miratojë plan për integritet nuk e bën këtë gjë, atij mund t'i shqiptohet dënim.

PENGESAT QË U HASËN DHE SI U TEJKALUAN ATO?

Fillimisht, planet për integritet u konsideruan si barrë për sektorin publik. Shumica e nëpunësve të administratës publike ishin të mendimit se ky obligim duhet të jetë vetëm për subjektet që kanë të punësuar funksionarë, për shkak të faktit të pranuar gjerësisht, se kryesisht këta zyrtarë janë burimi i korrupsionit. Nga ana tjetër, Komisioni e promovonte qëndrimin se çdokush e ka për përgjegjësi ta dëshmojë integritetin e tij gjatë kryerjes së detyrës (publike).

Aq më tepër, subjektet që e kishin për obligim të përgatisin plane për integritet, prisnin dhe kërkuan nga Komisioni dhe ministritë përkatëse, të përgatisin plane për integritet, të cilat pastaj do të miratoheshin nga subjektet. Ky qëndrim tregoi se subjektet nuk ishin të gatshme t'i marrin përgjegjësitë për luftimin e korrupsionit ose të kuptojnë se çdo entitet dhe çdo individ duhet të jetë aktiv në parandalimin e korrupsionit. Poashtu, tregoi se subjektet/të punësuarit nuk e kuptojnë konceptin e parandalimit të korrupsionit - kjo perceptohej si një gjë që nuk u takon atyre, që duhet të luftohet vetëm nga institucionet që janë krijuar për ta luftuar korrupsionin. Përsëri, ishte detyrë e Komisionit që ta ngrejë vetëdijen për atë se është e rëndësishme që çdo individ të kyçet në parandalimin e kor-

ruptimit dhe për këtë arsye është promovuar në mënyrë të qartë se çdo person vendos individualisht ta luftojë atë dhe ta përmbajë veten e tij kur paraqiten rreziqet për korrupsionim.

Përvoja e Komisionit gjatë trajnimit të sektorit publik (për përfundimin e integritetit, parandalimin e korrupsionimit, transparencë, kufizimin e konfliktit të interesave) për t'i udhëzuar ata se si ta përgatisin planin për integritet, ishte se të gjithë pjesëmarrësit, në fillim ishin paksa të rezervuar, duke thënë se ka pasur shumë vegla të ngjashme strategjike, që shpesh nuk i kanë dhënë rezultatet e pritura. Megjithatë, gjatë trajnimit, kur pjesëmarrësit kaluan prej dëgjimit statik në pjesëmarrje aktive në debat, u rrit interesimi për vlerën praktike të përgatitjes së planit për integritet. Edhe më tepër, jo vetëm të punësuarit në sektorin publik, por edhe publiku i gjerë filloi të flasë dhe të mendojë për atë se çka mund të bëjnë ata - në nivel individual - për ta përfunduar integritetin e individëve, si dhe të institucioneve në të cilat punojnë. Poashtu, jo vetëm të punësuarit në sektorin publik, por edhe publiku i gjerë filloi të flasë dhe të mendojë për atë se çka mund të bëjnë ata - në nivel individual - për ta përfunduar integritetin e individëve, si dhe të institucioneve në të cilat punojnë.

Disa subjekte u ballafaquan me vështirësi gjatë përgatitjes së planeve për integritet, megjithatë Komisioni u ofroi këshilla profesionale të gjitha subjekteve, duke organizuar takime, trajnime, duke ofruar një linjë telefonike dhe duke i publikuar përgjigjet e pyetjeve më të shpeshta.

Rojtarët që janë përgjegjës për planet për integritet në kuadër të entiteteve, mund të bëhen viktimë e mobingut (keqtrajtimit) nga udhëheqësit e subjekteve, për shkak të mosgatishmërisë për t'i treguar mangësitë dhe dobësitë në punën e subjekteve. Ata ndoshta do t'i identifikojnë vetëm rreziqet për korrupsionim që janë të qarta dhe të shpeshta, dhe do t'i fshehin të tjerat. Komisioni e kupton se këtyre njerëzve u duhet përkrahje plotësuese dhe për këtë arsye e ka publikuar gjerësisht se është në dispozicion të atyre që i përgatisin planet për integritet, t'u ofrojë këshilla, si dhe nëpërmjet mbrojtjes së denoncuesve të korrupsionimit, që është promovuar nëpërmjet projekteve të ndryshme.

PËRFUNDIMI

Nëpërmjet planit për integritet, Komisioni në mënyrë sistematike dhe gjithpërfshirëse i implementon standardet kombëtare dhe ato ndërkombëtare, parimet dhe qëllimet në parandalimin e korrupsionimit. Analiza e të gjitha rreziqeve dhe faktorëve të rrezikut në planet për integritet do t'i ndihmojë Komisionit që të krijojë një platformë të brendshme të njohurive për menaxhimin e rreziqeve dhe t'i identifikojë fushat kyçe që janë të ekspozuara ndaj rreziqeve të korrupsionimit dhe rreziqeve të sjelljes jomorale dhe sjelljeve të tjera joligjore. Do të mund të vlerësohen mekanizmat ekzistuese për kontroll, të vlerësohen gjasat për paraqitjen e tyre dhe shkalla e dëmit që mund ta shkaktojnë dhe në fund, të propozohen masa për minimizimin ose pengimin e rreziqeve. Me të dhënat e siguruara, do të mund të bëhet një vlerësim më i mirë i dobësisë së sektorit publik dhe do të fitohet një pasqyrë më e mirë e ekspozimit të sektorit publik ndaj rreziqeve të korrupsionimit. Kjo do të mundësojë planifikimin e mëtutjeshëm të legjislacionit dhe instrumenteve ligjore për funksionim më të mirë të sektorit publik dhe luftim të korrupsionimit, si dhe përfundim të integritetit dhe të kulturës anti-korrupsionuese në sektorin publik.

Plane për integritet- mekanizëm institucional për parandalim të korrupsionit

Dragana Krunic, udhëheqëse e repartit për plane për integritet

Spektori për parandalim, Agjensioni për luftë kundër korrupsionit, Republika e Srbisë

Plani për integritet – mekanizëm institucional për parandalimin e korrupsionit

Korniza ligjore për përfshirjen e planeve për integritet në sektorin publik në Republikën e Serbisë:

- Strategjia nacionale për anti-korrupsion (2005) – njëra nga rekomandimet e saja për të gjitha institucionet publike është që t'i miratojnë planet e tyre për integritet;
- Ligji për Agjencinë për anti-korrupsion (Gazeta zyrtare e RS-s, 97/08 dhe 53/10) i obligon të gjitha institucionet publike t'i miratojnë planet e tyre për integritet;
- Udhëzime për përgatitjen dhe implementimin e planit për integritet (Gazeta zyrtare e RS-s, 80/10, ka hyrë në fuqi më 10 nëntor 2010).

Të gjitha autoritetet dhe organizatat shtetërore, autoritetet e autonomisë territoriale dhe autoritetet lokale, shërbimet publike dhe ndërmarrjet publike e kanë për obligim të miratojnë plane për integritet. Sipas të dhënave të Agjencisë për anti-korrupsion ka përafësisht 4.500 institucione në Republikën e Serbisë që e kanë për obligim të miratojnë plane për integritet.

Të gjitha institucionet i kemi klasifikuar në 14 sisteme: 1) sistemi politik, 2) sistemi gjyqësor, 3) sistemi policor, 4) sistemi i vetëqeverisjes lokale, 5) sistemi i mbrojtjes, 6) sistemi financiar, 7) sistemi ekonomik dhe bujqësor, 8) sistemi i politikës sociale, 9) sistemi shëndetësor, 10) sistemi arsimor dhe shkencor, 11) sistemi i kulturës dhe sportit, 12) sistemi i ambientit dhe infrastrukturës, 13) sistemi i mbrojtjes së të dhënave, të drejtave të njeriut dhe interesit publik, dhe 14) sistemi i ndërmarrjeve publike.

Që t'u ndihmohet institucioneve t'i përgatisin planet e tyre për integritet, Agjencia për anit-korrupsion dhe grupet përfaqësuese të punës nga 14 sistemet (gjithsej 109 anëtar) kanë përgatitur modele të planeve për integritet, të përshtatura për lloje të ndryshme të institucioneve.

Përmbajtja e modele të planeve për integritet është përgatitur nëpërmjet dy proceseve:

1) duke u bazuar në informatat, sugjerimet dhe propozimet që janë dërguar në Agjenci nga anëtarët e grupeve përfaqësuese të punës nga 14 sistemet, që janë krijuar me qëllim të përgatitjes së këtyre modeleve.

2) duke u bazuar në analizën e të dhënave janë fituar në hulumtim, për verifikimin dhe ndryshimin e modeleve të planeve për integritet.

Procesi i krijimit të modeleve të planeve për integritet ka zgjatur prej dhjetorit të vitit 2010 deri në shtator të vitit 2011.

Si rezultat i këtij procesi u përgatitën gjithsej 69 modele të planeve për integritet, të cilat janë të ndara sipas sistemeve dhe të përshtatura për lloje të ndryshme të institucioneve. Për shembull, katër modele të planit për integritet janë përgatitur për ato lloje të institucioneve, të cilat, sipas kompetencave të tyre, bëjnë pjesë në sistemin e shëndetësisë:

- Ministria e shëndetësisë
- Qendrat shëndetësore
- Qendrat klinike / spitalet
- Instituti republikan për sigurim shëndetësor

Modelet e miratuara të planeve për integritet janë të detyrueshme për institucionet në procesin e përgatitjes dhe implementimit të planeve të tyre për integritet.

Përparësitë e krijimit të planit për integritet që është i bazuar në modelin e planit për integritet edhe atë nëpërmjet një aplikacioni në internet, janë këtë:

- Është më lehtë për t'u përgatitur dhe për t'u zbatuar,
- Merr më pak kohë për t'u përgatitur.

Çdo institucion e përgatit planin e saj për integritet sipas modelit të miratuar, duke përdorur aplikacionin në internet, brenda periudhës prej një viti, llogaritur nga data e miratimit të modelit të planit për integritet.

Institucionet filluan me miratimin e planeve të tyre për integritet në janar të vitit 2012.

Afati i fundit për përgatitjen dhe miratimin e planeve për integritet nëpër institucione është fundi i vitit 2012.

Plani për integritet duhet të përgatitet në bazë tre vjeçare.

Esenca e planeve për integritet është t'i parandalojë, t'i zvogëlojë dhe t'i eliminojë mundësitë për zhvillimin e korrupsionit dhe parregullsive të tjera brenda institucioneve. Në këtë moment ka 3 hapa të rëndësishëm: identifikimi i problemeve në lëmitë e rrezikshme dhe në proceset e punës së funksionimit institucional, të cilat janë më të ndjeshme ndaj korrupsionit dhe parregullsive të tjera; definimi dhe implementimi i masave adekuate për t'i parandaluar dhe për t'i eliminuar këto rreziqe/probleme; dhe monitorimi i efekteve të masave të implementuara.

Modeli i planit për integritet i pëmban lëmitë e rrezikshme dhe proceset e punës që janë identifikuar, dhe në kuadër të secilit proces janë definuar rreziqe të veçanta, të cilat mund të ndikojnë mbi efikasitetin dhe kualitetin e realizimit të atij procesi, si dhe masat për t'i parandaluar dhe për t'i eliminuar këto rreziqe.

Struktura e planit për integritet:

- Fusha e përbashkët
- Fusha e etikës dhe e integritetit personal
- Fushat e veçanta (kompetencat)

Fushat e përgjithshme

- Menaxhimi me institucionin
- Menaxhimi me financat
- Menaxhimi me furnizimet publike
- Menaxhimi me dokumentacionin
- Menaxhimi me burimet njerëzore (kuadrin)
- Siguria.

Fusha e etikës dhe e integritetit personal

- Konflikti i interesave
- Pranimi i dhuratave
- Denoncimi i korrupsionit, veprimeve të papranueshme morale dhe profesionale
- Mbrojtja e të punësuarve që e denoncojnë korrupsionin dhe veprimet e papranueshme morale dhe profesionale

Fushat e veçanta

- Kanë të bëjnë me kompetencat konkrete të institucionit, për shembull:

Sistemi i vetëqeverisjes lokale: fusha / kompetenca → punët ndërtimore dhe urbanistike; procesi → dhënia e lejeve për ndërtim;

Fazat e përgatitjes së planit për integritet

Plani për integritet përgatitet nëpër këto faza:

Faza 1 – faza përgatitore

- udhëheqësi i institucionit e emëron grupin e punës për përgatitjen e planit për integritet.
- grupi i punës përbëhet prej 5 -7 anëtarëve, varësisht nga madhësia e institucionit. Ata duhet të vijnë nga sektorë të ndryshëm, me funksione dhe pozita të ndryshme në kuadër të institucionit
- grupi i punës, në tërësi i njofton të punësuarit me qëllimin dhe rëndësinë e planit për integritet

Faza 2 – vlerësimi i gjendjes aktuale sa i përket ekspozimit dhe rezistencës së institucionit ndaj rreziqeve të korrupsionit

- Të punësuarit e plotësojnë një formular anonim, qoftë në mënyrë digjitale qoftë në formë të shkruar.
- Intervista të grupit të punës me një numër të caktuar të punësuarish për të marrë informata për pikëpamjet e tyre sa i përket ekspozimit të institucionit ndaj rreziqeve të korrupsionit.
- Grupi i punës i shrytëzon këto rezultate dhe analizën kualitative të rregullave për të bërë vlerësim përfundimtar sa i përket ekspozimit dhe rezistencës së institucionit ndaj rreziqeve të korrupsionit dhe parregullive të tjera

Faza 3 – Plani i masave për përmirësimin e integritetit

- Grupi i punës propozon masa – aktivitete për parandalimin dhe vlerësimin e rreziqeve të identifikuar për korrupsionim,
- Afatet kohore dhe caktimi i personit përgjegjës për implementimin e rekomandimit,
- Kryesia e miraton planin për integritet, e shpërbën grupin e punës dhe e cakton sistemin për monitorim – e emëron personin që do ta mbikëqyrë implementimin

Agjencia për anti-korrupsion ka funksion të dyfishtë në procesin e miratimit dhe realizimit të planeve për integritet – konsultativ dhe kontrollues.

Funksioni konsultativ është i pasqyruar në miratimin e Udhëzimeve për përgatitjen dhe implementimin e planit për integritet dhe në edukimin e të punësuarve që janë përgjegjës për përgatitjen dhe realizimin e planeve për integritet nëpër institucione.

Funksioni kontrollues është i pasqyruar në monitorimin dhe mbikëqyrjen e procesit të përgatitjes së planeve për integritet nëpër institucione dhe të “kontrollojë”:

- se a është përgatitur plani për integritet
- kualitetin dhe objektivitetin e planit për integritet
- nivelin e implementimit të masave për përmirësimin e integritetit

Mekanizmat kontrollues të kualitetit dhe të objektivitetit të planeve për integritet:

- Analiza të raporteve për korrupsion të individëve dhe personave juridikë;
- Anketimi i shfrytëzuesve për funksionimin e institucionit.

Duke u bazuar në planet e përgatitura për integritet, Agjencia e vlerëson integritetin e një sistemi të caktuar dhe jep rekomandime për përmirësimin e integritetit.

Miratimi dhe implementimi i planit për integritet

Përfitimet për institucionet:

- rritja e efikasitetit në punën
- përmirësimi i kualitetit të punës
- standardizimi i proceseve të punës
- qarkullim i kontrolluar i mjeteve financiare
- zbatim konzistent i ligjeve dhe dokumenteve të brendshme
- rritja e nivelit të besimit të institucionet – nga shfrytëzuesit e shërbimeve të tyre dhe nga publiku i gjerë, si dhe tërheqja e donatorëve dhe investitorëve

Efektet në shoqëri:

- futja në përdorim e mekanizmave për parandalimin sistematik të korrupsionit
- rritja e transparencës për punën e organeve të pushtetit publik
- zvogëlimi i parregullsive në punën e organeve të pushtetit publik
- **Praktika**

Përafërsisht 2000 përfaqësues të organeve të pushtetit publik janë edukuar për konceptin dhe rëndësinë e planeve për integritet dhe u trajnuan se si ta përgatisin këtë dokument në institucionet e tyre

- **Praktika – sfidat**

Përfaqësuesit e institucioneve, që duhet të përgatisin plane për integritet, këtë detyrë e konsiderojnë si një obligim plotësues që duhet ta realizojnë përveç punëve të tyre shumta.

Zbatim i konceptit për integritet:

Silviu Joan POPA, Këshilltar i kryetarit

Agjensioni për integritet nacional, Republika e Romanisë

AGJENSIONI PËR INTEGRITET NACIONAL

Gjatë dy dekadave të fundit, shumica e demokracive të Evropës perëndimore dhe lindore kanë implementuar, në forma të ndryshme, sisteme për deklarimin e pasurisë dhe të interesave për personat që mbajnë pozita zyrtare. Interesi i shtuar për këto forma të mbrojtjes së integritetit në mjedisin publik, ka çuar deri te ajo që, për shembull, Bashkimi Evropian t’i konsiderojë sistemet për deklarimin e pasurisë si “de facto” një standard për vendet candidate për BE. Aq më tepër, demokracitë e reja krijojnë struktura të profesionalizuara institucionale me kompetenca për luftimin dhe parandalimin e konfliktit të interesave, papajtueshmërive ose pasurisë së pajustificuar.

Koncepti i integritetit në Rumani, nga perspektiva ligjore dhe institucionale, është e definuar qartë si përpjekje për t’i luftuar dhe për t’i parandaluar rastet e përvetësimit të pasurisë së pajustificuar, konfliktit të interesave dhe papajtueshmërive. Poashtu, integriteti është i lidhur fortë me idenë për të siguruar transparencë në deklarimin e pasurisë dhe të interesave, që bëhet nga një numër i madh i nëpunësve publikë. Motori që i lëviz këto dimensione është Agjensioni për integritet nacional (ANI), një institucion autonom administrativ me pavarësi në veprim, e cila është themeluar në vitin 2007 që të sigurojë integritet në ushtrimin e funksioneve dhe detyrave publike, si dhe ta parandalojë korrupsionin institucional.

Kjo kumtesë e përfshin përvojën dhe praktikën e Agjencisë nacionale për integritet në zbatimin e konceptit të integritetit në Rumani dhe një prezantim të kornizës ligjore dhe institucionale të sistemit për deklarimin e pasurisë dhe të interesave.

1. Histori e shkurtër e kornizës ligjore për integritet

Në Rumani, deklarimi i pasurisë dhe i interesave është bërë që nga viti 1996, me miratimin e Ligjit numër 115 për deklarimin dhe kontrollin e pasurisë së zyrtarëve, gjykatësve, personave që mbajnë pozita menaxheriale dhe të kontrollit dhe nëpunësve publikë. Sidoqoftë, ky sistem ka vuajtur nga një mangësi e madhe, e që ishte mungesa e transparencës në konsultimin publik gjatë deklarimit të pasurisë dhe të interesave. Poashtu, organet që duheshin ta kontrollojnë pasurinë e fituar nga nëpunësit publikë – Komisionet për hetimin e pasurisë që vepronin në kuadër të Gjykatave të Apelit – u dëshmuuan si joefektive. Në mungesë të një institucioni qendror të specializuar, përmbajtja e deklarimit të pasurisë dhe të interesave nuk u hetua asnjëherë.

Në vitin 2003, me miratimin e Ligjit numër 161 për masa të caktuara për të siguruar transparencë në ushtrimin e dinjitetit publik, detyrës publike dhe mjedisit të biznesit, dhe për të parandaluar dhe dënuar korrupsionin, u bënë disa qartësime sa i përket trajtimit ligjor të papajtueshmërive dhe konfliktit të interesave. Deklarimi i pasurisë dhe i interesave u vu në dispozicion të publikut dhe institucionet e kanë për obligim që këto dokumente t’i vendosin në ueb-faqet e tyre. Një formë më e detajuar e deklarimit të pasurisë dhe të interesave është miratuar në vitin 2005, nëpërmjet Urdhresës emergjente qeveritare numër 14.

Me krijimin e kornizës ligjore dhe institucionale të Agjencisë nacionale për integritet në vitin 2007, lëmia e anti-korrupsionit fitoi një drejtim të ri, që së shpejti mundësoi ndryshimin e paradigmes dhe një koncept të gjithanshëm të integritetit në Rumani. Me Ligjin numër 144/2007 u krijua Agjensioni për integritet nacional (ANI) – një organ i pavarur me kompetenca në menaxhimin e deklarimit të pasurisë dhe të interesave dhe në vlerësimin e pasurisë së pajustificuar, konfliktit të interesave dhe papajtueshmërive. Për

më pas se dy vjet, ANI arriti të përcjellë një numër të madh rastesh, gjë që mundësoi që ajo të njihet si një partner i rëndësishëm në parandalimin dhe luftimin e korrupsionit nga ana e oqranëve të tjera shtetërore.

Në vitin 2010, u ndryshua e tërë korniza e ANI-t, për shkak të një vendim jokushtetues të lëshuar nga Gjyqi Kushtetues në lidhje me një person që ishte nën hetime. Në shtator të vitit 2010 hyri në fuqi Ligji numër 176 sa i përket ushtrimit të detyrave dhe funksioneve publike, që kishte për qëllim të bëjë harmonizim me vendimin gjyqësor të lëshuar nga Gjyqi Kushtetues, sa i përket eliminimit të autorizimeve kuazi-gjyqësore të Agjencisë për integritet nacional. Miratimi i Ligjit 176/2010 dhe ndryshimet e miratuara në ligjet e mëparshme (115/1996 dhe 144/2010) mundësuan futjen në përdorim dhe anonimizimin e të dhënave për identifikim personal nga formularët për deklarimin e pasurisë dhe të interesave dhe rikrijimin e Komisioneve për hetimin e pasurisë (të përbëra nga dy gjykatës dhe një prokuror), të cilat u hoqën në vitin 2007, kur u krijua ANI.

2) Rregullimi institucional

Funksionimi i Agjencisë nacionale për integritet është i bazuar, në radhë të parë, në fushën e kompetencës ekskluzive për parandalimin dhe luftimin e papajftueshmërive dhe konflikteve të interesave, sanksionimin për mosdorëzimin në kohë të formularëve për deklarimin e pasurisë dhe të interesave, identifikimin e dallimeve të konsiderueshme në ndryshimin e gjendjes së pasurisë dhe të ardhurave të fituara në periudhën e njëjtë, kryerjen e funksionit të parandalimit dhe të ngritjes së vetëdijes. Në radhë të dytë, Agjencia ka për detyrë t'i njoftojë autoritetet ose institucionet e tjera publike nëse janë gjetur elemente të shkeljes së ligjit për tatime ose kodit penal.

Personat që mbajnë pozita të larta zyrtare (deputetët, ministrat), nëpunësit e zgjedhur, të emëruarit politikë, gjykatësit, nëpunësit policorë, rektorët e universiteteve, nëpunësit shtetërorë, personat që garojnë në zgjedhjet presidenciale, në zgjedhjet parlamentare nacionale dhe evropiane, si dhe ato lokale, etj. janë subjekte të hetimeve të ANI-t dhe poashtu kanë për obligim t'i dorëzojnë formularët për deklarimin e pasurisë dhe të interesave.

ANI ka qasje në të gjitha dokumentet / të dhënat e institucioneve publike ose cilitdo qoftë personi publik ose privat (regjistrat e tatimeve, bazat e të dhënave me numrat personalë amë, regjistrat e automjeteve, regjistrat e patundshmërive, bazat e të dhënave të njësitit financiar të zbulimit, kadastrit etj.). Agjencia realizon aktivitete për vlerësim sipas detyrës zyrtare ose në bazë të njoftimit nga ndonjë individ ose ndonjë institucion ligjor. Vlerësimi i pasurisë, konfliktet e interesave dhe papajftueshmëritë bëhen gjatë mandatit të funksionarëve publikë dhe tre vjet pas përfundimit të tij.

Aktivitetet operative kryhen nga inspektorët për integritet nëpërmjet një sistemi informatik për menaxhim të integruar të deklarimeve të pasurisë dhe të interesave (SIMIDAI). Ky sistem ka një sërë modulesh operacionale siç janë moduli për shpërndarje të rastësishme, moduli për analizë inteligjente të të dhënave, ecuria e fajllave (krijimi, mbikëqyrja e rutës së dokumenteve, statuset), listë kontrolluese për hetime, paralajmërim të hershëm, monitorim, revizion, moduli për regjistrim, etj. SIMIDAI paraqet prioritet strategjik për Agjencinë dhe ka për qëllim përmirësimin e nivelit operativ të aktiviteteve që realizohen nga inspektorët për integritet.

Personeli i ANI-t përbëhet nga kryetari i saj, nënkryetari, sekretari i përgjithshëm, inspektorët për integritet (personel operativ që duhet të kenë të mbaruar fakultetin eko-

nomik ose juridik), nëpunës publikë dhe të punësuar me kontratë. Numri maksimal i të punësuarve në këtë agjenci është 200. Kryetari dhe nënkryetari emërohen nga Senati, me mandat 4-vjeçar, i cili nuk mund të vazhdohet, pas konkurrimit që organizohet nga Këshilli për integritet nacional (C.N.I.). Në vitin 2012, ANI ka vepruar me përfarësisht 85 të punësuar (inspektorë për integritet dhe personel administrativ).

Agjencia është një organ i pavarur dhe autonom i administratës publike të Rumanisë. Pavarësia e saj është e garantuar nga Këshilli për integritet nacional – një organ përfaqësues që ka për detyrë t'i mbikëqyrë aktivitetet e ANI-t dhe luan rolin e një ndërmjetësuesi ndaj presioneve të jashtme që mund të bëhen nga subjektet publike ose private. Këshilli emërohet nga Senati dhe përbëhet nga një numër i caktuar anëtarësh të emëruar, që i përfshijnë të gjitha kategoritë e pozitave publike të cilat, sipas ligjit, duhet ta deklarojnë pasurinë dhe interesat: përfaqësuesit e grupeve politike parlamentare, të ministrisë së drejtësisë, nëpunësit publikë, shoqatat e qyteteve, komunave, shoqëria civile, etj). Anëtarët e Këshillit emërohen me mandat 4-vjeçar.

Vlerësimi i kualitetit të menaxhmentit të Agjencisë bëhet për çdo vit, me anë të revizionit të jashtëm dhe të pavarur. Për vitet 2008, 2009, 2010 dhe 2011, the raportet e revizionit të jashtëm dhe të pavarur janë bërë nga Deloitte Audit – anëtare e Deloitte Touche Tohmatsu. Janë bërë një numër i përparimeve progresive në aspekt të zhvillimit të proceseve menaxhuese të ANI-t, nëpërmjet angazhimeve të bëra në nivel menaxherial. Raportet e revizionit i përcillen Këshillit nacional për integritet.

3. Procesi i implementimit – palët e interesuara, bashkëpunimi dhe pranimi

Agjensioni për integritet nacional paraqet vetëm një pjesë të një procesi të gjerë dhe kompleks të zbatimit të dispozitave ligjore që kanë të bëjnë me dorëzimin dhe vlerësimin e deklarimeve të pasurisë dhe të interesave.

Agjencia e realizon aktivitetin e vlerësimit të deklarimeve të pasurisë dhe të interesave, papërshtatshmëri, pasurisë së pajustificuar ose konfliktit të interesave qoftë sipas detyrës zyrtare ose në bazë të njoftimit nga ndonjë individ ose subjekt privat. Në çdo institucion publik, të cilin e përfshin ligji për ANI-n, siç është paraparë me dispozitat ligjore, ka persona të veçantë që kanë për detyrë zbatimin e dispozitave ligjore sa i përket dorëzimit të deklarimeve të pasurisë dhe të interesave. Këta persona i mbledhin dokumentet, i këshillojnë të punësuarit se si t'i plotësojnë deklaratimet dhe i dërgojnë te Agjensioni për integritet nacional të gjitha deklaratimet së bashku me listën e personave që nuk i kanë dorëzuar deklaratimet e tyre. Mediumet dhe shoqëria civile, në kuadër të aktiviteteve profesionale, poashtu identifikojnë raste të mundshme që mund të bëhen njoftime sipas detyrës zyrtare të ANI-t. Ndërmjet viteve 2008 dhe 2012, ANI filloi 1037 raste vlerësimi në bazë të ankesave nga individë dhe 908 raste vlerësimi në bazë të ankesave nga institucionet publike ose personat privatë.

Rasti për vlerësim i ndahet në mënyrë të rastësishme ndonjë inspektori për integritet nëpërmjet modulit informatik për distribuim. Aktiviteti për vlerësim realizohet sipas procedurave për veprim sistematik, të cilat zbatohen që të sigurohet një proces më i standardizuar dhe më efektiv i hetimit. Me këto procedura përcaktohen se cilat metoda, struktura dhe njerëz do të përfshihen në këtë aktivitet, duke siguruar ekzistimin e dokumentacionit që nevojitet për t'i realizuar këto aktivitete, poashtu duke siguruar vazhdimësi dhe parashikueshmëri, si dhe përkrahje për revizionin dhe organet e tjera kompetente për revizion dhe veprime kontrolluese.

Në kuadër të procedurave për vlerësim, inspektori për integritet mund të kërkojë nga të gjitha institucionet dhe autoritetet publike, ose nga subjektet ligjore dhe individët, dokumente dhe informata që janë të nevojshme për ta bërë vlerësimin, duke marrë parasysh obligimin për fshehtësi (regjistrat e tatimeve, bazat e të dhënave me numrat personalë amë, regjistrat e automjeteve, kadastra, bankat etj.). Për ta lehtësuar hetimin, ANI ka nënshkruar një sërë protokolesh për bashkëpunim me institucione të ndryshme publike siç janë: Zyra e prokurorit në kuadër të Gjyqit të lartë të kasacionit dhe drejtësisë, autoritetet për menaxhment që kanë të bëjnë me ndihmën financiare nga fondet strukturore në kuadër të ministrive, Enti nacional për rregullimin dhe monitorimin e prokurimeve publike, Agjencia nacionale për administratë fiskale, Ministria për administratë dhe punë të brendshme, Zyra nacionale e regjistrat tregtar, Agjencia nacionale për kadastër dhe regjistrim të tokës, Zyra nacionale për parandalim dhe luftë ndaj larjes së parave, Agjencia nacionale e nëpunësve shtetërorë, Këshilli i lartë i gjykatësve, Organi i përhershëm elektoral, etj.

Në fund të procedurave për vlerësim, ANI mund të zbulojë raste të konfliktit të interesave dhe të papërshtatshmërive ose dallime të konsiderueshme të pajustificueshme ndërmjet pasurisë dhe të ardhurave të fituara, të cilat pastaj u përcillen Komisioneve për hetim të pasurisë në kuadër të Gjyqeve të apelit. ANI poashtu mund t'i njoftojë edhe Zyrat e prokurorëve për krime të ndryshme të mundshme (deklarata të rrejshme, korrupsion, etj.).

Komisionet për hetimin e pasurisë mund që rastet të cilat i kanë pranuar nga ANI t'ia përcjellin Gjyqit kompetent të apelit, nëse konstaton, në bazë të dëshmive, se përvetësimi i një pjese të pasurisë ose i ndonjë pasurie të caktuar nuk mund të arsyetohet ligjërisht.

Personi që i ka shkelur rregullat ligjore për konfliktin e interesave ose papajtueshmërinë e humb të drejtën për të ushtruar ndonjë pozitë ose funksion publik, përveç për zgjedhje, për periudhë prej tre vjetësh pas largimit nga puna ose nga funksioni, ose nga data e ndërprerjes së mandatit. Nëse personi ka pasur ndonjë pozitë të zgjedhur, nuk mund ta mbajë pozitën e njëjtë për periudhë prej tre vjetësh nga ndërpreja e mandatit. Nëse personi nuk ka ndonjë funksion zyrtar në momentin kur është zbuluar se ka papërshtatshmëri ose konflikt të interesave, ndalesa prej tre vjetësh mbetet e vlefshme nga data e raportit të fundit për vlerësim, respektivisht nga data e vendimit përfundimtar gjyqësor të parevokueshëm që e vërteton ekzistimin e konfliktit të interesave ose gjendjen e papërshtatshmërisë. Akti i personit të i cili është zbuluar gjendja e mospërputhjes ose konflikti i interesit, konsiderohet bazë për përjashtim, ose, kur është adekuate, konsiderohet dhe është i dënueshëm sipas rregullave që zbatohen për pozitën dhe funksionet publike, ose aktivitetet adekuate.

Mosdorëzimi i deklarimeve të pasurisë dhe interesave konsiderohet shkelje ligjore dhe dënohet me vlerë prej 50 lei deri në 2.000 lei (11 deri në 440 euro). Agjencia mund t'i fillojë në mënyrë automatike procedurat për vlerësim.

4. Efektiviteti – Numri i rasteve

Brenda katër viteve të aktiviteteve të saj, Agjensioni për integritet nacional arriti të shqyrtojë një numër të konsiderueshëm të rasteve. Shumë raste që janë paraqitur më poshtë kanë të bëjnë me zyrtarë publikë të nivelit të lartë, siç janë ministrat, deputetët, shefat e policisë, këshilltarët lokalë ose të rretheve, etj. Të paraqitura me numra, rezultatet operacionale të ANI-t janë dhënë më poshtë:

- 34 raste që kanë të bëjnë me dallime të konsiderueshme të pajustificueshme ndërmjet pasurisë dhe të ardhurave
- 46.488.621 lei (përafërsisht 12.564.525 €) vlera e përgjithshme e dallimeve të konsiderueshme ndërmjet pasurisë dhe të ardhurave, të konstatuara në 34 raste
- 379 raste të mospajtitimit
- 151 raste të konfliktit të interesave
- 322 raste të përcjellura te Zyrat e prokurorëve për shkelje të ligjeve penale (dëshmi të rrejshme, korrupsion, etj)
- 4941 dënime administrative për mospërshtatje me dispozitat ligjore sa i përket dorëzimit të deklarimeve të pasurisë dhe interesave
- 3.570.323 deklarime të pasurisë dhe interesave janë publikuar në Portalin publik të deklarimeve të pasurisë dhe të interesave
- 103 raste / inspektor: ngarkesa mesatare me raste

Plotësim për rastet e ANI-t që janë ankimuar në gjyq / që u janë përcjellur Komisioneve për hetim të pasurisë ose Zyrave të prokurorëve:

- 3 vendime definitive dhe të përvokueshme për konfiskim të pasurisë të lëshuara nga Gjykata e lartë për kasacion dhe drejtësi
- 193 mospajtime mbetën definitive (gjendja e mospajtitimit është ruajtur qoftë me vendim të gjyqit ose duke mos u ankuar në gjyq ndaj raportit për vlerësim). Këto raste u dërguan te Komisionet disiplinore në kuadër të institucioneve publike, ku personat e hetuar u larguan nga puna, rrogat e tyre u zvogëluar, ose morën vërejtje disiplinore.
- 4 raste të konfliktit të interesave ose mbetën definitive (gjendja e konfliktit të interesave është ruajtur qoftë me vendim të gjyqit ose duke mos u ankuar në gjyq ndaj raportit për vlerësim). Rastet tjera kanë mbetur pezull në gjyq.

5. Problemet / pengesat e hasura

Në historinë e saj të shkurtër, Agjensioni për integritet nacional ka hasur ose akoma ballafaqohet me disa pengesa në kryerjen e plotë të aktiviteteve të saja me efektivitet: mungesa e praktikave dhe procedurave unike në trajtimin e rasteve që u janë përcjellur gjyqve nga ana e inspektorëve të integritetit, veçanërisht në rastet që kanë të bëjnë me kërkesa për konfiskime të pasurisë së pajustificuar, periudha e paraparë prej tre vjetësh me Ligjin numër 176/2010, sa i përket kohës në të cilën Agjencia mund ta zhvillojë aktivitetin për vlerësim të deklarimit të pasurisë dhe interesave, kompensimi joadekuat në nivel të personelit operativ në raport me kompleksitetin e punës së kryer, mungesa e udhëzimeve në nivel të Komisioneve për hetim të pasurisë në kuadër të Gjyqve të apelit sa i përket trajtimit të rasteve të përcjellura nga ANI.

Duke e pasur parasysh përvojën e Agjencisë nacionale për integritet, të fituar gjatë katër viteve të para të aktivitetit të saj, akoma ekzistojnë disa rreziqe: kufizimet buxhetore, paqëndrueshmëria ligjore, periudha e gjatë e procedurave gjyqësore për t'i hetuar rastet e përcjellura nga Agjencia ose vonesat e pajustificueshme në trajtimin e rasteve, presionet e ushtruara nga personat që janë verifikuar ndaj inspektorëve të integritetit, ndërhyrjet e brendshme dhe të jashtme për ta kufizuar pavarësinë operacionale të Agjencisë që është paraparë me ligj, përtej rekomandimeve të jashtme dhe të pavarura revizore, etj.

Sidoqftë, përforsimi i vullnetit politik mbetet sfida më e rëndësishme për Agjencinë nacionale për integritet sikurse edhe për çdo agjenci tjetër për anti-korrupsion, që të

përfitojë nga korniza çbindëse ligjore dhe sfondi i fuqishëm dhe i parashikueshëm institucional.

Komisioni Evropian vazhdimisht ka adresuar një sërë rekomandimesh për Rumaninë, sa i përket përmirësimit të kornizës institucionale dhe ligjore të ANI-t. Çështja kryesore në të gjitha raportet, siç është potencuar nga Komisioni, ka të bëjë me miratimin e një konsensusi nga të gjithë aktorët e inkuadruar në përkrahjen e luftës kundër korrupsionit, që ka për qëllim t'i mundësojë sistemit ligjor të veprojnë në mënyrë të pavarur, që të mund të kryejë një numër të konsiderueshëm të hetimeve të pavarura të rasteve të korrupsionit gjë që do të çojë deri te marrja e vendimeve të shpejta dhe efikase.

6. Ndikimi i Agjencisë nacionale për integritet në shoqëri

Edhe pse obligimi për ta deklaruar pasurinë ekziston që nga viti 1996 dhe deklarimet e pasurisë janë bërë dokumente publike që nga viti 2003, mekanizmat kontrollues kanë qenë të vështirë për t'u përdorur dhe kontrolli i konfliktit të interesave asnjëherë nuk është bërë në mënyrë sistematike.

Paraqitja e këtyre Agjencisë nacionale për integritet ishte edhe për shkak të mungesës së rregullativës ligjore në këtë drejtim, por edhe për shkak të mungesës së një institucioni të vetëm dhe të specializuar që do të administronte në mënyrë efikase me sistemin e verifikimit në fushën e akumulimit të të ardhurave të pajustificuara, të konfliktit të interesave dhe të mospajtimeve.

Për vetëm katër vite të aktivitetit, ANI arriti t'u përgjigjet kërkesave të vazhdueshme nga faktorët e jashtëm (Komisioni Evropian, GRECO, etj), të zgjidhë disa probleme të transparencës dhe të integritetit të detyrave dhe funksioneve publike, ta rrisë nivelin e vetëdijes nëpërmjet medimeve dhe shoqërisë civile.

Niveli i respektimit të dispozitave ligjore për deklarimin e saktë të pasurisë dhe të interesave është shumë më i lartë që nga themelimi i ANI-t. Është ngritur vetëdija publike, shumë persona i drejtohen Agjencisë për të marrë udhëzime të specializuara. Agjencia, poashtu njihet si një partner i rëndësishëm nga organet e tjera evropiane dhe ndërkombëtare që merren me luftën ndaj korrupsionit. Agjensioni për integritet nacional është kryesuese e Rrjetit të ekspertëve për integritet dhe është anëtare e plotë e Partnerëve evropianë kundër korrupsionit (European Partners Against Corruption - EPAC) dhe Shoqatës ndërkombëtare të agjencive për antikorrupsion (International Association of Anti-Corruption Agencies - IAACA). ANI poashtu bashkëpunon me organizata të ndryshme ndërkombëtare, siç janë Banka botërore ose OECD – ACN.

Në raportet e përparimit të Komisionit Evropian disa herë është përmendur ritmi dhe evolucioni i aktivitetit institucional, duke i potencuar në dritë pozitive aspektet e interesit aktual, siç është numri i konsiderueshëm i rasteve të konfliktit të interesave, mospajtimeve ose pasurive të pajustificuara, sistemet e integruara për menaxhim të dedikuara për përkrahjen e aktiviteteve operative, portali publik i deklarimeve të pasurive dhe të interesave – një instrument i shkëlqyeshëm sa i përket transparencës së pasurive dhe interesave.

Misioni i Agjencisë në të ardhmen do të vazhdojë me politikën e saj për të kontribuar në masë të konsiderueshme në vendosjen e standardeve për integritet, praktikave të mira në nivel të administratës publike, si dhe t'i dekurajojë sjelljet që shkaktojnë korrupsion nga pala administrative.

II. ANALIZË KUALITATIVE E MASAVE KUNDËR KORRUPCIONIT NË SEKTORIN ARSIM DHE SPORT

Metodologjinë sistemi për integritet nacional e përshtati Dr. Slagjana Taseva, kryetare e Transparency International Maqedoni.

HYRJE

Në përgjithësi thuhet se qeveria moderne kërkon llogaridhënie. Mekanizmat e llogaridhënies kur dizajnohen si pjesë e orvatjeve nacionale për të zvogëluar rrezikun nga korrupsioni ndërtojnë “sistemin” e integritetit. Ky sistem i kontrollit është krijuar që të arrihet deri te llogaridhënia në mes të organeve dhe agjensive të ndryshme qeveritare. Sistemi gjithashtu i menaxhon konfliktet e interesit në sektorin publik, shpërndanë pushtetin në mënyrë efektive dhe i kufizon situatat kur paraqitet konflikt i interesit ose ka një ndikim negativ mbi të mirat e përbashkëta. Kjo përfshin llogaridhënie, parandalim dhe sanksionim.

Qëllimi përfundimtarë i Sistemit Nacional të Integritetit (SNI) është që ta bëj korrupsionin një veprim i “rrezikut të lartë” por me “fitim të vogël”. Si i tillë, sistemi është i dizajnuar ta parandalojë korrupsionin që të mos paraqitet aspak dhe tek pastaj te meret me gjobim te ndodhisë.

Themelimi i një SNI kërkon një identifikim sistematik të zbrazësive dhe dobësive, si dhe mundësi për përforsim dhe zmadhim të secilës nga këto shtylla në një kornizë koherente. Qasja e SNI-së zbërthen një formë të re të diagnozës dhe mundëson një shërim nga korrupsioni. Në vend se të shikojmë në institucionet veç e veç ose rregulla dhe praktika të veçanta dhe pastaj të fokusohemi në programe të vetmuara, duhet të shikojmë drejtë marrëdhënieve të brendshme, varësisë së ndërsjellë dhe efikasitetit të kombinuar në një qasje të përgjithshme.

SNI i përfshin dhe institucionet e shtetit të cilat janë përgjegjëse për luftën kundër korrupsionit. Kur këto institucione qeverisëse punojnë si duhet, ato përbëjnë një SNI të shëndoshë dhe të fortë, i cili është i aftë për të luftuar korrupsionin si pjesë e një lufte më të gjerë kundër keqpërdorimit të pushtetit, krimit zyrtarë dhe shpërdorimit zyrtarë në të gjitha format e saj. Sidoqoftë kur këto institucione karakterizohen me mungesë të rregullave të përshtatshme dhe me sjellje jo llogaridhënese, korrupsioni do të perzistoj, me efekte negative për qëllimet shoqërore për një zhvillim të barabartë, zhvillim të përshtatshëm dhe kohezion social. Prandaj, duke forcuar SNI-në përmirësohet qeverisja e mirë në shtet dhe drejtësia në shtet në përgjithësi.

Raporti i radhës paraqet një analizë kualitative të aktiviteteve dhe indikatorëve në sektorin e arsimit dhe sportit nga programi shtetërorë për parandalim të korrupsionit dhe konfliktit të interesit 2011-2015, duke u bazuar në kornizën dhe metodologjinë e Transparency International. Koncepti i metodologjisë së Sistemit Nacional për Integritet (SNI) është ndërtuar dhe promovuar nga Transparency International – Berlin për kapitujt nacional të Transparency International për Evropën juglindore që ka të bëjë me kryerjen e detyrës së tyre të monitorimit të përparimit të shteteve të tyre në fushën e reformës kundër korrupsionit, në kontekst të procesit të aderimit në UE.

Për qëllimet e këtij hulumtimi, i cili është i vetmi i këtij lloji i përshtatur për të analizuar programim kundër korrupsionit, metodologjinë e përshtati Dr. Slagjana Taseva, kryetare e Transparency International Maqedoni.

RAPORT

ANALIZË KUALITATIVE E MASAVE KUNDËR KORRUPCIONIT NË SEKTORIN ARSIM DHE SPORT

DHJETOR 2012

Përmbledhje

Analiza kualitative që u realizua në kuadër të këtij projekti kishte për qëllim t'i vlerësojë faktorët e rrezikut/problemet kryesore që janë identifikuar në Programin shtetëror për parandalimin e korrupsionit dhe të konfliktit të interesave me plan aksional për periudhën 2011-2015, në fushën e arsimit dhe të sportit. Problemet kryesore që janë përmendur në program u shqyrtuan në aspekt të legjislacionit dhe të implementimit praktik, me qëllim që të potencohen zgjidhjet e mira dhe të konstatohen dobësitë në këtë sektor në shtet sa i përket mbikëqyrjes dhe kontrollit, transparencës, integritetit, llogaridhënies, resurseve dhe kapacitetit. Qëllimi i hulumtimit është të kontribuojë në përpjekjet e përgjithshme për luftën kundër korrupsionit në sektorin e arsimit dhe të sportit, e veçanërisht të jepet përgjigje për kualitetin e masave që janë ndërmarrë deri tani, duke i përcaktuar mangësitë kryesore dhe duke propozuar rekomandime adekuate për përmirësim. Është më rëndësi të theksohet se analiza kishte për qëllim t'i identifikojë problemet/faktorët e rrezikut që janë identifikuar nga ana e KSHPK-së në Programin shtetëror, të cilat i paraqesin pikat më të rrezikshme ku nevojitet veprim i menjëhershëm dhe i mëtejshëm. Me këtë rast, është me rëndësi të pranohet fakti se Komisioni shtetëror luan rol kyç në luftën kundër korrupsionit si institucion që në mënyrë shumë korrekte i identifikon mangësitë dhe fushat e rrezikshme ku nevojitet angazhim i mëtutjeshëm, por edhe si institucion që vazhdimisht i avancojnë metodat për ta përcjellur implementimin e Programit shtetëror, të bazuara jo vetëm në indikatorët kuantitativë, por edhe ata kualitativë.

Në Programin shtetëror, fushat e arsimit dhe të sportit janë përpunuar nëpërmjet një sektori të veçantë, ku janë detektuar gjithsej 7 probleme, gjegjësisht faktorë të rrezikut për korrupsion dhe konflikt të interesave, 21 aktivitete, 30 indikatorë të aktiviteteve dhe 26 indikatorë për efektivitet. Një pjesë e këtyre problemeve dhe aktiviteteve kanë të bëjnë me arsimin dhe sportin. Në fakt, problemi i korrupsionit dhe i konfliktit të interesave në arsim është analizuar nëpërmjet 6 problemeve dhe 16 aktiviteteve për të cilat janë parashtruar 24 pyetje dhe gjithsej 41 indikatorë për analizë kualitative, ndërsa problemi i korrupsionit dhe i konfliktit të interesave në sport është analizuar nëpërmjet 4 problemeve të definuara dhe 7 aktiviteteve. Duke i hulumtuar problemet në sport, janë dhënë përgjigje në 14 pyetje të parashtruara.

Në lidhje me Problemin 1 – Mungesa e sistemit për kontrollë të rregullta nga ana e institucioneve kompetente, transparenca e pamjaftueshme dhe ndikimi gjatë punësimit dhe gjatë zgjedhjes në tituj akademikë dhe shkencorë-mësimorë, si dhe mungesa e edukimit të mjaftueshëm dhe ndihmës profesionale – janë parashtruar gjithsej 9 pyetje. Analiza tregoi se ekziston rregullativë përkatëse ligjore, ndërsa implementimi praktik tregon se ka mjaft kufizime dhe dobësi. Në këtë fushë, ligjet parashohin kontrolle, të cilat kryesisht realizohen nga ana e Inspektoratit shtetëror për arsim (ISHA), por mungojnë kontrolle të rregullta, ndërsa resurset e ISHA-s sa i përket kapacitetit, buxhetit dhe trajnimeve janë të kufizuara dhe të pamjaftueshme. Poashtu, hulumtimi që u realizua në bazë të ra-

porteve dhe intervistave që janë në dispozicion, tregoi se në praktikë, problemet, siç janë zgjedhja jo e rregullt në tituj më të lartë akademikë dhe shkencorë-mësimorë, zgjedhja e nëpunësve publikë në pozita nga sfera e arsimit gjatë mandatit të tyre dhe mungesa e sanksioneve adekuate për keqpërdorime - ekzistojnë. Në këtë sferë janë konstatuar përmirësime që dalin nga ndryshimi i legjislacionit si dhe nga përcjellja e masave që janë shqiptuar nga ana e ISHA-s. Përkundër kësaj, duhet të punohet edhe më tepër në këtë fushë që të arrihet përparim më i madh sa i përket proceseve reformuese dhe luftimit të korruptimit.

Në fushën e sportit, ky problem është analizuar nëpërmjet 4 pyetjeve nëpërmjet të cilave mund të konstatohet se ekziston rregullativë e paraparë ligjore për futjen e sistemit efikas dhe transparent të kontrolleve dhe të mbikëqyrjes gjatë punësimit të kuadrove në fushën e sportit. Janë paraparë procedura për veprimet që duhet të ndërmerren gjatë punësimit të kuadrove, si dhe gjatë emërimit të funksionarëve sportivë në federata ose gjatë zgjedhjes së kryetarëve dhe anëtarëve të këshillave drejtues. Për punën joligjore në fushën e sportit, përveç sanksioneve të parapara në Ligjin për sport, mund të zbatohen edhe sanksione nga ligjet e tjera.

Analiza e praktikës së zbatuar, flasin për një nivel të ulët të masave që janë ndërmarë si mekanizma për tejkalimin e mosrespektimit të dispozitave dhe të procedurave të parapara për të gjitha çështjet. Këtu bazohet edhe konstatimi se Drejtoria shtetërore që është kompetente për punën në fushën e sportit, pavarësisht nga përfaqësimi numerik në pjesën e resurseve njerëzore, nuk ka kapacitet të mjaftueshëm të ballafaqohet me keqpërdorimet në sport.

Në lidhje me Problemin 2 – Mungesa e kontrolleve sistematike në procedurat për dhënien e licencave dhe akreditimeve për ofruesit e shërbimeve arsimore dhe mosekzistimi i sistemit të licencave në veprimtarinë e sportit është analizuar nëpërmjet 3 pyetjeve. Legjislacioni parasheh që kontrollet në këtë segment realizohen në mënyrë periodike dhe ato nuk janë të rregullta për shkak të mungesës së kapaciteteve të mjaftueshme. Poashtu, raportet nga mbikëqyrja e realizuar flasin për atë se shumë institucione kanë akreditime të kushtëzuara dhe nuk kanë vendime për punë nga Ministria për arsim dhe shkencë. Edhe pse legjislacioni parasheh sanksione për mos harmonizimin me kushtet për akreditim dhe, edhe pse janë dhënë paralajmërime nga ana e Ministrisë, deri tani nuk janë shqiptuar sanksione. Poashtu, mund të vërehet edhe ajo se kontrollet mungojnë edhe për shkak të mungesës së personave kompetentë për realizimin e kontrolleve.

Ky problem në pjesën e sportit është hulumtuar me 2 pyetje. Edhe përkundër asaj se me Ligjin për sport, është definuar sakt se kush mund të punojë si kuadër profesional në veprimtarinë e sportit me kompetencë të kryerjes së kontrolleve, në praktikë ligji zbatohet në masë të caktuar. Veçanërisht është e pranishme situata që si trajnerë të angazhohen persona që nuk i plotësojnë dispozitat ligjore që kanë të bëjnë me profesionalizmin. Numri më i madh i federatave sportive nuk kanë sistem të licencimit. Prandaj, për marrje të vendimit për veprimtarinë e sportit, ato licencojnë ndonjë person që ka kualifikim profesional, ndërsa në praktikë punojnë njerëz krejtësisht tjerë.

Në lidhje me Problemin 3 – Zbatimi i pamjaftueshëm i standardeve për përgatitjen dhe për procedurën për përzgjedhjen e librave mësimorë dhe transparenca e pamjaftueshme e atyre procedurave – janë parashtruar gjithsej 7 pyetje, e në bazë të përgjigjeve janë konstatuar mungesa serioze, si nga aspekti i dispozitave efektive/efikase ligjore, ashtu edhe nga aspekti i implementimit të tyre në praktikë. Dobësi ka edhe në punën e Komisionit nacional për përzgjedhjen e librave mësimorë, për shkak të paqartësive ligjore, jo-

transparencës sa i përket përbërjes dhe zgjedhjes së anëtarëve të saj, si dhe nga aspekti i kompetencës së tyre që rezulton me tërheqjen e vazhdueshme nga përdorimi i librave joadekuatë për arsimin fillor dhe atë të mesëm. Procedura për zgjedhjen e recensentëve dhe funksionimi i tyre në praktikë, si dhe mungesa e super-recensimeve, është problem plotësues në këtë sferë.

Në lidhje me Problemin 4 – Mungesa e transparencës së mjaftueshme gjatë ndarjes së shtretërve në konviktet studentore dhe ato për nxënës jep mundësi për korruptim dhe konflikt të interesave është analizuar nëpërmjet 11 pyetjeve. Me këtë rast, konstatim fill-estar është se legjislacioni është miratuar në masë të konsiderueshme, edhe pse mund të bëhen edhe përmirësime të tjera. Praktika tregon se ekzistojnë probleme të shumta që paraqesin rrezik për korruptim gjatë ndarjes së shtretërve nëpër konvikte. Si rreziqe kryesore për korruptimin, studentët i përmendin: kërkesën e madhe për shtretër në konviktet studentore, kontrollin e pamjaftueshme mbi personat që janë përgjegjës për konviktet studentore, ofrimin e pagesës së parave, dhuratave ose shërbimeve nga ana e studentëve dhe burokracinë e tepërt.¹ Hulumtimi kuantitativ që është realizuar nga agjencia REJTING në kuadër të këtij projekti zbuloi një trend pozitiv, sipas të cilit 29% e studentëve që janë të kyçur në mënyrë të drejtpërdrejtë në procesin e marrjes së shtratis në konviktet studentore, konsiderojnë se ka korruptim, kundrejt 42% të qytetarëve që e besojnë këtë.² Nga kjo mund të konstatohet se studentët si grup i qëllimit, bëhen gjithnjë e më të vetëdijshëm për problemin e korruptimit në konviktet studentore, prandaj edhe nevojiten masa më konkrete për ballafaqim me këtë dukuri.

Në lidhje me Problemin 5 – Shitja e librave mësimorë si kusht për dhënien e provimeve është analizuar nëpërmjet 5 pyetjeve. Me këtë rast është konstatuar se legjislacioni ekzistues nuk përmban asnjë dispozitë që do të kishte të bënte me fondin e detyrueshëm të librave bibliotekarë ose me ndalesën për shitje të drejtpërdrejtë të librave mësimorë nga ana e profesorëve. Ka pak ose nuk ka fare informata për përqindjen e buxhetit që e harxhojnë fakultetet për blerjen e librave mësimorë. Praktika tregon se blerja e librave mësimorë prej profesorëve është një dukuri e përhapur që ekziston në të gjitha universitetet publike në vend. Hulumtimi kuantitativ i tregoi se studentët konsiderojnë se shitja e librave mësimorë nga ana e profesorëve si kusht për dhënien e provimit është sjellje korruptive.

Në lidhje me Problemin 6 – Informimi i pamjaftueshëm i publikut për nevojën për përfshirje në luftën kundër korruptimit në arsim dhe në sport – janë parashtruar 6 pyetje, ndërsa konstatim kryesor nga analiza është se ka mungesë të qasjes sistemore në arsim për luftën kundër korruptimit nga ana e të gjitha palëve të interesuara. Ka pasur përpjekje dhe janë realizuar aktivitete nga ana e ombudsmanit studentor, si dhe janë bërë përpjekje për ngritjen e vetëdijes me miratimin e Kodit etik nga ana e disa universiteteve, por nevojitet përparim i mëtutjeshëm në këtë drejtim.

Pjesa që ka të bëjë me sportin për këtë problem është hulumtuar me 2 pyetje. Arsyetimet e pyetjeve japin përgjigje se nuk ekziston rregullativë që parasheh ligjerata, seminare dhe fushata të ngjashme për luftë kundër korruptimit në sport. Është evidente edhe mungesa e rregullativës dhe nevoja për përgatitjen e kodeve etike dhe anti-korruptuese për ata që janë të kyçur në mënyrë të drejtpërdrejtë në sport.

Në lidhje me Problemin 7 – Mungesa e transparencës gjatë financimit të klubeve sportive

1 Forumi arsimor rinor - Hulumtim për korruptimin në konviktet studentore, realizuar në vitin 2010.
2 Hulumtim i RATING-ut, debat publik

dhe “shitblerjes” së sportistëve, është hulumtuar me 6 pyetje. Nga arsyetimi i pyetjeve për informimin e pamjaftueshëm të publikut për kyçje në luftën kundër korrupsionit dhe nevojën për përpilimin e kodeve etike-antikorrupsive për ata që janë të kyçur në mënyrë të drejpërdrejtë në veprimtarinë e sportit, është e qartë mungesa e rregullativës për këto aktivitete. Edhe organizatat më të larta sportive si KOM-i dhe ARS-i nuk kanë ndonjë aktivitet për luftë kundër korrupsionit. Financimi i sportit me burimet dhe mundësitë ekzistuese për financim është jotransparent dhe nuk është në dispozicion publik. Nuk ekziston evidentim, llogaridhënie dhe kontroll për financimin që bëhet nëpërmjet donacioneve dhe sponsorizimeve, ku ka edhe më së shumti keqpërdorime. Me këtë pjesë të keqpërdorimeve ndërlidhen edhe çështjet që kanë të bëjnë me rekrutimin dhe transferin e sportistëve. Edhe përkundër asaj se ekziston rregullativë për procedurën e transfereve, në praktikë nuk bëhet kontroll i kushteve financiare gjatë transferit të sportistëve. Në sportin profesional ky problem është i pranishëm në masë

Rekomandime

Shumë probleme nga ato që janë identifikuar në këtë hulumtim ndikojnë mbi aftësinë dhe në kryerjen e punëve në fushën e arsimit dhe të sportit. Prandaj, duhet të merren parasysh këto rekomandime:

- Përmirësimi i rregullativës me qëllim që të sigurohen kontrole dhe mbikëqyrje më e rregullt
- Rritja e kapaciteteve njerëzore dhe financiare duhet të kontribuojë për kryerje më të rregullta të mbikëqyrjeve dhe të kontroleve
- Futja e trajnimeve të rregullta për të punësuarit që kanë për detyrë të bëjnë mbikëqyrje dhe kontroll
- Përforcimi i sistemit të ndëshkimeve dhe zbatimi i tyre
- Të ndiqet më tepër zbatimi i vendimeve që merren nga ana e ISHA-s
- Përmirësimi i transparencës në zgjedhjen e anëtarëve dhe përbërjes së Komisionit nacional për libra mësimorë
- Futja e kritereve të larta profesionale për zgjedhjen dhe emërimin e anëtarëve dhe recensentëve
- Përmirësimi i legjislacionit dhe i implementimit me qëllim të mënjanim të praktikës së angazhimit me punë të funksionarëve shtetërorë në institucionet e arsimit të lartë gjatë mandatit të tyre
- Përforcimi i kritereve dhe futja e kontroleve të rregullta gjatë dhënies së akreditimeve për institucionet e arsimit të lartë
- Futja e kritereve të repta dhe të definuara në mënyrë të qartë për zgjedhjen e anëtarëve të Komisionit nacional për libra mësimorë
- Futja e kuotave për kategoritë e personave të dobët (të lëndueshëm) dhe të margjinalizuar gjatë ndarjes së shtretërve në konviktet studentore
- Futja e mekanizmave kontrollues për ndjekjen e punës së konvikteve studentore, veçanërisht gjatë nënshkrimit të marrëveshjeve për ndarjen e mjeteve për furnizime, investime kapitale dhe mirëmbajtje
- Profiliimi i qartë i rolit të ombudsmanit studentor
- Rritja e fondit të librave në biblioteka, me literaturë të detyrueshme edhe atë plotësuese dhe të pamundësohet blerja e librave nga profesorët

- Ngritja e vetëdijes së nxënësve, studentëve dhe profesorëve për luftën kundër korrupsionit

Fushat të cilat duhet të trajtohen në të ardhmen:

1. Ndjekja e rrjedhës së mjeteve financiare sipas burimeve dhe destinimeve në institucionet e arsimit të lartë
2. Mbrojtja e interesave autentike të studentëve gjatë zgjedhjes dhe veprimit të Parlamentit
3. Përcaktimi i mekanizmave për parandalimin e politizimit dhe partizimit të studentëve
4. Menaxhimit të objekteve sportive në nivel qendror dhe në nivel lokal (dhënie me qira dhe me koncesion)
5. Organizimit të manifestimeve dhe garave sportive (shitja e biletave, reklamimi, vënia e basteve për ndeshjet sportive, të drejtat për transmetimet televizive e të ngjashme)
6. Keqpërdorimit të fëmijëve sportistë deri në 18 vjet, para së gjithash pagesat e llojeve të ndryshme për përsosjen e tyre sportive, regjistrimin për klubin amë dhe transferin prej klubi në klub
7. Është evident ekzistimi i një numri të madh të pikave të rrezikut për korrupsion ose keqpërdorim të ndonjë lloji tjetër, me çka hapet një hapësirë e madhe për identifikimin e plotë të faktorëve të rrezikut në veprimtarinë e sportit, e me këtë edhe për luftë më efektive për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesave.

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimi dhe sporti

1. Problemi/faktori i rrezikut:

Mungesa e sistemit të kontrolleve të rregullta nga institucionet kompetente, transparencja e pamjaftueshme dhe ndikimi gjatë punësimeve dhe zgjedhjes në tituj shkencorë-mësimorë, si dhe mungesa e edukimit të mjaftueshëm dhe ndihmës profesionale

Arsyetim:

Procedurat gjatë punësimit të kuadrit mësimor dhe atij administrativ, si dhe gjatë zgjedhjes dhe emërimit të kuadrove udhëheqëse në institucionet arsimore, e poashtu edhe gjatë zgjedhjes dhe emërimit të funksionarëve sportivë në federatat sportive, kryetarëve dhe anëtarëve të këshillave drejtues, shpesh karakterizohen me kërkesa të ulëta sa i përket kualitetit të kandidatëve, gjegjësisht për shkak të kriterëve për vlerësim që nuk janë të formuluar mirë dhe që nuk zbatohen çdoherë, zgjidhen njerëz që nuk i plotësojnë kërkesat, gjegjësisht standardet e vendit të punës.

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Mbikëqyrja dhe kontrolli

Pyetja-indikator: A parasheh korniza ekzistuese ligjore një sistem të kontrolleve të rregullta dhe të mbikëqyrjes së institucioneve kompetente nga ana e Inspektoratit shtetëror për arsim, sa i përket punësimit në arsimin e lartë dhe përzgjedhjes për tituj akademikë mësimorë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji ekzistues për inspektim në arsim parasheh mbikëqyrje nga ana e Inspektoratit shtetëror për arsim dhe i përcakton llojet e mbikëqyrjes që kryhen. ISHA bën kontroll të rregullt mbikëqyrës në përputhje me nenin 3 të Ligjit për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për inspektim në arsim³, e poashtu bën edhe vlerësim integral, mbikëqyrje të jashtëzakonshme dhe mbikëqyrje kontrolluese. Neni 9 i Ligjit për inspektim në arsim i definon fushat në të cilat realizohet mbikëqyrja, si dhe procedurat për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë.⁴ Në Rregulloren për mënyrën dhe procedurën për kryerjen e mbikëqyrjes inspektorale nga inspektorati arsimor është përcaktuar procedura për kry-

³ Ligji për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për inspektim në arsim, Gazeta zyrtare nr. 51/11

⁴ Ligji për inspektim në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/05, neni 9

erjen e mbikëqyrjes së jashtëzakonshme dhe të mbikëqyrjes kontrolluese.⁵ Ligji parasheh që ISHA dhe kryetari i komunës të përgatisin raporte vjetore dhe ISHA t'i dorëzojë ato në Ministrinë për arsim dhe në qeveri, ndërsa raportet i miraton kryetari i komunës në nivel lokal. Raportet vihen në dispozicion të publikut.⁶

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, gjatë zgjedhjes në tituj shkencorë-mësimorë mund të kryhet vetëm mbikëqyrje e rregullt, e jashtëzakonshme dhe mbikëqyrje kontrolluese. Në bazë të nenit 9, paragrafi 1 të Ligjit për inspektim në arsim, bëhet mbikëqyrje e rregullt inspektuese e procedurës për zgjedhje në tituj mësimorë, shkencorë-mësimorë, shkencorë dhe në titullin e bashkëpunëtorit. Është me rëndësi të theksohet se mbikëqyrja e rregullt të cilën e realizon ISHA, nuk i përfshin të gjitha institucionet, por një pjesë të tyre, për të cilat është paraparë kryerja e mbikëqyrjes së rregullt brenda vitit kalendarik, që është definuar në programin vjetor të ISHA-s. Programi vjetor i ISHA-së për vitin 2012 e përmend mbikëqyrjen e rregullt⁷ që duhet ta realizojë ISHA. Gjithashtu, ISHA kryen mbikëqyrje të procedurës për punësim, sa i përket respektimit të dispozitave ligjore në fushën e arsimit, e cila mund të jetë ad-hoc, e rastësishme dhe në bazë të kërkesës.⁸

Institucioni: Arsimit - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa sistem transparent të punësimit në arsimin fillor dhe atë të mesëm?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

5 Rregulloren për mënyrën dhe procedurën për kryerjen e mbikëqyrjes inspektorale nga inspektorati arsimor, nenet 31-36
 6 Ligji për inspektim në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/05,
 7 Programi vjetor i ISHA-s për vitin 2012
 8 Intervistë me inspektor të ISHA-s

Arsyetimi:

Procedura për punësim në sferën e arsimit është e rregulluar me Ligjin për nëpunës publik. Ligji i përcakton kriteret e përgjithshme dhe të veçanta për punësim dhe e përshkruan procedurën për fillimin e punës. Ligji i përmend kriteret e përgjithshme dhe ato të veçanta për punësim në shërbimin publik. Kriteret specifike për personin që aplikon për pozitën janë: të ketë arsimin e duhur, të ketë përvojë pune adekuate në fushën specifike dhe kushte të tjera të cilat janë të përcaktuara me aktin për sistematizimin e vendeve të punës.⁹ Neni 14 përcakton se një pozitë në shërbimin publik plotësohet përmes shpalljes publike, shpalljes së brendshme, zhvendosjes së një nëpunësi publik në ndonjë pozitë tjetër në institucionin e njëjtë dhe transferimin e nëpunësve publikë nga një institucion në tjetrin.¹⁰ Të drejtë për t'u paraqitur për ndonjë pozitë më të lartë, nëpërmjet shpalljes së brendshme, ka çdo nëpunës publik që ka punuar së paku dy vite në pozitë që është menjëherë nën pozitën për të cilën aplikon.¹¹ Ligji parasheh se kushtet më konkrete për punësim nëpërmjet shpalljes së jashtme, e veçanërisht nëpërmjet shpalljes së brendshme, më për së afërmi rregullohen me ligj të veçantë, por kjo ende nuk është bërë.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, edhe pse ligjet janë mjaft të qarta dhe e përcaktojnë në mënyrë të detajuar procedurën për punësim, megjithatë ka shkelje të procedurës për punësim. Raporti vjetor i KSHPK-së për vitin 2011 i përmend dy raste të sjelljes korruptive nga ana e drejtorëve të shkollave fillore. Rastet e përmendura janë rezultat i shkeljes së procedurës së punësimit nga ana e drejtorëve të shkollave dhe punësimit të kandidatëve që nuk janë renditur ndër më të mirët.¹² Gjatë kontrollit të kryer, ISHA konstatoi se ka pasur mosrespektim të procedurës për punësim, duke punësuar funksionarë publikë gjatë mandatit të tyre dhe janë shqiptuar sanksione ndaj tyre.¹³

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A parashohin ligjet një mënyrë transparente të zgjedhjes në thirrje mësimore-shkencore?

9 Ligji për nëpunësit publikë, Gazeta zyrtare nr. 52/2010, neni 15

10 Ligji për nëpunësit publikë, Gazeta zyrtare nr. 52/2010, neni 14

11 Ligji për nëpunësit publikë, Gazeta zyrtare nr. 52/2010, neni 19

12 Raporti vjetor i KSHPK-së për vitin 2011

13 Intervistë me inspektor të ISHA-s

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për arsim të lartë, në nenin 63 përcakton se zgjedhjen në thirrje mësimore-shkencore e bën Këshilli mësimor-shkencor, gjegjësisht Këshilli mësimor. Konkursin për zgjedhje në tituj më të lartë mësimorë-shkencorë e shpall dekani, përkatësisht drejtori, gjashtë muaj para përfundimit të afatit për të cilin janë zgjedhur.¹⁴ Kriteret për zgjedhje në tituj shkencorë-mësimorë janë të rregulluara me Ligjin dhe Rregulloren për zgjedhje në tituj. Kriteret për zgjedhje në tituj shkencorë-mësimorë janë të përgjithshme dhe nuk janë definuar qartë në ligj, por Rregullorja për mënyrën dhe procedurën për zgjedhje në titull më të lartë shkencor, i definon këto kritere më në detaje.¹⁵

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, edhe pse ka një procedurë ku mjaft mirë përcaktohet procesi i zgjedhjes në tituj shkencorë-mësimorë, praktika tregon se këto kritere dhe afate kohore nuk respektohen në tërësi. Në raportin vjetor të Inspektoratit shtetëror për arsim për vitin 2011, sa i përket mbikëqyrjes së institucioneve të arsimit të lartë, thuhet se ka pasur mosrespektim të përgjithshëm të afateve kohore gjatë zgjedhjes në tituj më të lartë, gjegjësisht ka raste kur asistenti ka mbetur në vendin e tij të punës edhe pse nuk e kanë kompletuar shkallën e doktoraturës brenda afatit të paraparë me ligj.¹⁶ Poashtu, procedura për zgjedhje në tituj shkencorë-mësimorë edhe më tej mbetet krejtësisht jotransparente, pasi raportet e recensentëve nuk janë gjithmonë në dispozicion të publikut, ndërsa kriteret në bazë të të cilave zgjidhet kandidati më i mirë nuk janë të qarta, afatet kohore që janë përcaktuar në Ligjin për arsim të lartë shkurtohen, ndërsa ankesat nuk publikohen.¹⁷ Nga ana tjetër, burime të tjera çojnë në konstatimin se disa universitete në mënyrë konsekuente dhe transparente zbatojnë procedurën për zgjedhje në tituj

14 Ligji për arsim të lartë, Gazeta zyrtare nr. 35/2008, nenet 64 dhe 135

15 Rregullorja për zgjedhje në pozita më të larta

16 Raporti vjetor i Inspektoratit shtetëror për arsim për vitin 2011, fq. 10.

17 Intervistë me Sllagjana Tasevën. Në kuadër të verifikimit u potencua konstatimi se disa universitete, megjithatë në mënyrë konsekuente dhe transparente e zbatojnë procedurën për zgjedhje në tituj shkencorë-mësimorë, por kjo duhet të jetë rregull, e jo përjashtim.

mësimorë-shkencorë.¹⁸ E gjithë kjo çon në përfundimin se mekanizmat e përgjithshme të ligjit nuk funksionojnë mirë.

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Mbikëqyrja

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa ligjore kontrolle dhe mënyrë se si do të realizohen kontrollet?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Legjislacioni ekzistues parashikon kontrolle të cilat do t'i kryejë ISHA dhe ato janë rregulluar me Ligjin për inspektimin në arsim (LIA). Për më tepër, Ligji për arsim të lartë (LAL), në kaptinën 13 - Mbikëqyrja e institucioneve të arsimit të lartë, në lidhje me ligjshmërinë dhe kushtetutshmërinë në kryerjen e punëve, e parasheh kontrollin si një mekanizëm për mbikëqyrje të punës së institucioneve të arsimit të lartë nga ana e Ministrisë për arsim.¹⁹ Ligji për arsim të lartë parasheh se mbikëqyrjen inspektuese e bën ISHA, kështu që nuk ka kundërshtim në këtë drejtim në mes të dy ligjeve, LIA i përcakton tre llojet e mbikëqyrjes që i realizon ISHA, edhe atë: a) vlerësim integral, b) mbikëqyrje të jashtëzakonshme dhe c) mbikëqyrje kontrolluese, por e përcakton edhe mënyrën se si kryhen këto lloje të mbikëqyrjes.²⁰ Mbikëqyrja e jashtëzakonshme e cila mund të përdoret gjatë revizionit të procedurave për zgjedhje në tituj shkencorë-mësimorë, është një procedurë që kryhet me iniciativë të nxënësve, studentëve, prindërve, dhe grupeve të tjera të qytetarëve.²¹ Mbikëqyrja kontrolluese bëhet pas kalimit të afatit të përcaktuar nga ana e inspeksionit për largimin e mangësive.²² Ligjet askund nuk parashohin mbikëqyrje të paparalajmëruara - ad hoc. Sipas ligjit, ISHA duhet ta njoftojë me shkrim institucionin ku do të bëhet mbikëqyrje, për atë se cilat janë qëllimet dhe arsyet për mbikëqyrje, si dhe për datën kur do të bëhet mbikëqyrja.²³

18 Verifikimi, 23.11.2012

19 Ligji për arsim të lartë, Gazeta zyrtare nr. 53/2008, Kaptina 13

20 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005

21 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005, neni 21

22 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005, neni 22

23 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005, neni 25

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, edhe pse Programi vjetor i ISHA-s për vitin 2012 e përmend mbikëqyrjen e rregullt, ajo bëhet gjatë zgjedhjes në tituj shkencorë-mësimorë. Zgjedhja i nënshtrohet vetëm mbikëqyrjes së jashtëzakonshme, e cila realizohet vetëm me kërkesë të dikujt. Mbikëqyrje e rregullt bëhet për çdo vjet, dhe përfshihen numër i ndryshëm i shkollave dhe i institucioneve të arsimit të lartë, në bazë të Programit vjetor të ISHA-s. Kontrollat e jashtëzakonshme bëhen më shpesh në bazë të njoftimeve dhe ankesave anonime që parashtrihen nga palë anonime.²⁴

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim**Kategoria: Mbikëqyrja, kontrolli**

Pyetja-indikator: A ekziston shkallë e dytë të procedurat dhe sa procedura të shkallës së dytë janë realizuar?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për Inspektoratin shtetëror për arsim parasheh që inspektori kompetent shtetëror, mund të marrë vendim në rast se konstaton parregullsi gjatë kryerjes së mbikëqyrjes, dhe mund të urdhërojë të merren masa të caktuara brenda një afati të caktuar kohor.²⁵ Ky vendim dorëzohet në Ministrinë për arsim dhe shkencë dhe në ISHA, kur bëhet fjalë për ndonjë institucion të arsimit të lartë. Në nenin 33 të ligjit thuhet se, nëse ISHA konstaton se është bërë ndonjë shkelje ose ndonjë vepër penale, është e detyruar të paraqesë një kërkesë për inicim të procedurës kundërvajtëse, gjegjësisht për vepër penale, ndërsa organi të cilit i është dërguar padia, është i detyruar që vendimin e tij t'ia dërgojë ISHA-s.²⁶ Ndryshimet e ligjit që u miratuan në prill të vitit 2011, parashohin procedurë për ankesë në shkallë të dytë, sa i përket vendimit të inspektorit shtetëror për arsim, për të cilën

24 Verifikimi, 23.11.2012

25 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005, neni 31

26 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 52/2005, neni 33

vendos një komision i posaçëm, të cilin e formon ministri, gjegjësisht kryetari i komunës.²⁷ Megjithatë, procedura është mjaft e gjatë, e ndërlikuar dhe ajo është jo shumë e qartë, sepse parashih proces të gjatë dhe lë vend për manipulime dhe zgjatje të procesit për një kohë shumë të gjatë.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, në vitin 2011, ISHA ka kryer gjithsej 284 mbikëqyrje dhe ka përgatitur numër të njëjtë raportesh (209 mbikëqyrje të jashtëzakonshme dhe 75 mbikëqyrje kontrolluese) dhe janë shqiptuar gjithsej 48 vendime, nga të cilat, 20 janë kërkesa deri te organet kompetente për inicimin e procedurës për kundërvajtje.²⁸ Nuk ka informata për atë se ç’ka ndodhur me këto kërkesa, për shkak se nuk ka rezultate nga procedurat që janë inicuar. Në raportin tremujor të ISHA-s për periudhën janar-mars të viti 2012, thuhet se nga gjithsej 50 mbikëqyrje të kryera në bazë të kompetencës ose në bazë të kërkesës, janë dorëzuar 5 kërkesa gjyqësore, ndërsa 6 kërkesa gjyqësore janë zgjidhur në këtë afat kohor.²⁹

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: Me sa resurse njerëzore disponon ISHA për realizimin e kontrolleve të rregullta dhe mbikëqyrjen e institucioneve kompetente?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Sipas Raportit vjetor të ISHA-s për vitin 2011, nga gjithsej 72 të punësuar në Inspektoratin shtetëror për arsim, 47 janë inspektorë shtetërorë për arsim.³⁰ Në Raportin e vitit

27 Ligji për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 51/2011, e datës 13.04.2011

28 Raporti vjetor i Inspektoratit shtetëror për arsim për vitin 2011, fq. 9

29 Raporti tremujor i Inspektoratit shtetëror për arsim për periudhën janar-mars 2012

30 Raporti vjetor i Inspektoratit shtetëror për arsim për vitin 2011, fq. 4

2011 thuhet se burimet njerëzore që janë në dispozicion, vetëm pjesërisht i plotësojnë nevojat për funksionim të suksesshëm dhe të pandërprerë të ISHA-s, dhe se inspektorët nuk kanë pajisje të mjaftueshme themelore (si për shembull lidhje në internet, vetura dhe pajisje të tjera teknike).³¹ Në versionin e ndryshuar të Programi nacional për miratimin e legjislacionit të Bashkimit Evropian (2012), nuk përmendet fare roli i ISHA-s.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, inspektorët vetë vlerësojnë se ka mungesë të burimeve njerëzore për shkak se, për shembull, në kuadër të ISHA-s ka vetëm dy inspektorë që punojnë në fushën e arsimit të lartë dhe të cilët i mbulojnë të gjitha universitetet shtetërore dhe ato private në vend.³²

Institucioni: Arsimit - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: A ka ISHA mjete buxhetore për realizimin e kontrolleve të rregullta dhe mbikëqyrje të institucioneve kompetente në shtet?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

ISHA është organ shtetëror në kuadër të Ministrisë për arsim dhe shkencë dhe nuk e ka statusin e personit juridik. Prandaj, buxheti i Inspektoratit është pjesë e buxhetit të përgjithshëm të ministrisë dhe ministria e përcakton atë.³³ Në Raportin vjetor të vitit 2011 për punën e ISHA-s, thuhet se janë vonuar pagesat që kanë të bëjnë me shpenzimet operative të inspektorëve dhe se ky lloj i vonës mund ta sjellë në pikëpyetje tërë punën e ISHA-s.³⁴ Përveç numrit shumë të vogël të inspektorëve të cilët i kryejnë mbikëqyr-

31 Raporti vjetor i Inspektoratit shtetëror për arsim për vitin 2011, fq. 4

32 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

33 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

34 Raporti vjetor i ISHA-s për vitin 2011, fq. 4.

jet, mungesa e pajisjeve themelore siç janë veturat, pajisjet teknike,³⁵ etj., e bëjnë edhe më të vështirë punën e përgjithshme të ISHA-s. Megjithatë, në Raportin vjetor të vitit 2011 thuhet se, pavarësisht nga rrjeti i ndërlikuar kompleks i institucioneve arsimore dhe rrethanat e vështira që kanë të bëjnë me resurset që janë në dispozicion, janë realizuar të gjitha aktivitetet e planifikuara dhe të parashikuara në Programin e ISHA-s.³⁶

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Institucioni: Arsim - Inspektorati shtetëror për arsim

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: A edukohen inspektorët për realizimin e kontrolleve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Tekstet ligjore nuk parashohin se duhet ndonjë trajnim i veçantë si një mekanizëm i detyrueshëm për përmirësimin e shkathtësive të inspektorëve të ISHA-s.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

35 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

36 Raporti vjetor i ISHA-s për vitin 2011, fq. 4.

Arsyetimi:

Në praktikë, inspektorët thonë se, për momentin, nuk ka trajnime të specializuara për inspektorët që kanë për qëllim rritjen e nivelit të profesionalizmit gjatë kryerjes së mbikëqyrjes.³⁷ Në periudhën 2005-2010, Programi i USAID-it për zhvillimin e burimeve njerëzore dhe institucionale realizoi një program gjithëpërfshirës që kishte për qëllim përmirësimin e kapaciteteve të ISHA-s. Programi kishte për synim përmirësimin e organizimit të brendshëm dhe punën e ISHA-s, krijimin e procedurave dhe instrumenteve të standardizuara për kryerjen e vlerësimeve, rritjen e frymës për punë ekipore në institucione dhe përforcimin e kapaciteteve të të punësuarve.³⁸ Në kuadër të këtij projekti, 10 inspektorët e rinj të punësuar, janë trajnuar se si ta bëjnë punën e tyre nga ana e kolegëve të tyre, që ishte një mundësi e veçantë dhe që nuk është bërë më parë.³⁹ Trajnimi i inspektorëve të ri të punësuar në vitin 2010⁴⁰ ishte trajnimi i fundit i cili mbahet mend nga inspektorët deri më sot. Me projektin e USAID-it u përforcuan kapacitetet e të punësuarve në ISHA, u përmirësua procesi i kryerjes së vlerësimeve integrale dhe u përmirësua puna e përgjithshme e ISHA-s.⁴¹

“Pa këtë trajnim ne do të kishim marrë 13 lloje të ndryshme të raporteve nga 13 inspektorë të ndryshëm”, deklaroi Valerija Anastasova, udhëheqëse departamenti në ISHA.⁴² Për fat të keq, pas përfundimit të projektit nuk është ndjekur puna e ISHA-s dhe nuk ka ndonjë analizë/vlerësim sipas të cilit do të mund të konkludohej se a kanë zënë vend përmirësimet që janë arritur me projektin e USAID-it.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Konflikti i interesave**

Pyetja-indikator: A kufizon korniza ligjore punësim të funksionarëve shtetërorë në institucionet e arsimit të lartë gjatë periudhës së mandatit të tyre?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Momentalisht, te ligjet nuk ekziston ndonjë dispozitë e cila në mënyrë të drejtpërdrejtë do ta parandalonte punësimin e funksionarëve shtetërorë në institucionet e arsimit të lartë gjatë periudhës së mandatit të tyre. Megjithatë, Kushtetuta e Republikës së Maqed-

37 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

38 Inspektorati shtetëror për arsim është i pajisur në tërësi për t'i kryer vlerësimet integrale nëpër shkolla." USAID Maqedoni, < http://macedonia.usaid.gov/mk/success_stories/ss_26.html>

39 Inspektorati shtetëror për arsim është i pajisur në tërësi për t'i kryer vlerësimet integrale nëpër shkolla." USAID Maqedoni, < http://macedonia.usaid.gov/mk/success_stories/ss_26.html

40 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

41 “Inspektorati shtetëror për arsim është i pajisur në tërësi për t'i kryer vlerësimet integrale nëpër shkolla." USAID Maqedoni, < http://macedonia.usaid.gov/mk/success_stories/ss_26.html>

42 Deklaratë nga Valerija Anastasova, Udhëheqëse departamenti në ISHA, për programin e USAID-it < http://macedonia.usaid.gov/mk/success_stories/ss_26.html>

donisë parasheh se funksioni publik (president, anëtar i parlamentit, anëtar i qeverisë, gjykatës, prokuror publik, etj.) është i papajtueshëm me kryerjen e ndonjë funksioni ose profesioni tjetër (nenet 63, 67, 83, 89, etj.)⁴³. Përveç kësaj, Ligji për parandalimin e konfliktit të interesave e ndalon keqpërdorimin e funksionit publik nga ana e zyrtarëve për të siguruar përfitime personale.⁴⁴

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, inspektorët e ISHA-s thonë se ka pasur raste të punësimit të bartësve të funksioneve publike në institucionet e arsimit të lartë, gjatë mandateve të tyre.⁴⁵ Në këto raste, ISHA sjell vendime, me të cilat, nga institucionet kompetente kërkon që të marrin masa dhe të reagojnë menjëherë, në mënyrë që të mos ndodhin gjëra të tilla. Inspektorët e ISHA-s thonë se vendimet e tyre janë respektuar dhe gjatë kryerjes së mbikëqyrjeve kontrolluese për keqpërdorimet e këtij lloji që janë konstatuar më parë, ata kanë konstatuar se janë bërë korrigjimet e duhura.⁴⁶ Nuk ka të dhëna për numrin e këtyre rasteve.

Institucioni: Sporti – Organizatat/institucionet sportive

Kategoria: Kapaciteti /Transparenca

Pyetja: A përcakton legjislacioni ekzistues që të krijohet një sistem efikas dhe transparent i kontrollave dhe mbikëqyrjeve gjatë punësimit te stafit në fushën e sportit?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Mbikëqyrjen e bën organi i Administratës shtetërore që është kompetent për punët në fushën e sportit. Sipas nenit 69 të Ligjit për sport⁴⁷ mbikëqyrjen inspektoriale e bëjnë in-

43 Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë, nenet 63, 67, 83, 89. etj.

44 Ligji për parandalimin e konfliktit të interesave, Gazeta zyrtare nr. 70/2007, neni 5.

45 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

46 Intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

47 Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 29/2002

spektorë të organit të Administratës shtetërore që është kompetent për punët në fushën e sportit dhe inspektorët e autorizuar të komunave, komunës së Qytetit të Shkupit dhe Qyteti i Shkupit. Gjatë realizimit të mbikëqyrjes inspektoriale zbatohen edhe dispozitat e Ligjit për procedurë të përgjithshme administrative dhe Ligjit për organizim dhe punë të organeve të administratës shtetërore.

Inspeksioni administrativ, në përputhje me kompetencat nga Ligji për inspeksion administrativ bën mbikëqyrje inspektorale për zbatimin e Ligjit për procedurë të përgjithshme administrative dhe të ligjeve të tjera që përmbajnë dispozita për procedurën administrative, mbikëqyrjen dhe sigurimin e zbatimit të njëjtë të dispozitave që kanë të bëjnë me nëpunësit shtetërorë dhe ata publikë, përveç mbikëqyrjes e cila me ligj është në kompetencë të ndonjë organi tjetër shtetëror, si dhe mbikëqyrjes për zbatimin e dispozitave për punë zyre.

Në Ligjin për mbikëqyrje inspektorale thuhet se shërbimet e inspeksionit i publikojnë aktet e inspeksionit në ueb-faqen e tyre në afat prej tre ditësh nga dita e sjelljes së akteve, në përputhje me dispozitat për mbrojtjen e të dhënave personale.⁴⁸

Inspektorati bën kontrolle të rregullta në bazë të programit për punë të shërbimit inspektor, si dhe mbikëqyrje të jashtëzakonshme kontrolluese që kanë të bëjnë me punën administrative dhe atë të zyrës.⁴⁹

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në vitin 2012, Inspektorati shtetëror për administratë (ISHA) ka bërë mbikëqyrje inspektuese në Qytetin e Shkupit – Sektorin e inspektoratit të Qytetit të Shkupit, Departamentin për mbikëqyrje inspektuese për kryerjen e punëve nga kompetencat e tjera të Qytetit të Shkupit – inspektorin e autorizuar për sport.⁵⁰

Për mbikëqyrjen e kryer inspektuese në punën e inspektorit të autorizuar për sport është përpiluar procesverbal, ndërsa për mënjanimin e mangësive të konstatuara është sjellë Vendim me afat për realizim.

Në përputhje me Programin vjetor për punë të inspektorëve të autorizuar për sport të Qytetit të Shkupit dhe planet operative mujore gjatë vitit 2011, inspektorët e autorizuar për sport ka bërë 114 mbikëqyrje inspektuese, ndërsa në vitin 2012 deri në ditën e mbikëqyrjes janë realizuar 12 mbikëqyrje.

Sipas ISHA-s, gjatë mbikëqyrjes inspektuese është konstatuar se inspektori për sport, gjatë mbikëqyrjes përpilon vetëm procesverbal, pa mos sjellë vendim për mënjanimin

48 Neni 44, Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 50/2010

49 Neni 32, Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 50/2010

50 Inspektorati shtetëror për administratë, 20.11.2012

e mangësive. Gjendja e këtillë është si pasojë e mospërputhjes së nenit 71 të Ligjit për sport, i cili parasheh se në qoftë se konstatohen parregullsi gjatë mbikëqyrjes, Kryetari i Qytetit të Shkupit duhet të sjellë Vendim për mënjanimin e parregullsive, gjë që nuk është në përputhje me nenet 40 dhe 42 të Ligjit për mbikëqyrje inspektuese, me të cilat është përcaktuar kompetenca e inspektorit që gjatë kyzerjes së mbikëqyrjes inspektuese të sjellë përfundim dhe vendim.

Mbikëqyrje inspektuese për punën e Agjencisë për të rinj dhe sport do të bëhet sipas Programit për punë të Inspektoratit shtetëror për administratë për vitin 2013.⁵¹

Institucioni: Sporti – Federatat e sportit dhe klubet

Kategoria: Kapaciteti /Transparencia

Pyetja: A parasheh ligji procedurë për veprimet që duhet të ndërmerren gjatë punësimit të kuadrove, emërimit të funksionarëve sportivë nëpër federata ose gjatë zgjedhjes së kryetarëve dhe anëtarëve të këshillave drejtues?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Procedura për veprimet që duhet të ndërmerren gjatë punësimit të kuadrove është përcaktuar me Ligjin për marrëdhënie pune,⁵² ndërsa kuadro profesionalë në fushën e sportit janë personat që kanë të kryer së paku arsim të lartë dyvjeçar në fushën e sportit, ose që kanë marrë licencë nga asociacioni ndërkombëtar sportiv përkatës.⁵³ Emërimi i funksionarëve dhe anëtarëve të këshillave drejtues në federata dhe në klube është e rregulluar në statute.⁵⁴

Posaçërisht i rëndësishëm është fakti se në nenin 18 paragrafi 2 të Ligjit për parandalimin e konfliktit të interesave⁵⁵ thuhet se personi zyrtar që kryen autorizim publik nuk mund të jetë anëtar i këshillave drejtues ose këshillave mbikëqyrës në shoqatat tregtare (shumica e klubeve sportive), e në qoftë se është anëtar i ndonjë organizate sportive joprotabile, sipas paragrafit 4 të po të njëjtit nen, është i detyruar që në afat prej 30 ditësh ta njoftojë Komisionin shtetëror.

51 Inspektorati shtetëror për administratë, 20.11.2012

52 Neni 19, Gazeta zyrtare e RM-së, nr.158/2010

53 Neni 27, Gazeta zyrtare e RM-së, nr.29/02, 66/04 dhe 81/08

54 Ligji për sport, neni 14, paragrafi 6

55 Gazeta zyrtare e RM-së, nr.70/2007

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, me federatat dhe klubet udhëheqin funksionarë shtetërorë gjatë mandatit të tyre. Zgjedhja e funksionarëve (kryetarëve) dhe anëtarëve të këshillave drejtues të federatave sportive dhe klubeve bëhet në bazë të Statusit të paraparë të federatës sportive ose të klubit sportiv.

Kuadrot profesionale në fushën e sportit me status profesional që janë të financuara nga buxheti qendror, nëpërmjet Agjencisë për të rinj dhe sport, në sporte të ndryshme, në vitet e fundit nuk punësohen.⁵⁶

Shumë shpesh, ndodh që në këshillat drejtues të klubeve sportive, anëtarë të jenë personat zyrtarë që kryejnë funksione publike dhe që i realizojnë intereset e tyre.

Hulumtimi i mendimit publik në shtet, flet se përhapja e korrupsionit në sport është e lidhur me besimin se ekziston korrupsion i përhapur në masë të madhe në udhëheqësitë e klubeve sportive (26,1%).⁵⁷

Institucioni: Sporti – organizatat / klubet sportive**Kategoria: Përgjegjësia**

Pyetja: A parasheh ligji sanksione për punë joligjore në veprimtarinë e sportit?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në bazë të nenit 73-a të Ligjit për sport⁵⁸ parashihet dënim me burg prej 1 deri në 3 vjet për personin përgjegjës të federatës nacionale sportive që do të lejojë që ndonjë klub të garojë në nivelin më të lartë të garave, e që nuk është regjistruar si shoqatë aksionare sipas dispozitave të këtij ligji. Në nenin 8 të Ligjit për sport që ka të bëjë me klubet sport-

56 Intervistë me Tomislav Andonovskin

57 Agjencia Rejting, (2012), Raport nga rezultatet për perceptimin e qytetarëve për korrupsionin në arsim dhe në sport

58 Gazeta zyrtare e RM-së, nr.29/02, 66/04 dhe 81/08

ive që nuk janë regjistruar si shoqata, e që mund ta ndërpresin punën si shoqata dhe të regjistrohen si shoqata tregtare-shoqata aksionare për kryerjen e veprimtarisë së sportit, që me Ligjin për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për sport,⁵⁹ në nenin 16 i detyronte klubet sportive që garojnë në nivelin më të lartë të garave në konkurrencën seniore në futboll, basketboll dhe hendboll të regjistrohen si shoqata aksionare, në përputhje me Ligjin për sport, më së voni deri më 31 korrik 2012. Por me Ligjin për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për sport,⁶⁰ dispozitat e nenit 8 do të zbatohen prej 1 qershorit të vitit 2017.

Mu për shkak të këtyre ndryshimeve, dënimi me burg është përcaktuar në Kaptinën 11 – dispozitat ndëshkuese dhe kundërvajtëse në nenin 73-a do të zbatohen pas afatit të përcaktuar, ku parashihet dënim me burg prej 1 deri në 3 vjet për personin përgjegjës të federatës sportive që do të lejojë ndonjë klub sportiv të garojë në nivelin më të lartë të garave, e që nuk është regjistruar si shoqatë aksionare sipas dispozitave të Ligjit për sport.

Dënim në vlerë prej 5.000 eurosh në kundërvlerë në denarë do t'i shqiptohet subjektit që kryen veprimtari sportiv, e që i shkel dispozitat e Ligjit për sport të parapara me nenet 74, 75, 76, 77, 78 dhe 79. Kundërvajtjet e konstatuara me këtë Ligj, organi që është kompetent për të bërë mbikëqyrje, është i detyruar të veprojë në përputhje me nenet 46 dhe 47 të Ligjit për kundërvajtje.⁶¹

Dënimet e larta (me para dhe me burg) ofrojnë parandalim nga puna joligjore në veprimtarinë e sportit dhe janë të rregulluara me Ligjin për sport, Kaptina XI - dispozitat ndëshkuese dhe kundërvajtëse.⁶²

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Fakti se deri tani nuk janë shqiptuar sanksione për punë joligjore në veprimtarinë e sportit që janë paraparë me Ligjin për sport dhe ligjet e tjera përkatëse, flet për atë se korruptimi në sport është lënë pas dore. Nuk është i njohur asnjë përfundim për ndonjë rast të veprimit joligjor gjatë transferit të sportistëve, mosrespektimit të dispozitave të ligjit për kryerjen e veprimtarisë së sportit nga ana e personit profesional, keqpërdorimit të pozitës kryetar i federatës sportive ose anëtar i këshillit drejtues. Keqpërdorimi gjatë ekonomizimit me objektet sportive në nivel qendror dhe lokal është shumë i madh

59 Gazeta zyrtare e RM-së, nr.18/2011

60 Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 64/2012

61 Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 62/06

62 Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 29/02, 66/04 dhe 81/08

që lë hapësirë të dyshohet se aty ka korrupsion. Ndërmarrja publike për ekonomizim me objektet sportive (në Ligjin për sport, në Kaptinën 8, është përcaktuar saktësisht mënyra e ekonomizimit) paraqet humbje, para së gjithash për shkak të shumave joreale për dhënie me qira dhe për koncesion.

Institucioni: Sporti – Inspektorati shtetëror administrativ, Agjencia për sport dhe të rinjë

Kategoria: Resurset

Pyetja: A ka administrata shtetërore që është kompetente për punën në sport, kapacitet të mjaftueshëm të resurseve njerëzore dhe mjete buxhetore për kontroll dhe mbikëqyrje?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në bazë të paraqitjes tabelare për plotësimin kadrovik, Inspektorati shtetëror për administratë ka 39 të punësuar.⁶³

Programin për punë për vitin 2011, Inspektorati shtetëror për administratë e ka realizuar me 34 të punësuar, prej të cilëve – një drejtor i inspektoratit, një udhëheqës i Sektorit për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese, 4 udhëheqës të departamenteve për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese, 16 inspektorë për administratë, 10 bashkëpunëtorë të lartë dhe 2 bashkëpunëtorë të rinj, të cilët me autorizim të drejtorit të Inspektoratit bëjnë mbikëqyrje inspektuese.⁶⁴

Në Agjencinë për të rinj dhe sport në këtë moment punojnë 3 inspektorë për mbikëqyrje dhe kontroll për zbatimin e Ligjit për sport.⁶⁵

63 Analizë e gjendjes në inspektoratet dhe shërbimet e tjera për inspeksion nga aspekti i kompetencës, plotësimi kardrovik dhe trajnimit, pajisjes materiale dhe teknike, Ministria për drejtësi, 2009

64 Raport për punën e Inspektoratit shtetëror për administratë - organ në kuadër të Ministrisë për shoqëri informatike dhe administratë për vitin 2011

65 Intervistë me Tomislav Andonovskin - analist i sportit

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Mjetet buxhetore të parapara për kontroll dhe mbikëqyrje për zbatimin e Ligjit për sport nuk janë të mjaftueshme.⁶⁶

66 Intervistë me Tomisllav Andonovskin - analist i sportit

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimit dhe sportit

2. Problemi / faktori i rrezikut:

Mungesa e kontrollave sistematike në procedurat për licencim dhe akreditim të ofruesve të shërbimeve arsimore

Arsyetim:

Procedura për licencim dhe akreditim/verifikim të ofruesve të shërbimeve arsimore është jotransparente dhe jep mundësi për sjelljen e vendimeve nën ndikimin e faktorëve të tjerë joprofesionalë. Veçanërisht në arsimin e lartë ka një preceptim se ka korrupsion gjatë dhënies së licencave dhe akreditimeve për hapjen e universiteteve/fakulteteve private dhe disa shtetërore, pa mos i plotësuar kushtet e domosdoshme. Dispozitat ligjore për kontrollimin fillestar dhe periodik për plotësimin dhe/ose ruajtjen e mëtutjeshme të kriterëve të domosdoshme nuk zbatohen në nivel të kënaqshëm në praktikë. Kjo rezultoi me dhënien joligjore, reale ose të perceptuar, të licencave dhe akreditimit dhe me nivel më të ulët të kualitetit të kuadrove që i kryejnë studimet atje. Pastaj, mungesa e procedurave të qëndrueshme për vlerësimin e efekteve të trajnimit (veçanërisht në fushën e arsimit të të rriturve, ngritjes profesionale të të arsimtarëve) lë hapësirë për të dyshuar se ka korrupsion dhe konflikt të interesave gjatë dhënies së lejeve që nevojiten për ofrimin e shërbimeve të arsimit ose të trajnimit. Njëkohësisht, në veprimtarinë e sportit nuk ekziston sistem i rregulluar i licencimit, që mund të rezultojë me ofrim të paorganizuar dhe jotransparent të shërbimeve sportive me kualitet të dyshimtë.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa, sistem të kontrolleve të rregullta në institucionet e arsimit të lartë, me qëllim që të konstatohet se a respektohen kriteret e domosdoshme dhe ato që janë ofruar, për dhënien e akreditimeve/licencave?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Me ndryshimet e vitit 2011 në Ligjin për arsim të lartë, u bë bashkimi i Bordit për akreditim dhe Agjencisë për vlerësim në një organ të vetëm - Bordi i akreditimit, i cili tani i ka kompetencat për zbatimin e procedurës së akreditimit dhe të vlerësimit të institu-

cioneve të arsimit të lartë.⁶⁷ Qëllimi i këtij bashkimi ishte të fitohet një organ i vetëm, si një zgjidhje më praktike dhe më e qëndrueshme, që do të sigurojë cilësi më të lartë të arsimit të lartë.⁶⁸ Në kaptinën VII të Ligjit për arsim të lartë - Sigurimi dhe vlerësimi i cilësisë në arsimin e lartë, parashihet procedura për dhënien e akreditimit dhe vlerësimin e institucioneve të arsimit të lartë. Ligji thotë se Bordi i akreditimit vendos për akreditimin dhe dhënien e akreditimit për programet studimore të institucioneve të arsimit të lartë.⁶⁹ Neni 73 i ligjit parasheh se Bordi i akreditimit e përcjell dhe e vlerëson cilësinë e punës së institucioneve të arsimit të lartë, së paku në çdo pesë vjet. Në bazë të raporteve të vlerësimit të jashtëm, Bordi mund ta tërheqë (revokojë) akreditimin dhe mund të japë rekomandime për përmirësimin e normave dhe të standardeve për kryerjen e funksionit të arsimit të lartë.⁷⁰ Ligji, poashtu e përmend edhe Rregulloren për organizimin, punën, metodologjinë, procedurën për akreditim etj., që nuk e rregullon në mënyrë plotëse procedurën e mbikëqyrjes.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, ISHA bën mbikëqyrje në segmentin që ka të bëjë me zbatimin e ligjeve në institucionet e arsimit të lartë, që përfshin edhe monitorimin e procesit të akreditimit dhe të vlerësimit. Inspektorët e ISHA-s thonë se gjatë kryerjes së mbikëqyrjeve kanë vënë re parregullsi të caktuara, dhe kanë kërkuar nga institucionet kompetente që t'i përmirësojnë ato.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A janë efikase/efektive procedurat për realizimin e kontrolleve që janë paraparë në rregullativën aktuale?

67 Ligji për arsim të lartë, Gazeta zyrtare nr. 17/2011

68 Konstituohet Bordi për akreditim dhe vlerësim të arsimit të lartë, deklaratë e ministrit për arsim Todorov për MTV-në, < http://www.fakulteti.mk/news/11-06-17/konstituiran_odboret_za_akreditacija_i_evaluacija_na_visokoto_obrazovanie.aspx>

69 Ligji për arsim të lartë, teksti i përmirësuar, neni 71

70 Ligji për arsim të lartë, teksti i përmirësuar, neni 71

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për arsim të lartë parasheh që mbikëqyrjet të bëhen nga Bordi i akreditimit dhe i vlerësimit, më së voni 5 vjet nga momenti kur është dhënë akreditimi. ISHA bën mbikëqyrje të rregullta në përputhje me planin e saj vjetor, i cili mbulon një pjesë të institucioneve të arsimit të lartë, e poashtu bën edhe mbikëqyrje të jashtëzakonshme kur parashtrihen ankesa. Megjithatë, as korniza ligjore, e as Ligji për arsim të lartë në mënyrë të veçantë, e as rregulloret nuk parashohin ndonjë procedurë të qartë dhe precize për mbikëqyrjen dhe (ri)vlerësimin e akreditimit të dhënë. Nuk ka asnjë dispozitë që do të përcaktojë qartë se vlerësimi duhet të bëhet çdo vjet ose në çdo dy vite, e as që kërkohet të ketë kontrolle të detyrueshme që duhet të bëhen, atëherë kur institucionet kanë akreditim të kushtëzuar.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Mungesa e mbikëqyrjeve të rregullta, të cilat janë paraparë me ligj, çon në paraqitjen e problemeve në praktikë. I tillë është shembulli me Ministrinë e arsimit, e cila nuk bën mbikëqyrje të institucioneve që kanë marrë vendime të kushtëzuara për akreditim. Inspektorët e ISHA-s vënë në dukje se ky është një problem që paraqitet për shkak të mungesës së kapacitetit të departamentit për t'u ballafaquar me të gjitha obligimet e punës, por në qoftë se kjo mbikëqyrje do të bëhej e detyrueshme për çdo vit, atëherë ajo patjetër do të duhej të realizohet, dhe kjo do të mund të çonte në përforcimin e kapaciteteve.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Llogaridhënia**

Pyetja-indikator: A ka raste të sanksioneve që janë shqiptuar për shkak të mosrespektimit të kriterëve të domosdoshme nga ana e institucioneve të arsimit të lartë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për arsim të lartë parasheh sanksione ndëshkuese në rastet kur universiteti përdor programe të paakredituara studimore, gjegjësisht pa vendim për akreditim dhe për fillim të punës.⁷¹ Sanksionet parashohin që personi juridik që e bën këtë do të ketë përgjegjësi penale dhe do të dënohet me gjobë në të holla, në vlerë prej 30.000-100.000 euro, kurse personi përgjegjës do të dënohet me burg prej 1 deri në 3 vjet.⁷² Në disa raste, Ministria e arsimit, u ka dërguar përkujtime institucioneve të arsimit të lartë që t'i mënjanojnë parregullsitë të cilat i ka konstatuar ISHA, nëse dëshirojnë t'i mbajnë edhe më tutje akreditimet e tyre. Të tilla ishin rastet me Universitetin Ndërkombëtar në Strugë, Kolegjin Nju Jork, si dhe me Universitetin Shtetëror të Tetovës, të cilat ministria i paralajmëroi që t'i eliminojnë parregullsitë, që të mos marrin ndalesë për punë.⁷³ Përkujtimet nuk janë të parapara me ligj, e as me ndonjë dispozitë tjetër dhe nuk ka të dhëna për numrin e sanksioneve të shqiptuara. Megjithatë, ISHA informon se universitetet i respektojnë vendimet e saj dhe i mënjanojnë parregullsitë. ISHA poashtu konstaton se, kur ata lëshojnë vendime për institucionet e arsimit të lartë që ta sigurojnë vendimin e pakushtëzuar për plotësimin e kushteve për punë, ata zakonisht e bëjnë këtë brenda 15 ditëve.⁷⁴

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

ISHA e realizon këtë mbikëqyrje si pjesë e mbikëqyrjeve të saja të rregullta, të jashtëzakonshme dhe kontrolluese, ashtu siç është paraparë në programin e saj vjetor dhe në bazë të ankesave. Inspektorët e ISHA-s thonë se gjatë kontrolleve që kanë të bëjnë me akreditimin, ata kontrollojnë se a i kanë bërë institucionet e arsimit të lartë ndryshimet e nevojshme në programet e tyre mësimore, në përputhje me ndryshimet e ligjit në këtë fushë.⁷⁵ Përveç kësaj, inspektorët e ISHA-s, poashtu kontrollojnë se a ka marrë

71 Ndryshimet dhe plotësimet e Ligjit për arsim të lartë 2008, Gazeta zyrtare nr. 35/2008, neni 167

72 Ndryshimet dhe plotësimet e Ligjit për arsim të lartë 2010, Gazeta zyrtare nr. 17/2010, ndryshimet e nenit 168-a

73 Konferencë për shtyp e ministrit për arsim Todorov, mbajtur më 21.06.2010 < <http://www.mon.gov.mk/en/aktivnosti/612-2010-06-21-12-25-16>>

74 Konferencë për shtyp e ministrit për arsim Todorov, mbajtur më 21.06.2010 < <http://www.mon.gov.mk/en/aktivnosti/612-2010-06-21-12-25-16>> dhe intervistë me inspektor të ISHA-s, realizuar më 30.10.2012

75 Intervistë me inspektor të ISHA-s

institucioni i arsimit të lartë vendim për kushtet për punë nga Ministria për arsim dhe shkencë. Gjatë kontrolleve ata kanë konstatuar se, në disa raste, institucionet e arsimit të lartë kanë vendime të kushtëzuara, në bazë të të cilave ato duhet t'i përmirësojnë disa gjëra. Disa universitete vazhdojnë të punojnë madje edhe tre-katër vjet me këtë vendim të kushtëzuar, edhe pse ai duhet të zëvendësohet me një vendim të pakushtëzuar brenda një viti.⁷⁶ Në këto raste, ISHA i dërgon një vendim institucionit kompetent të arsimit të lartë se duhet ta sigurojë vendimin e pakushtëzuar nga Ministria për arsim dhe shkencë.⁷⁷ Megjithatë, ISHA thekson se ka mungesë të kapaciteteve njerëzore në Seksionin për arsim të lartë të Ministrisë së arsimit, që të mund t'i kryejë të gjitha detyrat e punës me kohë, prandaj edhe ballafaqohet me probleme gjatë funksionimit të tij.⁷⁸

Institucioni: Sporti - Federatat sportive

Kategoria: Transparenca

Pyetja: A kanë të gjitha federatat sportive që janë anëtare të asociacioneve përkatëse ndërkombëtare, rregullativë të përcaktuar saktë për dhënien e licencave për veprimtarinë e sportit?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Një pjesë e federatave sportive, këtë çështje e trajtojnë në statutet e tyre ose në rregullore të veçanta për marrjen e licencave për të kryer punë profesionale në veprimtarinë e sportit. Për shembull, Federata futbollistike e RM-së, i zbaton rregullat për licencim të parapara me Rregulloren e FIFA-s, ndërsa Federata e basketbollit ka miratuar rregullore me të cilën rregullohet licencimi për kategorinë e garave, i objekteve dhe të ngjashme.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Shumica e federatave sportive funksionojnë pa rregulla për licencim edhe përkundër

76 Intervistë me inspektor të ISHA-s

77 Intervistë me inspektor të ISHA-s

78 Intervistë me inspektor të ISHA-s

asaj se Ligji për sport, në kaptinën II për kryerjen e veprimtarisë së sportit, e rregullon këtë çështje.⁷⁹

Institucioni: Sporti

Kategoria: Integriteti

Pyetja: A ekziston kompetencë e paraparë me ligj për kontroll të kuadrove profesionale?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në nenin 27 të Ligjit për sport, për dhënien e vendimit për punë për klubet sportive, kërkohet që të përmbushet rregullativa ligjore për kuadrot profesionale, të cilët duhet të kenë të kryer së paku arsim të lartë dyvjeçar nga lëmia e sportit ose të kenë marrë licencë nga asociacioni përkatës ndërkombëtar sportiv.⁸⁰ Në qoftë se mbikëqyrja inspektuese nga organi i administratës shtetërore që është kompetent për fushën e sportit, konstaton parregullsi, që janë të përcaktuara me Ligjin për sport ose me ligje të tjera, në punën e ndonjë klubi sportiv ose federate sportive, do të sjellë vendim me të cilin do të urdhërojë që në afat prej 15 ditësh të mënjanohej parregullsitë e konstatuara.⁸¹

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në kërkesën për marrjen e vendimit për kryerjen e veprimtarisë së sportit, përveç dokumenteve të nevojshme, nevojitet edhe dëshmi për angazhimin e personit profesional, që i plotëson kushtet e parapara me Ligjin për sport. Por më shpesh, pas marrjes së vendimit, në “sportet e vogla” punojnë njerëz joprofesionalë. Nëse bëhet analizë e numrit të federatave sportive, klubeve dhe shkollave të sportit, që kanë marrë vendim për kryerje të veprimtarisë së sportit, do të mund të supozohet prania e njerëzve joprofesionalë. Në praktikë, realizohen shumë pak kontrole të këtilla.

79 Intervistë me Tomislav Andonovskin – analist i sportit

80 Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 29/02, 66/04 dhe 81/08

81 Neni 71, Gazeta zyrtare e RM-së, nr. 29/02, 66/04 dhe 81/08

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimi dhe sporti

3. Problemi / faktori i rrezikut:

Zbatimi i pamjaftueshëm i standardeve për përgatitjen dhe për procedurën për përzgjedhjen e librave mësimorë dhe transparenca e pamjaftueshme e këtyre procedurave

Arsyetim:

Zbatimi i pamjaftueshëm i standardeve për përpilimin e librave mësimorë dhe për zbatimin e procedurës për zgjedhje, në kombinim me transparencën e pamjaftueshme të procedurës, jep mundësi që të ndikojë korrupsioni dhe konflikti i interesave (nëpërmjet mitës, dhe ndikimeve personale, miqësore) gjatë recensimit, propozimit dhe zgjedhjes së autorit të librit mësimor, librit mësimor dhe shtëpisë botuese.

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A parashohin Ligjet për arsim fillor dhe të mesëm procedurë dhe kritere për zgjedhjen e anëtarëve të KNLMAFM?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për librat mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, në kapitullin – Komisioni nacional për librat mësimor, e përshkruan strukturën dhe kompetencat e këtij organi. Komisioni përbëhet prej 21 anëtarëve, të cilët i emëron dhe i shkarkon qeveria, edhe atë: katër anëtarë nga institucionet e arsimit të lartë dhe institutet hulumtuese nga fusha e gjuhëve, dy anëtarë nga institucionet e arsimit të lartë dhe institutet hulumtuese të shkencave shoqërore-humane, katër anëtarë nga institucionet e arsimit të lartë dhe institutet hulumtuese të shkencave natyrore, katër anëtarët nga institucionet e arsimit të lartë dhe institutet hulumtuese nga fusha e arteve dhe sportet dhe shtatë anëtarë nga shkollat fillore dhe ato të mesme.⁸² Anëtarët e Komisionit kanë mandat dy vjeçar dhe ata i dorëzojnë qeverisë raport vjetor për punën e tyre.⁸³ Ligji dhe ndryshimet që janë bërë në të, nuk parashohin ndonjë procedurë apo kritere për zgjedhjen e anëtarëve të Komisionit. Ligji vetëm i përmend profilet e njerëzve që mund të zgjidhen si anëtarë të

82 Ligji për librat mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, Gazeta zyrtare Nr. 98, e datës 04.08.2008, neni 7

83 Ligji për librat mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, Gazeta zyrtare Nr. 98, e datës 04.08.2008, nenet 7 dhe 8

Komisionit dhe pastaj ata i zgjedh Qeveria. Nuk ka ndonjë procedurë që do të parashihte ndonjë shpallje publike ose ndonjë proces transparent të përzgjedhjes.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, puna e Komisionit nacional për librat mësimorë është treguar problematike, kryesisht për shkak të mungesës së anëtarëve kompetentë të Komisionit, si dhe për shkak të problemeve të shumta me përzgjedhjen e librave mësimorë me kualitet të dobët.⁸⁴ Ka nevojë që në Komision të përfshihen një numër më i madh i anëtarëve që janë të kyçur në mënyrë të drejtpërdrejt në procesin mësimor dhe që kanë njohuri për mangësitë e librave mësimorë që janë në përdorim, pra ekziston nevoja për angazhim të njerëzve që kanë më tepër përvojë praktike.⁸⁵

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A parashohin ligjet për arsim fillor dhe të mesëm procedurë dhe kritere për zgjedhjen e recensentëve për përzgjedhjen e librave mësimorë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për librat mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, në kapitullin – Komisioni nacional për librat mësimorë, e përshkruan procedurën për zgjedhjen e recensentëve të librave mësimorë. Komisioni nacional është kompetent për shpalljen e konkursit për zgjedhjen e komisioneve recensuese, e publikon listën e recensentëve të zgjedhur në të paktën dy mjete të informimit publik, i propozon anëtarët për komisionet recensuese nga lista e recensentëve, vendos për ankesat nga autorët e librave mësimorë, dorëshkri-

84 “Ligji për librat mësimorë e shkatërroi fushën e librave mësimorë në arsim”, 25.08.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=825101026336&id=9&prilog=0&setizdanie=22068>>

85 Intervistë me drejtorin e një shkolle fillore në qendër të Shkupit

met e të cilëve nuk janë përzgjedhur në konkurs dhe ministrit ia dorëzon listën përfundimtare të librave të përzgjedhur.⁸⁶ Ligji poashtu i përmend kriteret që duhet t'i përbushin recensentët të cilët dëshirojnë të jenë anëtarë të komisionit recensues, si për shembull profilin e tyre dhe përvojën minimale të punës. Në konkursin për recensentë theksohet se mënyrën e përzgjedhjes, emërimin dhe shkarkimin e anëtarëve të komisioneve recensuese e përcakton ministri.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, cilësia e recensuesve⁸⁷ si dhe ndikimi i tyre në procesin e përgjithshëm⁸⁸ është dëshmuar si problematik. Ish-ministri i arsimit paralajmëroi ndryshime në ligjin ekzistues me qëllim që të përmirësohet cilësia e recensentëve,⁸⁹ por kjo akoma nuk ka ndodhur në praktikë. Aq më tepër, praktika tregon se roli i recensentëve është zvogëluar edhe më shumë, për shkak se anëtarët e Komisionit nacional nuk i marrin parasysh raportet dhe rekomandimet e tyre gjatë përzgjedhjes së librave mësimorë.⁹⁰

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A janë paraparë sanksione në qoftë se procedura nuk është realizuar në mënyrë transparente dhe në përputhje me ligjin?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Aktet ligjore të cilat janë në fuqi nuk parashohin asnjë sanksion kundër shkeljeve even-

86 Ligji për libra mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, Gazeta zyrtare nr. 98, e datës 04.08.2008, neni 9 <<http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=B183B23D445AD34695AA52648F1303BA>>

87 <<http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=B183B23D445AD34695AA52648F1303BA>>

88 "Ligji për librat mësimorë e shkatërroi fushën e librave mësimorë në arsim", 25.08.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=825101026336&id=9&prilog=0&setIzdanie=22068>>

89 <<http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=B183B23D445AD34695AA52648F1303BA>>

90 "Ligji për librat mësimorë e shkatërroi fushën e librave mësimorë në arsim", 25.08.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=825101026336&id=9&prilog=0&setIzdanie=22068>>

tuale të ligjit ose mungesës së transparencës gjatë vendimmarrjes. Ligji nuk përcakton se çfarë do të thotë mungesë e transparencës në procedurën e përzgjedhjes së librave mësimorë.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, janë regjistruar mangësi në procedurë dhe, për këtë arsye, në vitin 2010 ministri për arsim dhe shkencë paralajmëroi propozim-ndryshime të ligjit. Me ndryshimet e reja të ligjit ishte planifikuar të rriten kompetencat e Komisionit nacional, që të mund të diskutojë për recensimet e librave mësimorë, t'i refuzojë/t'i pranojë ato ose ta shkarkojë ekipin recensues.⁹¹ Përveç kësaj, ministri theksoi se me ndryshimet e reja do të përmirësohen edhe kriteret për zgjedhjen e recensentëve, dhe se do të futet edhe një klauzolë për përgjegjësi, në rast të punës së papërgjegjshme dhe të pandërgjegjshme.⁹² Për fat të keq, asnjëri prej këtyre paralajmërimeve nuk u realizua në praktikë, për shkak se këto ndryshime nuk u përfshinë në ndryshimet e ligjit.

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A është paraparë me ligj ndonjë kontroll që do ta realizojë ndonjë organ i pavarur?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për libra mësimorë për shkollat fillore dhe ato të mesme nuk parasheh revizion të procesit të përzgjedhjes së librave mësimorë nga ndonjë organ i pavarur. Procesi i përzgjedhjes bëhet nga ana e Komisionit Nacional, i cili konsiderohet si organ i pavarur që i përzgjedh librat mësimorë. Nuk ka ndonjë organ tjetër që e mbikëqyr punën e tij, por nëse Komisioni nacional nuk merr vendim që ta zgjedhë librin më të mirë mësimor,

91 <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=B183B23D445AD34695AA52648F1303BA>

92 <http://www.netpress.com.mk/mk/vest.asp?id=75842&kategorija=1>

pjesëmarrësi në konkurs mund ta njoftojë Inspektoratin shtetëror administrativ, i cili pastaj mund të bëjë kontroll për të konstatuar se a është ndjekur procedura e paraparë me ligj nga ana e Komisionit nacional. Kjo procedurë, që zgjat shumë, mundëson të ngritet kontest administrativ kundër Komisionit nacional për libra mësimorë para Gjyqit administrativ.⁹³

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetime:

Në praktikë, ka probleme që kanë ndodhur për shkak të vendimeve të Komisionit nacional për përzgjedhjen e librave mësimorë, siç është rasti me revizionin e librave mësimorë nga ana e ministrit dhe ministrisë në vitin 2010,⁹⁴ si dhe ngjarjet që ndodhën në tetor të vitit 2012, që kishin të bëjnë me gabimet në librat mësimorë,⁹⁵ që do të çojnë deri te revizioni e madje edhe tërheqja nga përdorimi i librave të caktuar mësimorë. Prandaj, janë duke u formuar komisione të veçanta profesionale recensuese që do të bëjnë revizion të librave mësimorë, e madje edhe do të heqin nga përdorimi libra të caktuar mësimorë, siç njoftoi drejtoresha e Byrosë për zhvillimin e arsimit, Vesna Horvatoviq.⁹⁶

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa realizim të procedurave plotësuese (super-recensione) nga ana e ekspertëve të pavarur për ta kontrolluar përzgjedhjen e librave?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

93 Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për librat mësimorë në arsimin fillor dhe atë mesëm, nr.135, i datës 03.10.2011, neni 1 në lidhje me nenin 17.

94 “Revizion i të gjitha librave mësimorë për arsimin fillor dhe atë të mesëm, distribuimi do të vonohet”, 21.08.2010 <<http://www.netpress.com.mk/mk/vest.asp?id=75842&kategoria=1>>

95 “Nxënësit e shkollave fillore do t’i mësojnë shkencat natyrore nga libra të huaj mësimorë, ato të Maqedonisë janë me gabime katastrofale”, 31.10.2012 <<http://kanal5.com.mk/default.aspx?mId=37&egId=13&eventId=98392>>

96 “Nxënësit e shkollave fillore do t’i mësojnë shkencat natyrore nga libra të huaj mësimorë, ato të Maqedonisë janë me gabime katastrofale”, 31.10.2012 <<http://kanal5.com.mk/default.aspx?mId=37&egId=13&eventId=98392>>

Arsyetimi:

Legjislacioni aktual nuk ofron mundësi për realizimin e procedurave plotësuese (super recenzioneve) nga ana e ekspertëve të pavarur, të cilët do të bënin revizion të librave të përzgjedhur mësimorë. Komisionet recensuese, të cilat i formon Komisioni Nacional për libra mësimorë, janë organet që janë kompetente ta bëjnë përzgjedhjen e librave mësimorë, dhe pastaj Komisioni nacional merr vendim përfundimtar duke u bazuar në këtë përzgjedhje.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, duke i pasur parasysh problemet e ndryshme që dolën nga përzgjedhja e dobët e librave mësimorë, si dhe nga tërheqja e një numri të caktuar të librave mësimorë në gusht të vitit 2010, ministri i atëhershëm njoftoi se janë duke u përgatitur ndryshime të ligjit, me të cilat do të duhej të rriten kompetencat e Komisionit Nacional sa i përket rolit të recensentëve, të ketë mundësi ta shkarkojë ekipin e recensentëve dhe të formojë një ekip për super-recensione.⁹⁷ Gjatë procesit të revizionit në vitin 2010, u angazhuan profesorë universitarë për të bërë një super-revizion në gjuhën maqedonase dhe në gjuhën shqipe, me qëllim që të përmirësohen ose të zëvendësohen krejtësisht librat mësimorë që janë në përdorim.⁹⁸ Për fat të keq, edhe pse ndryshimet e ligjit janë miratuar dhe kanë hyrë në fuqi, obligimi për realizimin e super-recensioneve, deri më sot, nuk është bartur në dispozitat ligjore.

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A ekziston shkallë e dytë në procedurën për zgjedhje të librave mësimorë? Sa është numri i ankesave të parashtruara/pranuara te Komisioni nacional, që kanë të bëjnë me zgjedhjen e librave mësimorë?

97 "Revizion i të gjitha librave të miratuar mësimorë", 22.08.2010, <<http://www.utrinski.com.mk/WBStorage/Files/weboglas.jpg>>

98 "80 ekspertë do t'i kontrollojnë 200 libra mësimorë", 25.08.2010 <<http://www.vest.com.mk/default.asp?ItemID=D9E257C108611C4FB67B4AAFF835BFA>>

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për librat mësimorë të arsimit fillor dhe atij të mesëm, në nenin 9 parasheh se Komisioni Nacional për libra mësimorë “vendos për ankesat e parashtruara nga autorët e librave mësimorë, dorëshkrimet e të cilëve nuk janë përzgjedhur në konkurs.”⁹⁹ Neni 17 përcakton se Komisioni nacional vendos në afat prej 15 ditësh për ankesat e parashtruara. Me ndryshimet në Ligjin për libra mësimorë është paraparë procedurë e gjatë dhe e ndërlikuar, me anë të së cilës, pjesëmarrësit e pakënaqur të konkursit mund të ankohen sa i përket përzgjedhjes së librave.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, nuk mund të gjendet asnjë e dhënë për numrat e ankesave të parashtruara ose të pranuar nga Komisioni. Puna e Komisionit, kryesisht është jotransparente. Ka një kritikë të përgjithshme se, edhe pse ka ankesa të parashtruara, Komisioni Nacional nuk i pranon ato dhe se nuk është kompetent, e me këtë është edhe jolegjitim.¹⁰⁰ Inspektorati shtetëror administrativ ka pranuar ankesa nga palët e pakënaqura sa i përket punës së Komisionit Nacional siç është paraparë me ligj, dhe i shqyrton ato në mënyrë të rregullt.

Institucioni: Arsim - Shkollat fillore dhe të mesme**Kategoria: Transparenca**

Pyetja-indikator: Në çfarë mase është transparente procedura për përzgjedhjen e librave mësimorë?

99 Ligji për libra mësimorë për shkollat fillore dhe të mesme, Gazeta zyrtare Nr. 98, e datës 04.08.2008, neni 9

100 “Ligji për librat mësimorë e shkatërroi fushën e librave mësimorë në arsim”, 25.08.2010 <<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=825101026336&id=9&prilog=0&setIzdanie=22068>>

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Procedura për përzgjedhjen e librave mësimorë është përmendur në një farë mënyre në ligj. Ligji parasheh se organi kompetent për realizimin e procedurës për përzgjedhjen e librave është Komisioni nacional për libra mësimorë – ai i formon komisionet recensuese, përgatit listë të recensentëve të zgjedhur, vendos për ankesat e pjesëmarrësve të pakënaqur në konkurs dhe ia dorëzon ministrit listën përfundimtare të librave mësimorë, ashtu siç është paraparë në nenin 9 të ligjit. Ligji thotë se Komisioni nacional e rregullon punën e tij me anë të rregullores dhe se përgatit raport vjetor dhe ia dorëzon atë qeverisë, më së voni deri më 31 janar. Mirëpo, këto dokumente nuk janë në dispozicion të publikut.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, ka pasur kritika serioze sa i përket mungesës së transparencës nga Komisioni nacional gjatë zbatimit të procedurës për përzgjedhjen e librave mësimorë. Duke i pasur parasysh problemet me gabimet e shumta në librat mësimorë që përdoren momentalisht, kanë reaguar madje edhe vetë kryetarët e komisioneve recensuese.

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimi dhe sporti

4. Problemi / faktori i rrezikut:

Transparencë e pamjaftueshme gjatë ndarjes së shtretërve në konviktet studentore dhe ato të nxënësve, le hapësirë për korrupsion dhe konflikt të interesave

Arsyetim:

Vendosja e nxënësve dhe e studentëve nëpër konvikte, me vite të tëra paraqet problem për shkak të përzgjedhjes jo të drejtë të kandidatëve për vendosje në konviktet studentore dhe ato të nxënësve, si dhe për shkak të vendosjes së personave që nuk janë nxënës/studentë. Gjatë ndarjes së shtretërve për nxënësit dhe studentët ekziston mundësia për dhënie të mitës, për nepotizëm ose për ndikim të lidhjeve familjare, miqësore dhe të llojeve të tjera. Procedura për ankim është e vështirësuar edhe për shkak të transparencës së pamjaftueshme të procedurave të përzgjedhjes.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A siguron drejtësi në përzgjedhje, mënyra se si është përpiluar formula ekzistuese për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Mënyra dhe procedura për pranimin e studentëve në konviktet studentore është e përshkruar detajisht në Rregulloren për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë. Sipas kësaj rregulloreje, formula për pranimin e studentëve në konviktet shtetërore bazohet në pikë (maksimum 100) për suksesin gjatë studimeve - deri në 50 pikë, për rregullsinë në studime – deri në 25 pikë, gjendjen financiare të familjes së studentit – deri në 10 pikë, nëse ka më tepër se një student në familje – deri në 10 pikë dhe largësia nga vendi i banimit – deri në 5 pikë.¹⁰¹ Në vitin 2007, u fut në përdorim procesi i aplikimit elektronik, si pjesë e projektit për e-Qeveri të financuar nga USAID-i, me qëllim që të shmangen parregullsitë dhe jokonsekuencat në procesin e aplikimit dhe të ndarjes së shtretërve për studentët.¹⁰²

101 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, nenet 7 – 12.

102 Artikulli i MIA-s për njoftimin e Ministrisë për arsim dhe shkencë, i datës 25 korrik 2007 < <http://www.idividi.com.mk/vesti/svet/393472/index.htm> >

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Edhe pse procedura është paraparë në rregullore dhe është futur në përdorim sistemi për ndarjen elektronike të shtretërve si mekanizëm për eliminimin e parregullsisve, në bazë të sondazhit të realizuar nga FAR-i në vitin 2010, 44% e studentëve të anketuar konsiderojnë se korrupsioni është problemi i dytë kryesor në konviktet studentore, ndërsa një e treta e studentëve të anketuar konsiderojnë se shtretërit e studentëve ndahen në mënyrë joligjore.¹⁰³ Në Buletinin mujor për korrupsionin të Civica mobilitas, thuhet se sistemi elektronik për ndarjen e shtretërve studentorë nuk i dha rezultatet e pritura pozitive dhe nuk e eliminoi korrupsionin.¹⁰⁴ Ekspertët thonë se modalitetet në listën preliminare dhe atë përfundimtare të ndarjes elektronike të shtretërve e lejojnë mundësinë për ndryshimin e emrave dhe politizimin e procesit.¹⁰⁵ Problemi i ekzistimit të më tepër emrave në listën përfundimtare se sa në atë preliminare të shtretërve të ndarë dhe problemi me emrat, poashtu janë konfirmuar edhe në artikujt hulumtues gazetaresk të përkrahur nga Shoqata daneze për gazetari hulumtuese.¹⁰⁶

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: Në çfarë mase është e rregulluar procedura për ankim në aktet nënligjore për vendosje në konviktet studentore dhe ato për nxënës?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në Rregulloren për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë thuhet se Ministria për arsim dhe shkencë është kompetente për

103 Sondazhi i FAR-it për konviktet studentore në vitin 2010, fq. 5

104 Civica mobilitas, Buletini mujor për antikorrupsionin, 2010, fq. 15

105 Intervistë me një përfaqësues të FAR-it

106 "Partitë i morrën shtretërit e studentëve", artikull nga Antonija Popovska-Hristov, publikuar në Nova Makedonija më 30.09.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=930101014334&id=9&setizdanie=22096>>

formimin e komisioneve. Këto Komisione, në kuadër të kompetencave të tyre, poashtu vendosin edhe për ankesat e parashtruara nga studentët.¹⁰⁷ Konkursi publik për pranimin e studentëve në konviktet shtetërore për studentë, parasheh se studentët mund të ankohen sa i përket rezultateve të Ministrisë për arsim dhe shkencë, në afat prej 5 ditësh nga dita e publikimit të tyre. Në aktet ekzistuese ligjore, procedura për ankim nuk përmendet në asnjë vend tjetër.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetime:

Në praktikë, ueb-faqja e Parlamentit Studentor e përmend Komisionin e shkallës së dytë për pranimin e studentëve të vitit të parë (brucoshëve) në konviktet studentore, i cili është i formuar nga Ministria për arsim dhe shkencë. Në ueb-faqen e Parlamentit studentor të Universitetit “Kirili dhe Metodi”, është publikuar një listë me ankesat e miratuara për procesin e pranimit elektronik në vitin 2011. Sipas të dhënave të publikuara nga ana e Parlamentit studentor të Universitetit “Kirili dhe Metodi”, janë ndarë gjithsej 27 shtretër në konviktet studentore.¹⁰⁸ Mirëpo, as në Ligjin për arsim të lartë e as në Rregulloren nuk përmendet procedurë e shkallës së dytë për t’u ankuar për rezultatet e ndarjes elektronike të shtretërve në konviktet studentore. Ekspertët thonë se studentët nuk janë të informuar për procedurat e parashtrimit të ankesave dhe se afatet kohore janë shumë të shkurta.¹⁰⁹ Ombudsmanët studentorë nuk kanë kompetencë të merren me ankesat që kanë të bëjnë me konviktet studentore.

Mund të përfundohet se procedura e ankimit nuk është e rregulluar sa duhet në nënaktet ligjore dhe se procedura për ankim në shkallën e dytë nuk përmendet fare në legjislacion.

Institucioni: Arsimit - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: Në çfarë mase është efikas roli kontrollues i Komisionit për verifikimin e të dhënave që janë dhënë?

107 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, nenet 17-18.

108 <http://www.spukm.org.mk/mk/spukm>

109 Intervistë me një përfaqësues të FAR-it

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Roli i Komisionit për pranimin e studentëve në konviktet studentore është i rregulluar në Rregullore. Siç është paraparë në nenin 17, Komisionet i formon ministri për arsim dhe shkencë.¹¹⁰ Këto Komisione e kontrollojnë dokumentacionin e paraparë me nenin 17 të Rregullores, e vërtetojnë listën preliminare të studentëve të pranuar nëpër konviktet shtetërore për studentë, marrin vendime për ankesat, e vërtetojnë listën përfundimtare të studentëve të pranuar, dorëzojnë raport për punën e tyre te ministri për arsim dhe shkencë, e poashtu kryejnë edhe punë të tjera të parapara me Rregullore.¹¹¹ Ndarja elektronike e shtretërve të studentëve në konviktet studentore ka për qëllim ta zvogëlojë rolin e faktorit njeri në marrjen e vendimit se kujt do t'i ndahen vendet.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, situata në terren tregon se ka disa gabime në sistemin ekzistues, e poashtu ka mangësi edhe në udhëheqjen e gjithëmbarshme të procedurës. Marrë në përgjithësi, në listën përfundimtare ka gjithmonë më tepër studentë se sa në listën preliminare, e poashtu ka edhe studentë që janë pranuar, të cilëve u mungon emri i babait, edhe pse është kjo është një nga të dhënat që kërkohen gjatë aplikimit.¹¹² Nga njëra anë, studentët thonë se kjo ndodh për shkak se ka manipulime në procedurë dhe se dokumentet dorëzohen drejtpërdrejt në konvikte, në vend që t'i dorëzohen Komisionit kompetent. Nga ana tjetër, përfaqësuesit e ministrisë thonë se numri më i madh i shtretërve që janë ndarë në listën përfundimtare është si rezultat i ankesave të pranuar.¹¹³ Mirëpo, nuk mund të gjendet asnjë e dhënë për numrin e ankesave të dorëzuara dhe atyre të

110 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, neni 17.

111 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, neni 18.

112 "Partitë i morrën shtretërit e studentëve", artikull nga Antonija Popovska-Hristov, publikuar në Nova Makedonija më 30.09.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=930101014334&id=9&setizdanie=22096>>

113 "Partitë i morrën shtretërit e studentëve", artikull nga Antonija Popovska-Hristov, publikuar në Nova Makedonija më 30.09.2010 < <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=930101014334&id=9&setizdanie=22096>>

miratuara, që të mund të vlerësohet efektiviteti i Komisionit. Është e qartë se ende ka probleme në procedurë.

Institucioni: Arsimit - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa ekzistuese një numër të caktuar të vendeve në konviktet studentore për grupe të caktuara të dobëta (të lëndueshme) (për shembull, persona me nevoja të veçanta, persona nga familje jashtëzakonisht të varfëra, etj.)

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Sistemi aktual për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore shtetërore funksionon në bazë të formulës që është e definuar në Rregullore. Formula e merr parasysh suksesin e studentit, rregullsinë në studime, gjendjen familjare-materiale të studentit, numrin e studentëve në familjen e ngushtë, si dhe largësinë e vendit të banimit nga universiteti.¹¹⁴ Tekstet ekzistuese ligjore nuk i veçojnë grupet e dobëta të studentëve, prandaj edhe nuk ka ndonjë kuotë të paraparë për këto grupe të studentëve, siç janë romët, personat e hendikepuar etj.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, mungesa e kuotës për grupet e dobëta nëpër konviktet studentore konsiderohet si mangësi që duhet të tejkalohet nëpërmjet ndryshimeve të ligjit.¹¹⁵ Përveç mungesës së vendeve të rezervuara për grupet e dobëta të studentëve, problem plotësues paraqet edhe mungesa e kandidatëve që aplikojnë për vende në konvikte, për shembull nga komuniteti rom. Hulumtimi i Qendrës rome për resurse, që është një organizatë joqeveritare rome, thekson se për shkak të kushteve të këqia të jetesës, konkurrencës

114 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, nenet 7 – 12.

115 Intervistë me një përfaqësues të FAR-it

së madhe dhe mosnjohjes së procesit të aplikimit, studentët romë pothuajse edhe nuk aplikojnë fare për vende nëpër konviktet studentore.¹¹⁶ Të dhënat statistikore tregojnë se, për çdo vit, vetëm katër deri në tetë studentë romë vendosen nëpër konviktet studentore, ndërsa institucionet konfirmojnë se ka mungesë të traditës për aplikim nga ana e studentëve romë.¹¹⁷ Pra, mund të konstatohet se legjislacioni nuk parasheh kuota për pranimin e grupeve të dobëta në konvikte. Formula për praninë në konvikte, më tepër rëndësi i jep suksesit të studentëve dhe nuk ka një balanc të mirë sa i përket gjendjes financiare të studentit. Strategjia nacionale për zvogëlimin e varfërisë dhe përjashtimit social për periudhën 2010-2012 e konstaton nevojën për të siguruar përkrahje financiare për personat e përjashtuar socialë, si për shembull vendosjen pa pagesë në konviktet studentore.¹¹⁸ Në Raportin e Komisionit Evropian për përparimin e vendit për vitin 2012 thuhet se “ka nevojë për mbrojtje më të mirë të të drejtave [...] duke i përfshirë edhe ato të grupeve të dobëta.”¹¹⁹

Institucioni: Arsim - Universitetet

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A janë paraparë dhe a janë shqiptuar sanksione në lidhje me lëshimet e konstatuara në procedurën për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Procedura për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore është subjekt i mbikëqyrjes së Inspektoratit shtetëror për arsim, siç është paraparë me Ligjin për inspektimin në arsim.¹²⁰ Ligji thotë se mbikëqyrja mund të bëhet edhe sa i përket zbatimit të ligjeve dhe të akteve ligjore që e rregullojnë sferën e konvikteve studentore.¹²¹ ISHA është kompetente për të inicuar procedurë disiplinore kundër të punësuarve në konviktet studentore shtetërore.¹²² Plani vjetor për vitin 2012 i ISHA-s parasheh edhe mbikëqyrje të konkursit publik për regjistrimin dhe praninë të studentëve në konviktet studentore gjatë periudhës gusht-shtator të vitit 2011, si pjesë e punës së tij të rregullt, me gjithsej 6 inspektorë dhe me mjete në vlerë të përgjithshme prej 6.000 denarëve për realizimin e këtij aktiviteti.¹²³

116 “Shumë pak studentë romë jetojnë në konviktet studentore” <<http://www.tocak.org/tema/malkumina-studenti-romi-zhiveat-vo-studentskite-domovi>>

117 “Shumë pak studentë romë jetojnë në konviktet studentore,” <<http://www.tocak.org/tema/malkumina-studenti-romi-zhiveat-vo-studentskite-domovi>>

118 Strategjia nacionale për zvogëlimin e varfërisë dhe përjashtimit social në vend për periudhën 2010-2012, fq. 61

119 Raporti i Komisionit Evropian për përparimin e RM-së për vitin 2012, fq. 16

120 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 25/2005, neni 8.

121 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 25/2005, neni 9.

122 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare nr. 25/2005, neni 28.

123 Plani vjetor i ISHA-s për vitin, fq.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, edhe pse ka dispozita ligjore që e parashohin shqiptimin e sanksioneve, nuk janë regjistruar raste të këtilla kur bëhet fjalë për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore. Raporti vetëm thekson se janë konstatuar një numër i madh i parregullsive në fushën e arsimit të lartë, duke i përfshirë edhe ato që kanë të bëjnë me vendosjen nëpër konvikte dhe janë lëshuar vendime për mënjanimin e parregullsive të konstatuara.¹²⁴

Institucioni: Arsimit – Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Transparenca**

Pyetja-indikator: A parashohin dispozitat ligjore publikim të listës me kandidatët e përzgjedhur për konviktet studentore?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore parasheh që lista e studentëve me pikët që i kanë fituar sipas formulës, të publikohet në ueb-faqen e Ministrisë për arsim dhe shkencë.¹²⁵ Ministria për arsim dhe shkencë, në portalin për aplikimin elektronik i publikon edhe listat preliminare edhe ato përfundimtare të studentëve të cilëve u është ndarë shtrat në konviktet studentore.

124 Raporti vjetor për punën e ISHA-s për vitin 2011, fq.

125 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, neni 15.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, edhe përkundër transparencës së procedurës, përvoja dëshmon se ende ka parregullsi dhe se ato kanë të bëjnë kryesisht me periudhën para dhe pas ndarjes së shtretërve në konviktet studentore, d.t.th. numër më i madh i studentëve të pranuar në fund të procesit, manipulim me emrat e kandidatëve, shtretër të rezervuar, etj.¹²⁶

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A është rregulluar me ndonjë dispozitë ligjore konkursi për t'u paraqitur për ndarjen e vendeve në konvikte dhe numri i vendeve që për çdo vit ndahen në konvikte?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Rregullorja parasheh se duhet të shpallet konkurs për ndarjen e shtretërve në konviktet studentore. Kjo është futur në përdorim në vitin 2007 me miratimin e rregullores që momentalisht është në fuqi. Me Rregulloren, 20% të shtretërve janë të rezervuara për studentët që regjistrohen për herë të parë në fakultet.¹²⁷ Aktet ligjore nuk parashohin asgjë sa i përket numrit të shtretërve që janë në dispozicion për çdo vit

126 Intervistë me një përfaqësues të FAR-it

127 Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, neni 21.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, konkursi është vendi i vetëm ku përmendet numri i vendeve të lira në konviktet studentore, dhe ai ndryshon prej viti në vit. Në konkurs për vitin 2012 nuk është shënuar asnjë numër në rreshtin kur shkruan Numri i vendeve të lira, që përsëri le hapësirë për manipulim.

Institucioni: Arsimit - Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Transparenca**

Pyetja-indikator: Sa dhe në çfarë mase rregullativa ekzistuese parasheh revizion të përzgjedhjes së bërë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për inspektimin në arsim parasheh mbikëqyrje të realizimit të konkursit për regjistrim të nxënësve dhe të studentëve dhe të konkursit për vendosjen e nxënësve dhe të studentëve në konviktet për nxënës dhe ato studentore.¹²⁸ Në aktet ekzistuese ligjore, Rregullorja për mënyrën dhe procedurën e pranimit të studentëve në konviktet shtetërore për studentë, ofron mundësi që studentët të ankohen te komisioni kompetent për rezultatet e ndarjes elektronike të shtretërve. Në konkurs, poashtu theksohet se studentët e pakënaqur mund të ankohen në afat prej pesë ditësh pas publikimit të listave preliminare me emrat e studentëve të cilëve u janë ndarë shtretër. Nuk përmendet ndonjë procedurë e shkallës së dytë, nëpërmjet të së cilës studentët do të mund të ankoheshin në qoftë se nuk janë të kënaqur me vendimin e komisionit sa i përket ankesës së tyre. Por, Paralamenti studentor thotë se Komisioni për arsim i shkallës së dytë ka pranuar një numër të caktuar ankesash dhe e ka ndryshuar listën përfundimtare të studentëve të cilëve u janë ndarë shtretër nëpër konvikte në vitin 2011.¹²⁹

128 Ligji për inspektimin në arsim, Gazeta zyrtare 25/2005, neni 9.

129 <http://www.spukm.org.mk/mk/spukm>

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, nuk janë gjetur informata për numrin e ankesave të dorëzuara dhe atyre të miratuara/ të refuzuara nga Komisioni i shkallës së parë dhe ai i shkallës së dytë. Prandaj, është e vështirë të vlerësohet efektiviteti i punës së këtyre komisioneve. Megjithatë, mund të konkludohet se një lloj revizioni është i paraparë dhe realizohet, por vetëm nëse është parashtruar kërkesë ose ankesë. Rregullativa ligjore nuk parasheh revizion të domosdoshëm të përzgjedhjes së bërë nga ndonjë organ i jashtëm ose nga ndonjë organ tjetër.

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A është paraparë procedurë për revizion të përzgjedhjes me kriterë të përcaktuara në mënyrë të qartë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Aktet ligjore që e rregullojnë ndarjen e shtretërve në konviktet studentore nuk parashohin ndonjë procedurë të veçantë për revizion të përzgjedhjes. Një lloj revizioni i disa pjesëve të listave preliminare bëhet vetëm në qoftë se parashtrohet ankesë nga pala e pakënaqur. Mirëpo, kjo është një lloj revizioni ad-hoc, dhe nuk është i detyrueshëm e as i rregullt. Ligjet dhe nënaktet ligjore nuk parashohin ndonjë procedurë konkrete me kriterë të definuara qartë për revizion, të cilin do të bënte, për shembull, ndonjë organ i pavarur.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Praktika tregon se ndodhin shumë parregullsi gjatë procesit të përzgjedhjes, duke e përfshirë edhe procesin elektronik të ndarjes së shtretërve. Drejtori i Qendrës studentore në Shkup, konfirmon se, edhe pse më parë ka pasur manipulime, me futjen në përdorim të softuerit për ndarje elektronike të shtretërve nga Ministria për arsim dhe shkencë dhe USAID-i, parregullsitë janë eliminuar dhe tani në këtë proces nuk ka më korrupsion.¹³⁰ Nga ana tjetër, hulumtimi dhe sondazhi që i realizoi FAR-i, tregojnë se një e treta e studentëve besojnë se 30-50% e studentëve kanë fituar vende në konviktet studentore në mënyrë joligjore.¹³¹

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Transparenca**

Pyetja-indikator: Cilat janë konstatimet nga revizionet dhe a kanë pasur ato ndonjë ndikim në praktikë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Praktika tregon se bëhen ndryshime në listat përfundimtare si rezultat i ankesave të parashtruara nga studentët e pakënaqur dhe i revizionit të procedurës nga ana e komisionit kompetent dhe Minsitrisë për arsim dhe shkencë. Aq më tepër, në Raportin vjetor të ombudsmanit për vitin 2011, thuhet se janë pranuar ankesa nga studentët, për shkak të njoftimeve që i kanë marrë nga udhëheqësitë e konvikteve, se ata do të përjashtohen nga konvikti pa asnjë arsytim.¹³² Ombudsmani thekson se këto procedura janë zgjidhur në të mirë të studentëve, për shkak të masave që janë ndërmarrë.¹³³

130 "Konviktet studentore – kushte jonjerëzore të jetesës"

131 Sondazh i FAR-it për anti-korrupsionin në konviktet studentore, realizuar në vitin 2010.

132 Raporti vjetor i Ombudsmanit për vitin 2011

133 Raporti vjetor i Ombudsmanit për vitin 2011

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Gjatë kryerjes së kontrolleve sa i përket akomodimit të studentëve, ISHA ka konstatuar se ka pasur parregullsi në procedurën e ndarjes së shtretërve në konvikte studentore dhe pastaj ka përgatitur vendime, të cilat u janë dërguar konvikteve, të cilat i kanë respektuar këto vendime pa përjashtim.¹³⁴ Poashtu, Enti shtetëror për revizion, në raportet e tij të revizionit thekson se nuk respektohen procedurat për praninë dhe zhvendosje të studentëve në konviktet studentore dhe se ndodh që të vendosen studentë që nuk i plotësojnë kriteret dhe që nuk gjenden në listën përfundimtare që e përgatit dhe e publikon ministria.¹³⁵ FAR-i konsideron se duhet të bëhen disa përmirësime dhe kanë vërejtje se afati për parashtrimin e ankesave është shumë i shkurtër dhe se sistemi duhet të ndiqet më tepër.¹³⁶

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A është paraparë procedurë për kontrollime të jashtëzakonshme nëpër konvikte?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në tekstet ligjore nuk janë paraparë kontrollime të jashtëzakonshme nëpër konvikte, për me qëllim që të shihet se a përputhet gjendja aktuale me përmbajtjen e listave përfundimtare të ndarjes së shtretërve në konviktet studentore. Rregulloret për përcaktimin e rendit shtëpiak për qëndrimin e studentëve në konviktet shtetërore për studentë, si për shembull rregullorja e konviktit “Pellagonija”, parashohin kontrolle të cilat i bën ud-

134 Intervistë me inspektor të ISHA-s

135 Raport për revizionin, Zhurnal, <http://www.fakulteti.mk/news/11-07-25/izvrshena_e_drzhavna_revizija_vo_studentskite_domovi.aspx>

136 Intervistë me një përfaqësues të FAR-it

hëheqësia e konviktit (drejtori, zëvendësdrejtori, udhëheqësi për akomodim, etj.)¹³⁷

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, ish-studentët dhe studentët aktualë që janë vendosur në konvikte, thonë se nuk bëhen kontrole nëpër konvikte, përveç në rastet kur ka ndonjë incident, si për shembull dhunë ose përleshje në kompleks, zjarr, etj. Kontrole bëhen vetëm në situata të këtitlla specifike për të parë se a banojnë studentët e vërtetë në dhomat e konviktit dhe në qoftë se nuk është kështu (p.sh. ka shtretër të shitur, etj.) mund të shqiptohen sanksione, si për shembull përjashtim nga konvikti ose suspendim.¹³⁸ Inspektorët e ISHA-s, konfirmojnë se ka raste kur në konvikte jetojnë studentë që nuk janë në listën përfundimtare. Në atë rast, nëse gjatë kryerjes së kontrollit konstatohen parregullsi, u lëshohen vendime organeve kompetente.¹³⁹

137 Rregullore për përcaktimin e rendit shtëpiak për qëndrimin e studentëve në konviktin shtetëror për studentë "Pellagonija", neni 11 < http://www.dsdpelagonija.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=185&Itemid=240>

138 Intervistë me një ish-student që ka qëndruar në konviktet "Kuzman Josifovski Pitu" dhe "Stiv Naumov"

139 Intervistë me inspektor të ISHA-s

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimi dhe sporti

5. Problemi / faktori i rrezikut:

Shitja e librave mësimorë studentëve si kusht për dhënien e provimit

Arsyetim:

Është konstatuar praktika se disa profesorë i detyrojnë studentët që ta blejnë ndonjë libër të caktuar mësimor si kusht joformal për hyrje në / dhënie të provimit

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Transparenca

Pyetja-indikator: A parasheh legjislacioni literaturë obligative të cilat bibliotekat duhet ta posedojnë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ligji për arsim të lartë nuk parasheh ndonjë literaturë të domosdoshme që duhet ta kenë bibliotekat universitare. Ligji thotë se çdo njësi e universitetit është përgjegjëse për organizimin e sistemit informatik të bibliotekës që është përcaktuar nga universiteti dhe e organizon punën e bibliotekës.¹⁴⁰ Është kompetencë e këshillit mësimor-shkencor, gjegjësisht këshillit mësimor të vendosë për bibliotekën, për sistemin informatik të bibliotekës dhe për realizimin e veprimtarisë bibliotekare-informatike dhe dokumentuese, në përputhje me statutin e universitetit.¹⁴¹ Statuti i Universitetit “Kirili dhe Metodi”, për shembull, në nenin e vetëm që ka të bëjë me bibliotekat, thotë se bibliotekat marrin pjesë dhe e japin kontributin e tyre në krijimin e politikës për punën e bibliotekave.¹⁴² Statuti, poashtu nuk ka asnjë dispozitë që e përmend literaturën që është e domosdoshme ta kenë bibliotekat universitare. Ligji për arsim të lartë parasheh vetëm se ka literaturë kryesore e cila duhet t’u ofrohet studentëve dhe e cila duhet të publikohet në ueb-faqen e universitetit nga personi që është zgjedhur në titullin mësimo-shkencor.¹⁴³

140 Ligji për arsim të lartë, teksti i përmirësuar, neni 20

141 Ligji për arsim të lartë, teksti i përmirësuar, neni 63

142 Statuti i Universitetit “Kirili dhe Metodi”, neni 96.

143 Ligji për arsim të lartë, teksti i përmirësuar, neni 112

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, vetëm Universiteti “Goce Dellçev” ka bibliotekë elektronike, e cila është në dispozicion pa pagesë për studentët, dhe aty mund ta gjejnë gjithë literaturën e nevojshme. Përveç kësaj, biblioteka elektronike e Universitetit “Goce Dellçev” është e lidhur me një numër të madh bibliotekash të huaja universitare elektronike të cilat poashtu ka qasje.¹⁴⁴ Universitetet e tjera kanë bibliotekë me fond librash, por pjesa më e madhe e universiteteve për momentin janë duke punuar për ta futur në përdorim bibliotekën elektronike dhe indeksin elektronik.¹⁴⁵

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë**Kategoria: Transparenca**

Pyetja-indikator: A ekziston kuotë e paraparë e librave mësimorë me të cilat duhet të disponojë universiteti, në bazë të numrit të studentëve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Nuk ka kuotë të librave mësimorë që duhet t’i posedojë secili universitet varësisht nga numri i studentëve. Nuk ka dispozitë ligjore që parasheh kuota të librave mësimorë ose literaturë të domosdoshme dhe numër vëllimesh që duhet të jenë në dispozicion të studentëve.

144 E-bibliotekë për studime bashkëkohore, ueb-faqja e Universitetit “Goce Dellçev”, < <http://www.ugd.edu.mk/index.php/mk/ugd/vesti-12/29-obrazovanie/187-e-biblioteka>>

145 Verifikimi, 23.11.2012

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, studentët në përgjithësi e sigurojnë literaturën e tyre nëpërmjet kopjimit të skriptave ose e blejnë literaturën e domosdoshme nga profesorët e tyre. Blerja e librave mësimorë nga profesorët paraqet një praktikë që është shumë e përhapur dhe zbatohet në të gjitha universitetet publike në vend.¹⁴⁶ Korruptimi dhe mita në formë të shitjes së librave mësimorë studentëve nga ana e profesorëve, është njëra nga format më të shpeshta, siç është konstatuar edhe në hulumtimet e mëparshme për këtë temë, por edhe në hulumtimin që është realizuar në kuadër të këtij projekti.¹⁴⁷

Institucioni: Arsimit - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: A ekziston rregullativë e cila e rregullon çështjen e shitjes së librave mësimorë nga ana e profesorëve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Rregullativa ekzistuese me të cilën rregullohet arsimiti i lartë nuk e rregullon çështjen e shitjes së librave studentëve nga ana e profesorëve. Megjithatë, në Ligjin për arsim të lartë thuhet se “personi i cili është zgjedhur në titull mësimor-shkencor dhe në titull shkencor në një institucion të arsimit të lartë, në fillim të çdo viti akademik, studentëve detyrimisht ua propozon literaturën kryesore që i përmban elementet që duhet të përdoren nga studentët për ta dhënë provimin.”¹⁴⁸ Pastaj, në statutin e Universitetit “Kirili dhe Metodi”, thuhet se katedrat kanë përgjegjësi për të propozuar libra mësimorë, mjete mësimore dhe literaturë profesionale.¹⁴⁹ Në kontekstin aktual të arsimit të lartë në vend,

146 Hulumtimi i FAR-it, Tribunë për ballafaqimin me korrupctimin në arsimin e lartë dhe REJTING-u

147 Hulumtimi i FAR-it, Tribunë për ballafaqimin me korrupctimin në arsimin e lartë dhe REJTING-u

148 Ligji për arsim të lartë, teksti i pëmirësuar, neni 112

149 Statuti i Universitetit “Kirili dhe Metodi”, neni 208.

profesorët mund ta keqpërdorin këtë dhe t'i propozojnë librat e tyre mësimorë si literaturë e domosdoshme të cilën studentët duhet ta blejnë.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, shitja e librave mësimorë studentëve, si parakusht dhe si garancë për dhënien e provimit, është një dukuri mjaft e përhapur në institucionet shtetërore të arsimit të lartë. Hulumtimi paraprak kuantitativ dhe ai aktual në këtë temë, tregon se shitjen e librave mësimorë nga ana e profesorëve si parakusht për dhënien e provimit, studentët e konsiderojnë si një nga sjelljet kyçe korruptive.¹⁵⁰ Një trend pozitiv sa i përket perceptimit të korruptimit që ndërlidhet me shitjen e librave mësimorë, mund të vërehet nëpërmjet mendimeve të studentëve, 38% e të cilëve besojnë se blerja e librave mësimorë është e domosdoshme, kundrejt 54% të publikut të gjerë.¹⁵¹ Shitja e librave mësimorë nga profesorët u veçua si një nga pikat më të shpeshta ku vjen deri te korruptimi në arsimin e lartë, gjatë debatit publik për “Mekanizmat dhe praktikat për ballafaqim me korruptimin në arsimin e lartë”, që u mbajt në vitin 2011, ku morën pjesë palët kryesore të interesuara, si KSHPK-ja, profesorët universitarë, ombudsmani studentor dhe studentët.¹⁵²

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: Sa përqind e buxhetit të universiteteve harxhohet për libra mësimorë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

150 Hulumtimet e FAR-it dhe të REJTING-ut

151 Hulumtimi i REJTING-ut dhe debati publik

152 Tribunë për ballafaqimin me korruptimin në arsimin e lartë, mbajtur më 17 nëntor 2011 <<http://izlez.mk/?p=2560>>

Arsyetimi:

Ka shumë pak të dhëna në dispozicion kur bëhet fjalë për buxhetin e universiteteve që është i dedikuar për libra mësimorë. Në rregullativë nuk përmendet ndonjë sasi e caktuar e mjeteve financiare që patjetër duhet të harxhohen në nivel vjetor për ripërtrirjen e literaturës ekzistuese të bibliotekave universitare. Neni 83 i Ligjit për arsim të lartë parasheh se Këshilli i Universitetit jep mendim për shpërndarjen e mjeteve financiare për investime, si dhe për miratimin e mjeteve financiare për blerjen e literaturës profesionale.¹⁵³

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, pothuajse edhe nuk ka informata për harxhimet e universiteteve, veçanërisht të atyre shtetërore, për blerjen e literaturës. Hulumtimi i mëparshëm për këtë temë, që e realizoi FAR-i, tregon se Universiteti “Goce Delçev” është universiteti i vetëm publik që ka bibliotekë elektronike, ndërsa universitetet e tjera nuk kanë investuar në këtë lëmi.¹⁵⁴ Përfundimi është se nuk ka të dhëna për atë se sa përqind e buxhetit të universiteteve harxhohet për libra mësimorë, e as që ka të dhëna për atë se sa shpesh universitetet harxhojnë mjete financiare për blerjen e literaturës për studentët. Raporti nga vlerësimi i jashtëm, i dytë me radhë, për Universitetin “Kirili dhe Metodi”, përmban një listë të programeve të planifikuara për financim në vitet 2009 dhe 2010, por nuk përmban harxhime të planifikuara për blerjen e librave mësimorë. Mjetet financiare për blerjen e librave mësimorë, kryesisht janë mjete të studentëve, por studentët shpesh herë janë të detyruar të blejnë libra prej profesorëve.¹⁵⁵ Prandaj, është me rëndësi që të përforcohet sistemi i kontrolleve dhe i sanksioneve, si një masë anti-korruptive.¹⁵⁶

Institucioni: Arsim - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: Për sa përqind është rritur fondi i bibliotekës me libra dhe materiale burimore?

153 Ligji për arsim të lartë, Gazeta zyrtare nr. 35/2008, neni 83

154 Hulumtimi i FAR-it për rrjedhën e mjeteve financiare

155 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën

156 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Ka shumë pak të dhëna në lidhje me përqindjen se sa është rritur fondi i bibliotekave me libra dhe materiale burimore. Është e vështirë të vlerësohet kjo çështje kur bëhet fjalë për universitetet shtetërore, për shkak se janë gjetur shumë pak të dhëna për literaturën që është në dispozicion, si dhe për rritjen e mundshme të fondit të librave të bibliotekave. Në Raportin vjetor të Universitetit “Goce Dellçev” thuhet se fondi i librave të bibliotekës së këtij universiteti është shtuar me botimet e pesëqind titujve të përkthyer, të cilat janë dhuruar nga ana e qeverisë.¹⁵⁷ Qeveria ka vazhduar me këtë praktikë dhe siguron botime të librave të përkthyer për të gjitha universitetet si pjesë e projektit qeveritar, që solli deri te pasurimi i konsiderueshëm i fondit të librave të bibliotekave të universiteteve shtetërore.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Kohë pas kohe përmenden donacione për bibliotekat e universiteteve shtetërore nga ana e ambasadave ose burime të tjera, si për shembull donacioni i librave që para do kohësh iu dha Fakultetit Filologjik të Universitetit “Kirili dhe Metodi” nga ana e Ambasadës kroate.¹⁵⁸ Në Raportin e Universitetit “Goce Delçev” për periudhën 2009 dhe 2010, thuhet se biblioteka universitare ka pranuar gjithsej 9241 libra, si donacione nga qeveria, Spitali “Filipi i dytë” dhe Agjencia shtetërore turke, TIKa.¹⁵⁹ Përveç të dhënave për Universitetin “Goce Delçev”, nuk ka të dhëna të tjera që janë në dispozicion për universitetet e tjera shtetërore. Si duket, universitetet private investojnë më tepër për literaturë dhe për funksionimin e bibliotekave elektronike, si dhe për vendosjen e lidhjeve me bibliotekat e njohura nga jashtë.¹⁶⁰ Megjithatë, poashtu është fakt se bibliotekat nuk janë të interesuara për të siguruar literaturë profesionale, edhe pse ajo tashmë ekzistonë në treg.¹⁶¹

157 Raporti vjetor i Universitetit “Goce Dellçev” për vitin 2010

158 Ambasada kroate dhuroi libra për Fakultetin Filologjik < http://www.fakulteti.mk/news/12-06-16/hrvatskata_ambasada_donirashe_knigi_na_filoloshkiot_fakultet.aspx>

159 Raporti vjetor i Universitetit “Goce Delçev” për vitin 2010

160 Intervistë, Kolegji amerikan do të jetë universiteti i parë i gjeneratës së tretë në Maqedoni <http://www.kapital.mk/mk/magazin/72167/amerikan_koledzh_kje_bide_prv_univerzitet_od_treta_generacija_vo_makedonija.aspx>

161 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën

Institucioni: Sporti

Kategoria: Kapaciteti

Pyetja: A parasheh rregullativa organizim të ligjëratave, seminareve, punëtorive edukative dhe fushatave për luftë kundër korrupsionit dhe konfliktit të interesave në sport?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Edhe përkundër faktit se në Programin e miratuar shtetëtor për parandalimin e korrupsionit, në Planin aksional për periudhën 2011-2015 është përfshirë edhe sporti, deri tani përmbajtje të këtylla nuk janë përgatitur.¹⁶² Në Strategjinë për zhvillimin e sportit (dokument pune i Komitetit Olimpik të Maqedonisë) nuk i është dhënë hapësirë luftës kundër korrupsionit dhe konfliktit të interesave.¹⁶³ Poashtu, nuk ekziston rregullativë për miratimin e planit për antikorrupsion në fushën e sportit nga ana e Komitetit Olimpik të Maqedonisë dhe Agjencisë për të rinj dhe sport në bashkëpunim me federatat e sportit të vendit.¹⁶⁴

Për realizimin e interesit publik në fushën e sportit, nevojiten aktivitete të planifikuara programore për luftë kundër korrupsionit në sport. Për realizimin e interesit publik në fushën e sportit, Qeveria sjell programe vjetore të propozuara nga organi i administratës që është kompetent për punët në fushën e sportit, me të cilat nxitet realizimi i programeve të federatave sportive.¹⁶⁵ Hapësirë për aktivitete të këtylla në ato programe nuk ekziston.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

162 Intervistë me Tomisllav Andonovskin - analist i sportit

163 www.mok.org.mk

164 Intervistë me Tomisllav Andonovskin - analist i sportit

165 Kaptina 3, neni 22 i Ligjit për sport

Arsyetimi:

Në praktikë, përveç aktiviteteve të shumta nga ana e Agjencisë për të rinj dhe sport dhe Komitetit olimpiq të Maqedonisë¹⁶⁶ në temat: sporti – luftë kundër drogës, dopingu në sport, dhuna në sport, e të ngjashme, përveç fushatave të përgjithshme për luftë kundër korrupsionit që janë realizuar nga organizatat e tjera, aktivitete për korrupsionin në sport nuk janë realizuar.

Institucioni: Sporti**Kategoria: Integriteti**

Pyetja: A parasheh rregullativa përpilimin e kodeve etike-antikorrupive për profesionin e sportit, për shoqatat e referëve dhe të trajnerëve sportivë, si dhe për garuesit sportivë?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Nuk ekziston ndonjë pengesë për planifikimin e aktiviteteve për luftë kundër korrupsionit. Programet qeveritare, programet e federatave dhe të klubeve, të shoqatave të referëve dhe trajnerëve sportivë, dhe të subjekteve të tjera nga fusha e sportit, duhet ta planifikojnë përpilimin e kodeve etike-antikorrupive. Komisioni i referëve të basketbollit të qytetit të Shkupit ka miratuar kodeks të sjelljes, ku përveç obligimeve të shënuara, ata janë të obliguar që detyrimisht ta paraqesin korrupsionin nëse e zbulojnë atë.¹⁶⁷

Në programet aksionale të Agjencisë për të rinj dhe sport, nuk janë planifikuar aktivitete të tilla.¹⁶⁸

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

166 www.mok.org.mk.

167 <http://sudijask.blogspot.com/2009/02/blog-post.html>

168 Intervistë me Tomislav Andonovskin - analist i sportit

Programi shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit 2011- 2015

Sektori IX – Arsimi dhe sporti

6. Problemi / faktori i rrezikut:

Informimi i pamjaftueshëm i publikut për nevojën për t'u kyçur në luftën kundër korrupsionit në arsim dhe në sport

Arsyetim:

Niveli i ulët i informimit dhe i vetëdijes te publiku i gjerë për nevojën dhe dhe mundësitë për luftë kundër korrupsionit, përgatitjen e pamjaftueshme të shfrytëzuesve individualë të shërbimeve arsimore dhe sportive për denoncimin e rasteve të korrupsionit dhe të konfliktit të interesave mundëson vazhdimin e ekzistimit të korrupsionit dhe të konfliktit të interesave në arsim dhe në sport.

Institucioni: Arsimit - Institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A parasheh rregullativa, procedura për denoncimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesave nga ana e studentëve/arsimtarëve/profesorëve/të punësuarve të tjerë në universitete?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Rregullativa ekzistuese përmban dispozita të përgjithshme për luftën kundër korrupsionit në të gjitha nivelet dhe në të gjitha sferat e jetës publike, siç është paraparë me Ligjin për korrupsion dhe Ligjin për konflikt të interesave. Në rregullativë nuk përmenden në mënyrë të veçantë procedurat për denoncimin e korrupsionit dhe të konfliktit të interesave nga studentët, arsimtarët, profesorët dhe të punësuarit e tjerë në universitete. Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit është organi kompetent për luftimin e korrupsionit dhe kompetencat e tij janë paraparë në Ligjin për parandalimin e korrupsionit. Në Programin e tij shtetëror për parandalimin e korrupsionit për periudhën 2010-2015, Komisioni shtetëror i ka definuar fushat kryesore sociale ku korrupsioni paraqitet si problem. Programi shtetëror e përfshin fushën e arsimit dhe të sportit, dhe në të janë përmendur aktivitetet që duhet të ndërmerren në përputhje me Planin aksional për implementimin e programit.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, ombudsmani studentor poashtu është organ, ku palët e interesuara mund ta denoncojnë korrupsionin. Ish-ombudsmani studentor informon se ka dy denoncime të korrupsionit që nuk janë procesuar.¹⁶⁹ Pastaj, ish-ombudsmani studentor potencon se ka pasur disa raste të shitje së librave mësimorë si parakusht për dhënien e provimit, të cilat janë zgjidhur në mënyrë pozitive dhe personat janë sanksionuar nga ana e dekanit. Për fat të keq, nuk ka informata për llojin e sanksioneve të shqiptuara dhe a kanë qenë ato efektive, si dhe a kanë rezultuar me zvogëlim të sjelljes korruptive. Në vitin 2010, Ministria për arsim dhe shkencë hapi zyra për parandalimin dhe denoncimin e korrupsionit, ku studentët mund ta denoncojnë korrupsionin në të gjitha pesë universitetet.¹⁷⁰ Megjithatë, nuk ka të dhëna që janë në dispozicion për atë se si funksionojnë dhe a funksionojnë ende këto zyra.

Institucioni: Arsim – Shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: A kanë librat mësimorë/materialet e nxënësve/studentëve përmbajtje mësimore për luftën kundër korrupsionit dhe konfliktin e interesave?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Litetarura të cilën momentalisht e përdorin studentët në fakultete, si për shembull Fakulteti Juridik, Fakulteti Ekonomik dhe fakultetet e tjera për shkenca shoqërore, përmban informata për luftën kundër korrupsionit.¹⁷¹ Disa universitete, si për shembull Universiteti “Kirili dhe Metodi”, e parashohin luftën kundër korrupsionit dhe konfliktin e in-

169 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor

170 <http://www.utrinski.com.mk/default.asp?ItemID=6AC6FBCE8DBF84DB2AD2A02CB9A12AA>

171 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor, Intervistë me ombudsmenin aktual studentor

teresave, si pjesë të kodeve të tyre etike. “Korruptimi dhe format e tjera të veprimeve joetike nuk përputhen me frymën dhe aktivitetin akademik,”¹⁷² thuhet në kodin etik, në kapitullin me titull “Vlerat morale në raportet e universitetit”. Edhe ombudsmani i mëparshëm dhe ai aktual studentor, konfirmuan se universitetet e luftojnë korruptimin nëpërmjet fushatave informative për studentët, duke e paraqitur luftën ndaj korruptimit si vlerë thelbësore të kodit etik, me atë që i inkurajonë studentët ta denoncojnë sjelljen korruptive.¹⁷³

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, hulumtimet e mëparme të realizuara nga organizatat joqeveritare si FAR-i, por edhe hulumtimi aktual i realizuar nga REJTING-u, tregojnë se akoma ka një perceptim për një shkallë të lartë të korruptimit nëpër universitete – 28.9% e qytetarëve konsiderojnë se ka shkallë të madhe të korruptimit në arsim. Korruptimi paraqitet në formë të dhënies së mitës, shitje së librave mësimorë si parakusht për dhënien e provimit, etj. Rreziku nga korruptimi dhe sjellja jologjore nuk janë të definuara sa duhet, që të mund të ndërtohen kapacitetet njerëzore me integritet.¹⁷⁴ Kodi etik përdoret vetëm si një dokument deklarativ që mund të merret nëpër korridoret e fakulteteve.¹⁷⁵ Prandaj, mund të konkludohet se përmbajtjet që kanë të bëjnë me luftën kundër korruptimit trajtohen në mënyrë deklarative, dhe se duhet të punohet më shumë në aspektin praktik.

Institucioni: Arsim – Shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Resurset

Pyetja-indikator: A realizohen ligjërata, seminare, punëtori edukative dhe fushata për luftën kundër korruptimit dhe konfliktit të interesave për të gjitha palët e interesuara?

172 Kodi etik i Universitetit “Kirili dhe Metodi”, fq. 5

173 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor, Intervistë me ombudsmenin aktual studentor

174 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën

175 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetime:

Ka mungesë të qasjes sistematike ndaj edukimit për luftën kundër korrupsionit për të gjitha palët e interesuara. Nuk ka ndonjë program adekuat për edukimin e profesorëve dhe të studentëve, me të cilin do të definoheshin rreziqet për korrupsionim.¹⁷⁶ Por, ka përpjekje, e poashtu janë realizuar edhe disa aktivitete nga ana e ombudsmanit studentor. Janë organizuar debate publike nga ana e disa organizatave, si për shembull nga ombudsmani studentor, Forumi arsimor rinor (FAR), Indeksi studentor, Klubi i oratorëve, etj., si dhe nga disa profesorë, në temën “Kodi etik i universitetit dhe zbatimi i tij praktik”, në kuadër të Universitetit “Kirili dhe Metodi”.¹⁷⁷ Debatet publike rezultuan me fushatë publike që përfshinte përgatitjen e pllatakeve të mëdha me përmbajtjen e kodit etik që u vendosën në hapësirat publike në të gjitha fakultetet e Universitetit “Kirili dhe Metodi”, si dhe me shtypjen dhe shpërndarjen e 10.000 kopjeve të Kodit etik.¹⁷⁸ Efekti pozitiv i këtij aktiviteti ishte mundësia që të mblidhen së bashku organizatat e ndryshme studentore dhe të bashkëpunojnë në këtë projekt. Pastaj, Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit është duke e implementuar projektin “Edukimi i nxënësve të shkollave fillore për anti-korrupsionin” në shkollat fillore, në bashkëpunim me Byronë për zhvillimin e arsimit dhe Ministrinë për arsim dhe shkencë.¹⁷⁹ Ky projekt është pjesë e Programit të miratuar për edukimin e nxënësve të shkollave fillore për anti-korrupsionin, që ka për qëllim kryesor të ndryshohet kultura e pranimit të korrupsionit.¹⁸⁰ Ky program është një përpjekje pozitive në drejtim të ndërtimit të një qasjeje sistematike për edukimin e nxënësve dhe të studentëve për korrupsionin. Duhet të vazhdojë realizimi i këtyre aktiviteteve në nivel shtetëror dhe në atë lokal.

Institucioni: Arsim – Shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja-indikator: Kush i zbaton kontrollet për luftë kundër korrupsionit dhe konflikt të interesave në institucionet arsimore?

176 Intervistë me Dr. Sllagjana Tasevën, realizuar më 9.11.2012

177 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor

178 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor

179 Projekti i KSHPK-së “Edukimi i nxënësve të shkollave fillore për anti-korrupsionin”, në bashkëpunim me Byronë për arsim dhe Ministrinë për arsim dhe shkencë

180 Projekti i KSHPK-së “Edukimi i nxënësve të shkollave fillore për anti-korrupsionin”, në bashkëpunim me Byronë për arsim dhe Ministrinë për arsim dhe shkencë

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit (KSHPK) është organi kompetent në nivel shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit. KSHPK-ja është organ i pavarur që ka kompetenca për implementimin e masave dhe të aktiviteteve të parapara për parandalimin e korrupsionit gjatë kryerjes së autorizimeve publike, detyrave dhe pozitës zyrtare, gjatë kryerjes së punëve me interes publik të personave juridikë që kanë të bëjnë me realizimin e autorizimeve publike,¹⁸¹ pjesë përbërëse e të cilave është edhe arsimit. KSHPK-ja e kryen punën e saj duke shqyrtuar raste konkrete të korrupsionit, me iniciativë të saj, por edhe në bazë të njoftimeve nga qytetarët ose nga personat juridikë, që i dorëzohen Komisionit.¹⁸² Në sferën e arsimit, poashtu edhe ombudsmani studentor është kompetent që të marrë njoftime për rastet e mundshme të korrupsionit që i parashtrajnë studentët. Zyrat për antikorrupsion, që u formuan në vitin 2010 në të gjitha 5 universitetet shtetërore, poashtu kishin për qëllim ta luftojnë korrupsionin në fakultete, duke u mundësuar studentëve një vend ku ata do mund t'i paraqesin ankesat e tyre.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, ka shumë pak të dhëna për rastet e zgjidhura të korrupsionit në sferën e arsimit. Raporti vjetor i KSHPK-së për vitin 2011, i përmend dy raste të korrupsionit gjatë procedurave për punësim në shkollat fillore nga ana e drejtorëve të shkollave, për shkak të shkeljes së procedurës për punësim.¹⁸³ Ish-ombudsmani studentor thekson se ka studentë që kanë paraqitur raste të mundshme të korrupsionit, por ato nuk janë procesuar për shkak se problemi është zgjidhur në kuadër të fakultetit dhe janë shqiptuar dënime.¹⁸⁴ Gjendja momentale e dëshmon faktin se ka mungesë të qasjes sistematike në luftën kundër korrupsionit në fushën e arsimit. Mirëpo, është me rëndësi të theksohet se të dyja hulumtimet, edhe i FAR-it edhe i REJTING-ut, tregojnë se studentët kanë besim më të madh te KSHPK-ja, dhe se 26,4% e konsiderojnë KSHPK-në si organ që mund të kontribuojë më shumë në parandalimin e korrupsionit.

181 Ligji për parandalimin e korrupsionit, Gazeta zyrtare nr. 28/2002, 46/2004, 126/2006, 10/2006 dhe 161/2008.

182 Raporti vjetor i KSHPK-së për vitin 2011

183 Raporti vjetor i KSHPK-së për vitin 2011

184 Intervistë me ish-ombudsmenin studentor

Institucioni: Arsim – Shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë

Kategoria: Integriteti

Pyetja-indikator: A kanë miratuar institucionet arsimore kode etike?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetime:

Një pjesë e universiteteve shtetërore tashmë kanë miratuar kode etike. Për momentin, Universiteti “Kirili dhe Metodi” dhe Universiteti i Evropës Juglindore kanë miratuar kode etike, të cilat mund të vlerësohen në ueb faqet e tyre. Përgatitja dhe miratimi i kodeve etike ishte një angazhim i përbashkët i Forumit arsimor rinor (FAR), në bashkëpunim me ombudsmanin studentor dhe organizatat e tjera joqeveritare studentore, në kuadër të projektit të FAR-it, të quajtur “Korruptimi në arsim në vitet 2009/2010”.¹⁸⁵ Kodi etik i Universitetit “Kirili dhe Metodi” u publikua dhe u shpërnda në 10.000 kopje nëpër hapësirat e universitetit.¹⁸⁶ Me projektin për përgatitjen e kodit etik udhëhoqi ombudsmani studentor i Universitetit “Kirili dhe Metodi”. Universitetet e tjera shtetërore nuk kanë informata të publikuara sa i përket miratimit ose ekzistimit të kodit etik.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetime:

Në praktikë, ombudsmani i mëparshëm dhe ai aktual studentor, thonë se kodi etik i Universitetit “Kirili dhe Metodi” tashmë ka hyrë në fuqi dhe zbatohet me sukses. Megjithatë, shumica e universiteteve shtetërore dhe atyre private, akoma nuk kanë kod etik. Ka nevojë për një aktivitet më të madh nga universitetet, studentët dhe organizatat studentore, me qëllim që të nxitet përgatitja e kodeve të këtyre etike, si një hap përpara në luftën kundër korruptimit. Poashtu, duhet të edukohen studentët dhe të punësuarit e të gjithë universiteteve për parandalimin dhe eliminimin e korruptimit.

185 Projekt i FAR-it për anti-korruptimin në arsim, raporti përfundimtar

186 Intervistë me ish-ombudsmanin studentor

Institucioni: Arsim – Shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë

Kategoria:

Pyetja-indikator: A ekzistojnë sanksione në qoftë se konstatohet se ka mosrespektim të rregullave të kodit etik?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në bazë të deklaratave të ombudsmanit të mëparshëm dhe atij aktual studentor, kodi etik i Universitetit “Kirili dhe Metodi” ka hyrë në fuqi dhe zbatohet me sukses që nga viti 2010.¹⁸⁷ Kodet e miratuara etike dallojnë për nga kualiteti, por edhe për nga qasja. Marrë në përgjithësi mungojnë diskutime për parimet që duhet të përfshihen në kodin etik në nivel shtetëror, si pjesë e debatit konstruktiv ndërmjet përfaqësuesve të universiteteve..

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në bazë të deklaratave të ombudsmanit të mëparshëm dhe atij aktual studentor, kodi etik ka hyrë në fuqi dhe zbatohet me sukses në Universitetin “Kirili dhe Metodi”.¹⁸⁸ Përveç kësaj, ata thonë se kodi etik respektohet në praktikë dhe se shqiptohen sanksione nëse konstatohet shkelje e rregullave të kodit.¹⁸⁹ Ombudsmani aktual studentor thekson se të gjitha rastet e paraqitura të shkeljes së Kodit etik janë zgjidhur me sukses dhe se të gjitha të dhënat për sanksionet e shqiptuara ruhen në arkivin e ombudsmanit studentor dhe në arkivat e çdo fakulteti.¹⁹⁰

187 Intervistë me ombudsmanin e mëparshëm dhe atë aktual studentor

188 Intervistë me ombudsmanin e mëparshëm dhe atë aktual studentor

189 Intervistë me ombudsmanin e mëparshëm dhe atë aktual studentor

190 Intervistë me ombudsmanin aktual studentor

Programi shtetëror për parandalim dhe represion të korrupsionit 2011-2015

Sektori IX –Arsim dhe sport

7. Problemi/faktori i rrezikut:

Mungesa e transparencës gjatë financimit të klubeve sportive dhe shitblerjes së sportistëve

Arsyetimi:

Ka rrezik për korrupsion gjatë transferit të sportistëve prej një klubi sportiv në ndonjë klub tjetër sportiv. Çmimi i transferit dhe kushtet nuk janë transparente sa duhet. Shpesh sportistët janë cak i menaxherëve të sportit, të cilët përpiqen t'i negociojnë transferet prej një klubi në ndonjë klub tjetër jashtë praktikave të mira dhe rregullave. Gjatë financimit të klubeve nuk janë të pranishme sa duhet parimet e transparencës dhe të llogaridhënies, që te publiku krijon perceptim për korrupsion të mundshëm.

Institucioni: Sporti – klubet sportive

Kategoria : Transparenca

Pyetja: A ekziston rregullativë ligjore për çështjen e transferit të sportistëve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Kjo çështje është e rregulluar me Rregulloret për regjistrim të sportistëve, ku janë paraparë kushtet dhe afatet kalimtare për ndërrimin e klubit.

Si shembull, mund të përmendet Rregullorja për regjistrim e Federatës së Basketbollit të Maqedonisë,¹⁹¹ ku në nenin 20 rregullohet mënyra e kalimit të lojtarëve prej një klubi në ndonjë klub tjetër për lojtarët e moshës mbi 18 vjeçare, të cilët mund të kalojnë në ndonjë klub tjetër gjatë afatit të vetëm kalimtar, i cili fillon me 15 qershor dhe përfundon 24 orë para fillimit të kampionatit në sezonin aktual. Mënyra për të drejtën e kalimit prej një klubi në ndonjë klub tjetër rregullohet me nenin 22 të po të njëjtës rregullore për regjistrim.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Afatet për kalim prej një klubi në ndonjë klub tjetër – regjistrimi i sportistit, realizohen në praktikë dhe për këtë është përgjegjës komisioni për regjistrim i federatës përkatëse.

Institucioni: Sporti – klubet sportive

Kategoria: Llogaridhënia

Pyetja: A bëhen kontrole të kushteve financiare gjatë transferit të sportistëve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Fushëveprimi i punës, organizimi dhe kompetencat e Drejtorisë për të hyra publike (DHP) janë të rregulluara me Ligjin për Drejtorinë për të hyra publike.¹⁹² Llojet e kontroleve me të cilat përfshihen klubet sportive janë tatimi personal (nga rrogat dhe të hyrat e tjera), kontrolli i TVSH-së (në qoftë se janë të regjistruara për qëllimet e TVSH-së) dhe kontrolli i tatimit të fitimit. Dallimi në kryerjen e kontroleve ka të bëjë me përcaktimin e fokusit të kontrollit, gjegjësisht te këto obligues tatimorë, fokusi do të jetë te transferi i sportistëve.¹⁹³ Përveç obligimeve për kontroll nga ana e DHP-së, nuk ekzistojnë kontrole të kushteve financiare gjatë transferit të sportistëve. Me Programin e Qeverisë për vitin 2012 parashihet miratimi i Ligjit për inspektime financiare në sektorin publik, në ç’mënyrë do të përmirësohet edhe procedura për kontroll të kushteve financiare gjatë transferit të sportistëve.

192 Gazeta zyrtare e RM-së nr.39/2012, (www.ujp.gov.mk.)

193 Njoftim nga Drejtoria për të hyra publike, 04.12.2012

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Në praktikë, pagesat për transferet sportive duhet të bëhen nëpërmjet xhiro-llogarive të federatave sportive. Gjatë transferit, klubi i cili “blen” sportist, përveç dëmshpërblimit është i obliguar të llogarisë dhe të paguajë tatim personal të fitimit (TPF) për përqindjen e paguar që i takon ndërmjetësuesit (menaxhuesit), si dhe të llogarisë dhe të paguajë TPF për palën eventuale që është marrë vesh dhe preminë (përqindjen e paguar) për sportistin.¹⁹⁴ Por, ky obligim shpesh nuk respektohet dhe pagesat bëhen me para të gatshme, me ç’rast i iket pagesës së tatimit. Në shumë medime shkruhet për parregullsi tatimore që janë konstatuar nga ana e DHP-së gjatë kontrolleve të shoqatave sportive, me ç’rast janë zbuluar futbollistë, përzgjedhës (seleksionues), trajnerë, referë dhe bashkëpunëtorë profesionalë që nuk kanë paguar tatim për arsye të ndryshme, si dhe janë bërë pagesa me para të gatshme gjatë transferit të sportistëve.¹⁹⁵

Institucioni: Sporti**Kategoria : Llogaridhënia**

Pyetja: A parasheh Ligji për sport procedura kontrolluese dhe sanksione përkatëse për ata që rekrutojnë sportistë pa komunikuar me klubet e tyre?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Nuk ka dispozita konkrete ligjore të cilat në mënyrë të veçantë do ta rregullonin këtë fushë..

194 Njoftim nga Drejtoria për të hyra publike, 04.12.2012

195 www.capital.mk. 06.03.2012

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Këto veprime vështirë dëshmohen në praktikë, për shkak se në fund të negociatave mbisundon dëshira e sportistit dhe e klubeve negociatore. Problem më serioz është rekrutimi i fëmijëve sportistë që në moshë të hershme, kur kalojnë prej shkollave sportive në klube, në sisteme të garimit. Si rezultat i kësaj, nënshkruhen kontrata për periudha më të gjata kohore, në marrëveshje me prindin dhe udhëheqësinë e klubeve.¹⁹⁶

Institucioni: Sporti – Federatat dhe klubet sportive

Kategoria : Llogaridhënia

Pyetja: A janë transparente dhe publike raportet për financimin e federatave dhe klubeve sportive?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Mjetet nga buxheti qendror që u janë ndarë federatave dhe klubeve janë në dispozicion publik. Për dallim nga kjo, mjetet e tjera për financim (donacionet dhe sponsorimet) vështirë ose aspak nuk janë në dispozicion publik. Mjetet nga buxheti i Agjencisë për rini dhe sport janë ndarë dhe janë evidentuar në financimin vjetor të federatave dhe klubeve, që janë në dispozicion për të gjitha federatat e regjistruara sportive.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

196 Intervistë me Tomislav Andonovskin - analist i sportit

Arsyetimi:

Në praktikë, në shumicën e ueb-faqeve të federatave dhe të klubeve sportive nuk ka në dispozicion të dhëna për financimin nga buxheti.

Institucioni: Sporti – klubet dhe sportistët**Kategoria : Llogaridhënia**

Pyetja: A parasheh ligji evidentim, llogaridhënie dhe kontroll të financimit nëpërmjet donacioneve dhe sponsorimeve?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Në Ligjin për donacione dhe sponsorime në veprimtaritë publike,¹⁹⁷ në nenin 20 parasihet se DHP-ja dhe organet e tjera kompetente e kontrollojnë dhënien, marrjen dhe shfrytëzimin e donacioneve dhe sponsorimeve, në rastet kur zbatohen shtytjet tatimore në përputhje me ligjin. Nëse gjatë kontrollit, DHP-ja dhe organet e tjera tatimore konstatojnë parregullsi dhe keqpërdorim gjatë shfrytëzimit të donacioneve dhe sponsorimeve, ato ngrejnë padi kundërvajtëse ose penale.

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Interpretimet e Ligjit për donacione dhe sponsorime në veprimtaritë publike në kapitullin 3 për shtytjen tatimore të donacioneve dhe sponsorimeve, çojnë në përfundimin se ajo nuk është e vulltshme për ofruesin e donacionit ose sponsorimit, si e drejtë për zvogëlimin e tatimit për të ardhurat personale dhe tatimit në fitim, para së gjithash për shkak të shumës dhe përqindjes së vogël që hiqet nga obligimi tatimor vjetor dhe procedurës së komplikuar administrative si obligim i ofruesit dhe pranuesit.¹⁹⁸

197 Gazeta zyrtare e RM-së, 24/06

198 Kapital, Analizë Shteti ta hapë derën për kapitalin privat në sport (4.11.2011)

Institucioni: Sporti - Federatat dhe klubet sportive

Kategoria : Transparenca

Pyetja: A parashohin dispozitat ligjore publikim të mjeteve buxhetore që u janë ndarë federatave dhe klubeve sportive?

Nota:

Jo	1
Pjesërisht	3
Po	5

Arsyetimi:

Sipas parimeve buxhetore, nenit 3 të Ligjit për buxhete, procedura për përgatitjen dhe ekzekutimin e buxhetit qendror dhe buxheteve të komunave, si dhe për njoftimin e tyre, bazohet në parimet e transparencës, përgjegjësisë, efikasitetit dhe efektivitetit.¹⁹⁹

Nota:

Në masë shumë të vogël	1
Në masë të vogël	2
Në masë të caktuar	3
Në masë të madhe	4
Në masë shumë të madhe	5

Arsyetimi:

Mjetet buxhetore që janë paraparë për sportin u ndahen federatave sportive në bazë të kriterëve të përgatitura nëpërmjet Agjencisë për të rinj dhe sport. Secila federatë sportive ka qasje në mjetet e ndara buxhetore. Kjo do të thotë se deri në një masë të caktuar, këto të dhëna janë në dispozicion për të gjitha federatat sportive, edhe atë nëpërmjet anëtarëve të këshillave drejtues, ku si anëtarë ka përfaqësues të klubeve sportive.

INDEKSET - Arsim dhe sport

Arsimi	De jure	De facto	INDEKS
	Indeksi	Indeksi	Gjithsej
Mbikëqyrje dhe kontroll	4,3	3,0	3,6
Transparenca	3,6	1,6	2,6
Llogaridhënie	3,2	1,2	2,2
Resurse	2,3	1,8	2
Integritet	2,5	1,3	1,9
Konflikt i interesave	5	5	5
Gjithsej	3,5	2,4	2,9

Sport	De jure	De facto	INDEKS
	Indeksi	Indeksi	Gjithsej
Transparenca	3	2,8	2,9
Llogaridhënie	2,6	1,2	1,9
Resurse	1	2	1,5
Integritet	2,3	1,6	1,95
Gjithsej	2,2	1,9	2,05

Tabela për sektor- Arsim dhe sport

ARSIMI						
Kategoria	De jure		De facto		Gjithsej	
	Indeksi	<i>Niveli në të cilën shkallë është përmbushur standardi –me ligj-</i>	Indeksi	<i>Niveli në të cilën shkallë është përmbushur standardi –në praktikë-</i>	Indeksi	<i>Shkalla në të cilën është përmbushur standardi</i>
Transparenca	3,6	72%	1,6	32%	2,6	52%
Përgjegjësia (përgjegjësia, integriteti, mbikëqyrja dhe kontrolli)	3,3	66%	1,2	24%	2,2	45%
Resurset	2,3	46%	1,8	36%	2	41%
Konflikti i interesit	5	100%	5	100%	5	100%
Gjithsej	3,5	71%	2,4	48%	2,9	59%

SPORTI						
Kategoria	De jure		De facto		Gjithsej	
	Indeksi	<i>Niveli në të cilën shkallë është përmbushur standardi –me ligj-</i>	Indeksi	<i>Niveli në të cilën shkallë është përmbushur standardi –në praktikë-</i>	Indeksi	<i>Shkalla në të cilën është përmbushur standardi</i>
Transparenca	3	60%	2,8	56%	2,9	58%
Përgjegjësia (përgjegjësia, integriteti)	1,7	34%	1,4	28%	1,5	31%
Resurset	1	20%	2	40%	1,5	30%
Gjithsej	1,9	38%	2	41%	2,1	39%

III. HULUMTIM I PERCEPTIMIT TE QYTETARËVE PËR KORRUPCIONIN:

- HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË ARSIM DHE SPORT**
- HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË ADMINISTRATËN PUBLIKE**
- HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË SHOQËRINË CIVILE DHE TEK MEDIUMET**

Realizuar nga agjensioni "REJTING"

HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË FUSHËN E ARSIMIT DHE TË SPORTIT

RAPORT

Tetor, 2012

Metodologjia

Hulumtimi i mendimit publik për korruptimin në fushën e arsimit dhe të sportit u realizua me metodën e anketës telefonike të një mostre reprezentative prej 1080 qytetarësh të moshës madhore. Anketa u realizua në periudhën 26-30 shtator 2012 nga ana e agjencisë për hulumtimin e mendimit publik dhe komunikime “Rejting” nga Shkupi.

Dizjanimi i mostrës reprezentative që i pasqyron qëndrimet e qytetarëve në vend kaloi nëpër disa procedura sistematike. Të qenit e mostrës reprezentative u siguroa duke i respektuar disa procedura të caktuara gjatë formulimit të tij që dalin nga rregullat për zgjedhje të rastësishme. Procedura për zgjedhje të mostrës u bazua në parimin për dizajn të mostrës rajonale dhe nacionale që e definoi rajonin në përputhje me definicionin e tij nga Enti shtetëror për statistikë (NUTS3 the EU16). Në fakt, sipas strukturës gjeo-demografike të popullatës, shteti u nda në tetë rajone: i Shkupit, i Pollogut, i Pellagonisë, i Vardarit, Verilindor, Juglindor, Jugperëndimor dhe Lindor. Pastaj, në këtë mostër u përfshinë të anketuar nga të gjitha 84 komuna, duke e përfshirë edhe popullatën e qyteteve dhe të fshatrave. Numri i të anketuarve u shpërnda në mënyrë proporcionale sipas popullatës së përgjithshme në çdo rajon, duke i shfrytëzuar të dhënat zyrtare nga regjistrimi i popullatës në vitin 2002. Gabimi statistikor për këtë lloj të hulumtimeve është +/- 3%.

Tabela 1: Struktura demografike e mostrës

Struktura demografike e mostrës		%
Rajoni	I Pellagonisë	12.35
	I Vardarit	6.58
	Verilindor	8.54
	Jugperëndimor	10.37
	I Shkupit	28.58
	Juglindor	9.68
	I Pollogut	15.03
	Lindor	10.04
		100
Vendbanimi	Qytet	68
	Fshat	32
		100
Përkatësia etnike	Maqedonas	64.2
	Shqiptar	25.2
	Tjetër	10.6
		100
Gjinia	Femërore	50

	Mashkullore	50
		100
Mosha	18 deri 29	30
	30 – 39	20
	40 – 49	20
	50 – 57	15
	60+	15
		100
Arsimi	Fillor	35
	I mesëm	35
	I lartë dhe universitar	30
		100

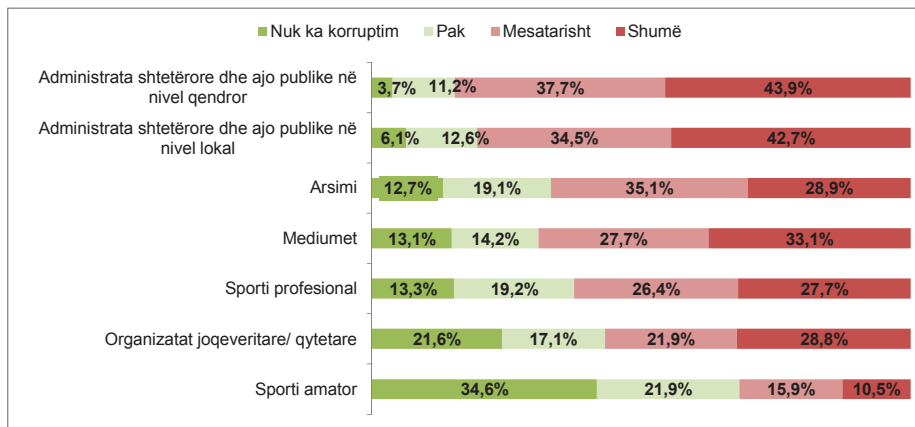
Qëllimi i hulumtimit

Arsimi dhe sporti, si sektorë të veçantë janë trajtuar në Programin shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit dhe Programin shtetëror për parandalimin dhe zvogëlimin e dukurisë së konfliktit të interesave me Planin aksional 2011-2015. Ky hulumtim i mendimit publik kishte për qëllim të vijë deri te njohuri relevante për perceptimin e qytetarëve sa i përket nivelit të përhapjes së korrupsionit në arsim dhe në sport si sfera të shoqërisë që janë me interes të veçantë për zhvillimin e të rinjve në vend. Poashtu, hulumtimi paraqet përpjekje për të mbledhur informata për parimet kyçe për perceptimin e këtyre të qytetarëve. Rezultatet mundësojnë të shihet niveli i ekspozimit të qytetarëve ndaj korrupsionit në këto sfera të jetës, gjegjësisht praktika dhe përvoja e tyre, si dhe të konstatohet si qytetarët e perceptojnë fuqinë e institucioneve shtetërore dhe të organizatave joqytetare në procesin e parandalimit të korrupsionit.

1. Perceptimi i përgjithshëm për nivelin e korrupsionit

Hulumtimi i mendimit publik në vend për praninë dhe nivelin e korrupsionit në sferën e arsimit dhe të sportit, tregoi se rreth një e treta e qytetarëve konsiderojnë se korrupsionit në këto fusha është shumë i përhapur. Krahasuar me perceptimin e përgjithshëm për nivelin dhe përhapjen e korrupsionit në disa fusha të tjera të jetës, mund të konstatohet se në fushat e arsimit dhe të sportit, korrupsionit perceptohet si dukshëm më i vogël në krahasim me korrupsionin në administratën publike në nivel qendror, por edhe në atë lokal, e bile edhe në krahasim me korrupsionin në sferën e medimeve. Nëse shihen vetëm përgjigjet e qytetarëve që kanë deklaruar se korrupsionit është shumë i përhapur, atëherë vihet deri te konstatimi se 43,9% e qytetarëve konsiderojnë se korrupsionit në administratën publike në nivel qendror është shumë i përhapur, 28,9% konsiderojnë se korrupsionit në arsim është shumë i përhapur, në sportin profesional 27,7%, ndërsa në sportin amator vetëm 10,5% e qytetarëve. Poashtu, 35,1% në arsim dhe 26,4% në sportin profesional konsiderojnë se korrupsionit është i përhapur mesatarisht, që do të thotë

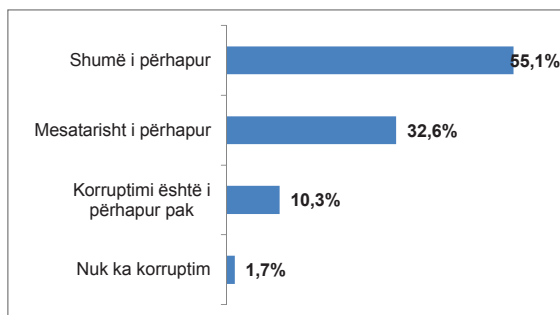
se në total, më shumë se gjysma e të anketuarve konsiderojnë se në këto fusha ekziston nivel i lartë i korrupsionit.

Grafiku 1: Përhapja e korrupsionit

Se në arsim dhe në sport ekziston rreziku i korrupsionit, por gjithashtu se ato nuk janë fushat që janë më së tepërmi të ekspozuara ndaj korrupsionit, konfirmojnë edhe krahasimet e perceptimit për përhapjen e korrupsionit në këto fusha me perceptimin për përhapjen e korrupsionit në sferën e administratës publike.

Në qoftë se analizohen përgjigjet e qytetarëve në pyetjen: Marrë në përgjithësi sa është i përhapur korrupsionit në vend, nga përgjigjet e tyre që janë paraqitur në grafikun e mëposhtëm mund të shihet se madje 55,1% prej tyre vlerësojnë se korrupsionit është shumë i përhapur dhe 32,6% të tjerë konsiderojnë se ai është i përhapur mesatarisht.

Grafiku 2: Marrë në përgjithësi, sipas mendimit tuaj, sa është i përhapur korrupsionit në vend sot?

Hulumtimi i Agjencisë Gallup për përhapjen e korrupsionit në vendet e Ballkanit, tregon se ndërmjet 49% deri në 84% e qytetarëve të këtyre vendeve pajtohen me thënien se korrupsionit është i përhapur në masë të madhe në institucionet e pushtetit, ndërsa prej 66% deri në 86% konsiderojnë se korrupsionit është i përhapur në masë të madhe në sferën e biznesit. Me këtë rast, të anketuarit në hulumtimin e vitit 2011 nuk kanë pasur

mundësi ta caktojnë shkallën e përhapjes së korrupsionit, por janë përgjigjur vetëm se a është i përhapur në masë të madhe korrupsionit apo jo. Edhe hulumti i mendimit publik gjatë vitit të kaluar për nevojat e Agjencisë USAID, në kuadër të projektit “Demokracia dhe sundimi i të drejtës” tregoi rezultate të ngjashme me këto. Sipas përgjigjeve të marra nga qytetarët gjatë atij hulumtimi që u realizua me metodën e intervistës “sy më sy” në shtëpitë e të anketuarve, të 1200 qytetarëve të moshës madhore në bazë të mostrës reprezentative, 46,3% u përgjigjën se korrupsionit në vend është i përhapur në masë të madhe, ndërsa 34% konsideronin se korrupsionit në arsim është i përhapur në masë të madhe.

Perceptimi për përhapjen e korrupsionit në vend, por edhe për përhapjen e korrupsionit në arsim dallon, para së gjithash, varësisht nga përkatësi etnike e qytetarëve. Siç mund të shihet nga tabela e mëposhtme, qytetarët me përkatësi etnike shqiptare, për dallim nga qytetarët me përkatësi etnike maqedonase, në përqindje më të madhe konsiderojnë se korrupsionit në tërësi, por edhe në sferat e ndryshme të shoqërisë është shumë më i përhapur.

Tabela 2: Përqindja e të anketuarve që konsiderojnë se korrupsionit është shumë i përhapur, në përgjithësi dhe në fushat e ndryshme, sipas përkatësisë etnike të të anketuarve

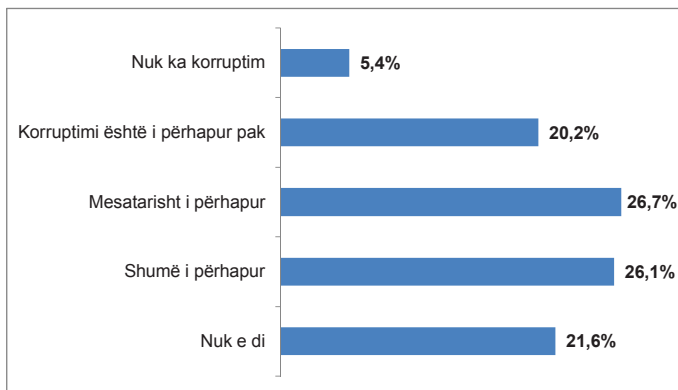
	Maqedonas etnik	Shqiptarë etnik	Të tjerë
Në shtet ka shumë korrupsion	47%	75%	64%
Në administratën shtetërore dhe atë publike në nivel qendror	38%	63%	38%
Në administratën shtetërore dhe atë publike në nivel lokal	39%	54%	41%
Në arsim	24%	43%	26%
Në medime	34%	32%	33%
Në sportin profesional	27%	32%	21%
Në sportin amator	8%	18%	7%
Te organizatat joqeveritare/qytetare	28%	32%	26%

Analiza e përgjigjeve në këto pyetje, sipas karakteristikave të tjera socio-demografike të të anketuarve, tregon se qytetarët që në përqindje më të madhe e perceptojnë korrupsionin si të përhapur në masë të madhe në shtet, janë qytetarët e moshës mbi 65 vjeçare (62%), qytetarët me arsim të kryer fillor (64%) dhe qytetarët të cilët në anketë janë përgjigjur se u është kërkuar mitë (62%).

2. Perceptimi për përhapjen e korrupsionit në sport dhe në arsimit

2.1 Përhapja e korrupsionit në sport

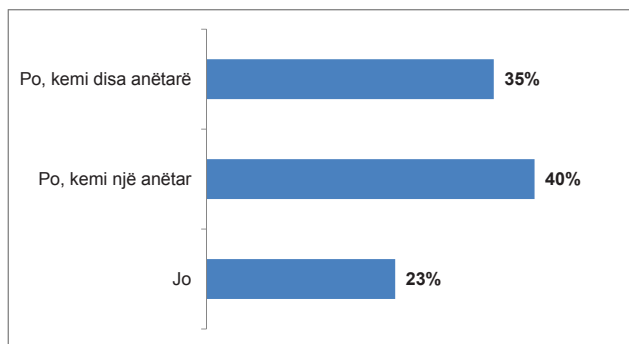
Në secilën fushë të hulumtuar ekzistojnë nivele me shkallë të ndryshme të ekspozimit dhe të përhapjes së korrupsionit. Kështu për shembull, nga përgjigjet e paraqitur në grafikun numër 1, mund të shihet se 27,7% e qytetarëve konsiderojnë se korrupsionit është shumë i përhapur në sportin profesional, ndërsa vetëm 10,4% se është shumë i përhapur në sportin amator. Këto dy fusha të sportit dallojnë shumë nga njëra tjetra. Sporti profesional është sferë e biznesit ku investohen shuma të mëdha parash. Ajo është sferë ku janë aktive udhëheqësitë e klubeve profesionale, federatat sportive të financuara nga buxhetet e shtetit, sferë ku janë të kyçur një numër i madh sponsorësh, mediumet, bastoret dhe një numër i madhe sportistësh, trajnerësh dhe menaxherësh profesionalë. Aktivitetet e kësaj sfere, edhe përkundër asaj se ajo është me interes të madh, para së gjithash për dashamirët e sportit, por edhe për qytetarët e tjerë, veçanërisht kur reprezentacionet e vendeve të tyre marrin pjesë në ndeshje ndërkombëtare, në masë të madhe mbeten jotransparente dhe shkaktojnë dyshime të caktuara sa i përket sinqeritetit gjatë harxhimit të parave, veçanërisht kur ato merren nga fondet publike dhe buxheti. Se perceptimi për përhapjen e korrupsionit në sportin profesional është e lidhur me aktivitetin e udhëheqësive të klubeve sportive vërtetojnë edhe përgjigjet që u dhanë në pyetjen: Sipas jush sa është i përhapur korrupsionit në udhëheqësitë e klubeve sportive? Siç mund të shihet nga rezultatet që janë paraqitur në grafikun e mëposhtëm, perceptimi për përhapjen e korrupsionit në udhëheqësitë e klubeve sportive është pothuajse në nivel identik me perceptimin për përhapjen e korrupsionit në sportin profesional.

Grafiku 3: Sipas jush sa është i përhapur korrupsionit në udhëheqësitë e klubeve sportive në vend?

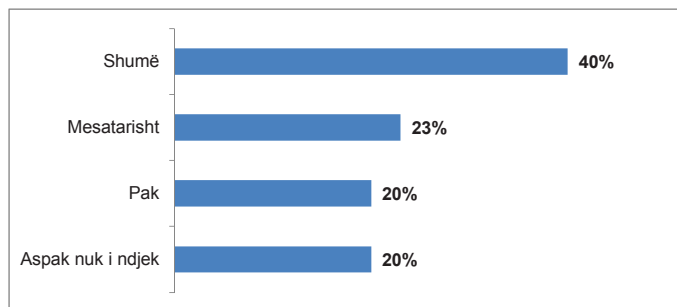
Analiza e përgjigjeve që janë dhënë për këtë pyetje tregon faktin se qytetarët të familjet e të cilëve ka së paku një ose dy persona që merren me sport profesional, si dhe ata që deklarojnë se shumë shpesh i ndjekin ngjarjet sportive, dhe për të cilët mund të thuhet se janë publik kompetent, perceptojnë nivel shumë më të lartë të korrupsionit në sportin profesional dhe në udhëheqësitë e klubeve sportive për dallim nga ata që nuk janë edhe

aq të interesuar për sportin dhe personat nga familjet ku askush nuk merret me sport në mënyrë profesionale. Siç mund të shihet nga grafikonet e mëposhtme, mbi 35% e të anketuarve nga familjet në të cilat së paku një person merret me sport në mënyrë profesionale, vlerësojnë se korrupsioni në udhëheqësitë e klubeve sportive në vend është shumë i përhapur, kurse në mesin e atyre që janë përgjigjur se shumë interesohen për sportin, këtë mendim e ndajnë 40%.

Grafiku 4: Përqindja e të anketuarve që janë përgjigjur se korrupsioni është shumë i përhapur në udhëheqësitë e klubeve sportive, varësisht nga ajo se a kanë ndonjë anëtar të familjes që merret me sport në mënyrë profesionale

Mendimi i atyre që e njohin mirë ndonjë fushë, gjithmonë është më relevant se sa mendimi i atyre që nuk kanë asgjë të përbashkët me fushën përkatëse. Prandaj, në hulumtimin e ndamë veçmas ata të anketuar që rregullisht i ndjekin ngjarjet sportive dhe janë një lloj publiku profesional, që është kompetent ta vlerësojë gjendjen në sport. Në grafikun paraprak i paraqitëm përgjigjet e atyre qytetarëve që janë të prekur në mënyrë të drejtpërdrejtë nga kjo dukuri, gjegjësisht që kanë të afërm të kyçur në sport dhe që kanë njohuri të mira për gjendjen e tij. Në vazhdim janë dhënë mendimet e qytetarëve sipas nivelit të informimit dhe asaj se a i ndjekin ngjarjet në këtë fushë. Siç mund të shihet, ky "publik profesional" i konfirmon konstatimet e qytetarëve që kanë ndonjë të afërm që merret me sport në mënyrë profesionale.

Grafiku 5: Përqindja e të anketuarve që janë përgjigjur se korrupsioni është shumë i përhapur në udhëheqësitë e klubeve sportive, sipas asaj se sa i ndjekin ngjarjet sportive

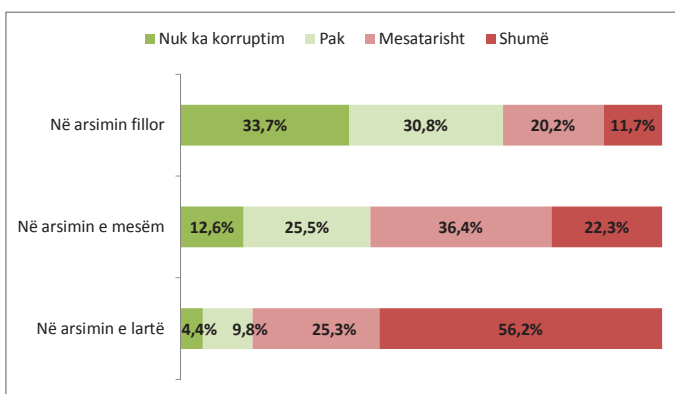
Mund të shihet se 40% e këtij grupi të qytetarëve konsiderojnë se korrupsioni në sport është shumë i përhapur, që është shumë e ngjashme me përgjigjet e qytetarëve që kanë së paku një anëtar të familjes që merret në mënyrë profesionale me sport. Nga kjo, mund të konstatohet se përgjigjet e këtyre dy grupeve të të anketuarve të kualifikuar që janë të informuar mirë për gjendjen në sport qoftë nga të afërmit e tyre që merren në mënyrë profesionale me sport ose të atyre që i ndjekin ngjarjet sportive nëpërmjet medimeve, e vërtetojnë praninë e konsiderueshme të korrupsionit në sportin profesional në Maqedoni.

Për dallim nga sporti profesional, sporti amator mbetet në sferën e aktiviteteve rekreative të qytetarëve për të cilat nuk harxhohen shuma të mëdha të parave, prandaj edhe dyshimet e qytetarëve për aktivitete në sportin amator janë në nivel dukshëm më të vogël.

2.2. Përhapja e korrupsionit në nivelet e ndryshme të arsimit

Ky hulumtim tregoi se ekziston dallim në perceptimin për përhapjen e korrupsionit ndërmjet asrimit fillor, të mesëm dhe atë të lartë.

Në arsimin fillor, i cili është i detyrueshëm dhe realisht nuk ka shumë hapësirë për korrupsion, përhapja e korrupsionit konsiderohet më e ulta. Në arsimin e mesëm ku fitohen kualifikime për regjistrim në ndonjë universitet sa më të mirë, çdo qytetar i pestë vlerëson se korrupsioni është i përhapur në masë të madhe. Te universitetet ku fitohet diploma për punësim sa më të mirë dhe më të shpejtë ose fitohet ndonjë titull shkencor, mbi 56% e qytetarëve vlerësojnë se korrupsioni është i përhapur në masë të madhe. Mund të thuhet se konstatimet e këtilla janë edhe të pritura, për shkak se edhe statistikiqisht më shumë raste të korrupsionit janë regjistruar mu në arsimin universitar, kundrejt arsimit fillor, ku rastet e këtilla janë shumë të rralla, ndërsa në medime, pothuajse nuk ka informata për korrupsion në arsimin fillor.

Grafiku 6: Përhapja e korrupsionit në arsimin fillor, të mesëm dhe atë të lartë

Edhe te kjo pyetje, qytetarët me përkatësi etnike shqiptare, korrupsionin në të gjitha nivelet e arsimit e vlerësojnë si më të lartë, për dallim nga bashkëqytetarët e tyre me përkatësi tjetër etnike. Analiza e përgjigjeve sipash moshës së të anketuarve, siç mund të shihet nga tabela e mëposhtme me numër 3, tregoi se, në krahasim me grupmoshat

e tjera, përqindja e të rinjve të moshës 18-29 vjeçare (gjegjesisht ata të anketuar, numri më i madh i të cilëve duke u arsimuar), që konsiderojnë se korruptimi është i përhapur në masë të madhe edhe në arsimin fillor edhe në atë të mesëm, është dukshëm më e madhe. Mendimi i këtillë ndoshta është rezultat i ndryshimeve sa i përket ekzistimit të shkaqeve që paraqesin faktorë të rrezikut për korrupctimin në arsimin e mesëm, siç janë notimi joadekuat dhe rangimi i detyrueshëm për kuotat në institucionet e arsimit të lartë.

Arsye tjetër mund të jetë edhe ajo se qytetarët që kanë kryer shkollë të mesme shumë kohë më parë, konsiderojnë se në shkollat e mesme ka dukshëm më pak korrupctim se sa ata që kanë kryer në kohë të fundit. Siç mund të shihet nga tabela e mëposhtme, sa më të rritur që janë të anketuarit, perceptimi i tyre për ekzistimin e korrupctimit në shkollat e mesme është më i vogël. Megjithatë, perceptimi për ekzistimin e korrupctimit në arsimin e lartë është i pranishëm njëlloj te të gjithë qytetarët, pa marrë parasysh moshën e tyre.

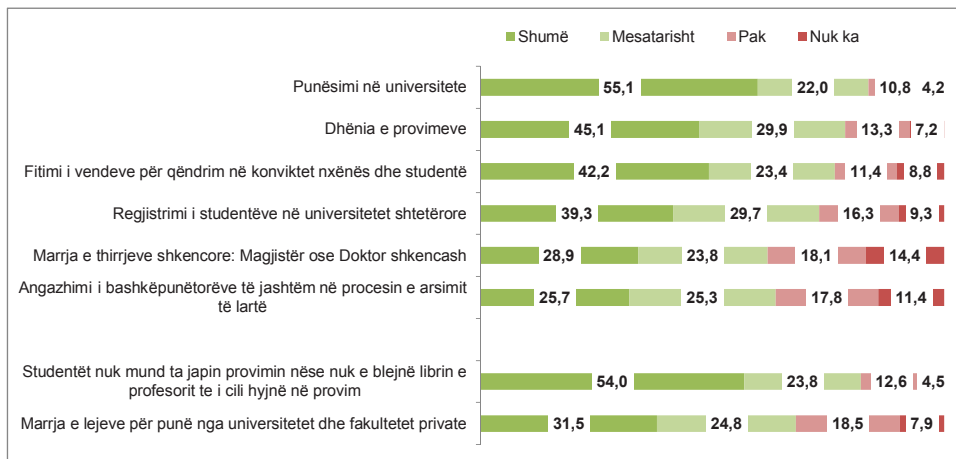
Tabela 3: Përqindja e të anketuarve që konsiderojnë se korrupctimi është shumë i përhapur në arsimin fillor, të mesëm dhe atë të lartë, sipas moshës

	Prej 18 deri 29 vjet	Prej 30 deri 45 vjet	Prej 46 deri 65 vjet	Mbi 65 vjet
Në arsimin fillor	15%	13%	10%	9%
Në arsimin e mesëm	31%	23%	19%	17%
Në arsimin e lartë	55%	55%	55%	62%

Konstatimin e mësipërm e konfirmojnë edhe përgjigjet e studentëve të anketuar në këtë hulumtim. Në fakt, 35% e studentëve kanë thënë se korrupctimi në arsimin e mesëm është shumë i pranishëm, kundrejt mesatares së përgjigjeve të të gjithë qytetarëve që është 27%. Është interesante që në mënyrë plotësuese, me anë të të dhënave statistikore, të hulumtohet se ky perceptim a është me të vërtetë rezultat i pranisë së shtuar të korrupctimit në shkollat e mesme.

2.2.1. Pika kyçe për dhënien osa marrjen e mitës në sferën e arsimit

Në bazë të indikatorëve për pikat kyçe në fushën e arsimit ku paraqitet praktika korrupctive në formë të kërkimit, dhënies ose pranimi të mitës që janë përmendur në Programin shtetëror për parandalimin e korrupctimit, me këtë hulumtim u bë një përpjekje që të kuptohet edhe perceptimi i qytetarëve për atë se sa është i përhapur korrupctimi në ato pika kyçe të procesit arsimor. Siç mund të shihet nga përgjigjet e marra që janë paraqitur në grafikun e mëposhtëm, qytetarët konsiderojnë se korrupctimi më i përhapur është gjatë procesit të punësimit nëpër universitete, pastaj gjatë dhënies së provimeve, fitimit të vendeve për qëndrim në konviktet për nxënës dhe studentë, kurse më pak gjatë angazhimit të bashkëpunëtorëve të jashtëm në procesin e arsimit të lartë.

Grafiku 7: Sipas jush, sa është i përhapur korruptimi gjatë këtyre aktiviteteve në arsim?

Ajo që bie në sy menjëherë nga analiza është se ky hulumtim i vërteton konstatimet e Programit shtetëror për parandalimin e korrupsionit, ku thuhet se “korrupsionimi në arsim shihet gjatë punësimeve, marrjes së thirrjeve shkencore, mungesës së standardeve të verifikuara për kualitet dhe kapacitet profesional, transparencës së pamjaftueshme në posedimin e të drejtave dhe autorizimeve që është hapësirë për privilegje të ndryshme dhe komoditete dhe përfitime të pabaza. Korrupsionimi ekziston në fushën e librave mësimorë, si dhe në shfrytëzimin e librave për kushtëzimin dhe shantazh të studentëve”.¹

Shikuar sipas karakteristikave kyçe socio-demografike të qytetarëve, rezultatet çojnë deri te disa përfundime interesante, por edhe pozitive.

E para, studentët e anketuar kanë qëndrim pak më pozitiv se sa të gjitha kategoritë e tjera të të anketuarve. Kështu për shembull, nga grafiku i përgjithshëm që u dha më lartë, 42,2% e të gjithë të anketuarve kanë thënë se korrupsionimi është shumë i përhapur gjatë sigurimit të vendit për qëndrim në konviktet studentore, ndërsa vetëm 29,2% e studentëve të anketuar e ndajnë këtë mendim.

Poashtu, përderisa 39,3% e të gjithë të anketuarve konsiderojnë se korrupsionimi është shumë i përhapur gjatë dhënies së provimeve, përgjigjet e studentëve janë diçka më pozitive, 30% e të cilëve konsiderojnë se korrupsionimi gjatë dhënies së provimeve është shumë i përhapur. Dhe për fund, madje 54% e qytetarëve konsiderojnë se ka shumë korrupsionim (gjegjësisht ekziston praktika) që patjetër duhet të blihen librat për mësim që të mund të jepet provimi, ndërsa kështu janë përgjigjur vetëm 38% e studentëve të anketuar. Si një arsye e mundshme për këto dallime mund të jetë fakti që studentët që momentalisht janë duke studiuar, janë të njoftuar më mirë me atë që ndodh dhe, ashtu siç i definuam këto kategori në kapitullin paraprak, ata janë një lloj publiku profesional. Mendimi i tyre bazohet në përvojë personale ose mbi përvojën e studentëve të tjerë, ndërsa mendimet e atyre që janë më të rritur dhe i atyre që moti i kanë kryer studimet (për shembull pensionistët) bazohen në bindjen nga e kaluara ose në stereotipe për korrupsionimin që ekzistojnë në përgjithësi në vend.

1 <http://www.dksk.org.mk/images/stories/pdf/drzavna%20programa/dprograma%2026.12.11.pdf>

E dyta, qytetarët që e kanë përfunduar procesin e arsimit të lartë para së paku gjashtë e më së shumti dhjetë viteve, kanë qëndrime më negative se sa ata që e kanë kryer arsimin e lartë në pesë vitet e fundit.

Kështu për shembull, madje 70% e atyre që i kanë kryer studimet në dhjetë vitet e fundit, konsiderojnë se ka shumë korrupsion në arsimin e lartë, ndërsa 54% e atyre që i kanë kryer studimet në pesë vitet e fundit e kanë mendimin e njëjtë. Ky perceptim i përgjithshëm i këtyre dy grupeve të të anketuarve, deri diku është bartur edhe te përgjigjet që janë dhënë secilën pikë të korrupsionit veç e veç. Kështu për shembull, 66% e atyre që kanë diplomuar në dhjetë vitet e fundit konsiderojnë se është shumë e përhapur praktika për blerjen e detyrueshme të librave për mësim gjatë dhënies së provimeve, ndërsa nga ata që kanë diplomuar gjatë pesë viteve të fundit, këtë mendim e kanë vetëm 48%. Rezultatet e këtilla mund, por nuk do të thotë se janë dëshmi për përmirësimin e trendeve me kalimin e viteve, ku mund të ketë ndikuar edhe ndikimi dhe futja në përdorim e parimeve të Deklaratës së Bolonjës dhe sistemi ECTS (i kredive) për notimin e studentëve. Që të thuhet kjo gjë me siguri, duhet të ndiqen trendet dhe të maten ndryshimet e mendimeve gjatë disa viteve të ardhshme që të konfirmohet ky trend.

Edhe hulumtimet që janë bërë në disa vende të tjera që janë në tranzicion çojnë deri te pikat kyçe ku ndodh korrupsioni në arsim. Sipas një hulumtimi të bërë me studentët në Moldavi, 46% e tyre janë përgjigjur se kanë dëgjuar për dhënie të mitës gjatë dhënies së provimeve, 29% kanë deklaruar se kanë dhënë mitë që të japin ndonjë provim, ndërsa 55% kanë thënë se ka profesorë që qëllimisht provimin e bëjnë më të vështirë me qëllim që t'u ofrohet mitë.² Në Ukrainë 33% e studentëve thonë se ballafaqohen me korrupsion në universitetet e tyre. Sipas hulumtimit të Transparency International në Ukrainë studentët mund ta blejnë regjistrimin në fakultet, rezultatet e provimit dhe titujt për magjistër dhe doktor shkencash.³ Ndërsa hulumtimi për korrupsionin në Malin e Zi, që është realizuar gjatë vitit të kaluar, tregon se 46% e qytetarëve janë të bindur se mund të blihet diplomë e arsimit të lartë.⁴

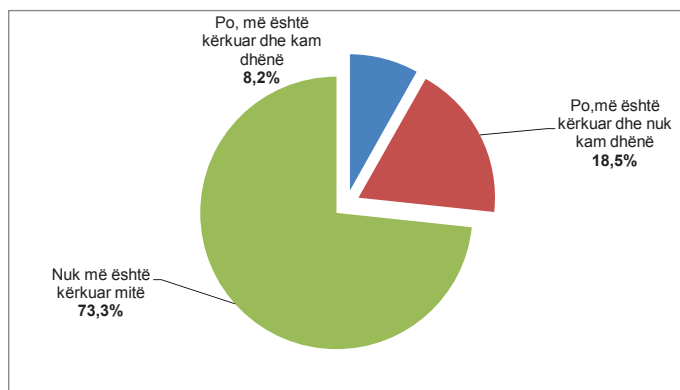
2.2.2. Ekspozimi ndaj korrupsionit dhe përvoja personale me korrupsionin në sferën e arsimit

Në pyetjen: A keni qenë ndonjëherë në situatë që t'u kërkohet ose që të jepni mitë në sferën e arsimit? Siç mund të shihet nga përgjigjet e paraqitura në grafikun numër 8, madje 18,5% e qytetarëve janë përgjigjur se u është kërkuar mitë, por se nuk kanë dhënë dhe 8,2% të tjerë se u është kërkuar mitë dhe se kanë dhënë. Me fjalë të tjera, pothuajse çdo qytetar i katërt në vend, në këtë hulumtim ka deklaruar se ka përvojë personale me ndonjë lloj të praktikës korruptive në sferën e arsimit.

2 http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.iiep.unesco.org%2Ffileadmin%2Fuser_upload%2FResearch_Highlights_Corruption%2Fpdf%2Fmoldova.pps&ei=h1lxUNWJIKmm4gS314GgAw&usq=AFQjCNH1cfxFD3Vha2uQ16vc547Y0hgDWA&sig2=raFiFZ04BBvEgNCfs8lBzw

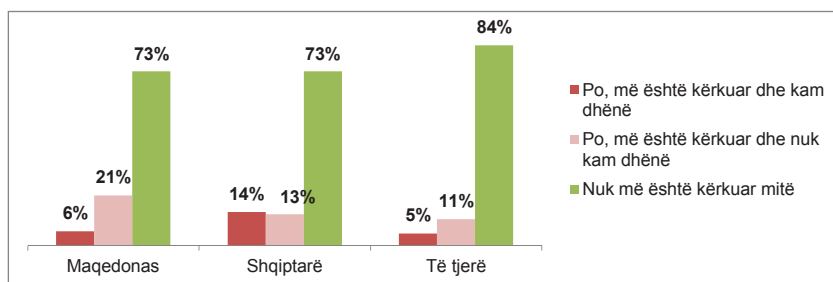
3 <http://www.kyivpost.com/content/ukraine/corruption-schemes-in-ukrainian-education-system-1-127442.html>

4 <http://www.vijesti.me/vijesti/46-odsto-gradana-misli-da-se-diploma-moze-kupiti-clanak-51335>

Grafiku 8: A keni qenë ndonjëherë në situatë që t' u kërkohet ose që të jepni mitë në sferën e arsimit?

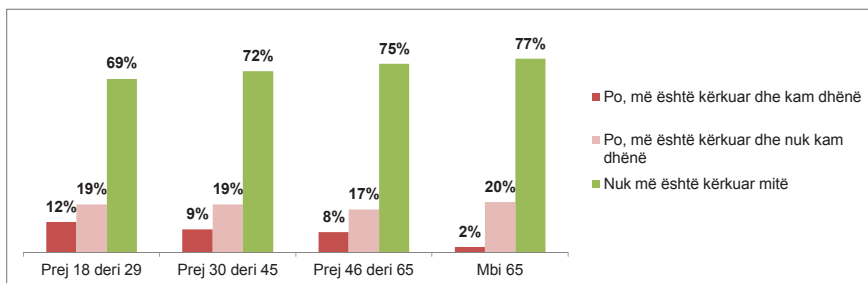
Analiza e karakteristikave socio-demografike të atyre që kanë deklaruar se u është kërkuar në arsim, siç mund të shihet nga grafikonet e mëposhtme, tregon se korruptimi në arsim qytetarët i godet në mënyrë të njëjtë pa marrë parasysh përkatësinë e tyre etnike. Poashtu, të rinjtë që janë duke u arsimuar e ndjejnë në mënyrë më intensive se sa më të rriturit, ndërsa më tepër janë ose kanë qenë të ekspozuar ndaj korruptimit personat që janë shkolluar më gjatë, gjegjësisht ata që kanë të kryer arsim të lartë dyvjeçar dhe katërveçar.

Grafiku 9: A keni qenë ndonjëherë në situatë që t' u kërkohet ose që të jepni mitë në sferën e arsimit? – sipas përkatësisë etnike

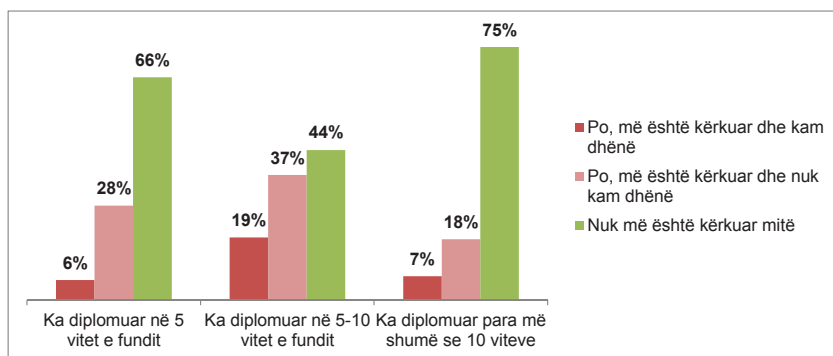
Grafiku në vazhdim çon deri te një përfundim shumë i rëndësishëm. Në fakt, përveç asaj se të rinjtë janë më të ekspozuar ndaj korruptimit në arsim që mund të konsiderohet edhe si e pritur, dukshëm më e madhe është përqindja e atyre që kanë paguar në krahasim me gjeneratat më të vjetra. Në fakt, 12% e të rinjve të moshës prej 18 deri në 29 vjet kanë paguar gjegjësisht kanë korruptuar dikë në arsim, 9% e atyre që janë me moshë prej 30 deri në 45 vjet e kanë bërë të njëjtën, dhe vetëm 2% e qytetarëve të moshës më të vjetër se 65 vjet kanë thënë se kanë dhënë mitë në sferën e arsimit. Kjo e dhënë tregon se praktika për korruptim bëhet gjithnjë e më e pranueshme te gjeneratat e reja,

që do të thotë se do të jetë edhe më vështirë të çrrënjoset kjo praktikë në qoftë se nuk ndryshon edhe vetëdija të të dy palët, edhe te ata që japin edhe te ata që marrin mitë. Këto rezultate tregojnë se vetëdija ndryshon në drejtim negativ, gjegjësisht se dhënia e mitës gjithnjë e më shumë bëhet praktikë normale. Kjo tregon se ekziston një trend serioz negativ sa i përket korrupsionit të e gjithë popullata e re.

Grafiku 10: A keni qenë ndonjëherë në situatë që t'u kërkohet ose që të jepni mitë në sferën e arsimit? – sipas moshës

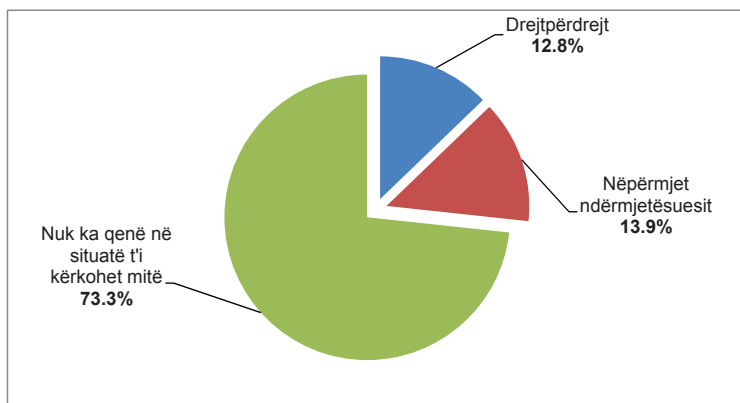
Analiza e përgjigjeve në këtë pyetje sipas periudhës në të cilën kanë diplomuar qytetarët, siç mund të shihet në grafikon e mëposhtëm, çon deri te përfundimi se në mesin e qytetarëve që kanë diplomuar para 6 deri në 10 vjet, pothuajse se çdo të dytit i është kërkuar ose ka dhënë mitë në sferën e arsimit, ndërsa nga qytetarët që kanë diplomuar në 5 vitet e fundit, çdo i treti është ballafaquar me një praktikë të këtillë. Kjo mund të vlerësohet si ndryshim i rëndësishëm statistikor dhe mund të nënkuptojë se gjeneratat që kanë diplomuar në 5 vitet e fundit nëpër universitete (në mesin e të cilëve është edhe numri i shtuar i atyre që kanë diplomuar në universitete private), dukshëm më pak janë ballafaquar me dukurinë e kërimit të mitës. Por, që të kuptohet se a është ky ndryshim rezultat i masave për parandalimin e korrupsionit ose i faktit që në mesin e të diplomuarve në pesë vitet e fundit është rritur numri i të diplomuarve në universitetet private ku paguhet një shumë e lartë për shkollim, do të duhet të bëhet një hulumtim plotësues. Gjithsesi, në këtë rezultat mund të ndikojnë edhe ndryshimet e lartpërmendura që janë bërë sipas Deklaratës së Bolonjës.

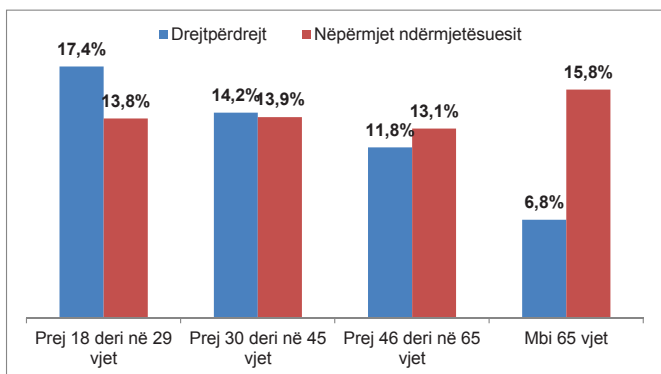
Grafiku 11: A keni qenë ndonjëherë në situatë që t'u kërkohet ose që të jepni mitë në sferën e arsimit? – sipas asaj se para sa kohësh kanë diplomuar

Poashtu, ky konstatim edhe një herë e vërteton mundësinë për ekzistimin e zvogëlimit të caktuar të korrupsionit në pesë vitet e fundit që e vendosëm si mundësi nga analiza e grupit paraprak të pyetjeve.

Pyetja e fundit nga ky grup i pyetjeve kishte të bëjë me mënyrën në të cilën më shpesh kërkohet mita, gjegjësisht a bëhet kjo më shpesh në mënyrë të drejtpërdrejtë me marrëveshje të të dyja palëve ose nëpërmjet ndonjë ndërmjetësuesi. Në qarqet arsimore qarkullojnë informata se rrallë ndodh që të kërkohet mitë në mënyrë të drejtpërdrejtë, por se për këtë, më shpesh, shfrytëzohen persona të tretë të cilën e ujdysin marrëveshjen korruptive në emër të të dyja palëve. Hulumtimi tregoi se përdoren të dyja mënyrat dhe se nuk është e vërtetë se në shumicën e rasteve kërkohet ndonjë ndërmjetësues.

Analiza e përgjigjeve të grupeve të ndryshme të qytetarëve na çon te përfundimi se sot, në krahasim me kohën e mëparshme, korrupsioni gjithnjë e më shumë ujdiset në mënyrë të drejtpërdrejtë ndërmjet të dyja palëve, e gjithnjë e më rrallë nëpërmjet ndërmjetësuesve. Kështu, kategoria më e re e qytetarëve të moshë prej 18-29 vjet, në mesin e të cilëve ka edhe të atillë që akoma studiojnë, me përqindje më të madhe kanë deklaruar se kanë qenë në situatë që drejtpërdrejt të negociojnë për ndonjë marrëveshje korruptive, për dallim nga qytetarët më të moshuar që janë anketuar. Nga grafiku në vazhdim qartë shihet ndryshimi në këtë praktikë me kalimin e viteve.

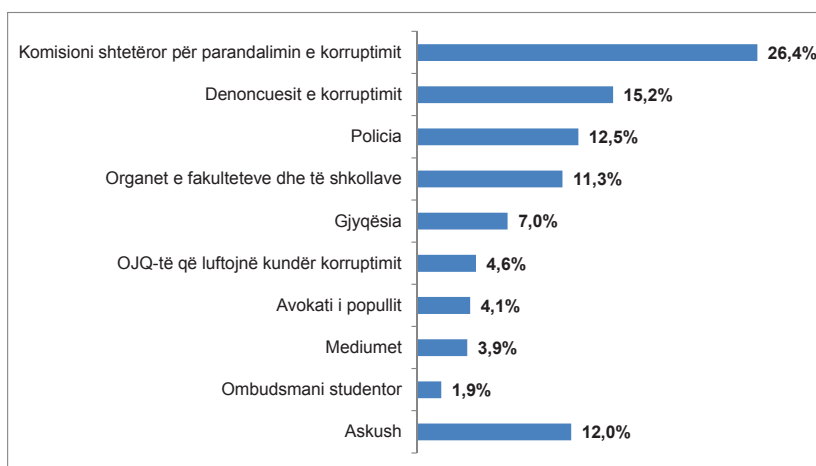
Ndryshimet e këtitla flasin për një ndryshim shumë të rëndësishëm në praktikën korruptive në arsim. Të dhënat e këtitla tregojnë se, për dallim nga më parë, sot punëtorët

e korruptuar arsimorë gjithnjë e më pak frikësohen për të kërkuar mitë në mënyrë të drejtpërdrejtë, për dallim nga më parë, kur për shkak të frikës më të madhe, këtë e kanë bërë nëpërmjet ndërmjetësuesve, që flet për mosfunksionimin e institucioneve që luftojnë kundër korruptimit.

3. Perceptimi për efikasitetin e institucioneve që kanë kompetenca në parandalimin e korruptimit

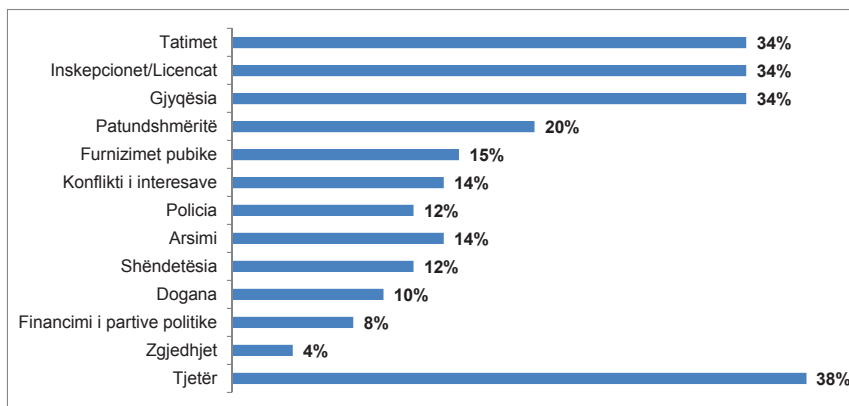
Një sërë institucionesh, organizatash dhe organesh kanë kompetenca që kanë të bëjnë me parandalimin dhe ndëshkimin e korruptimit. Ato kanë rol të ndryshëm dhe nivel të ndryshëm të aktiviteteve të cilat në procesin e parandalimit të korruptimit, me gjasë, kanë efekt të përbashkët dhe komplementar mbi zvogëlimin e korruptimit në vend. Megjithatë, varësisht nga informimi për rolin e tyre ose nga informatat për aktivitetet e tyre që i marrin nëpërmjet medimeve, qytetarët ndryshe e perceptojnë fuqinë e tyre reale në parandalimin e korruptimit. Me qëllim që të kuptohet se si qytetarët e perceptojnë fuqinë e këtyre institucioneve, organizatave dhe organeve në parandalimin e korruptimit, në këtë hulumtim të mendimit publik atyre iu parashtrua pyetja: “Cili nga këto subjekte konsideroni se në mënyrë më efikase mund ta parandalojë korruptimin në arsim”.

Siç mund të shihet nga përgjigjet e prezantuara të qytetarëve numri më i madh (26,4%) vlerësojnë se institucioni që në mënyrë më efikase mund ta parandalojë korruptimin në arsim është Komisioni shtetëror për parandalimin e korruptimit. Një numër i madh prej tyre, ose çdo i gjashti, konsideron se rol të rëndësishëm në parandalimin e korruptimit kanë ata që do të vendosin ta denoncojnë korruptimin kur janë të ekspozuar ndaj tij, por edhe policia, si dhe organet e fakulteteve dhe të shkollave. Qytetarët, shumë pak e vlerësojnë fuqinë e ombudsmanit të studentëve, si dhe atë të medimeve, avokatit të popullit dhe organizatave joqeveritare.

Grafiku 12: Cili nga subjektet e mëposhtme konsideroni se në mënyrë më efikase mund ta parandalojë korruptimin në arsim?

Sa i përket vlerësimit të qytetarëve për fuqinë e subjekteve të lartpërmendura për ta parandaluar korrupsionin nuk vërehen dallime të mëdha sipas karakteristikave të tyre socio-demografike, përveç asaj se te njerëzit më të moshuar, përveç Komisionit shtetëror për parandalimin e korrupsionit, përmendet, me një përqindje më të lartë, edhe roli i policisë, ndërsa te personat me arsim të lartë, përveç rolit të Komisionit përmenden edhe organet e fakulteteve dhe të shkollave. Pozitiv është konstatimi se madje 44% të studentëve të anketuar, por edhe 35% e qytetarëve që kanë diplomuar në 10 vitet e fundit, besojnë se Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit mund të ballafaqohet me efikasitet më të madh me problemin e korrupsionit. Besimi i ulët te institucionet e tjera (gjyqësia për shembull) në masë të madhe, ka të bëjë me besimin e përgjithshëm të qytetarëve për zgjidhjen e problemeve të vendit. Ndërsa studentët, të cilët janë më të prekur nga ky problem, as që besojnë te ombudsmani studentor si institucion për të cilin vetëm 1,5% kanë thënë se mundet në mënyrë më efektive të ballafaqohet me këtë problem. Sa i përket rolit të personave që kanë guximin ta denoncojnë korrupsionin, këto ditë në medime u publikua informata se në telefonin për denoncimin e korrupsionit të organizatës Transparency International, brenda një viti, 226 persona e kanë denoncuar korrupsionin.

Grafiku 13: Struktura e denoncimeve të korrupsionit nga ana e qytetarëve në periudhën prej shtatorit të vitit 2011 deri në shtator të vitit 2012

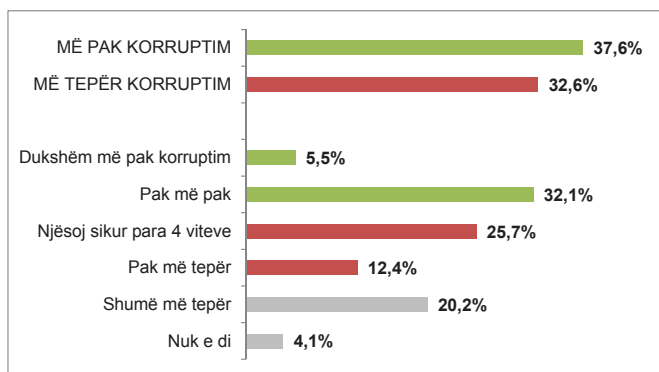
Siç mund të shihet nga grafiku, më së shumti denoncime për korrupsion nga ana e qytetarëve në periudhën prej shtatorit të vitit 2011 deri në shtator të vitit 2012 ka pasur në llogari të shërbimeve tatimore, inspeksioneve dhe gjyqësisë. Arsimi edhe në këtë listë gjendet në gjysmën e poshtme të tabelës.⁵

⁵ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=A8C521B35BFE5D44A6BC7D865107A391>

4. Vlerësime për përparimin e arritur në parandalimin e korrupsionit

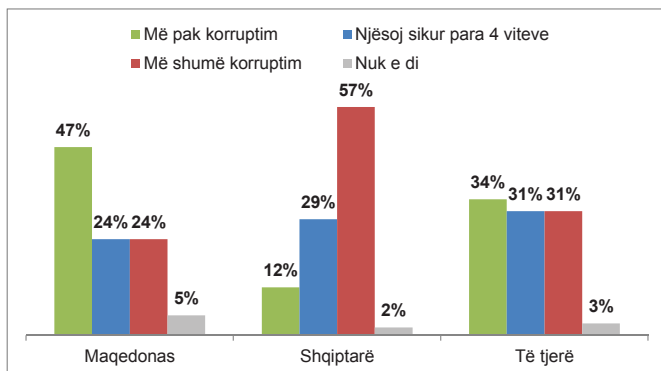
Vlerësimi i përgjithshëm për nivelin e korrupsionit në arsim në një vend mund të ndiqet brenda një periudhe të caktuar kohore, ashtu siç me ndihmën e indeksit të korrupsionit, dhe në bazë të ndryshimeve në atë indeks, mund të konstatohet se a kanë qytetarët perceptim për zvogëlim ose rritje të korrupsionit në vendin e tyre. Por, njëra nga mënyrat që zakonisht përdoret gjatë hulumtimit të mendimit publik është dhënia e mundësisë që qytetarët vetë të vlerësojnë, sipas perceptimit të tyre, se korrupsionit në nivel të përgjithshëm ose në fusha të caktuara, a është zvogëluar apo është rritur në krahasim me korrupsionin para ndonjë periudhe kohore. Në këtë hulumtim u përcaktua që për krahasim ta marrim periudhën prej para 4 vitesh. Duke u bazuar në këtë përcaktim, pjesëmarrësve në hulumtim iu bë pyetja: "Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se në sferën e arsimit (dhe një pyetje e veçantë në sferën e sportit) ka më pak ose më shumë korrupsion?".

Siç mund të shihet nga përgjigjet që janë marrë, 37,6% e qytetarëve janë përgjigjur se në arsim ka më pak korrupsion, ndërsa 32,6% konsiderojnë se ka më shumë korrupsion. Një e katërta ose 25,7% janë përgjigjur se nuk ka ndryshime në këtë drejtim në krahasim me gjendjen e para 4 viteve.

Grafiku 14: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se në sferën e arsimit në vend ka më pak ose më shumë korrupsion?

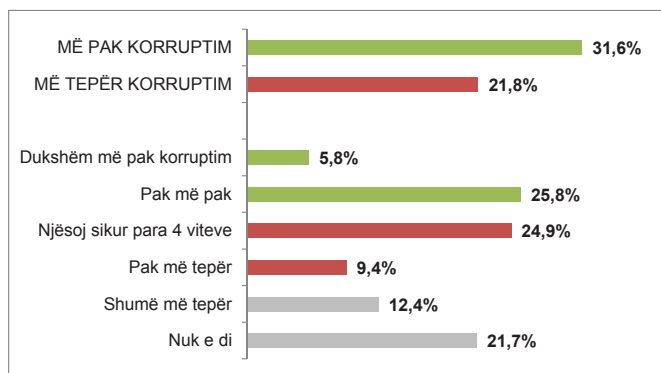
Analiza e përgjigjeve sipas karakteristikave socio-demografike çon deri te konstatimi se nuk ka ndonjë dallim të konsiderueshëm statistikor në vlerësimet e qytetarëve sipas gjinisë, arsimit ose moshës së tyre. Por, siç mund të shihet nga të dhënat e prezantuara sipas përkatësisë etnike në grafikun e mëposhtëm, një shumicë e madhe e shqiptarëve të Maqedonisë, kanë vlerësuar se është rritur korrupsionit në arsim gjatë 4 viteve të kaluara, ndërsa shumica e maqedonasve vlerësojnë se korrupsionit në arsim është zvogëluar.

Grafiku 15: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se në sferën e arsimit ka më pak ose më shumë korruptim? – sipas përkatësisë etnike

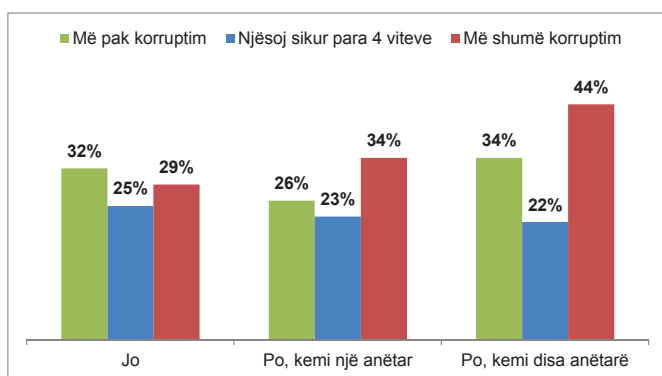
Perceptimi i studentëve të anketuar është pak më negativ se sa mesatarja e hulumtimit. Kështu 42% e studentëve të anketuar kanë deklaruar se gjatë katër viteve të fundit, korruptimi është rritur pak ose shumë, kundrejt mesatares së përgjithshme nga përgjigjet e të gjithë qytetarëve që është 36%. Duke pasur parasysh gabimin standard statistikor, megjithatë dallimet nuk janë shumë të mëdha, që përsëri çon deri te përfundimi se nuk ka ndryshime dramatike në perceptimet e qytetarëve për këtë çështje. Poashtu, të anketuarit që kanë minimum një anëtar që është në proces të arsimit të lartë, nuk mendojnë ndryshe sa i përket përparimit në krahasim me ata që për momentin nuk kanë asnjë anëtar të tillë.

Sa i përket korruptimit në sferën e sportit, krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, e lartë është përqindja e qytetarëve (mbi 20%) që nuk e dijnë se korruptimi në atë fushë a është më e lartë apo më e ulët, por mbi 30% konsiderojnë se është më e vogël dhe rreth 20% konsiderojnë se është më e madhe.

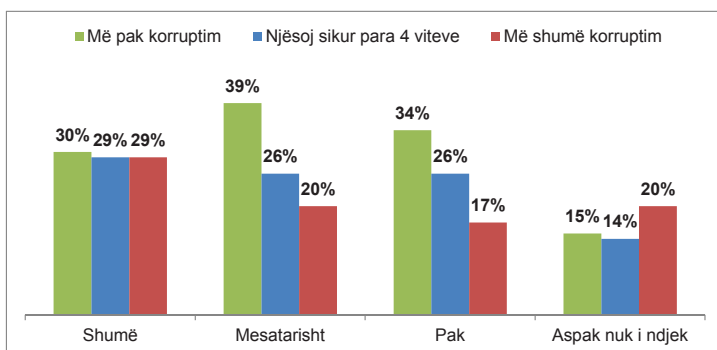

Grafiku 16: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thonit se në sferën e sportit ka më pak ose më shumë korruptim?

Analiza e përgjigjeve edhe te kjo pyetje flet për qëndrimin më kritik ndaj përparimit në parandalimin e korrupsionit nga i ashtuquajtimi publik i kualifikuar sportiv. Siç mund të shihet nga përgjigjet e prezantuara në grafikonet e mëposhtme, madje 44% e personave që jetojnë në familje ku ka persona që merren me sport profesional, konsiderojnë se sot ka më tepër korrupsion në sferën e sportit për dallim prej para katër vitesh, ndërsa numri i atyre që konsiderojnë se sot ka më pak korrupsion në sport dhe i atyre që konsiderojnë se ai është në nivelin e njëjtë sikur para 4 vitesh është i bababartë. Poashtu, në mesin e personave që kanë deklaruar se shumë i ndjekin ngjarjet sportive, madje 29% vlerësojnë se sot ka më shumë korrupsion në sport se sa para 4 vitesh, ndërsa edhe 29% të tjerë vlerësojnë se gjendja në këtë plan nuk është përmirësuar.

Grafiku 17: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thonit se në sferën e sportit ka më pak ose më shumë korrupsion? * Në këtë moment, a merreni me sport ju ose ndonjë anëtar tjetër i familjes suaj?

Grafiku 18: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thonit se në sferën e sportit ka më pak ose më shumë korrupsion? * Sa do të thonit për veten tuaj se i ndiqni ngjarjet sportive në vend?

Përfundimet kryesore

1. Pothuajse një e treta e qytetarëve në vend, ose 28,7% konsiderojnë se korrupsioni në arsim është i përhapur në masë të madhe. Këtë mendim e ndajnë 24% të maqedonasve etnikë, 43% të shqiptarëve etnikë dhe 26% e pjesëtarëve të bashkësive të tjera etnike në vend. Krahasuar me korrupsionin në nivel të përgjithshëm në vend (55%) dhe në sferën e administratës publike (43%), mund të thuhet se korrupsioni në arsim është në nivel dukshëm më të vogël. Sipas vlerësimeve të qytetarëve, korrupsioni është më i përhapur në arsimin e lartë (56%), pastaj në atë të mesëm (22%) dhe më pak në arsimin fillor (12%).
2. Shkaku kryesor për perceptimin e këtille të qytetarëve është përvoja e tyre personale dhe informatat me të cilat disponojnë për përhapjen e formave të ndryshme të korrupsionit në sferën e arsimit. Analiza e përvojës së tyre tregon se 26,7% prej tyre kanë qenë në situatë t'u kërkohet ose të japin mitë në sferën e arsimit. Numri i atyre që kanë qenë në situatë të atillë është veçanërisht i madh në mesin e personave që kanë diplomuar në ndonjërin nga fakultetet e vendit para 6-10 vitesh (46% prej tyre kanë qenë të ekspozuar ndaj korrupsionit), dhe te ata që kanë diplomuar para pesë vitesh (prej të cilëve 35% kanë qenë të ekspozuar ndaj korrupsionit). Në mesin e nxënësve dhe studentëve të anketuar që kanë deklaruar se deri tani kanë qenë në situatë t'u kërkohet ose të japin mitë, përqindja është 24,7%.
3. Perceptimi i qytetarëve për përhapjen e korrupsionit në arsim, përveç si rezultat i përvojës personale është edhe rezultat i informatave që kanë arritur deri te ata dhe bindjes së tyre se korrupsioni është i përhapur në masë të madhe, para së gjithash gjatë: punësimit nëpër universitete (55%), dhënies së provimeve (45%), fitimit të vendeve për qëndrim në konviktet e nxënësve dhe të studentëve (42%), pastaj gjatë regjistrimit të studentëve në fakultete (39%). Një numër i madh qytetarësh (54%) vlerësojnë se është shumë e përhapur praktika korruptive që studentët të mos mund ta japin provimin në qoftë se nuk e blejnë librin e profesorit te i cili hyjnë në provim, ndërsa çdo i treti qytetar (31%) është i bindur se korrupsioni është i përhapur në masë të madhe gjatë marrjes së lejeve për punë nga fakultetet dhe universitetet private.
4. Sa i përket fuqisë së institucioneve që kanë kompetenca të caktuara në parandalimin e korrupsionit në fushën e arsimit, qytetarët konsiderojnë se institucioni më efikas për parandalimin e korrupsionit në arsim mund të jetë Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit. Kështu mendon çdo i treti qytetar. Por çdo i gjashti konsideron se më efikasë në parandalimin e korrupsionit mund të jenë denoncuesit e korrupsionit, e pastaj policia dhe organet e fakulteteve dhe të shkollave.
5. Sipas vlerësimit të 37,4% të qytetarëve, në sferën e arsimit sot te ne ka më pak korrupsion se sa para 4 vitesh, 32,5% konsiderojnë se ka më shumë korrupsion, ndërsa 25,7% konsiderojnë se gjendja nuk ka ndryshuar në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh.
6. Hulmimi i perceptimit të korrupsionit në sport tregoi se 27,7% e qytetarëve konsiderojnë se ekziston korrupsion i përhapur në masë të madhe në sportin profesional dhe vetëm 10,5% konsiderojnë se ekziston korrupsion në masë të madhe edhe në sportin amator. Perceptimi për përhapjen e korrupsionit në sport është i lidhur me bindjen se ekziston korrupsion i përhapur në masë të madhe te udhëheqësitë e klubeve sportive (26,1%). Megjithatë, madje 31,6% e qytetarëve vlerësojnë se në sferën e sportit te ne ka më pak korrupsion në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh, ndërsa 21,8% vlerësojnë se ka më shumë korrupsion. Një numër i madh i qytetarëve (21,7%) nuk mund të vlerësojnë se si është gjendja me korrupsionin në sferën e sportit. Por personat, që kanë kontakt të drejtpërdrejtë me sportin profesional në vend ose ata që rregullisht i ndjekin ngjarjet në sport, vlerësojnë se gjendja me korrupsionin në sferën e sportit jo vetëm që nuk përmirësohet, por edhe keqësohet në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh.

HULUMTIM PËR KORRUPTIMIN NË ADMINISTRATËN PUBLIKE

RAPORT NARATIV

Nëntor, 2012

Metodologjia

Hulumtimi i mendimit publik për korrupsionin në administratën publike në vend u realizua me metodën e anketës telefonike të një mostre reprezentative prej 1080 qytetarësh të moshës madhore. Anketa u realizua në periudhën prej 31 tetorit deri më 4 nëntor 2012.

Dizajnimi i mostrës reprezentative që i pasqyron qëndrimet e qytetarëve në vend kaloi nëpër disa procedura sistematike. Të qenit e mostrës reprezentative u siguroi duke i respektuar disa procedura të caktuara gjatë formulimit të tij që dalin nga rregullat për zgjedhje të rastësishme. Procedura për zgjedhje të mostrës u bazua në parimin për dizajn të mostrës rajonale dhe nacionale që e definoi rajonin në përputhje me definicionin e tij nga Enti shtetëror për statistikë (NUTS3 the EU16). Në fakt, sipas strukturës gjeo-demografike të popullatës, shteti u nda në tetë rajone: i Shkupit, i Pollogut, i Pellagonisë, i Vardarit, Verilindor, Juglindor, Jugperëndimor dhe Lindor. Pastaj, në këtë mostër u përfshinë të anketuar nga të gjitha 84 komuna, duke e përfshirë edhe popullatën e qyteteve dhe të fshatrave. Numri i të anketuarve u shpërnda në mënyrë proporcionale sipas popullatës së përgjithshme në çdo rajon, duke i shfrytëzuar të dhënat zyrtare nga regjistrimi i popullatës në vitin 2002. Gabimi statistikor për këtë lloj të hulumtimeve është +/- 3%.

Tabela 1: Struktura demografike e mostrës

Struktura demografike e mostrës		%
Rajoni	I Pellagonisë	12.35
	I Vardarit	6.58
	Verilindor	8.54
	Jugperëndimor	10.37
	I Shkupit	28.58
	Juglindor	9.68
	I Pollogut	15.03
	Lindor	10.04
		100
Vendbanimi	Qytet	68
	Fshat	32
		100
Përkatësia etnike	Maqedonas	64.2
	Shqiptar	25.2
	Tjetër	10.6
		100
Gjinia	Femërore	50
	Mashkullore	50

		100
Mosha	18 deri 29	30
	30 – 39	20
	40 – 49	20
	50 – 57	15
	60+	15
		100
Arsimi	Fillor	35
	I mesëm	35
	I lartë dhe universitar	30
		100

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi primar i këtij hulumtimi ishte të konstatohet perceptimi i qytetarëve për ekzistimin dhe nivelin e korrupsionit në administratën publike. Qytetarët në mënyrë të veçantë u përgjigjën për atë se sa është i pranishëm korrupsionit gjatë ndarjes së furnizimeve publike, gjatë kontrolleve inspektuese të firmave, gjatë tatimit dhe doganimit, marrja e lejeve (licencave, koncesioneve, subvencioneve etj.), si dhe gjatë punësimit dhe avancimit në administratën publike. Me këtë hulumtim u përcaktua përqindja e qytetarëve që kanë pasur përvojë të drejtpërdrejtë me korrupsionin në administratën publike, gjegjësisht u është kërkuar mitë, duke e definuar profilin e tyre socio-demografik. Pastaj, ata që kanë pasur përvojë me korrupsionin janë përgjigjur se a e kanë bërë këtë nëpërmjet ndërmetësuesve ose në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe a ka qenë kjo në formë të parave, mallit, shërbimit e të ngjashme. Të anketuarit kishin për detyrë të përcaktojnë se në krahasim me periudhën prej para katër vitesh, korrupsionit në administratën publike a është rritur apo zvogëluar. Kjo është me rëndësi sepse, përgjigjet e tyre paraqesin tregues të drejtpërdrejtë për progresin ose regresin që është bërë në këtë fushë gjatë katër viteve të fundit dhe u vlerësuan përpjekjet e qeverisë për t'u ballafaquar me këtë problem. Përveç trendit të lëvizjes në luftën kundër korrupsionit, u përcaktua edhe efikasiteti i masave që ndërmerren nga ana e institucioneve kompetente dhe perceptimi për efikasitetin e tyre.

Duke pasur parasysh se korrupsionit është dukuri e dyfishtë dhe se qytetarët janë faktorë të rëndësishëm në këtë proces, u përcaktua siguria që e ndejnë ata gjatë denoncimit të korrupsionit, niveli i vetëdijes për efektet negative të kësaj dukurie dhe shkalla e informimit për atë se si duhet të veprojnë kur u kërkohet mitë. Për fund, u detektuan qëndrimet dhe perceptimi i qytetarëve për rëndësinë e faktorit ndërkombëtar (përfaqësuesit e organizatave ndërkombëtare në vend – BE-ja, OSBE-ja, UNDP-ja etj.) në ballafaqimin me këtë problem serioz shoqëror.

1. Korruptimi në administratën publike

1.1. Hyrje

Çdo pushtet publik, edhe në nivel qendror edhe në nivel lokal, për realizimin e qëllimeve të tij, e organizon punën e tij nëpërmjet një sërë institucioneve dhe organeve të njohura me termin e përbashkët “administratë publike”. Administrata publike në shoqëritë me rregullim demokratik është një veprimtari që është e financuar nga mjetet publike që i paguajnë qytetarët në formë të tatimeve dhe paraqet një shërbim publik profesional dhe politikisht të pavarur për qytetarët, për realizimin e nevojave dhe interesave të tyre në fusha të ndryshme të jetës. Sipas Kushtetutës dhe ligjeve, administrata publike i ka këto kompetenca: kujdeset për zbatimin e ligjeve, i ndjek gjendjet dhe ofron iniciativë, përgatit rregulla, zgjidh lëndë administrative dhe bën kontroll administrativ. Në një kuptim të gjerë administrata publike në vend i përfshin: 1. Administratën shtetërore – ministritë, organet që janë në kuadër të ministrive, organizatat administrative, 2. Shërbimet publike – institucionet e arsimit, shëndetësisë, shkencës, kulturës, 3. Fondet, shëndetësore, pensionale, për ujëra, për rrugë, ndërmarrjet publike, (për komunikacion, ujësjellës, hekurudha), 4. Shoqatat tregtare me autorizime publike (ESM-ja, Telekomit e të ngjashme) etj. Në këtë kuptim, kur përdoret termi administratë publike të ne, ai, para se gjithash, ka të bëjë me këto organe: ministritë, drejtoritë në kuadër të ministrive të ndryshme (për siguri publike, siguri shtetërore, për të hyra publike), shërbimet profesionale në organet shtetërore, drejtoritë, agjencitë dhe inspektoratet. Me decentralizimin e pushtetit, rritet edhe vëllimi dhe rëndësia e administratës publike edhe në nivel lokal.

Që administrata publike të jetë shërbim publik dhe politikisht i paanshëm për qytetarët, me Kushtetutë dhe me ligjet janë futur norma për punësimin dhe avancimin në administratën publike, me anë të të cilave duhet të sigurohet profesionalizimi i saj. Njëkohësisht, nëpërmjet një sërë rregullash për transparencë në punën e administratës publike, për kontroll, për mbikëqyrje, dhe për sanksione për shkeljen e normave profesionale dhe kodekseve etike që janë paraparë, bëhet përpjekje që të ngushtohet hapësira për vendime arbitrare (sipas vlerësimit dhe dëshirës personale) dhe për sjellje joetike ndaj qytetarëve nga ana e administratës publike.

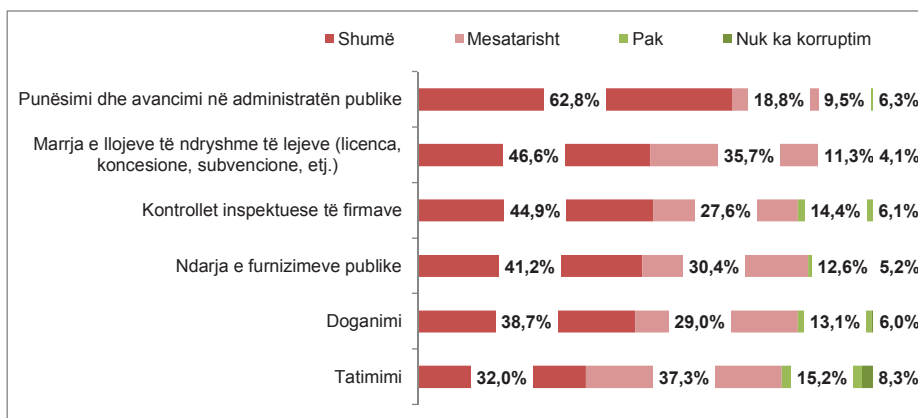
Korruptimi në administratën publike do të thotë keqpërdorim i autorizimeve publike për realizim të përfitimit personal. Kjo jo vetëm që e vë në pikëpyetje autoritetin dhe integritetin e institucioneve dhe organeve, por ndikon edhe për përhapjen e ndjenjës së diskriminimit dhe padrejtësisë. Në qoftë se qytetarët fillojnë të besojnë se korruptimi në administratën publike është nën mbrojtje të pushtetit, atëherë vjen deri te humbja e besimit të pushtetit dhe institucionet.

Përndryshe, administrata publike si sektor që është posaçërisht i rrezikuar, është trajtuar edhe në Programin shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupsionit, e poashtu edhe në Programin shtetëror për parandalimin dhe zvogëlimin e dukurisë së konfliktit të interesave me Planin aksional 2011-2015.

2. Perceptimi i përgjithshëm për përhapjen e korrupsionit në administratën publike

Në përpjekjen për të kuptuar më tepër për praninë e korrupsionit në sektorë të ndryshëm të administratës publike, në këtë hulumtim u përcaktua që t'i pyesim qytetarët se, sipas vlerësimit të tyre, a ka dhe në çfarë mase, korrupsion në procesin e punësimit dhe të avancimit në administratën publike, gjatë dhënies së llojeve të ndryshme të lejeve dhe licencave, gjatë ndarjes së furnizimeve publike, si dhe a ekziston dhe sa është i përhapur korrupsion gjatë doganimit, gjatë tatimit dhe gjatë kontrolleve inspektuese të firmave.

Siç mund të shihet nga përgjigjet që janë marrë nga qytetarët të cilat janë paraqitur në grafikun numër 1, nivel më i madh i korrupsionit (62,8%), sipas qytetarëve, ekziston gjatë punësimit dhe avancimit në administratën publike, pastaj për marrjen e llojeve të ndryshme të lejeve (46,6%) dhe gjatë kontrolleve inspektuese të firmave, ku 44,9% e të anketuarve konsiderojnë se korrupsion është shumë i përhapur.

Grafiku 1: Niveli i korrupsionit në sektorët e veçantë të administratës publike

Nëse korrupsionin e konsiderojmë si shkelje e ligjeve nga ana e dy personave në llogari të personave të tretë, atëherë është normale që korrupsion gjatë punësimit dhe avancimit në administratën publike e ka prekur numrin më të madh të qytetarëve. Administrata publike në vend, sipas të dhënave nga Enti shtetëror i statistikës, punëson rreth 130 mijë persona ose çdo i katërti person i punësuar është i punësuar nga shteti. Mendimet e qytetarëve në hulumtime, para së gjithash, janë ndërtuar nga informatat që ata i marrin gjatë komunikimit të përditshëm dhe nga mediumet. Prandaj, janë logjike rezultatet se më pak korrupsion (edhe pse akoma me përqindje të lartë) ka gjatë tatimit dhe doganimit. Në periudhën e kaluar, policia ka qenë e kyçur në zbulimin e korrupsionit në vendkalimet kufitare dhe gjatë fshehjes së tatimit, dhe në publik është krijuar një pasqyrë pak më e volitshme sa i përket luftimit të korrupsionit në këtë lëmi. Gjithsesi, në këtë mënyrë interpretohen edhe rezultatet e tjera. Pas publikimit të informatës nga ana e Qendrës për komunikime qytetare se “gjatë dy viteve të kaluara janë nënshkruar marrëveshje në vlerë prej 30 milionë eurosh në katër sy, pa mos shpallur tender publik” dhe pa përgjigje të qarta në mediume nga ana e organeve kompetente për këto tema, perceptimi për ekzistimin e korrupsionit gjatë marrjes së lejeve publike, mbikëqyrjes nga inspeksioni dhe

furnizimeve publike, gjithsesi është e lartë. Një hulumtim i agjencisë Gallup International për përhapjen e korrupsionit në biznes (veprimtaria e të cilit është e lidhur me administratën publike) tregon se, mesatarisht, dy nga tre persona të rritur konsiderojnë se korrupsioni është i përhapur te biznesi në vendet e tyre, por përqindja është edhe më e lartë në Ballkan. Në Ballkan, përqindja e të anketuarve që konsiderojnë se korrupsioni është i përhapur në biznes, më e lartë është në Kroaci dhe në Rumani – 93%, gjegjësisht 91% -- por Bosnja dhe Hercegovina (BdheH) dhe Serbia janë afër nën tyre me 89%, gjegjësisht 87%, si dhe Greqia me 85% dhe Kosova me 83%. Përqindja është më e ulët në Malin e Zi, 63%, që është edhe mesatarja e vendeve anëtare të BE-së. Hulumtimi bazohet në të dhëna nga viti 2011.

Perceptimi për përhapjen e korrupsionit në sektorët e veçantë të administratës publike dallon, para së gjithash, për nga përkatësia etnike e qytetarëve, e pastaj edhe për nga rajoni në të cilin ata jetojnë. Siç mund të shihet në tabelën numër 2, të anketuarit shqiptarë etnikë, për dallim nga të anketuarit maqedonas etnikë, në përqindje më të madhe konsiderojnë se korrupsioni në sektorët e ndryshëm të administratës publike është shumë më i përhapur. Dallim më të madh në qëndrime ndërmjet këtyre dy grupeve etnike ka gjatë tatimit, gjegjësisht 48% e shqiptarëve etnikë konsiderojnë se korrupsioni është shumë i përhapur në këtë sektor, ndërsa vetëm 26% e maqedonasve etnikë e ndajnë mendimin e njëjtë. Sektori i vetëm i administratës publike për të cilin pjesa më e madhe e maqedonasve etnikë, për dallim nga shqiptarët etnikë, konsiderojnë se korrupsioni është shumë më i përhapur është ndarja e furnizimeve publike.

Tabela 2: Niveli i korrupsionit në sektorët e veçantë të administratës publike sipas përkatësisë etnike

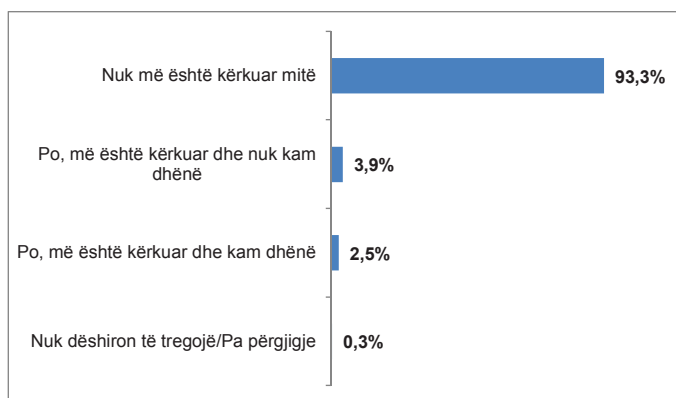
	Maqedonas etnik	Shqiptarë etnik	Të tjerë
Marrja e llojeve të ndryshme të lejeve (licenca, koncesione, subvencione etj.)	43%	59%	39%
Tatimimi	26%	48%	31%
Doganimi	36%	49%	33%
Ndarja e furnizimeve publike	42%	40%	37%
Punësimi dhe avancimi në administratën publike	61%	68%	59%
Kontrollet inspektuese të firmave	43%	50%	43%

Analiza e përgjigjeve në këto pyetje sipas rajonit, na tregon se të anketuarit nga rajoni i Pollogut (i cili kryesisht është i banuar me shqiptarë), konsiderojnë se korrupsioni në administratën publike është më i përhapur, në krahasim me të anketuarit nga rajonet e tjera. Të anketuarit nga rajoni i Shkupit, nga ana tjetër, në përqindje më të madhe konsiderojnë se korrupsioni është shumë i përhapur në sektorin e furnizimeve publike. Kjo me gjasë është rezultat i faktit se pjesa më e madhe e fuqisë ekonomike është e koncentruar në rajonin e Shkupit, me ç'rast të anketuarit nga ky rajon janë më të njoftuar me punën e këtij sektori. Edhe përkundër asaj se më pak se gjysma e të anketuarve (41,2%) konsiderojnë se ekziston shumë korrupsion gjatë ndarjes së furnizimeve publike, monitoringu

mbi furnizimet publike që është realizuar nga sektori i OJQ-ve, tregon dobësi të shumta dhe mosrespektim të procedurave të parapara për furnizimet publike, të parimit për trajtim të barabartë të të gjitha subjekteve dhe mosdiskriminim të ofertuesve, konkurrencë, transparencë dhe përgjegjësi. Dobësitë e këtij sektori janë konstatuar edhe në raportin e KE-së, me ç’rast thuhet se, në raste të caktuara “punët kishin filluar më herët, madje edhe kishin përfunduar, para se të publikohet shpallja për furnizimin publik”, në ç’mënyrë nuk i është mundësuar çdo subjekti të interesuar që të marrë pjesë në procedurë me kushte të njëjta dhe të nënshkruajë marrëveshje.⁶

3. Ekspozimi ndaj korrupsionit

Në këtë hulumtim, qytetarët u inkurajuan që ta paraqesin edhe përvojën e tyre me korrupsionin. Ata u përgjigjën në pyetjen se, gjatë 12 muajve të fundit, a ka kërkuar dikush prej tyre që të paguajnë mitë për kryerjen e ndonjë pune në administratën publike dhe si kanë vepruar në atë rast. Siç mund të shihet nga përgjigjet e tyre, që janë paraqitur në grafikun numër 2, mbi 6% e popullatës në vend ka qenë e ekspozuar ndaj korrupsionit. Rreth 2.5% e qytetarëve janë përgjigjur se kanë paguar mitë, ndërsa rreth 4% se u është kërkuar, por nuk kanë paguar.

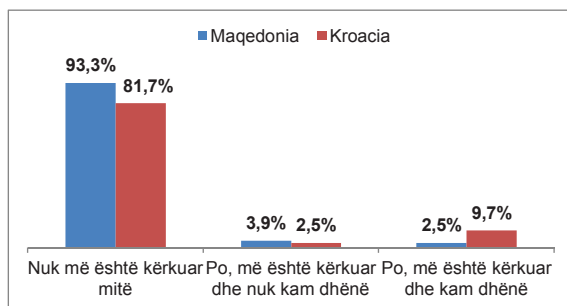

Grafiku 2: Gjatë 12 muajve të fundit, a keni qenë në situatë t’u kërkohet ose të jepni mitë për ndonjë shërbim të administratës publike?

Në hulumtimin e Entit shtetëror për statistikë, për ekspozimin e qytetarëve të vendit ndaj korrupsionit, në të cilin, në vitin 2010, janë anketuar 3,500 qytetarë mbi një mostër reprezentative, është konstatuar se atë vit, 10,8% e qytetarëve kanë qenë në situatë t’u kërkohet ose t’u japin mitë bartësve të funksioneve publike. Prandaj, nëse termin “bartës të funksioneve publike” e konsiderojmë si përkatës ose përafërsisht të njëjtë me “bartës të funksioneve në administratën publike”, mund të konstatohet se ka pasur edhe një zvogëlim të ekspozimit ndaj korrupsionit prej 10,8%, që është konstatuar në atë hulumtim, në 6,4% që është konstatuar në këtë hulumtim.

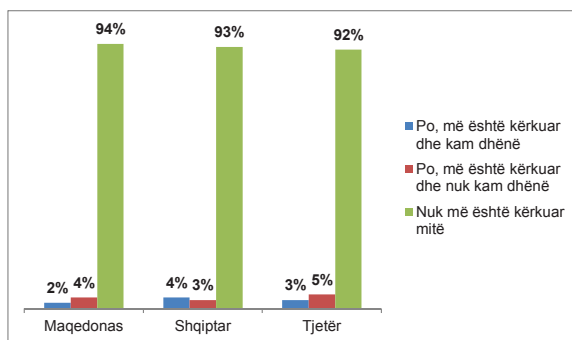
6 <http://www.ihr.org.mk/mk/praven-dijalog/praven-dijalog-br2/124-vlijanieto-na-korupcijata-vrz-covekovite-prava.html>

Për krahasim me vendet e tjera të rajonit mund t'i interpretojmë të dhënat nga hulumtimi i Institutit ekonomik në Zagreb dhe UNODC, për korruptimin në Kroaci dhe përvojën e qytetarëve me korruptimin. Analiza krahasuese na tregon se qytetarët në vend janë më pak të ekspozuar ndaj korruptimit madje edhe se qytetarët e Kroacisë, matur sipas asaj se a u është kërkuar dhe a kanë dhënë mitë për ndonjë shërbim të administratës publike.⁷ Nga grafiku mund të shohim se në Kroaci, përqindja e atyre që nuk u është kërkuar mitë (81,7%) është më e ulët se sa në vend (93,3%), si dhe përqindja e atyre që u është kërkuar mitë dhe nuk kanë dhënë (2,5%). Nga ana tjetër, përqindja e atyre që u është kërkuar mitë për ndonjë shërbim të administratës publike dhe që kanë dhënë mitë është shumë më i lartë në Kroaci (9,7%) se sa në shtetin tonë.

Grafiku 3: Gjatë 12 muajve të fundit, a keni qenë në situatë t'u kërkohet ose të jepni mitë për ndonjë shërbim të administratës publike?

Analiza e karakteristikave socio-demografike të atyre që kanë deklaruar se u është kërkuar mitë për ndonjë shërbim të administratës publike tregon se korruptimi në administratën publike, qytetarët i godet njësoj, pavarërisht nga përkatësia e tyre etnike. Por, është interesante të përmenden dallimet në veprimet e qytetarëve sipas përkatësisë etnike, në bazë të asaj se a kanë dhënë apo kanë refuzuar të japin mitë. Kështu, nga numri i përgjithshëm i të anketuarve 4% e shqiptarëve etnikë dhe 2% e maqedonasve etnikë kanë dhënë mitë për ndonjë shërbim të administratës publike.

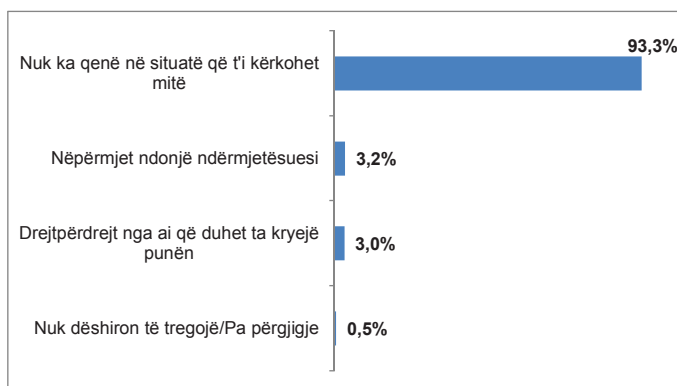

Grafiku 4: Gjatë 12 muajve të fundit, a keni qenë në situatë t'u kërkohet ose të jepni mitë për ndonjë shërbim të administratës publike? Sipas përkatësisë etnike

7 http://www.unodc.org/documents/dataandanalysis/statistics/corruption/Croatia_corruption_Report_2011_croatian.pdf

Dallime të rëndësishme statistikore paraqiten edhe në rastet kur dallon statusi i punësimi të të anketuarve. Me përqindje më të vogël (1,6%) si dhënës të mitës paraqiten të punësuarit në administratën publike, ndërsa të punësuarit në sektorin privat me një përqindje më të madhe (4,8%) japin mitë. Kjo edhe pritet dhe është e kuptueshme duke pasur parasysh faktin se ata vetë, si të punësuar, kanë kontakte të shumta me kolegët e sektorëve të tjerë, dhe për kryerjen e punëve të tyre personale, gjithmonë mund të mbështeten në këto raporte dhe të marrin trajtim preferencial dhe të privilegjuar. Nga ana tjetër, nuk guxon të harrohet fakti se në këtë anketë, ata në mënyrë indirekte bëjnë edhe një lloj vlerësimi të vetëvetes dhe të institucionit në të cilin punojnë, prandaj edhe ekziston mundësia që të japin përgjigje më pozitive dhe më pak të sinqerta.

Dhënia e mitës nëpunësve shtetërorë bëhet në forma dhe madhësi të ndryshme për arsye të ndryshme. Mita mund të kërkohet në mënyrë të drejtpërdrejtë nga ai që duhet ta kryejë punën, gjegjësisht nga nëpunësi publik, mund të kërkohet nëpërmjet ndonjë ndërmjetësuesi, ose qytetarët mund vetë të ofrojnë mitë që ta përshpejtojnë procedurën për shërbimin e administratës publike. Në këtë hulumtim, të anketuarit që kanë qenë në situatë t'u kërkohet mitë, u pyetën që ta përcaktojnë mënyrën në të cilën kjo është bërë, gjegjësisht a u është kërkuar mitë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose nëpërmjet ndonjë ndërmjetësuesi. Nga grafiku mund të shohim se, pothuajse është identike përqindja e të anketuarve të cilëve mita u është kërkuar në mënyrë të drejtpërdrejtë (3,0%) dhe atyre të cilëve kjo u është kërkuar nëpërmjet ndonjë ndërmjetësuesi (3,2%).

Grafiku 5: A u është kërkuar mitë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose nëpërmjet ndonjë ndërmjetësuesi?

Dhënia e mitës mund të definohet si formë e këmbimit në çfarëdo forme ndërmjet dy palëve, me ç'rast edhe njëra palë edhe tjetra kanë dobi nga ky këmbim. Por, është me rëndësi të potencohet se edhe përkundër asaj se qytetarët nuk bënë të amnestohen nga kjo dukuri negative, megjithatë, nëpunësit publik (ata që marrin mitë) gjenden në pozitë më të mirë. Sipas këtij hulumtimi, qytetarët, më shpesh, mitën e japin në formë të parave (4,6%), ndërsa vetëm 1,8% kanë dhënë mitë në ndonjë formë tjetër (mall, shërbim e të ngjashme).

Sipas hulumtimit të lartpërmendur të Entit shtetëror për statistikë, "gjysma e mitës që u është dhënë bartësve të funksioneve publike ka qenë në para, ndërsa një e katërta në pije dhe ushqim, që plotësisht vërtetohet edhe nga ky hulumtim. Hulmuesit kanë

llogaritur se, mesatarisht, shumica e paguar për korruptim të bartësve të funksioneve publike në Maqedoni është 28,813 denarë ose përafërsisht 470 euro. Në çdo të tretin rast të korruptimit, qytetarët mitën e kanë ofruar vetë, ndërsa në çdo të katërtin rast ajo është kërkuar. Shkaku kryesor për dhënien e mitës ka qenë “të përshpejtohet procedura” (50%), të përfundohet procedura (12%) ose të fitohet trajtim më i mirë (12%).

Sipas hulumtimit të Institutit ekonomik në Zabreb dhe UNODC për korruptimin në Kroaci dhe përvojën e qytetarëve me korruptimin, 44% e të anketuarve në Kroaci që kanë dhënë mitë, atë e kanë bërë në formë të parave, ndërsa 38% në formë të pijeve dhe ushqimit. Pastaj vijnë ata të cilët mitën e kanë dhënë në formë të sendeve të çmueshme 7%, ndonjë formë tjetër 6% dhe si kundër-shërbim 5%.⁸

Përfundim

Sipas perceptimit të qytetarëve, korruptimi është shumë i përhapur gjatë marrjes së vendimeve që kanë të bëjnë me furnizimet publike, ndarjes së koncesioneve dhe licencave si dhe gjatë punësimit dhe avancimit.

Sipas përvojës personale të qytetarëve nga komunikimi i tyre me pjesë të administratës publike ku realizojnë interesa dhe të drejta të tjera, ekspozimi i tyre ndaj korruptimit është relativisht i ulët dhe madje mund të flitet edhe për zvogëlimin e praktikës korruptive. Këto dy konstatime çojnë deri te konstatimi i përgjithshëm se korruptimi i imët në nivel të ulët është zvogëluar, por se korruptimi gjatë marrëveshjeve të mëdha afariste është shumë i pranishëm.

Zvogëlimi i korruptimit në nivelet më të ulëta mund të jetë rezultat i ndryshimeve në rregullativën ligjore, me të cilat zvogëlohet fuqia arbitrare gjatë marrjes së vendimeve nga nëpunësit në administratën publike në sektorë të ndryshëm, siç është futja në përdorim e sistemit me një sportel, parandalimi i ardhjes së privilegjuar në radhë për kontrollime në spitale ose shqyrtimi i lëndëve në gjyqe, vënia e rendit gjatë marrjes së dokumenteve personale dhe ashpërsimi i përgjegjësisë së nëpunësve doganorë ose te vendpagesat rrugore nëpërmjet zbulimit dhe ndëshkimit të personave që kanë marrë mitë nga palët.

4. Vlerësime për përparimin në luftën kundër korruptimit në administratën publike

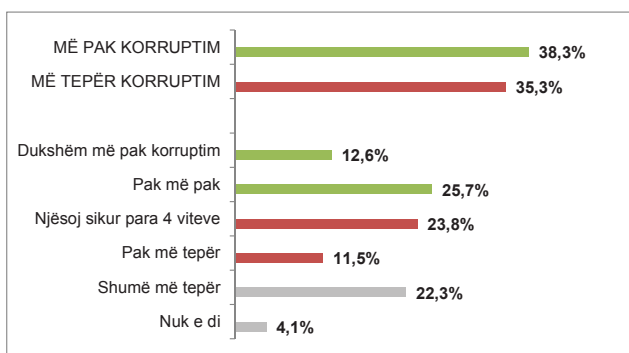
Sa i përket reformave në administratën publike është vërejtur një përparim i caktuar, por nevojitet që të bëhet edhe shumë më tepër që të garantohen transparenca, profesionalizmi dhe pavarësia e shërbimit publik.⁹ Pak më të ashpra janë kritikët sa i përket luftimit të korruptimit, prandaj në raport thuhet se duhet të punohet më tepër në zbatimin e ligjeve ekzistuese. Për këtë çështje, KE-ja konstaton se është bërë përparim i vogël i dukshëm sa i përket rezultateve përfundimtare.

E çka mendojnë qytetarët për nivelin e korruptimit në administratën publike gjatë katër viteve të kaluara? A karakterizohet me trend rënës apo rritës? Përgjigjet në pyetjen:

8 http://www.unodc.org/documents/dataandanalysis/statistics/corruption/Croatia_corruption_Report_2011_croatian.pdf

9 <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=101712929118&id=9&prilog=0&setlzdanie=22706>

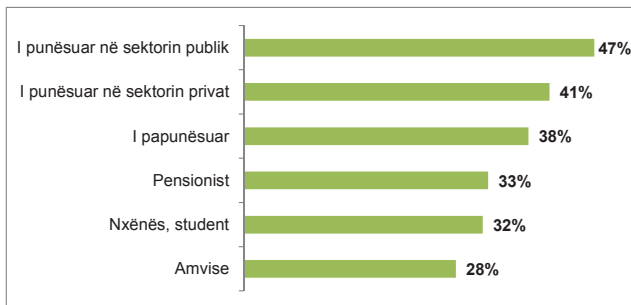
“Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thonit se në administratën publike te ne, sot ka më shumë ose më pak korrupsion?” flasin për një ndarje në mendimin publik sa i përket ecurisë së kësaj dukurie negative.

Grafiku i 6: Krahasuar me periudhën para 4 vjetëve, a do thonit se në administratën publike te ne, sot ka më pak ose më shumë korrupsion

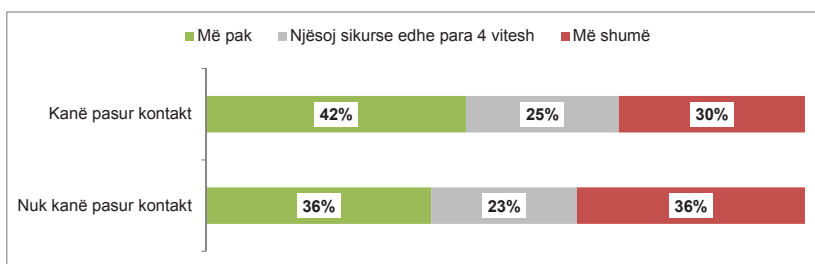
Pjesa më e madhe e të anketuarve ose 38,3%, siç mund të shihet nga përgjigjet e prezantuara për këtë pyetje, konsiderojnë se, krahasuar me katër vitet e kaluara, sot në shtet ka dukshëm më pak ose pak më pak korrupsion. Por, pothuajse përqindja e njëjtë e qytetarëve (35,3%) perceptojnë diçka më shumë ose shumë më tepër korrupsion në administratën publike. Për 23,8% të të anketuarve, korrupsioni është në nivelin e njëjtë sikurse edhe në periudhën para katër vjetëve. Është me rëndësi të theksohet se është shumë më e lartë përqindja e atyre që gjenden në skajin negativ të spektrit, gjegjësisht që deklarojnë se ka shumë më tepër korrupsion (22,3%) nga ata që gjenden në skajin pozitiv, përkatësisht që konsiderojnë se ka dukshëm më pak korrupsion (12,6%). Këto të dhëna flasin se vlerësimet e qytetarëve janë të ngjashme me ato të Komisionit Evropian dhe vlerësimin e saj për përparimin në këtë fushë.

Nga kategoritë e ndryshme të të anketuarve sipas statusit të punësimit, zvogëlim më të madh të nivelit të korrupsionit në administratën publike, krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, vërejnë vetëm të punësuarit në sektorin publik. Madje 47% prej tyre deklarojnë se sot është zvogëluar korrupsioni në administratën publike, kundrejt 41% të të punësuarve në sektorin privat, 38% të të papunësuarve, 33% të pensionistëve, 32% të nxënësve dhe 28% të amviseve, që e kanë qëndrimin e njëjtë. Këto rezultate, nga njëra anë janë të pritura, duke pasur parasysh tendencën psikologjike të njerëzve që pozitivisht ta vlerësojnë veten e tyre dhe profesionalitetin e tyre, mirëpo duhet të merren parasysh edhe disa faktorë të tjerë që kanë mund të ndikojnë në këtë rezultat. Në fakt, të punësuarit në sektorin shtetëror janë të njoftuar më mirë me reformat dhe masat që ndërmerren që të zvogëlohet korrupsioni, si dhe me rastet e korrupsionit në administratën publike, se sa grupet e tjera të qytetarëve. Mendimi i tyre është mendimi i të ashtuquajturit publik “profesional” ose “i informuar” dhe ky rezultat duhet të hulumtohet në mënyrë plotësuese.

Grafiku 7: Përqindja e të anketuarve me status të ndryshëm të punësimit, të cilët konsiderojnë se sot, krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, në administratën publike ka dukshëm më pak ose pak më pak korrupsionim

Përkatësia etnike e të anketuarve paraqitet si determinantë e rëndësishme për perceptimin e trendit të ecurisë së korrupsionit në vend. Madje 44,3% e maqedonasve etnikë të anketuar perceptojnë se sot në vend ka më pak korrupsionim, ndërsa perceptim të njëjtë kanë 32% e të anketuarve nga ndonjë grup tjetër etnik dhe 23% e shqiptarëve etnikë. Hulumtimi tregoi se të anketuarit që janë pronarë të ndonjë kompanie ose ata që kanë ndonjë anëtar të familjes që udhëheq biznes privat, me një përqindje më të vogël (31%) shohin zvogëlim të korrupsionit në administratën publike se sa ata që në familje nuk kanë ndonjë anëtar që ka biznes privat (39%). Me fjalë të tjera, vetëm një në tre të anketuar që merren me biznes privat (31%) ka deklaruar se, sipas tij, në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh ka zvogëlim të korrupsionit në administratën publike. Por, nga ana tjetër, ata qytetarë që në këtë hulumtim kanë deklaruar se në 12 muajt e fundit për ndonjë arsye kanë pasur nevojë për shërbime të administratës publike, gjegjësisht është dashur të kryejnë ndonjë punë që ndërlidhet me administratën publike, me një përqindje më të madhe (42%) se sa ata që nuk kanë pasur kontakt me të (36%), konsiderojnë se korrupsionimi është zvogëluar.

Grafiku 9: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thonit se në administratën publike te ne, sot ka më shumë ose më pak korrupsionim? Sipas asaj se, gjatë 12 muajve të fundit a kanë qenë në situatë të duhet të kryejnë ose kanë kryer ndonjë punë në administratën publike në vend

Qytetarët e Shkupit dhe qyteteve të tjera, me përqindje më të madhe (45% dhe 38%) se sa të anketuarit nga fshati (35%) perceptojnë zvogëlim të korrupsionit. Dy kategoritë e para të të anketuarve më shpesh realizojnë kontakt me organet e administratës publike,

për dallim nga të anketuarit nga viset rurale dhe përsëri, ato janë kategori e të anketuarve më të informuar. Distribrimi rajonal i përgjigjeve tregon se, pothuajse gjysma e të anketuarve nga rajoni i Shkupit (45%), që më shpesh kanë kontakt me administratën publike, konsiderojnë se korruptimi në administratën publike është zvogëluar. Përkundër kësaj, vetëm 32% e të anketuarve nga rajoni Verilindor dhe 26% e të anketuarve nga rajoni i Pollogut e ndajnë mendimin e njëjtë.

Përgjigjet dhe analizat e lartpërmendura janë bërë me qëllim që të bëhet dallim ndërmjet përgjigjeve nga kategoritë e ndryshme të të anketuarve, që dallojnë nga njëra tjetra, para së gjithash, në nivelin e informimit për punën e administratës publike dhe frekuencën e komunikimit me institucionet publike. Kështu, për shembull, në disa nivele u përpoqëm t'i ndajmë qytetarët më të informuar dhe më pak të informuar. Përfundimi është se qytetarët që janë më tepër të informuar, si për shembull, nëpunësit shtetërorë, banorët e qyteteve dhe vendbanimeve qytetare dhe qytetarët që kanë pasur kontakt të drejtpërdrejtë me administratën brenda gjashtë muajve të fundit, pajtohen se ka përmirësim të butë, gjegjësisht zvogëlim të korrupsionit. Kjo është me rëndësi për shkak se qytetarët më pak të informuar që nuk kanë pasur kontakt me administratën në kohët e fundit, mendimin e tyre e bazojnë, para së gjithash, në informatat nga mediumet, paragjykime dhe më vështirë mund t'i vlerësojnë ndryshimet që ndodhin në këtë dukuri.

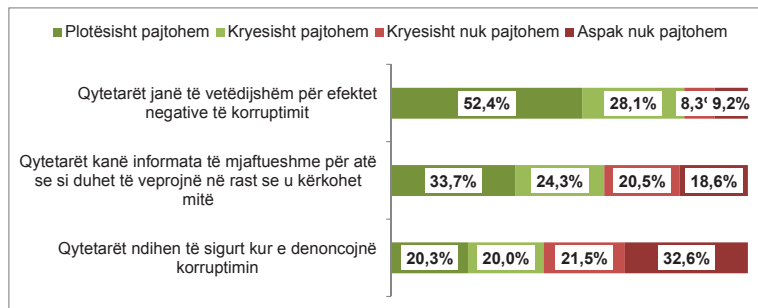
Përgjigjet në këtë pyetje (për shkak të përputhjes së përqindjeve për mendimin e qytetarëve) lënë hapësirë edhe për mundësinë që ato të shqyrtohen edhe nga aspekti i ndarjes partiake-politike në shoqëri. Në fakt, në zgjedhjet e fundit parlamentare që u mbajtën më 5 qershor të vitit 2011, koalicioni qeveritar i VMRO-DPMNE-së fitoi 38.9% të votave, dhe siç pamë, 38.3% e qytetarëve kanë vlerësuar se korruptimi në vend në 4 vitet e fundit është zvogëluar. Nga ana tjetër, koalicioni opozitar i LSDM-së në ato zgjedhje fitoi 33% të votave, dhe siç pamë, 35% e qytetarëve në këtë hulumtim kanë vlerësuar se korruptimi në 4 vitet e kaluara është rritur. Megjithatë, kjo përputhje kërkon analiza më të thella dhe nuk mund të merret si mjaft relevante.

5. Roli i qytetarëve në parandalimin e korrupsionit

Që korruptimi të parandalohet në mënyrë të suksesshme dhe që lufta kundër tij të jetë efikase, me rëndësi të madhe është fakti se si ajo përjetohet nga ana e qytetarëve. A përjetohet korruptimi nga qytetarët, si dukuri në të cilën jepen dhe merren para për kryerjen e ndonjë pune ose për të marrë shërbim më të mirë, pra si diçka e dobishme apo e dëmshme? Nëse përjetohet si diçka e dëmshme, atëherë parashtrohet pyetja se a dijnë qytetarët si të veprojnë në rast se ballafaqohen me kërkesën për të dhënë mitë? Dhe në fund, a dijnë saktë se te cilat organe dhe me çfarë procedure mund të denoncojnë sjellje korruptive nga ana e ndonjë bartësi të funksionit publik, a konsiderojnë se në vend kjo mund të bëhet në mënyrë të sigurtë, gjegjësisht, qytetari që do ta denonconte korrupsionin, a do të mund ta bënte këtë pa pasoja. Këto tre pyetje iu parashtruan qytetarëve në këtë hulumtim.

Siç mund të shihet nga përgjigjet e tyre që janë paraqitur në tabelën e mëposhtme, pothuajse çdo i dyti qytetar (52,4%) plotësisht pajtohet me thënien se “Qytetarët janë të vetëdijshëm për efektet negative të korrupsionit”, dhe edhe 28% kryesisht pajtohen me këtë thënie. Por, vetëm 58% e qytetarëve plotësisht ose kryesisht pajtohen me thënien: “Qytetarët kanë informata të mjaftueshme për atë se si duhet të veprojnë në rast se u

kërkohej mitë“, ndërsa edhe më e vogël është përqindja, gjegjësisht vetëm 40,3% e të anketuarve konsiderojnë se qytetarët ndihen të sigurt kur denoncojnë korrupsionin.

Grafiku 11: Sa pajtoheni me thëniet e mëposhtme për qëndrimin e qytetarëve ndaj korrupsionit

Nga grafiku del përfundimi se qytetarët e dijnë në nivel racional se cilat janë pasojat negative dhe e dijnë se si duhet të vepronin nëse u kërkohej mitë. Por, është fakt se kjo nuk mjafton që të mos e praktikojnë atë, nëse paraqitet nevoja për këtë. Madje edhe ata të cilët do të donin ta denonconin ndonjë rast të korrupsionit, gjasat janë të mëdha që të heqin dorë nga ky qëllim, për shkak të frikës nga pasojat dhe mosbesimi te institucionet, të cilat në atë rast do të duhej t'i mbronin.

Këto rezultate janë në përputhje të plotë me rezultatet e fituara në hulumtimin e “Demokracia dhe sundimi i të drejtës” për vitin 2011, të cilin e realizoi agjencia Rejting për nevojat e USAID-it. Në fakt, në atë hulumtim, kur të anketuarit u pyetën se si do të sillen nëse dikush kërkon prej tyre mitë, me qëllim që t'u bëjë ndonjë shërbim që është shumë i rëndësishëm për ta, pjesa më e madhe janë përgjigjur se rastin do ta paraqisnin në polici (27,6%). Në qoftë se kësaj i shtohet edhe përqindja e të anketuarve të cilët do ta denonconin rastin në institucione të tjera shtetërore, për të cilat konsiderojnë se janë kompetente, mund të konstatohet se çdo i dyti qytetar do ta denonconte korrupsionin nësa ka informata për të. Por, në hulumtimin e njëjtë, u tregua se rreth 10% këtë do ta bënin vetëm nën kushtin që të mbeten anonim, 6.3% do të paguanin dhe nuk do t'i tregonin askujt, 17% nuk do të paguanin por edhe nuk do ta denonconin rastin, ndërsa çdo i gjashti është përgjigjur se do të vepronin “varësisht nga rrethanat”.

Dallime të rëndësishme statistikore të pyetjet për qëndrimin e qytetarëve ndaj korrupsionit paraqiten ndërmjet të anketuarve nga grupe të ndryshme etnike. Në fakt, 43% e maqedonasve etnikë dhe e grupeve të tjera etnike, konsiderojnë se qytetarët ndihen të sigurt kur e denoncojnë korrupsionin, ndërsa vetëm 33% e shqiptarëve etnikë e kanë mendimin e njëjtë. Pastaj, pothuajse dy të tretat e maqedonasve të anketuar dhe të anketuarit nga ndonjë grup tjetër etnik (60% dhe 61% respektivisht) plotësisht dhe kryesisht pajtohen se qytetarët kanë informata të mjaftueshme për atë se si duhet të vepronin nëse u kërkohej mitë, ndërsa nga të anketuarit me përkatësi etnike shqiptare, 52% e përkrahin këtë deklaratë. Hulumtimi tregoi se maqedonasit etnikë me përqindje më të madhe (83%), plotësisht dhe kryesisht pajtohen se qytetarët janë të informuar për efektet negative të korrupsionit, ndërsa kjo përqindje të shqiptarët etnikë dhe të anketuarit nga grupet tjera etnike është 77% dhe 76% respektivisht.

Dallime paraqiten edhe sa i përket informimit të të anketuarve se si të veprojnë në rast se u kërkohet mitë. Në fakt, një shmangie e caktuar vërehet te kategoria më e re e të anketuarve (prej 18 deri në 29 vjet), te të cilët vetëm 48% plotësisht dhe kryesisht pajtohen me deklaratën: “Qytetarë kanë informata të mjaftueshme se si duhet të veprojnë nëse u kërkohet mitë”. Kjo çon deri te nevoja për definimin e programeve për edukim, duke filluar nga shkollat dhe universitetet, që duhet t’u sigurojnë qasje deri te informatat për korrupsionin, studentëve dhe publikut të gjerë.

Përfundim

Në situatën kur gjysma e qytetarëve janë të vetëdijshëm për pasojat negative të korrupsionit (52,4%), diçka më tepër janë të informuar se si duhet të veprojnë nëse u kërkohet mitë (58,0%) dhe vetëm 40,3% deklarojnë se ka siguri gjatë denoncimit të korrupsionit, imponohet përfundimi se duhet të përgatiten programe për ngritjen e njohurive të përgjithshme dhe vetëdijes. Fitimi i besimit të qytetarëve në institucionet që janë kompetente për ballafaqimin me korrupsionin është parakushti i dytë për çrrënjosjen e kësaj dukurie. Rekomandimi kryesor që del nga rezultatet për qëndrimin e qytetarëve ndaj korrupsionit çon tek neni 6 i Konventës së OKB-ve kundër korrupsionit (UNCAC).¹⁰ Në këtë nen potencohet nevoja për rritjen e bartjes së njohurive për parandalimin e korrupsionit. Poashtu, në nenin 10, theksohet nevoja që publiku të fitojë njohuri për organizatën, funksionimin dhe sjelljen e vendimeve nga administrata publike dhe aktet juridike që kanë të bëjnë me publikun. Sa i përket politikave dhe praktikave antikorruptuese, nga vendet kërkohet të zhvillojnë, të implementojnë dhe të mirëmbajnë politika antikorruptuese që promovojnë pjesëmarrje të publikut, duke përfshirë edhe ngritjen e vetëdijes për pasojat e dëmshme të korrupsionit mbi të drejtat e njeriut.

6. Efikasiteti i luftës kundër korrupsionit

6.1. Ballafaqimi me korrupsionin në top level – vlerësime për luftën kundër korrupsionit

Shteti jonë nga vendi i 105-të sipas Indeksit për percetimin e korrupsionit që e përgatit organizata ndërkombëtare “Transparency International”, në të cilin u gjend në vitin 2006, arriti në vendin e 69-të, në shoqëri të shumë vendeve nga BE-ja dhe është shumë më para se sa vendet e rajonit si Mali i Zi, Serbia, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe disa vende anëtare të NATO-s. Me këtë, shteti, prej ndryshimit të fundit të pushtetit e deri më sot, bëri një kërcim prej 36 pozitash në rang listën e Transparency International, ku janë të ranguara gjithsej 180 vende. Përfaqësuesit e pushtetit ekzekutiv, këtë përparim e konsiderojnë sukses të madh për vendin dhe për të gjitha organizatat dhe institucionet që punojnë për luftimin e kriminalitetit dhe korrupsionit, dhe se kjo është edhe një dëshmi për angazhimin e qeverisë për tolerancë zero ndaj korrupsionit, për të cilën ata pretendojnë se në periudhën e ardhshme do të vazhdojë me intensitet edhe më të madh.¹¹

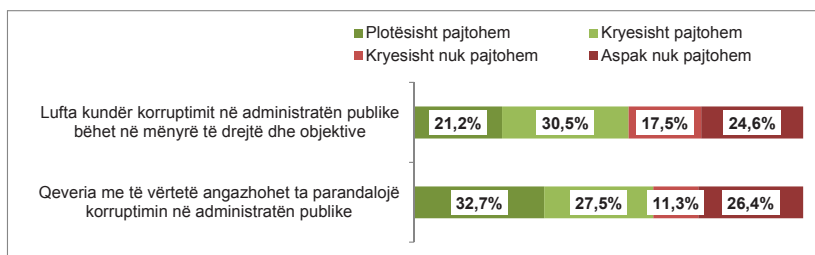
Por, çka mendojnë qytetarët? Si e vlerësojnë ata vullnetin politik të qeverisë për parandalimin e korrupsionit dhe a udhëhiqet lufta kundër korrupsionit në mënyrë selektive në

10 <http://www.un.org/webcast/merida/http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>

11 <http://arhiva.vlada.mk/?q=node/1076>

aspekt politik? Në këtë hulumtim u bë përpjekje të përcaktohen këto qëndrime nëpërmjet këtyre pyetjeve: Sa pajtoheni me thënien se Qeveria me të vërtetë angazhohet ta parandalojë korrupsionin në administratën publike, dhe sa pajtoheni me thënien se lufta kundër korrupsionit në administratën publike bëhet në mënyrë të drejtë dhe objektive?

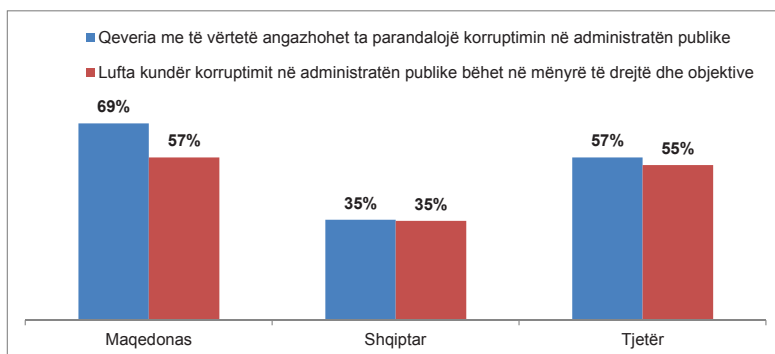
Siç mund të shihet nga përgjigjet e marra nga qytetarët, të cilat janë paraqitur në grafikun e mëposhtëm, shumica e tyre, ose 60,2% konsiderojnë se qeveria me të vërtetë angazhohet ta parandalojë korrupsionin në administratën publike, ndërsa 37,7% se nuk ka vullnet politik për këtë. Sa i përket paanshmërisë, (51,7%) pajtohen plotësisht dhe kryesisht edhe me deklaratën: „Lufta kundër korrupsionit në administratën publike bëhet në mënyrë të drejtë dhe objektive”.

Grafiku 13: Sa pajtoheni me deklaratat e mëposhtme për luftën kundër korrupsionit

Qeveria aktuale tashmë disa vitet e fundit perceptohet si qeveri e cila me sukses lufton kundër korrupsionit në vend, prandaj besimi i qytetarëve edhe në hulumtime të tjera është relativisht i lartë kur bëhet fjalë për luftën kundër kriminalitetit, e me këtë edhe kundër korrupsionit. Megjithatë, është i qartë dhe shumë i përhapur mendimi se kjo luftë bëhet në mënyrë mjaft selektive. Kjo qartazi tregon për një dallim në mendimet e qytetarëve, ndërsa selektiviteti në ndëshkimin mund të çojë deri te pakënaqësia e qytetarëve, të cilët konsiderojnë se ligji për ta nuk është i njëjtë sikurse edhe për të privilegjuarit.

Analiza socio-demografike zbulon dallime sipas përkatësisë etnike të të anketuarve. Në fakt, një përqindje e lartë prej 69% e maqedonasve etnikë konsiderojnë se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupsionit në administratën publike, një përqindje më e vogël ose 57% e të anketuarve nga grupet e tjera etnike dhe vetëm 35% e shqiptarëve etnikë e ndajnë mendimin e njëjtë. Përqindje e njëjtë e shqiptarëve etnikë (35%) pajtohen se lufta kundër korrupsionit në administratën publike bëhet në mënyrë të drejtë dhe objektive, ndërsa maqedonasit etnikë dhe komunitetet tjera (57% dhe 55% respektivisht) konsiderojnë se lufta është e drejtë dhe objektive (shih grafikun numër 14).

Grafiku 14: Përqindja e të anketuarve nga bashkësitë e ndryshme etnike, të cilët pajtohen plotësisht ose kryesisht me thëniet: Qeveria me të vërtetë angazhohet ta parandalojë korrupsionin në administratën publike dhe Lufta kundër korrupsionit në administratën publike bëhet në mënyrë të drejtë dhe objektive

Dy të tretat (61%) e të punësuarve në administratën publike, 52% e atyre të punësuar në sektorin privat dhe po aq të papunësuar (52%), 48% e pensionistëve dhe 46% e studentëve konsiderojnë se lufta kundër korrupsionit është e drejtë dhe objektive.

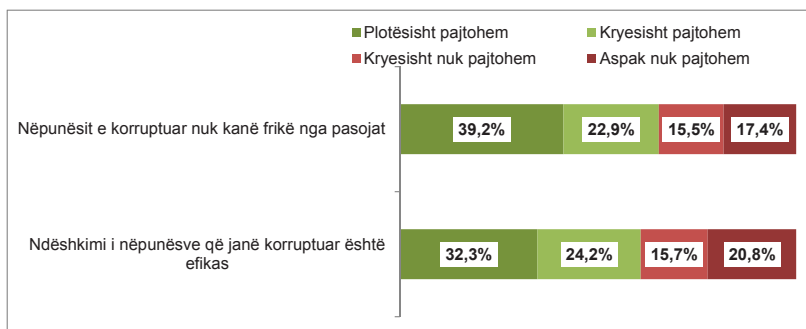
Në qoftë se ndiqet gjendja me korrupsionin në 12 muajt e fundit, do të konstatohet se ka një hap pozitiv përpara në luftën kundër kësaj dukurie negative. Në fakt, duhet theksuar se janë bërë ndryshime plotësuese në kornizën ekzistuese ligjore. Më saktë, janë bërë intervenime në Ligjin për financimin e partive politike, me qëllim që të përforcohet sistemi kontrollues për financimin e partive dhe fushatave elektorale, si dhe në Ligjin për parandalimin e konfliktit të interesave, me të cilat është përmirësuar kontrollimi i autorizimeve ekzekutive të organeve kompetente. Nga ana e Komisionit shtetëror për parandalimin e korrupsionit janë miratuar Programe të reja shtetërore për parandalimin dhe pengimin e korrupsionit dhe zvogëlimin e konfliktit të interesave, së bashku me Planin përkatës aksional, duke siguruar me këtë rast masa antikorrupive në 11 fusha me nivel të lartë të korrupsionit. Ndryshimet e përmendura ligjore janë të shoqëruara edhe me një sërë masash institucionale dhe strukturore, të cilat ndikojnë pozitivisht mbi gjendjen e gjithëmbarshme që ka të bëjë me korrupsionin në vend. Në fakt, është përmirësuar kapaciteti administrativ i organeve antikorrupive; janë ndërmarrë hapa për përmirësimin e kapaciteteve për verifikim dhe të autorizimeve ekzekutive të organeve. Rezultatet tregojnë se të gjitha këto masa, aktivitete dhe iniciativa janë vërejtur nga pjesa më e madhe e qytetarëve.

Megjithatë, përmirësimi i perceptimit, përveç asaj që është rezultat i përpjekjeve qeveritare në fushën e luftës kundër korrupsionit, ka të bëjë edhe me përcaktimin e saj që t'i promovojë politikat dhe masat e ndërmarra para publikut. Vlerësime reale për punën e institucioneve në këtë fushë mund të fitohen vetëm me përcjellje të vazhdueshme të perceptimeve të qytetarëve nëpërmjet studimeve longitudinale.

6.2. Ballafaqimi me korrupsionin në bottom level – perceptimi për dënimet dhe frikën nga pasojat të nëpunësve publikë

Tashmë konstatuam se shumica e qytetarëve perceptojnë se lufta kundër korrupsionit bëhet në mënyrë objektive dhe të drejtë dhe ata konsiderojnë se qeveria angazhohet me të vërtetë për ta parandaluar korrupsionin në administratën publike. Por, është edhe më me rëndësi të konstatohet se a konsiderojnë qytetarët se a janë efikase masat që ndërmerren për ndëshkimin e nëpunësve që janë korrumpuar. Me këtë rast, perceptimi për frikën nga pasojat që e ndjejnë nëpunësit e korrumpuar e definojnë pozitën e tyre në vetëdijen e qytetarëve dhe sjelljen e tyre në rast të korrupsionit. Me fjalë të tjera, qytetarët që konsiderojnë se nëpunësit nuk kanë frikë nga pasojat, vetë ndihen të pafuqishëm para këtyre personave dhe ka më pak gjasa që ata të kontribuojnë në çrënjosjen e kësaj dukurie.

Hulumtimi zbuloi se më shumë se gjysma e të anketuarve (56.5%) pajtohen plotësisht dhe kryesisht se ndëshkimi i nëpunësve që janë korrumpuar është efikas, ndërsa 62.1% konsiderojnë se nëpunësit e korrumpuar nuk kanë frikë nga pasojat.

Grafiku 15: Sa pajtoheni me deklaratat e mëposhtme për perceptimin për dënimet dhe frikën nga pasojat të nëpunësve publikë

Besimi i qytetarëve se qeveria sinqerisht lufton kundër korrupsionit është pasqyruar edhe në përgjigjet për ndëshkimin e nëpunësve. Prandaj, të dhënat e këtyra “kontradiktore” në grafikun e mësipërm nuk duhet të na befasojnë. Edhe pse të anketuarit besojnë se masat janë efikase, megjithatë ata besojnë se nëpunësit e korrumpuar nuk kanë frikë nga pasojat për shkak të selektivitetit në luftën kundër korrupsionit që e konstatuam në analizën e mësipërme. Përgjigje më relevante për këto aspekte janë mu ato të të anketuarve që janë të punësuar në administratën publike, të cilët me përqindje të lartë, gjegjësisht 59% pajtohen se nëpunësit e korrumpuar nuk frikohen nga pasojat. Analiza më tutje zbulon se 65% e të anketuarve që janë të punësuar në sektorin privat, pajtohen plotësisht dhe kryesisht se nëpunësit e korrumpuar nuk kanë frikë nga pasojat.

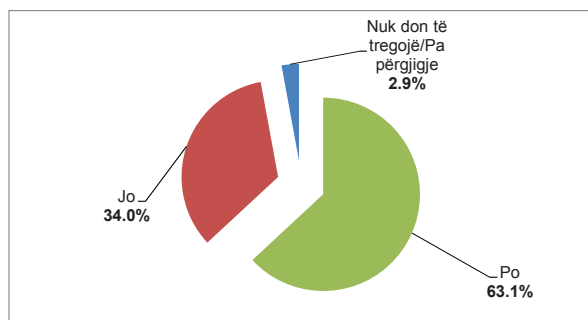
Përfundim

Gjatë disa viteve të kaluara, publiku është dëshmitar i arrestimeve në prani të kamerave dhe i proceseve gjyqësore (për shembull: “Syri i gjarpërit”, “Rrjeti i marimangës”) kundër nëpunësve që dyshohen se kanë qenë të përfshirë në skandale korruptive. E gjithë kjo ndikon fuqishëm në formulimin e vetëdijes publike dhe është krijues i perceptimit të qytetarëve se ndëshkimi i nëpunësve që janë korrumpuar është efikas. Megjithatë, fakti që dy të tretat e qytetarëve i përjetojnë nëpunësit publik si “të paprekshëm” dhe nuk

frikohen nga pasojat është pengesë e fortë për aktivizimin e qytetarëve në luftën kundër korrupsionit.

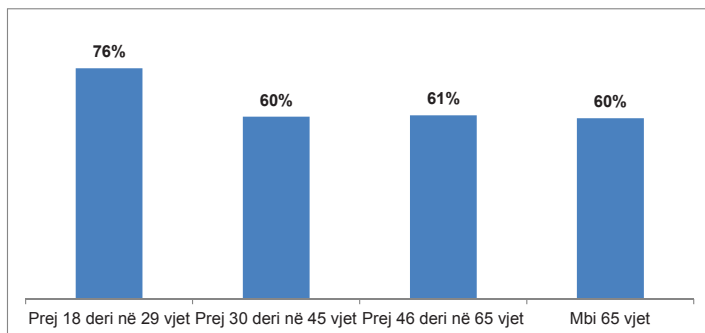
6.3. Roli i organizatave ndërkombëtare në luftën kundër korrupsionit

Çdo vit, një numër i madh i organizatave ndërkombëtare publikojnë raporte për vlerësimin e gjendjes me korrupsionin në vende të caktuara, dhe e potencojnë rëndësinë e kësaj çështjeje. Organizatat ndërkombëtare që janë të pranishme në vend mund të bëjnë monitoring të krijimit të kornizave politike dhe ligjore, sipas të cilave institucionet që janë kompetente për luftën kundër korrupsionit do ta kryejnë detyrën e tyre në përputhje me standardet anti-korrupsive të vendosura në dokumentet e Këshillit të Evropës. Që të matet perceptimi i qytetarëve për rolin e faktorit ndërkombëtar në luftën kundër korrupsionit në vend, qytetarët u pyetën: “A konsideroni se përfaqësuesit e organizatave ndërkombëtare në vend (BE, OSBE, UNDP, etj.) mund të kontribuojnë për luftë efektive kundër korrupsionit?”. Nga rezultatet që janë paraqitur në grafikun e mëposhtëm mund të shihet se 63,1% e të anketuarve konsiderojnë se organizatat ndërkombëtare në vend mund të kontribuojnë për luftë efektive kundër korrupsionit, ndërsa 34,0% kanë mendim të kundërt.

Grafiku 17: A konsideroni se përfaqësuesit e organizatave ndërkombëtare në vend (BE, OSBE, UNDP, etj.) mund të kontribuojnë për luftë efektive kundër korrupsionit?

Të anketuarit më të rinj, më shumë shpresa kanë te organizatat ndërkombëtare në vend, gjegjësisht, ata me përqindje më të madhe (76%) konsiderojnë se ato mund të kontribuojnë për luftë efektive kundër korrupsionit. Poashtu, një përqindje e lartë prej 80% e studentëve të anketuar e ndajnë këtë mendim.

Grafiku 18: A konsideroni se përfaqësuesit e organizatave ndërkombëtare në vend (BE, OSBE, UNDP, etj.) mund të kontribuojnë për luftë efikase kundër korrupsionit? Sipas moshës

Me rëndësi të veçantë është edhe fakti se 66% e të punësuarve në administratën publike, konsiderojnë se organizatat ndërkombëtare mund të ndihmojnë në luftën kundër korrupsionit. Paralelisht, të punësuarit në sektorin privat me përqindje më të vogël (59%) konsiderojnë se përfaqësuesit e organizatave ndërkombëtare mund të ndihmojnë në proceset për tejkalimin e korrupsionit, që është edhe e pritur, për shkak se kjo kategori e qytetarëve kishte qëndrime më negative gjatë analizave të të gjitha pyetjeve.

Shqiptarët etnikë dhe të anketuarit nga ndonjë bashkësi tjetër etnike me përqindje më të mëdha (78% dhe 63% respektivisht) besojnë se organizatat ndërkombëtare mund të paraqesin një faktor të rëndësishëm në luftën kundër korrupsionit, për dallim nga maqedonasit etnikë (58%).

7. Përfundime të përgjithshme

1. Mendimi publik në vend është i ndarë sa i përket suksesit në luftën kundër korrupsionit në administratën publike. Numri i qytetarëve që konsiderojnë se, në krahasim me gjendjen prej para katër vitesh, korrupsionit në administratën publike është zvogëluar, është pak më i madh se numri i atyre që konsiderojnë se korrupsionit është rritur. Por, edhe 23.8% të tjerë konsiderojnë se korrupsionit në administratën publike ka mbetur në nivelin e njëjtë sikur para 4 vitesh.
2. Sipas perceptimit të qytetarëve, korrupsionit është shumë i përhapur gjatë marrjes së vendimeve që kanë të bëjnë me furnizimet publike, ndarjes së koncesioneve dhe licencave, si dhe gjatë punësimit dhe avancimit.
3. Shumica e qytetarëve janë të vetëdijshëm për dëmin e korrupsionit dhe janë relativisht mirë të informuar për atë se si duhet të veprojnë në rast të posedimit të informatës për sjellje korruptive të ndonjë të punësuarit në administratën publike. Por, një numër i vogël i qytetarëve konsiderojnë se do të ishin të mbrojtur nga shqetësimet dhe pasojat negative në qoftë se e denoncojnë korrupsionin.
4. Çdo i treti qytetar pajtohet plotësisht me thënien se qeveria angazhohet me të vërtetë për parandalimin e korrupsionit në administratën publike dhe 27.5% të tjerë kryesisht pajtohen me këtë thënie. Por, mbi 42% konsiderojnë lufta për parandalimin e korrupsionit në administratën publike nuk bëhet në mënyrë objektive dhe

të drejtë. Perceptimi i këtillë tregon për mundësinë e ekzistimit të selektivitetit në luftën kundër korrupsionit në administratën publike.

5. Një numër i madh i qytetarëve konsiderojnë se ndëshkimet për të punësuarit që sillen në mënyrë korruptive në administratën publike janë efikase. Por, dy nga tre qytetarë në shtet vlerësojnë se nëpunësit e korruptuar nuk frikohen nga pasojat e mundshme për shkak të asaj se janë të korruptuar.
6. Mbi dy të tretat e qytetarëve e vlerësojnë pozitivisht ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare në parandalimin e korrupsionit në administratën publike dhe vlerësojnë se organizatat ndërkombëtare (OSBE, BE, UNDP etj.) mund seriozisht të kontribuojnë në luftën për parandalimin e korrupsionit në administratën publike.

Hulumtim për korrupsionin në medime dhe në shoqatat e qytetarëve

RAPORT NARATIV

Nëntor, 2012

Metodologjia

Hulumtimi i mendimit publik për korrupsionin në administratën publike në vend u realizua me metodën e anketës telefonike të një mostre reprezentative prej 1080 qytetarësh të moshës madhore. Anketa u realizua në periudhën prej 31 tetorit deri më 4 nëntor 2012.

Dizajnimi i mostrës reprezentative që i pasqyron qëndrimet e qytetarëve kaloi nëpër disa procedura sistematike. Të qenit e mostrës reprezentative u sigurua duke i respektuar disa procedura të caktuara gjatë formulimit të tij që dalin nga rregullat për zgjedhje të rastësishme. Procedura për zgjedhje të mostrës u bazua në parimin për dizajn të mostrës rajonale dhe nacionale që e definoi rajonin në përputhje me definicionin e tij nga Enti shtetëror për statistikë (NUTS3 the EU16). Në fakt, sipas strukturës gjeo-demografike të popullatës, shteti u nda në tetë rajone: i Shkupit, i Pollogut, i Pellagonisë, i Vardarit, Verilindor, Juglindor, Jugperëndimor dhe Lindor. Pastaj, në këtë mostër u përfshinë të anketuar nga të gjitha 84 komuna, duke e përfshirë edhe popullatën e qyteteve dhe të fshatrave. Numri i të anketuarve u shpërnda në mënyrë proporcionale sipas popullatës së përgjithshme në çdo rajon, duke i shfrytëzuar të dhënat zyrtare nga regjistrimi i popullatës në vitin 2002. Gabimi statistikor për këtë lloj të hulumtimeve është +/- 3%.

Tabela 1: Struktura demografike e mostrës

Struktura demografike e mostrës		%
Rajoni	I Pellagonisë	12.35
	I Vardarit	6.58
	Verilindor	8.54
	Jugperëndimor	10.37
	I Shkupit	28.58
	Juglindor	9.68
	I Pollogut	15.03
	Lindor	10.04
		100
Vendbanimi	Qytet	68
	Fshat	32
		100
Përkatësia etnike	Maqedonas	64.2
	Shqiptarë	25.2
	Tjetër	10.6
		100
Gjinia	Femërore	50
	Mashkullore	50

		100
Mosha	18 deri 29	30
	30 – 39	20
	40 – 49	20
	50 – 57	15
	60+	15
		100
Arsimi	Fillor	35
	I mesëm	35
	I lartë dhe universitar	30
		100

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi primar i këtij hulumtimi ishte të konstatohet perceptimi i qytetarëve për ekzistimin dhe nivelin e korrupsionit në medime dhe te shoqatat qytetare në vend. U përcaktua objektiviteti i informimit nga ana e medimeve për ngjarjet politike dhe ngjarjet nga fushat e tjera. Poashtu, u përcaktua niveli i korrupsionit gjatë dhënies ose marrjes së lejeve për punë për medimet (televizionet, radiot, gazetat), shpërndarjes së mjeteve financiare për fushatat qeveritare nëpër medime dhe financimin e përmbajtjeve mediale nga ana e qeverisë (në gazeta dhe në medimet elektronike). Ndërsa, sa i përket organizatave joqeveritare, u mat mendimi i qytetarëve për nivelin e qytetarëve gjatë ndarjes së mjeteve financiare nga buxheti për organizatat joqeveritare, qëndrimi i tyre për politizimin, transparencën dhe rolin e këtyre organizatave në luftën kundër korrupsionit.

Poashtu, u krahasua niveli aktual i korrupsionit në këto dy sfera me periudhën prej para katër vitesh. Qëllimi i hulumtimit ishte edhe të vlerësohet se cilat subjekte, sipas qytetarëve, në mënyrë më efektive mund ta parandalojnë korrupsionin në medime dhe në shoqërinë qytetare.

1. Format e korrupsionit dhe konflikti i interesave në medime

Autorizimi publik i medimeve është ta informojnë publikun me kohë, në mënyrë të drejtë dhe të saktë për ngjarjet që janë me interes publik. Informimi i qytetarëve është njëri nga parakushtet kryesore për pjesëmarrjen e tyre në jetën politike, për realizimin e lirisë për t'i zgjedhur përfaqësuesit e tyre politikë dhe për kontroll të pushtetit. Prandaj, realizimi i të drejtave dhe lirive të njeriut në një vend dhe niveli i demokracisë janë në varshmëri të madhe nga shkalla e lirisë së medimeve, nga niveli i përgjegjësisë dhe

profesionalizmit të tyre, qëndrimin etik ndaj mënyrës se si ata e praktikojnë autorizimin e tyre publik.

Mediumet mund të jenë në pronësi publike ose private. Por, pavarësisht se në pronësi të kujt janë, ato kryejnë veprimtari me interes publik dhe për këtë arsye marrin autorizim publik, të cilën janë të detyruar ta shfrytëzojnë në shoqëri, në përputhje me normat për marrjen e autorizimit të këtyllë (gjegjësisht licencës). Për shkak se korruptimi paraqet keqpërdorim të autorizimit publik për përfitim personal, autorizimi publik për informim që e kanë mediumet, mund të keqpërdoret për ndonjë përfitim personal nga ana e gazetarëve dhe redaktorëve (që kanë marrë ndonjë lloj kompensimi ose mite ose për ndonjë avancim personal në hierarkinë e shtëpisë gazetareske), por ajo mund të keqpërdoret edhe më shumë nga ata që japin ndonjë lloj shpërblimi ose mite për fshehjen ose shtrembërimin e informatave (themeluesit e medimeve ose pronarët e tyre, organet rregullore që japin licenca ose që shqiptojnë dënime, njerëzit e fuqishëm nga biznesi ose nga partitë politike, grupet e interesave ose lobistët).

Korruptimi në medime çon drejt heqjes ose zvogëlimit të lirisë së medimeve dhe zvogëlimit të besimit në to si burime të informatave objektive, për ngjarjet dhe situatat që janë me interes për publikun. Prandaj, parandalimi i korrupcimit në medime, njëkohësisht është edhe luftë për liri më të madhe të medimeve dhe për rritje të besimit të qytetarëve në to, gjegjësisht për realizimin e të drejtë së tyre për informim, nga e cila varet edhe realizimi i shumë të drejtave dhe lirive të tjera të qytetarëve.

Një numër i madh i organizatave joqeveritare ndërkombëtare e ndjekin lirinë e medimeve në botë dhe raportojnë për ndryshimet në këtë drejtim në çdo vend. Roli i tyre është të paralajmërojnë për dukuritë që e rrezikojnë lirinë e medimeve nëpërmjet llojeve të ndryshme të praktikave korruptive në pjesë të ndryshme të botës, të nxisin debat për problemet dhe ta stimulojnë gjetjen e zgjidhjeve për to. Në mesin e këtyre organizatave është edhe organizata joqeveritare Freedom House, e cila për çdo vit e publikon indeksin e saj për lirinë e medimeve në çdo vend, pastaj organizata joqeveritare Reportuesit pa kufinj (Reporters without borders), organizata SEEMO (South EAST Europe Media Organizations) dhe shumë të tjera.

Njëkohësisht, liria e medimeve dhe pengimi i praktikave korruptive në to, është pjesë përbërëse e monitorimit të këtyre vendeve, sikurse edhe shteti jonë, të cilat janë të detyruara t'i përbushin kriteret politike për anëtarësim në BE. Në këtë kuptim, këto gjendje janë subjekt i analizave dhe i vlerësimeve të rregullta nga ana e OSBE-së, Komisionit Evropian dhe Asambleja parlamentare e Këshillit të Evropës.

Njëkohësisht, në Programin shtetëror për parandalimin dhe represionin e korrupcimit dhe në planin aksional, në shtyllën 6 të titulluar me emrin mediumet dhe OJQ-të, të cilat janë miratuar nga KSHPK-ja për periudhën prej vitit 2011 deri në vitin 2015, janë nënvizuar disa fusha të rëndësishme si rreziqe për korrupcimin dhe konflikt të interesave, për të cilat është paraparë ndërhyrja e masave adekuate me qëllim të zvogëlimit të rreziqeve nga korrupcimi dhe parandalimit të tij.

Në mesin e tyre përmenden :

- Rreziku nga korrupcimi, nga aspekti i shfrytëzimit të mjeteve publike për ndikim mbi punën e medimeve, gjatë harxhimit të mjeteve publike dhe atyre buxhetore për reklama dhe fushata në medime, duke e pasur parasysh faktin se qeveria dhe institucionet e tjera shtetërore janë ndër shpallësit më të mëdhenj në vend. Për këtë arsye, propozohet

që të ketë transparencë dhe llogaridhënie më të madhe për harxhimin e mjeteve publike që janë të dedikuara për fushata.

- Reziku nga korruptimi të medimeve gjatë harxhimit të mjeteve publike për informim të qytetarëve për politikën aktuale qeveritare dhe për punën e organeve dhe institucioneve shtetërore, me të cilat qytetarët duhet të njoftohen në vazhdimësi, kur nuk ekzistojnë kritere të qarta për dallimin e asaj që është informim publik i qytetarëve nga fushatat mediale për popullarizimin e aspekteve dhe sukseseve partiake-politike. Për këtë arsye propozohet definimi i kritereve të qarta.

- Reziku nga korruptimi dhe konflikti i interesave nëse nuk zbatohen dispozitat ligjore për ndalimin e koncentrimin të pronësisë mbi medimet-televizionet, radiot, gazetat dhe portalet e internetit, që janë të llojit të njëjtë ose të llojeve të ndryshme. Për këtë arsye propozohet respektimi i rreptë i këtyre dispozitave ligjore.

- Reziku nga korruptimi dhe konflikti i interesave kur nuk zbatohen dispozitat e Ligjit për veprimtari radiodifuzive, sa i përket ndalesës pronësi mbi medimet nga ana e bartësve të funksioneve politike, gjegjësisht ndalesës për lidhje të medimeve me qendrat e fuqisë politike. Për këtë arsye propozohet respektim i rreptë i këtyre dispozitave nga ana e organeve rregullatore.

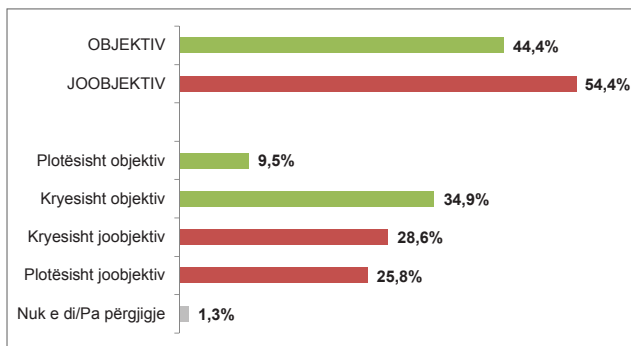
- Reziku nga korruptimi dhe konflikti i interesave gjatë fshehjes së pronarëve të vërtetë të medimeve kundrejt atyre që janë regjistruar formalisht, në ç'mënyrë manipulohet ligji dhe pengohet zbulimi dhe sanksionimi. Për këtë arsye, propozohet zbulimi i pronarëve të vërtetë në këto raste.

Duke u nisur nga dokumenti kryesor i KSHPK-së për parandalimin e korrupsionit në fushën e medimeve dhe nga vlerësimet e OSBE-së për gjendjen e lirisë së medimeve në shtet, në këtë hulumtim të mendimit publik, si hyrje në ndjekjen longitudinale të ndryshimeve në këtë sferë, është bërë përpjekje për konstatimin e perceptimit të qytetarëve për:

- Nivelin e objektivitetit të medimeve;
- Përhapjen e disa llojeve të korrupsionit në medime;
- Lidhjes së medimeve me qendrat e fuqisë politike;
- Vullnetin politik të qeverisë për parandalimin e korrupsionit në medime dhe
- Përpunimin në luftën kundër korrupsionit në medime gjatë 4 viteve të kaluara.

1.1. Niveli i objektivitetit të medimeve

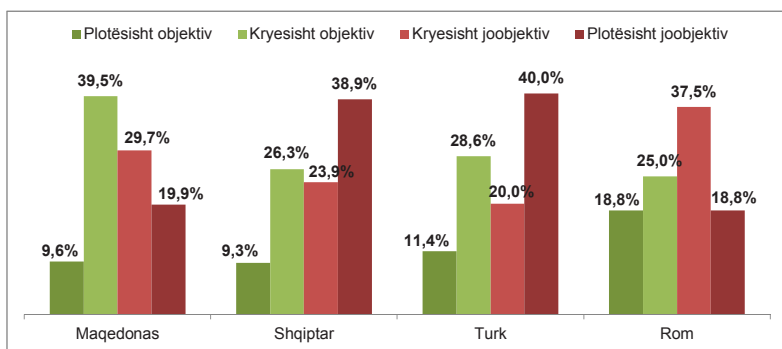
Perceptimi i qytetarëve për shkallën e objektivitetit të medimeve, gjegjësisht vërtetësia e informatave që i marrin prej tyre, është indikator për lirinë e medimeve dhe indikator për besimin në to. Ajo është një përshtypje e përgjithshme dhe indikator edhe për shkallën e ndonjë lloji të presionit politik që ushtrohet mbi ta ose ekspozimit ndaj korrupsionit. Prandaj, qytetarëve iu parashtrua pyetja: "Sa është objektiv informimi i medimeve, për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera në vend?"

Grafiku 1: Marrë në përgjithësi, sipas jush, sa është objektiv informimi i mediemeve, për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera

Siç mund të shihet nga rezultatet e prezantuara, më shumë se gjysma e qytetarëve konsiderojnë se, marrë në përgjithësi, mediet në vend nuk informojnë në mënyrë objektive, ndërsa çdo i katërti konsideron se ato informojnë në mënyrë plotësisht joobjektive. Ky do të ishte një emërues i përbashkët sa për lirinë e mediemeve aq edhe për punën e mediemeve të vendit sipas standardeve profesionale, ku ka pluralizëm të mediemeve, medime që informojnë në gjuhë të ndryshme dhe ku ekziston llojllojshmëri e strukturës së tyre pronësore.

Analiza e përgjigjeve të qytetarëve sipas karakteristikave të tyre socio-demografike, tregon se nuk ekzistojnë dallime qenësore në vlerësimet e qytetarëve sipas gjinisë, moshës, profesionit dhe statusit të punësimit, por se përfaqësuesit e bashkësive të caktuara etnike, si shqiptarët, turqit dhe romët, siç mund të shihet nga tabela e mëposhtme, me një përqindje dukshëm më të madhe se sa maqedonasit etnik, konsiderojnë se mediet nuk informojnë në mënyrë objektive.

Grafiku 2: Marrë në përgjithësi, sipas jush, sa është objektiv informimi i mediemeve, për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera (Struktura e të anketuarve sipas përkatësisë etnike)

Këto vlerësime të publikut, madje janë dukshëm më të mira se sa vlerësimet për lirinë e mediemeve që merren nga organizatat joqeveritare ndërkombëtare dhe organizatat ndërkombëtare në të cilat shteti jonë është anëtarë. Kështu për shembull, sipas indeksit

për lirinë e mediemeve të Freedom House për vitin 2012, nga 197 vende të ranguar të botës, sipas lirisë së mediemeve, shteti gjendet në vendin e 115-të dhe e ndan vendin e 116-të me Moldavinë. Vendet si Lesoto, Siera Leone, Tanzania, Bangladeshi janë në vende më të mira se sa shteti jonë në këtë rang listë, ndërsa nga rajoni, para vendit tonë gjenden Sllovenia, Kroacia, Bullgaria, Serbia, Shqipëria dhe Kosova. Vitin e kaluar, sipas këtij indeksi, vendi ynë ka qenë në vitin e 99-të.

Sipas organizatës Raportuesit pa kufinj (Reporters without borders), pozita e vendit tonë për vetëm dy vite, prej vitit 2009 deri në vitin 2011, është më e ulët për 60 vende. Vendi i 94 i shteti tonë në këtë rang listë, sipas raportit të kësaj organizate joqeveritare, është si rezultat i “presionit të vazhdueshëm mbi mediumet, mbylljes së tre të përditshmeve dhe një televizioni, përjashtimit nga puna dhe akuzimit publik të gazetarëve, kontrollit partiak-qeveritar mbi Këshillin për radiodifuzion, paditë kundër gazetarëve”.

Sipas lirisë së mediemeve, shkruan në Raportin global për teknologji për vitin 2010-2011 të botuar nga Forumi ekonomik botëror, vendi jonë gjendet në vendin e 102-të. Para saj janë Sllovenia, Mali i Zi, Bosnja dhe Hercegovina, Serbia dhe Bullgaria. Raporti e analizon lirinë e mediemeve për vitet 2009 dhe 2010 dhe matet me notat prej 1, që do të thotë mediume tërësisht të ndaluara, e deri te nota 7, për shtyp plotësisht të lirë.¹²

Vendi jonë dhe Hungaria mbeten vendet më kritike në Evropës sipas lirisë së mediemeve. Për shkak të kësaj informate, Grupi ndërkombëtar i partneritetit të organizatave që punojnë në këtë problem, nga fundi i vitit të kaluar i ka skenuar gjendjet në këto dy vende. Hulumtimi ka treguar se në shtetin tonë liria e mediemeve përkeqësohet, ndërsa në Hungari shënohet një përparim i vogël.¹³

Misioni për mediume të lira në Evropën Juglindore (CEEMO), poashtu erdhi deri te përfundimi se ekziston liri e pjesërisht e mediemeve në shtetin tonë. Në raportin e saj për gjendjen e mediemeve të vendit, të datës 10.11.2011, të gjithë profesionistët medialë që janë intervistuar nga delegacioni i CEEMO-s, kanë folur për presion politik, ekonomik dhe juridik mbi mediumet që ka rezultuar me vetëcensurë. Poashtu, askush nuk ka mohuar se ka pasur redaktorë dhe gazetarë që janë kyçur në veprime joligjore, si shantazhim i biznesmenëve ose nënshkrim i marrëveshjeve me shuma të majme. Të gjithë i kanë potencuar standardet e ulëta profesionale, ndërsa shumë vetë e potencuan edhe mungesën e etikës. Shumica janë pajtuar se ka pasur shantazhe në të gjitha anët. ¹⁴Kjo e kompletton fotografinë për mediumet nëpërmjet dy pozicioneve kyçe mbi të cilat ndërtohet vlerësimi i përgjithshëm.

Në bazë të këtyre vlerësimeve që ishin të pranishme edhe në raportet e OSBE-së, BE-së dhe APKE-së, në vitin 2012, në bisedimet e nivelit të lartë me BE-në u realizuan dy qëllime për realizimin e agjendës: “Qeveria tregoi gatishmëri për dekriminalizimin e shpifjes dhe të ofendimit, si dhe u zotua për zbatimin e plotë të Ligjit për radiodifuzion, posaçërisht nenit 11, që ua ndalon bartësve të funksioneve publike të jenë pronarë të mediemeve.”

Në raportin më të fundit të KE-së për përparimin e vendit, në lidhje me këtë problematikë thuhet: “Duhet të ruhet momenti i reformave në të gjitha fushat e kriterëve politike, veçanërisht të sigurohet zbatimi i tyre. Kjo është posaçërisht e rëndësishme për

12 <http://vesti.alfa.mk/default.aspx?mld=36&eventId=35925>

13 <http://a1on.mk/wordpress/archives/199>

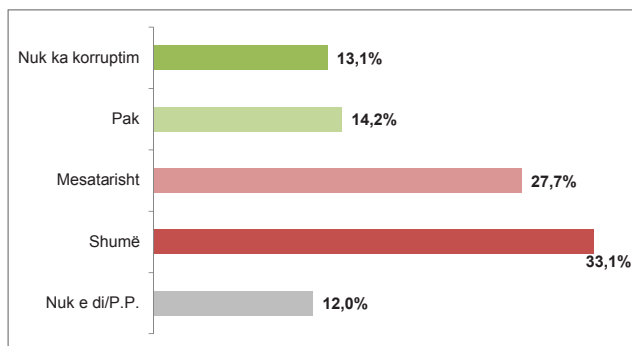
14 <http://www.znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/230>

sundimin e të drejtës, duke e përfshirë edhe atë që ka të bëjë me lirinë e të shprehurit, ku, sipas Komisionit, duhet të shtohen përpjekjet. “Dialogu në tryezë të rrumbullakët ndërmjet qeverisë dhe Shoqatës së gazetarëve duhet të vazhdojë të jetë një forum i dobishëm për zgjidhjen e sfidave kyçe që kanë të bëjnë me mediet”.

Me këtë rast duhet të përfordhet sigurimi i profesionalizmit në mediet nëpërmjet intervenimeve përkatëse normative dhe institucionale me qëllim të parandalimit të rreziqeve për korruptim.

Sa i përket korruptimit, Komisioni potencon se “është arritur një përparim i caktuar në luftën kundër korruptimit, por pikë e dobët janë rastet më serioze të korruptimit”.

Për ndikimin e korruptimit mbi kufizimin e lirisë së mediet flet edhe fakti se, sipas këtij hulumtimi, përqindja e qytetarëve që konsiderojnë se ka korruptim në mediet është pothuajse identike me ata që, në këtë hulumtim, konsiderojnë se mediet të ne informojnë në mënyrë objektive për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera.

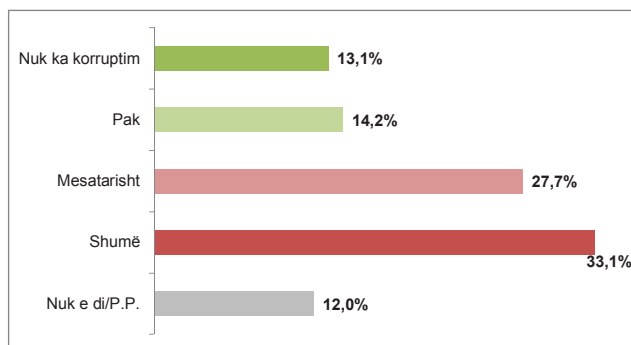

Grafiku 3: Marrë në përgjithësi, sipas jush sa është i përhapur korruptimi në mediet?

Sic mund të shihet nga të dhënat e prezantuara, 60.8% e qytetarëve të anketuar, në këtë pyetje janë përgjigjur se korruptimi në mediet është i shumë i përhapur dhe mesatarisht i përhapur, ndërsa përqindje pothuajse e njëjtë, gjegjësisht 54.4% kanë deklaruar se, sipas vlerësimit të tyre, mediet e vendit nuk informojnë në mënyrë objektive për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera.

1.2. Përhapja e disa llojeve të korruptimit në mediet

Me qëllim që të konstatohen pikat kyçe ku ekziston rrezik për korruptimin në mediet, në këtë hulumtim, qytetarëve iu parashtrua pyetja se sa ata konsiderojnë se ka korruptim gjatë procedurave të caktuara. Me këtë rast atyre iu ofrua që t'i japin vlerësimet e tyre për atë se sa konsiderojnë se është i përhapur korruptimi gjatë ndarjes së mjeteve për fushatat qeveritare në mediet, gjatë financimit të përmbajtjeve mediale (si filma dokumentarë e të ngjashme) në mediet nga ana e qeverisë dhe dhënia ose marrja e lejeve (licencave) për punë të mediet.

Grafiku 4: Sipas jush, a ka shumë, mesatarisht, pak ose nuk ka fare korruptim në sferën mediale gjatë këtyre procedurave

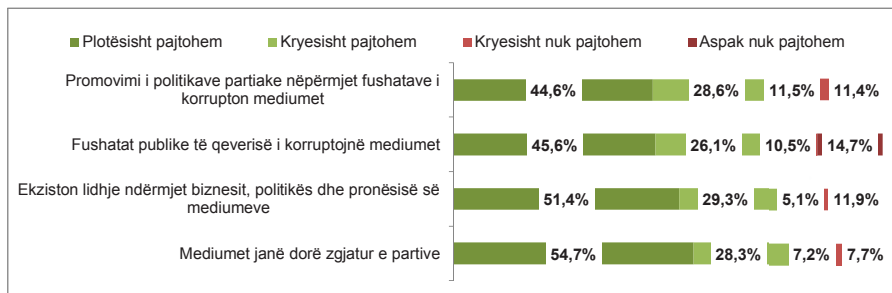
Siç mund të shihet nga përgjigjet e dhëna, shumë e vogël është përqindja e qytetarëve që konsiderojnë se gjatë këtyre aktiviteteve nga ana e qeverisë dhe organeve rregullatore, nuk ka fare korruptim ose ka ndonjëherë, gjegjësisht pak. Shumica dërrmuese e qytetarëve janë të bindur se mu nëpërmjet këtyre aktiviteteve, shfrytëzimit të tillë të autorizimeve publike, ka përhapje të madhe (shumë) ose përhapje të konsiderueshme (shumë) të korruptimit. Kjo vetëm e vërteton faktin se në Programin shtetëror të KSHPK-së janë përcaktuar sakt vendet me rrezik të madh për korruptim te medimet, ku duhet të ndërmerren masa për zvogëlimin e mundësive për ndarje të mjeteve publike për fushatat qeveritare pa kritere të qarta dhe duhet të futen rregulla të qarta dhe transparente që do t'i zvogëlonin të drejtat për të vepruar në mënyrë të lirë (diskrete) gjatë marrjes së vendimeve të këtilla, dhe njëkohësisht do ta rrisin transparencën dhe përgjegjësinë.

1.3. Lidhja e medimeve me qendrat e fuqisë politike

Siç u tha në pjesën hyrëse të këtij raporti, pavarësisht se a janë medimet në pronësi private ose publike, korruptimi në to ndodh në formë të keqpërdorimit të fuqisë që e kanë partitë politike, biznesmenët ose pushteti, për t'i shtrembëruar informatat që shpërndahen nëpërmjet tyre, me ç'rast ata realizojnë ndonjë interes të vet personal ose grupor. Në qoftë se ekzistojnë raste të këtilla, kjo do të thotë se pronarët e medimeve, kryeredaktorët ose gazetarët pranojnë që, për para ose ndonjë interes apo dobi tjetër (mbrojtje ose avancim), të mos publikojnë informata me interes për publikun, që do të ishin të papëlqyeshme për partitë, biznesin, institucionet e pushtetit dhe njerëzit që janë të lidhur me to, ose duke publikuar informata kryesisht pozitive për punën e tyre që ta shtrembërojnë të vërtetën dhe vetëdijen e publikut dhe të bëhen një lloj buletini informativ për qendrat e fuqisë në shoqëri. Në atë rast, edhe urdhërdhënësi dhe kryerësi bëjnë keqpërdorim të autorizimeve publike për përfitim personal. Nga keqpërdorimi i tillë është e dëmtuar pala e tretë – qytetarët dhe publiku, e poashtu rrezikohet edhe integriteti i medimeve, gjegjësisht kredibiliteti i tyre, duke e humbur besimin në to. Pa dyshim, besimi është i rëndësishëm edhe kur bëhet fjalë për kapacitetin e medimeve për luftë kundër korruptimit.

Duke u bazuar në këto njohuri, në këtë hulumtim qytetarët u pyetën se sa ata pajtohen ose nuk pajtohen me deklaratat se, te ne medimet janë dorë e zgjatur e partive, se a ka lidhje ndërmjet biznesit, politikës dhe pronësisë së medimeve, se a shfrytëzohen fush-

atat publike për korruptimin e medimeve dhe se a korruptohen medimet nëpërmjet mjeteve për promovimin e partive politike (reklamim politik).

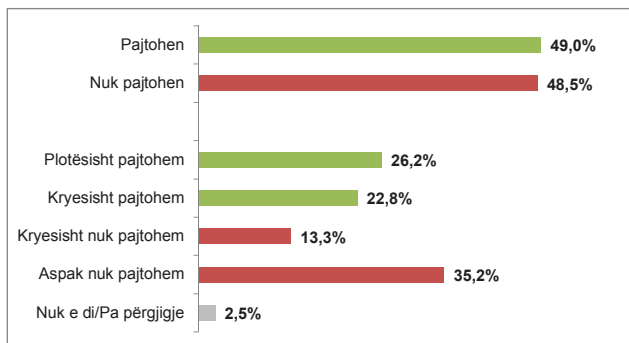
Grafiku 5: Sa pajtoheni me këto deklaratat

Përgjigjet e fituara në këto pyetje, poashtu e konfirmojnë caktimin e saktë të vendeve dhe praktikave që paraqesin rrezik për korruptim dhe konfliktin e interesave, të cilat janë shënuar në Programin shtetëror të KSHPK-së dhe në planin aksional për periudhën 2011-2015.

Mbi 70% e qytetarëve plotësisht pajtohen me deklaratat se medimet janë dorë e zgjatur e partive (83%), se ekziston lidhje ndërmjet biznesit, politikës dhe pronësisë së medimeve (80.7%), se mjetet për fushatat publike të Qeverisë përdoren për korruptim (blerje të përkrahjes) nga ana e medimeve dhe se mjetet për promovimin e partive politike (gjegjësisht shpalljet dhe fushatat e paguara politike të partive), poashtu përdoren për korruptim të medimeve. Kjo do të thotë se KSHPK-ja në Programin shtetëror dhe në planin aksional për periudhën 2011-2015 i ka përcaktuar saktë rreziqet kyçe për korruptim dhe konfliktin e interesave në medime dhe se, nëpërmjet masave të propozuara për precizimin e rregullativës për parandalimin e koncentrimin të medimeve në duart e një pronari dhe implementimit të dispozitave për parandalimin e bartësve të funksioneve publike që të jenë edhe pronarë të medimeve, duhet të sigurohet hapësirë më e gjerë për lirinë e medimeve dhe për informim objektiv të publikut. Njëkohësisht, kontrollimi i shtuar i harxhimit të mjeteve publike dhe të fondeve partiake për fushata në medime dhe transparenca më e madhe e të gjitha institucioneve dhe organeve në këtë drejtim, mund të çojë deri te parandalimi i mëtejshëm i keqpërdorimeve të mundshme dhe atyre të perceptuara.

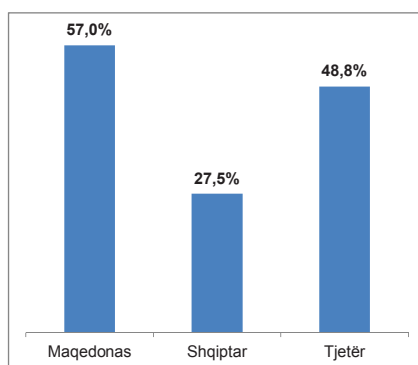
1.4. Vullneti politik i qeverisë për parandalimin e korruptimit në medime

Kur bëhet fjalë për korruptimin në cilindo qoftë vend, njëra nga çështjet kryesore është se a ekziston vullnet politik te Qeveria për parandalimin e korruptimit dhe sa ky institucion i shtetit bën përpjekje të mirëfillta që të parandalohet keqpërdorimi i autorizimeve publike për të pasur përfitim personal nëpërmjet medimeve. Prandaj, në këtë hulumtim, qytetarëve iu parashtrua edhe pyetja: “Sa pajtoheni me deklaratën se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korruptimit në medime ”.

Grafiku 6: Sa pajtoheni me deklaratën se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupsionit në medime?

Siç mund të shihet nga përgjigjet e dhëna në këtë pyetje, 49% e qytetarëve pajtohen me këtë deklaratë, ndërsa 48.5% prej tyre nuk pajtohen. Sa i përket vullnetit politik të qeverisë për ballafaqim me korrupsionin në medime, mendimi publik në vend është i ndarë përgjysmë. Por, nëse analizohen përgjigjet e atyre që kanë qëndrime më të skajshme për këtë çështje, mund të vërehet se 26.2% e qytetarëve ose çdo i katërti, pajtohet plotësisht me deklaratën se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupsionit në medime, por madje 35.2% ose çdo qytetar i tretë plotësisht nuk pajtohet me këtë deklaratë, gjegjësisht konsideron se qeveria nuk angazhohet me të vërtetë për parandalimin e korrupsionit në medime. Analiza e përgjigjeve që janë dhënë për këtë pyetje sipas karakteristikave socio-demografike, tregon se maqedonasit kanë mendim dukshëm më pozitiv për vullnetin politik të qeverisë për t'u ballafaquar me korrupsionin në medime, për dallim nga qytetarët e tjerë që janë pjesëtarë të etniteteve të tjera.

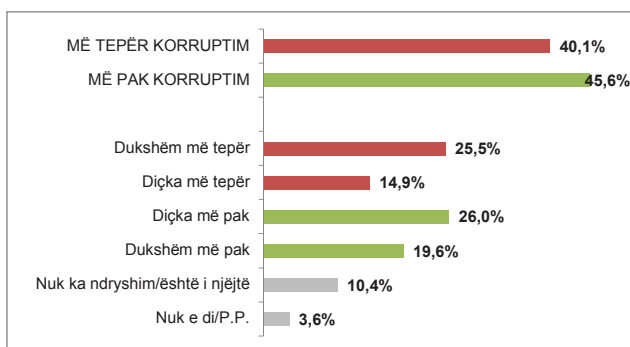
Grafiku 7: Sa pajtoheni me deklaratën se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupsionit në medime? (sipas përkatësisë etnike)

Edhe analiza e përgjigjeve të publikut të kualifikuar në këtë fushë, tregon se njohësit e mirë të gjendjes në fushën e medimeve kanë mendim dukshëm më të keq për përpjekjet e qeverisë në ballafaqimin me korrupsionin, se sa ata që kanë deklaruar se pak e njohin gjendjen në medime. Kështu, nga qytetarët e anketuar që kanë deklaruar se

shumë mirë e njohin gjendjen në medime, madje 65.6% ose dy të tretat kanë deklaruar se nuk pajtohen me deklaratën se qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupsionit në medime, ndërsa prej atyre që për vete kanë thënë se relativisht pak e njohin këtë fushë - 43.1% kanë dhënë përgjigje të atillë.

1.5. Përparimi në luftën kundër korrupsionit në medime gjatë 4 viteve të kaluara

Për t'i ndjekur rezultatet në sferën e parandalimit të korrupsionit, u hulumtua edhe perceptimi i qytetarëve për atë se a ka dhe çfarë ndryshimesh ndodhin në këtë drejtim brenda një periudhe të caktuar kohore. Vlerësimet e tyre janë një lloj indikator për suksesin e luftës për parandalimin e korrupsionit, indikator për atë se, vullneti politik i qeverisë, i organeve shtetërore dhe i organizatave joqeveritare, a ka çuar deri te perceptimi për zvogëlim të korrupsionit në një fushë të caktuar apo deri te perceptimi për rritje të korrupsionit. Prandaj, në këtë hulumtim, qytetarëve iu parashtrua edhe pyetja: "Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se sot te medimet ka më shumë ose më pak korrupsion?"

Grafiku 8: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se sot te medimet ka më shumë ose më pak korrupsion?

Sic mund të shihet nga përgjigjet e dhëna, 45% e qytetarëve konsiderojnë se sot medimet janë më pak të korruptuara, 40% konsiderojnë se janë më shumë të korruptuara, ndërsa 10% konsiderojnë se janë po aq të korruptuara sa para 4 vitesh. Kjo ndarje e mendimit publik sa i përket zvogëlimit ose rritjes së korrupsionit të medimeve në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh, është pothuajse identike me ndarjen që ekziston në mendimin publik sa i përket asaj se a ekziston apo jo vullneti politik nga ana e qeverisë për parandalim të vërtetë të korrupsionit në medime. Rezultatet nga ndjekja e vazhdueshme dhe longitudinale e ndjekjes së perceptimeve të qytetarëve për rezultatet nga parandalimi i korrupsionit, me siguri do të jenë në funksion të detektimit të saktë të shkaqeve për ndryshimet eventuale në vlerësimet e qytetarëve. Analiza e përgjigjeve sipas karakteristikave socio-demografike të qytetarëve tregon se personat me arsim të lartë, shqiptarë dhe ata që për vete kanë thënë se i njohin mirë rrethanat në fushën e medimeve, në masë më të madhe konsiderojnë se sot ka një lloj ose më shumë korrupsion në medime në krahasim me gjendjen prej para 4 vitesh. Këtë përgjigje e kanë dhënë 60.2% e personave me arsim të lartë dhe vetëm 45.2% e personave me arsim fillor, 72.6% e shqiptarëve të anketuar në krahasim me 43.1% e maqedonasve etnik të anketuar dhe 71.6% e personave që për vete kanë thënë se i njohin mirë rrethanat në

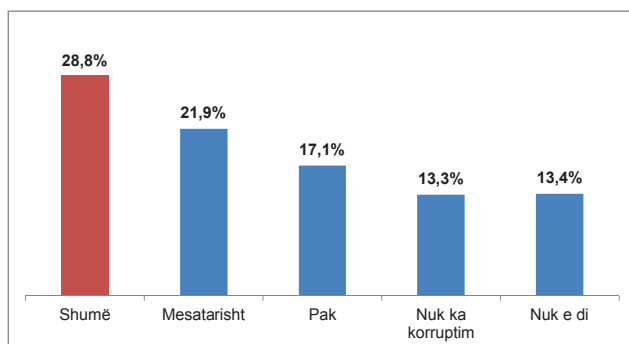
fushën e medimeve për dallim nga 43.9% e atyre që për vete kanë thënë se relativisht pak i njohin rrethanat në fushën e medimeve.

2. Korruptimi në shoqatat e qytetarëve

2.1. Përhapja e korrupsionit në shoqatat e qytetarëve

Krahasuar me perceptimin e qytetarëve për përhapjen e korrupsionit në fushat e tjera të jetës publike, perceptimi i qytetarëve për korrupsionin në shoqatat e qytetarëve është pak më i ulët.

Siç mund të shihet nga përgjigjet në pyetjen: “Marrë në përgjithësi, sa është i përhapur korrupsionin në organizatat joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve, madje 50,7% e qytetarëve konsiderojnë se korrupsionin është i përhapur edhe atë: 28,8% e qytetarëve konsiderojnë se ka shumë korrupsion, 21,9% e qytetarëve ose çdo i pesti konsideron se atje korrupsionin është mesatarisht i përhapur, 17,1% se korrupsionin është i vogël, ndërsa 13,4% kanë deklaruar se nuk e dijnë a ka korrupsionin atje apo jo.

Grafiku 9: Marrë në përgjithësi, sipas mendimit tuaj, sa është i përhapur korrupsionin në organizatat joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve?

Në Programin shtetëror për periudhën 2011-2015 të miratuar nga KSHPK-ja është vërejtur se edhe në atë sektor ekzistojnë rreziqe të konsiderueshme për korrupsionin. Në Program shkruan se:

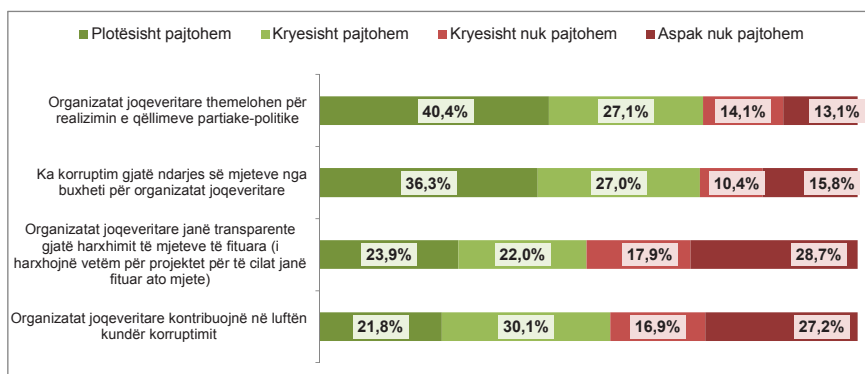
- ekziston rrezik real për “korrupsionin” të shoqatave dhe fondacioneve nga ana e pushtetit me mjete publike – mjete nga buxheti qendror, buxhetet e komunave, ndërmarrjeve publike, fondeve publike, si dhe me mjete nga fondet e jashtme për shkak të mostransparencës së procedurave,
- ekziston edhe rrezik për konflikt të interesave për shkak të mundësisë për financim të shoqatave të qytetarëve dhe fondacioneve, ku anëtarë janë personat që vendosin për ndarjen e mjeteve ose të afërm të tyre, dhe
- ekziston rrezik për korrupsionin gjatë mundësisë për të marrë status të privilegjuar nga ana e një numri të caktuar shoqatash të qytetarëve dhe fondacioneve, si organizata me interes publik.

Vendimin për dhënien e statusit si shoqatë me interes publik, me propozim të komisionit

qeveritar, e sjell qeveria, që si koncept e vëndon sektorin joqeveritar nën tutelën qeveritare, gjë që është kundër produktive, edhe për nga aspekti sistemor edhe për nga ai zhvillimor. Prandaj, në këtë hulumtim, qytetarëve iu parashtrua pyetja se sa ata pajtohen ose nuk pajtohen me deklaratat se organizatat joqeveritare themelohen për realizimin e qëllimeve partiake dhe politike, se ekziston korrupsion gjatë ndarjes së mjeteve nga buxheti për organizatat joqeveritare dhe a janë organizatat joqeveritare transparente gjatë harxhimit të mjeteve të fituara, gjegjësisht a i harxhojnë ato mjete vetëm për projektet e fituara.

2.2. Ndikimi i partive politike mbi organizatat joqeveritare

Siç mund të vërehet nga përgjigjet e dhëna në këto pyetje, që janë prezantuar në tabelën e mëposhtme, numri më i madh i qytetarëve pajtohen se organizatat joqeveritare në vend themelohen për realizimin e qëllimeve partiake-politike ose me atë se një pjesë të politikave të tyre, partitë politike i realizojnë duke i realizuar politikat e tyre në formë të aktivizimit qytetar. Me këtë, ato pjesërisht i realizojnë agjendat e tyre politike, por e politizojnë edhe sektorin qytetar dhe ndikojnë mbi rritjen e mosbesimit në interesat autentike të shoqatave qytetare. Me këtë rritet edhe perceptimi se disa nga shoqatat e qytetarëve i janë ekspozuar korrupsionit të drejtpërdrejtë nga ana e partive politike.

Grafiku 10: Sa pajtoheni me deklaratat e mëposhtme për ndikimin e partive politike mbi organizatat joqeveritare

Njëkohësisht, dy nga tre qytetarë besojnë se ekziston korrupsion në organizatat joqeveritare gjatë ndarjes së mjeteve nga buxheti qendror ose nga buxhetet lokale të komunave. Kjo tregon për perceptimin e përhapur në masë të madhe se me para nga buxheti qendror dhe nga buxhetet e komuniteteve lokale financohen aktivitete të organizatave joqeveritare sipas parimit të selektivitetit ose lojalitetit politik, që nuk ka për qëllim dhënien e ndihmës për zhvillimin e shoqërisë qytetare, por sigurimin e përkrahjes politike nga ky sektor.

2.3. Roli i organizatave joqeveritare në luftën kundër korrupsionit

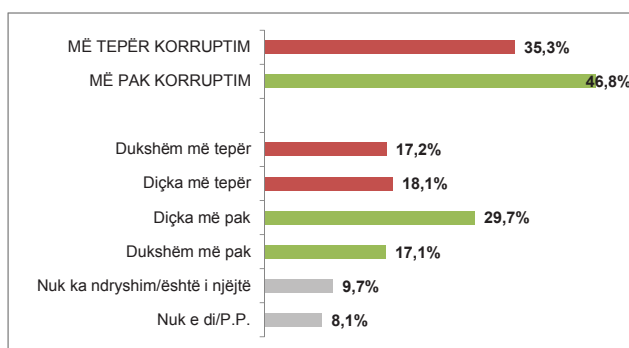
Megjithatë, është i madh numri i qytetarëve (46.6%), të cilët pajtohen me deklaratën se organizatat joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve nuk i harxhojnë mjetet e fituara vetëm për realizimin e projekteve për të cilat edhe u janë ndarë ato, dhe se në punën

e tyre nuk ka transparencë dhe llogaridhënie të madhe. Përveç kësaj, nga anketa del se 51,9% e qytetarëve konsiderojnë se organizatat joqeveritare kontribuojnë në luftën kundër korrupsionit, kundrejt 44,1% e të anketuarve që kanë mendim të kundërt.

2.4. Shkalla e korrupsionit në organizatat joqeveritare

Që të kontrollohet se çka me të vërtetë ndodh me nivelin e korrupsionit në organizatat joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve, në këtë hulumtim, u parashtrua edhe pyetja: “Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a ka më pak apo më shumë korrupsion te organizatat joqeveritare?”.

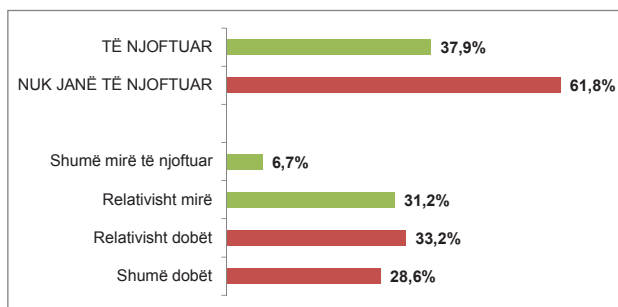
Siç mund të shihet nga përgjigjet e dhëna, 46.8% e të anketuarve janë përgjigjur se sot ka më pak korrupsion, ndërsa 35.3% se sot ka më shumë korrupsion. Mbi 8% e të anketuarve nuk kanë ditur të përgjigjet në këtë pyetje.

Grafikoni 11: Sa do të thonit për vete se jeni të njoftuar me atë që ndodh në sferën e organizatave qytetare?

Kur analizohen përgjigjet që janë dhënë në pyetjet për korrupsionin në sektorin qytetar, atëherë duhet ta kemi parasysh se ky është një vlerësim i përgjithshëm për një numër të madh organizatash që janë formuar në bazë të Ligjit për shoqata të qytetarëve dhe fondacione. Ky sektor ka marrë hov në shtet pas pavarësisht të vendit. Sipas të dhënave nga UNDP-ja, në vitin 1988 në shtet janë formuar 3433 shoqata të qytetarëve, ndërsa në vitin 2006, sipas Sekretariatit gjeneral të Qeverisë kanë qenë të regjistruara mbi 5769 shoqata të qytetarëve . Pas marrjes së statusit kandidat për anëtarë të BE-së në vitin 2005, qeveria në vitin 2007 e ka miratuar Strategjinë për bashkëpunim me sektorin qytetar dhe zhvillon raporte partneriteti me të për zhvillimin e demokracisë dhe për sigurimin e kohezionit social. Në atë periudhën rritet edhe numri i donatorëve të jashtëm, kështu që në vitin 2010, numri i shoqatave të qytetarëve e tejkalon numrin 10 mijë . Por, në vitin 2010 sillet Ligji i ri për shoqatat e qytetarëve dhe fondacionet, me të cilin shoqatat e regjistruara më parë detyrohen të reregjistrohen dhe tani, numri i shoqatave të regjistruara të qytetarëve dhe fondacioneve është rreth 3500 . Sipas hulumtimeve që i ka realizuar QMBN-ja në organizatat joqeveritare në vend, 24% e qytetarëve janë anëtarë të ndonjë shoqate qytetare, por vetëm gjysma e tyre janë aktivë, 10% kanë deklaruar se kanë bërë punë vullnetare, ndërsa 41% e qytetarëve kanë deklaruar se kanë besim në shoqatat e qytetarëve .

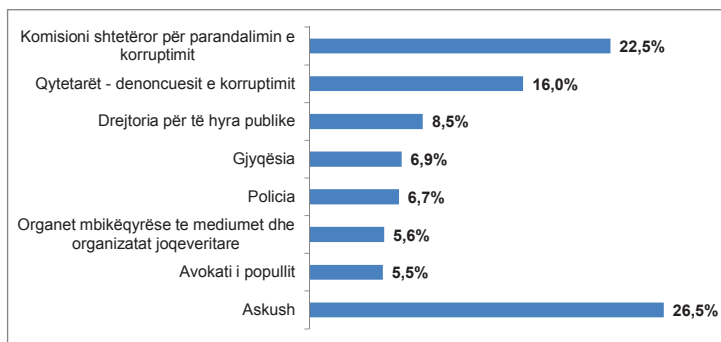
Sipas këtij hulumtimi, numri i qytetarëve që deklarojnë se janë anëtarë të organizatave joqeveritare është dukshëm më i vogël (3%). Por nga ana tjetër, numri i atyre që konsiderojnë se janë mirë të informuar për aktivitetet e tyre, është mbi 35%.

Grafiku 12: Sa do të thoni për vete se jeni të njoftuar me atë që ndodh në sferën e organizatave qytetare?

2.5. Vlerësimi i efikasitetit të organeve për parandalimin e korrupsionit në medime dhe në shoqërinë qytetare

Siç mund të shihet në përgjigjet që janë dhënë pyetjen: “Cili nga këto organe mund ta parandalojë në mënyrë më efektive korrupsionin në medime dhe në shoqatat e qytetarëve?”, janë fituar përgjigje të ngjashme sikurse edhe te pyetjet për fuqinë për parandalimin e korrupsionit në fushat e tjera shoqërore.

Grafiku 13: Cili nga këto subjekte konsideroni se mund ta parandalojë në mënyrë më efektive korrupsionin në medime dhe në shoqatat e qytetarëve?

Numri më i madh i qytetarëve konsiderojnë se Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit mund ta parandalojë në mënyrë më efektive korrupsionin në medime dhe te shoqatat e qytetarëve. Poashtu, është me rëndësi të theksohet se është e lartë përqindja e atyre që kanë besim te qytetarët si denoncues të korrupsionit, si dhe përqindja e ulët e besimit te organet mbikëqyrëse të mediave dhe te organizatat joqeveritare, se mundën në mënyrë efektive ta parandalojnë korrupsionin.

Perceptimet e qytetarëve për korrupsionin në arsim dhe në sport, në administratën publike dhe në mediumet dhe organizatat joqeveritare

Konkluzione përfundimtare

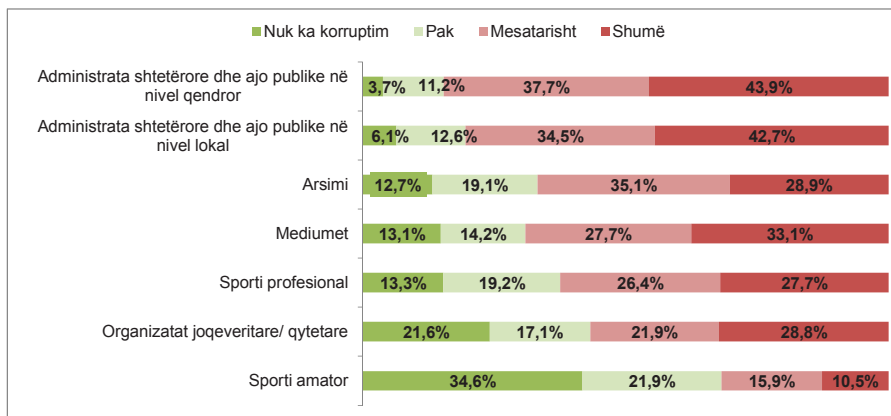
Perceptimi i qytetarëve për përhapjen e korrupsionit në fusha të ndryshme të jetës nuk është vetëm indikator për atë se çka ndodh në ato fusha, por edhe indikator për vlerësimin e politikave dhe masave që ndërmerren për zvogëlimin e korrupsionit.

Perceptimi i qytetarëve për nivelin e korrupsionit formohet në bazë të përvojës së tyre personale dhe ekspozimit ndaj korrupsionit, në bazë të informatave nga miqtë e afërt të cilëve u besojnë ose vetë kanë qenë të përfshirë në ndonjë praktikë korruptive gjatë zgjidhjes së ndonjë problemi të caktuar, dhe në bazë të informatave që i marrin nga mediet për korrupsionin. Në bazë të përvojës dhe informatave të këtyra, ata e formojnë edhe mendimin e tyre për efikasitetin e politikave dhe subjekteve në parandalimin e korrupsionit, si dhe mendimin e tyre për përparimin, ngecjen ose zbrapsjen në këtë aspekt.

Duke e pasur parasysh këtë dhe nevojat e Komisionit shtetëror për parandalimin e korrupsionit, në këtë hulumtim, të përkrahur nga OSBE-ja dhe Transparency International Macedonia, duke realizuar tre anketa telefonike, në bazë të mostrës reprezentative të popullatës së moshës madhore, me të cilat u përfshinë nga 1080 qytetarë, u bë përpjekje që të konstatohet gjendja fillestare në disa fusha të rëndësishme nga programi për parandalimin e korrupsionit i KSHPK-së për periudhën 2011-2015. Në këtë hulumtim u përfshi gjendja sa i përket korrupsionit në sferën e: arsimit dhe sportit, administratës publike dhe në fushën e medimeve dhe të organizatave joqeveritare.

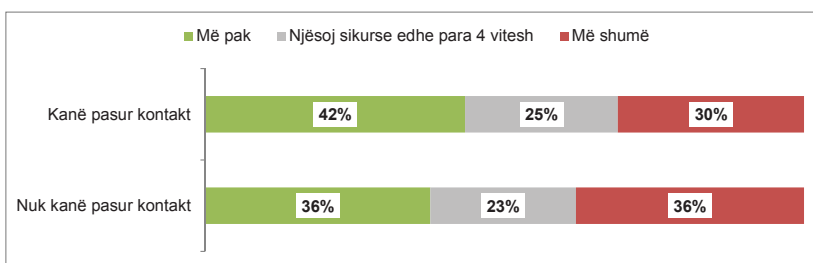
Konstatimi fillestar në këto fusha çon deri te këto përfundime të përgjithshme:

1. Sipas perceptimit të qytetarëve, korrupsioni më shumë është i përhapur në administratën publike në nivel qendror. Mbi 70% e qytetarëve konsiderojnë se administrata publike në nivel qendror ka shumë korrupsion ose se ai është mjaft i përhapur. Pas saj, sipas nivelit të përhapjes, vijnë: korrupsioni në administratën publike në nivel lokal, pastaj korrupsioni në arsim, korrupsioni i medimeve dhe në medime, korrupsioni në sportin profesional, te organizatat joqeveritare dhe në fund, në sferën e sportit amator, ku vetëm rreth 26% konsiderojnë se ka shumë korrupsion ose se korrupsioni është shumë i përhapur.

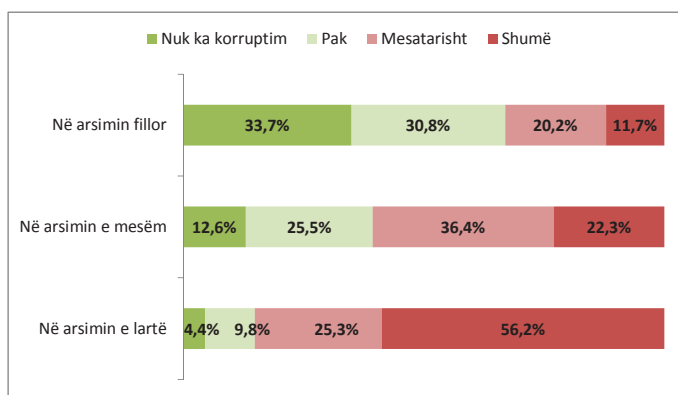
Grafiku 1: Sipas mendimit tuaj, sa është i përhapur korruptimi në secilën prej këtyre fushave?

- Korruptimi është shumë i përhapur në pjesët e administratës publike që janë më afër bartësve të pushtetit dhe vendimmarrësve të politikave kyçe që kanë të bëjnë me furnizimet e mëdha publike, ndarjen e koncesioneve dhe licencave, ose që kanë fuqi për të vendosur gjatë punësimit dhe avancimit në administratën publike.
- Sipas përvojës personale të qytetarëve, ekspozimi i tyre ndaj korruptimit është relativisht i ulët, dhe madje mund të flitet edhe për zvogëlim të praktikës korruptive në krahasim me vitet e mëparshme. Gjithsesi, kjo mund të jetë rezultat i ndryshimeve në rregullativën ligjore, me të cilat zvogëlohet fuqia arbitrare për marrjen e vendimeve nga nëpunësit e administratës publike në sektorë të ndryshëm, siç është futja në përdorim e sistemit një-sportel, pengimi i ardhjes së privilegjuar në radhë për kontrollim në spitale ose gjatë shqyrtimit të lëndëve nga gjyqet, vendosja e rendit gjatë marrjes së dokumenteve të ndryshme personale dhe ashpërsimi i përgjegjësisë së nëpunësve doganorë ose te pagesat rrugore, duke i zbuluar dhe duke i ndëshkuar personat që kanë marrë mitë nga palët.
- Mendimi publik në vend është i ndarë sa i përket suksesit në luftën kundër korruptimit në administratën publike. Numri i qytetarëve që konsiderojnë se në krahasim me gjendjen prej para katër vitesh, korruptimi në administratën publike është zvogëluar, është pak më i madh se sa numri i atyre që konsiderojnë se korruptimi është rritur. Por, edhe 23.8% të tjerë konsiderojnë se korruptimi në administratën publike ka mbetur në nivelin e njëjtë sikurse para 4 vitesh

Grafiku 2: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, administrata publike te ne, sot ka më tepër ose më pak korruptim

5. Shumica dërmuese e qytetarëve janë të vetëdijshëm për atë se korruptimi është i dëmshëm dhe janë relativisht mirë të informuar për atë se si duhet të veprojnë në rast se kanë ndonjë informatë për sjellje korruptive të ndonjë të punësuarit në administratën publike. Por, një numër i vogël i qytetarëve konsiderojnë se do të ishin të mbrojtur nga situatat e pakëndshme dhe pasojat negative në qoftë se e denoncojnë korruptrimin.
6. Çdo qytetar i tretë pajtohet plotësisht me thënien se Qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korrupcimit në administratën publike dhe edhe 27,5% të tjerë kryesisht pajtohen me këtë deklaratë. Por, mbi 42% konsiderojnë se lufta për parandalimin e korrupcimit në administratën publike nuk udhëhiqet në mënyrë objektive dhe të drejtë. Perceptimi i këtillë tregon se ka selektivitet në luftën për parandalimin e korrupcimit në administratën publike, që mund të jetë i motivuar nga shkaqe ideologjike, politike ose etnike.
7. Një numër i madh i qytetarëve konsiderojnë se dënimet për të punësuarit që sillen në mënyrë korruptive në administratën publike janë efikase. Por, dy nga tre qytetarë vlerësojnë se nëpunësit e korruptuar nuk frikohen nga pasojat e mundshme për shkak të asaj se janë të korruptuar.
8. Mbi dy të tretat e qytetarëve pozitivisht e vlerësojnë ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare në parandalimin e korrupcimit në administratën publike dhe vlerësojnë se organizatat ndërkombëtare (OSBE-ja, BE-ja, UNDP-ja dhe të tjerat) mund të kontribuojnë në mënyrë serioze në luftën kundër korrupcimit në administratën publike në shtet.
9. Krahasuar me korrupcimin e përgjithshëm në nivel shtetëror (55%) dhe në sferën e administratës publike (43%), mund të thuhet se korrupcimi në arsim është në nivel dukshëm më të ulët. Sipas vlerësimit të qytetarëve, korrupcimi më shumë është i përhapur në arsimin e lartë (56%), pastaj në atë të mesëm (22%) dhe më së paku në arsimin fillor (12%).

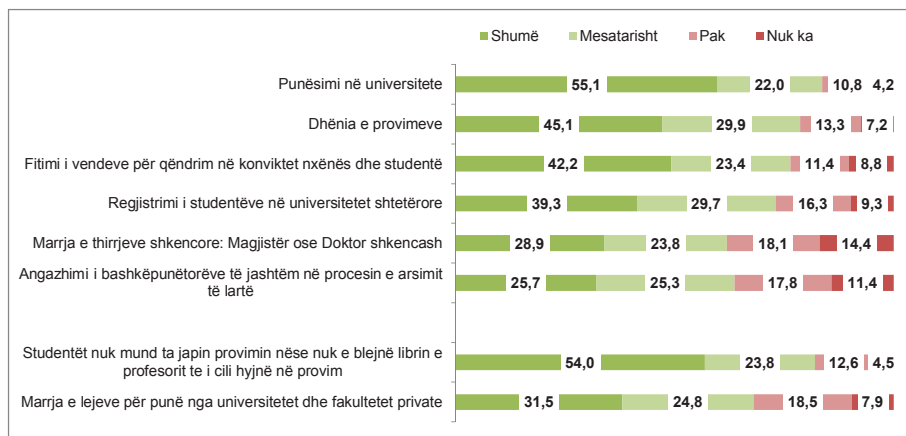

Grafiku 3: Përhapja e korrupcimit në arsimin fillor, të mesëm dhe atë të lartë

10. Hulumtimi për ekspozimin e qytetarëve ndaj korrupcimit në arsim tregon se 26,7% e tyre kanë qenë në situatë që t'u kërkohet ose të japin mitë në sferën e arsimit. Numri i atyre që kanë qenë në situatë të atillë është posaçërisht i madh në mesin e personave që kanë diplomuar në ndonjërin nga fakultetet e vendit para 6-10 vitesh (46% e tyre kanë qenë të ekspozuar ndaj korrupcimit), dhe te ata që kanë diplomuar para pesë vitesh (35% e të cilëve kanë qenë të ekspozuar ndaj korrupcimit).

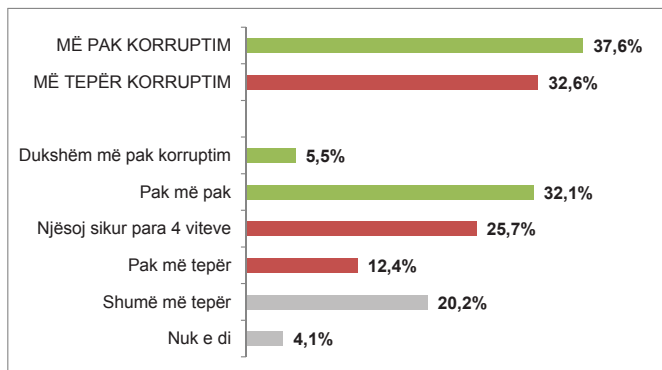
Në mesin e të anketuarve që janë nxënës dhe studentë aktivë dhe që kanë deklaruar se kanë qenë në situatë t'u kërkohet ose të japin mitë, përqindja është 24,7%.

11. Si pika kyçe të korrupsionit në arsim, qytetarët i detektojnë: hyrjen në punë në universitete (55%), dhënien e provimeve (45%), fitimin e vendeve në konviktet e nxënësve dhe të studentëve (42%), pastaj gjatë regjistrimit të studentëve në fakultete të caktuara (39%). Një numër i madh i qytetarëve (54%) vlerësojnë se është shumë e përhapur praktika korruptive që studentët të mos mund ta japin provimin në qoftë se nuk e blejnë librin nga profesori te i cili hyjnë në provim, ndërsa çdo i treti qytetar (31%) është i bindur se korrupsioni është shumë i përhapur gjatë marrjes së lejes për punë të fakulteteve dhe universiteteve private.

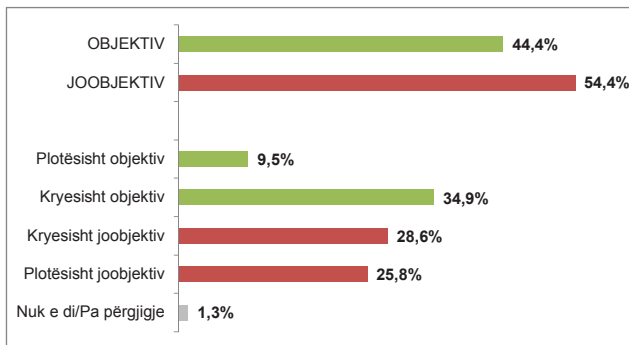
Grafiku 4: Sipas jush, sa është i përhapur korrupsioni gjatë këtyre aktiviteteve në arsim?

12. Qytetarët konsiderojnë se institucioni më efikas për parandalimin e korrupsionit në arsim mund të jetë Komisioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit. Kështu mendon çdo i treti qytetarë. Por, çdo i gjashti mendon se më efikasë në parandalimin e korrupsionit mund të jenë denoncuesit e korrupsionit, e pastaj policia dhe organet e fakulteteve dhe të shkollave.
13. Sipas vlerësimit të 37,4% të qytetarëve, në sferën e arsimit, sot te ne ka më pak korrupsion se sa para 4 vitesh, 32,5% konsiderojnë se ka më shumë korrupsion, ndërsa 25,7% konsiderojnë se rrethanat nuk kanë ndryshuar në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh.

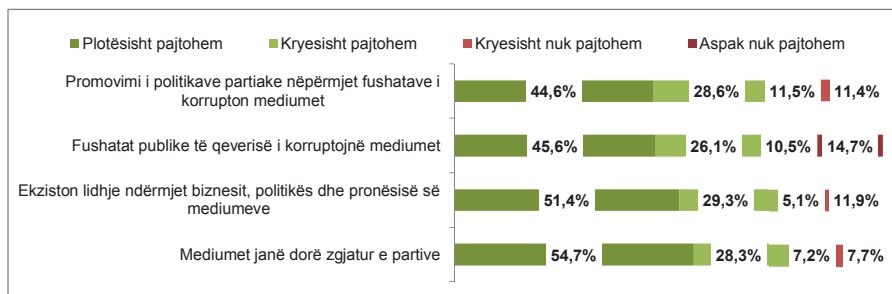
Grafiku 5: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se në sferën e arsimit në vend ka më pak ose më shumë korruptim?

- Hulumtimi i perceptimit për korruptimin në sport tregoi se 27,7% e qytetarëve konsiderojnë se korruptimi është shumë i përhapur në sportin profesional, dhe vetëm 10,5% konsiderojnë se korruptimi është shumë i përhapur edhe në sportin amator. Perceptimi për përhapjen e korruptimit në sport është i lidhur me bindjen se korruptimi është shumë i përhapur te udhëheqësitë e klubeve sportive (26,1%). Megjithatë, madje 31,6% e qytetarëve vlerësojnë se në sferën e sportit të ne ka më pak korruptim se sa në periudhën prej para 4 vitesh, ndërsa 21,8% vlerësojnë se ka më shumë korruptim. Një numër i madh i qytetarëve (21,7%) nuk mund të vlerësojnë se si është gjendja në sferën e sportit. Por, personat që kanë kontakt të drejtpërdrejt me sportin profesional në vend ose që regullisht i ndjekin ngjarjet e sportit, vlerësojnë se gjendja në sferën e sportit jo vetëm që nuk përmirësohet, por edhe përkeqësohet në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh.
- Perceptimi për nivelin e objektivitetit të medimeve në këtë hulumtim u potencua si një nga indikatorët për korruptimin e tyre nga ana e atyre që nuk dëshirojnë të kuptohet e vërteta. Sipas këtij indikator, në shtetin tonë konsiderohet se medimet janë mjaft të korruptuara, për shkak se mbi gjysma e qytetarëve konsiderojnë se, marrë në përgjithësi, medimet informojnë në mënyrë joobjektive. Mbi 60% e qytetarëve të anketuar konsiderojnë se korruptimi në medime është shumë dhe mesatarisht i përhapur, ndërsa një numër pothuajse i njëjtë, gjegjësisht 54.4% kanë deklaruar se sipas vlerësimit të tyre, medimet në vend nuk informojnë në mënyrë objektive për ngjarjet politike dhe ngjarje të tjera.

Grafiku 6: Marrë në përgjithësi, sipas jush, informimi i medimeve për ngjarjet politike dhe ngjarjet e tjera në vend është

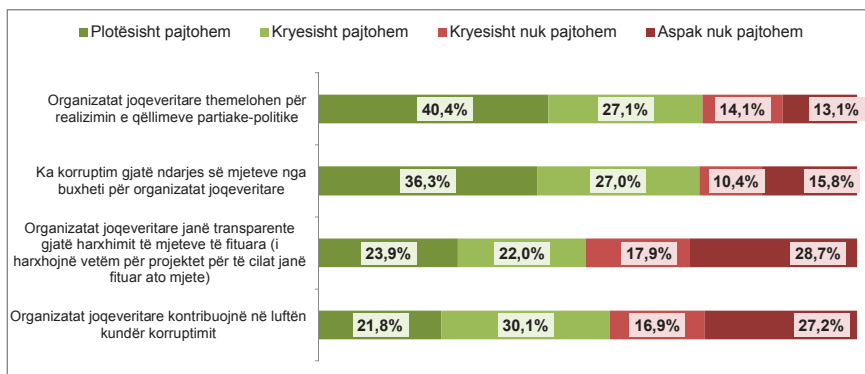
16. Mbi 70% e qytetarëve pajtohen plotësisht me thëniet se medimet janë dorë e zgjatur e partive (83%), se ka lidhje ndërmjet biznesit, politikës dhe pronësisë së medimeve (80.7%), se mjetet për fushatat publike të Qeverisë shfrytëzohen për korruptim (blerje të përkrahjes) nga ana e medimeve dhe se mjetet për promovimin e politikave partiake (gjegjësisht, shpalljet e paguara politike dhe fushatat e partive) poashtu përdoren për korruptimin e medimeve.

Grafiku 7: Sa pajtoheni me këto deklaratat

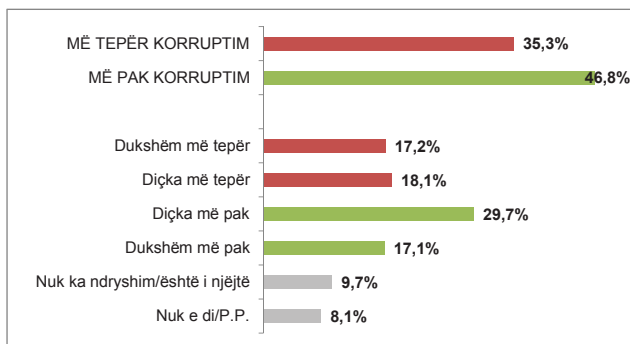
- Mendimi publik në shtet sa i përket vullnetit politik të Qeverisë për t'u ballafaquar me korruptimin në medime është krejtësisht i ndarë. Por, nëse analizohen përgjigjet e atyre që kanë qëndrime më të shkajshme për këtë çështje, mund të vërehet se 26.2% e qytetarëve ose çdo i katërti pajtohet me thënien se Qeveria me të vërtetë angazhohet për parandalimin e korruptimit në medime, por madje 35.2% ose çdo qytetar i tretë nuk pajtohet me këtë thënie, gjegjësisht konsideron se Qeveria nuk angazhohet me të vërtetë për parandalimin e korruptimit në medime.
- Mbi 45% e qytetarëve konsiderojnë se, sot medimet janë më pak të korruptuara, 40% konsiderojnë se janë më shumë të korruptuara, ndërsa 10% konsiderojnë se janë po aq të korruptuara sa edhe para 4 vitesh. Kjo ndarje e mendimit publik sa i përket zvogëlimit ose rritjes së korruptimit të medimeve në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh është pothuajse identike me ndarjen e mendimit publik për ekzistimin ose mosekzistimin e vullnetit politik nga ana e qeverisë për parandalimin e vërtetë të korruptimit në medime.

19. Sa i përket nivelit të korrupsionit të organizatave joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve, madje 50,7% e qytetarëve konsiderojnë se korrupsioni është i përhapur edhe atë: 28,8% e qytetarëve konsiderojnë se ka shumë korrupsion, 21,9% e qytetarëve ose çdo i pesti konsideron se atje korrupsioni është mesatarisht i përhapur, 17,1% se korrupsioni është i vogël, ndërsa 13,4% kanë deklaruar se nuk e dijnë se a ka korrupsion atje.
20. Numri më i madh i qytetarëve pajtohen me atë se organizatat joqeveritare formohen për t'i realizuar qëllimet partiake-politike ose se një pjesë të politikave të tyre, partitë politike e realizojnë duke i vendosur politikat e tyre në formë të aktivizimit qytetar. Në këtë mënyrë ato pjesërisht i realizojnë agjendat e tyre politike, por e politizojnë edhe sektorin qytetar dhe ndikojnë për rritjen e mosbesimit ndaj interesave autentike të shoqatave qytetare. Me këtë rritet edhe perceptimi se disa organizata qytetare i janë ekspozuar korrupsionit të drejtpërdrejtë nga ana e partive politike.

Grafiku 8: Sa pajtoheni me këto deklarata?

21. Dy nga tre qytetarë besojnë se ka korrupsion të organizatave joqeveritare gjatë ndarjes së mjeteve nga buxheti qendror ose nga buxhetet lokale të komunave. Kjo tregon për vetëdijen e përhapur në masë të madhe se me para nga buxheti qendror dhe nga buxhetet e njëjësive të vetëqeverisjes lokale, financohen aktivitetet e organizatave joqeveritare sipas parimit të selektivitetit ose të lojalitetit politik, i cili në fakt nuk është edhe aq në funksion të ofrimit të ndihmës për zhvillimin e shoqërisë civile, sa në funksion të sigurimit të përkrahjes politike nga ky sektor.
22. Një numër i madh qytetarësh 46.6%, pajtohen me thënien se organizatat joqeveritare dhe shoqatat e qytetarëve nuk i harxhojnë mjetet e fituara vetëm për realizimin e projekteve për të cilin edhe u janë ndarë, dhe se në punën e tyre nuk ka nivel të lartë të transparencës dhe të llogaridhënies. Përveç kësaj, nga anketa del se 51,9% e qytetarëve konsiderojnë se organizatat joqeveritare kontribuonë në luftën kundër korrupsionit, kundrejt 44,1% të të anketuarve që kanë mendim të kundërt.
23. Në këtë hulumtim, 46,8% e të anketuarve u përgjigjën se sot ka më pak korrupsion në sektorin joqeveritar në krahasim me periudhën prej para 4 vitesh, ndërsa 35.3% konsiderojnë se sot ka më tepër korrupsion. Mbi 8% e të anketuarve, nuk kanë ditur të përgjigjen në këtë pyetje.

Grafiku 9: Krahasuar me periudhën prej para 4 vitesh, a do të thoshit se te organizatat joqeveritare sot ka

24. Numri më i madh e qytetarëve konsiderojnë se Komsioni shtetëror për parandalimin e korrupsionit mund në mënyrë më efektive ta parandalojë korrupsionin në medime dhe te shoqatat e qytetarëve. Poashtu, është me rëndësi se është e lartë përqindja e besimit te qytetarët si denoncues të korrupsionit, si dhe informata që nuk është e favorshme për organet mbikëqyrëse të medimeve dhe të organizatave joqeveritare, se mundën në mënyrë efektive ta parandalojnë korrupsionin.
25. Të gjitha rezultatet e këtij hulumtimi paraqesin një prezantim të gjendjes së problemit me korrupsionin në fushat e hulumtuara. Ekipi hulumtues e kishte parasysh idenë e projektit, gjegjësisht që ndryshimi i gjendjes në fushën e parandalimit të korrupsionit të matet duke i ndjekur ndryshimet në perceptimin e qytetarëve për të në periudhën e ardhshme trevjeçare. Treguesit e kështu komparativë, do të mund të japin një qasje më të thelluar për efikasitetin e përpjekjeve për parandalimin e korrupsionit dhe të jenë një bazë për vlerësimin e efikasitetit të një numri të caktuar masash dhe politikash në fushat e hulumtuara.

